

BUTLLETÍ OFICIAL DEL
BISBAT DE SANT FELIU
DE LLOBREGAT

EDICIÓ

Bisbat de Sant Feliu de Llobregat. Secretaria General

REDACCIÓ

Bisbat de Sant Feliu de Llobregat. Delegació Diocesana
de Mitjans de Comunicació Social

Pl. de la Vila 11, 1r.

08980 Sant Feliu de Llobregat

Tel. 93 632 76 30 - Fax 93 632 76 31

butlleti@bisbatsantfeliu.org

www.bisbatsantfeliu.org

Subscripció anual: 20 euros

Les subscripcions anuals es consideren per any natural

Disseny gràfic: Estudi Lluís Torres. Castellbisbal

Maquetació i Impressió: T.G.A, S.L. Barcelona

Dipòsit Legal: DLB 27939-2005

Í

T

BISBAT DE E

SANT FELIU DE

LLOBREGAT L

L

T

U

B

[]

NÚM 18 (2007)
31 DE DESEMBRE
DE 2007

SUMARI

539 ESSLÉSGIA DIOCESANA**540 Decrets**

540 *Nomenament del gestor administratiu de la parròquia de Vilanova d'Espoia*

540 *Nomenament de vicari general i episcopal*

540 *Nomenament de vicari episcopal Vicaria II*

541 *Nomenament de vicari episcopal per a l'apostolat seglar*

541 Nomenaments parroquials

541 *Nomenament de diaca permanent adscrit a la Parròquia de Santa Maria de Vilafranca del Penedès*

542 Comunicats i notes de premsa

542 *Presentació del nou objectiu diocesà 2007-2010 per part del bisbe de Sant Feliu de Llobregat, Agustí Cortés Soriano: "El que creiem i vivim, això us anunciem".*

544 Escrits dominicals

544 *Maria Màrtir (4-11-2007)*

545 *La Paraula contra el silenci (11-11-2007)*

546 *Paraules seductores (18-11-2007)*

547 *La darrera paraula (25-11-2007)*

548 *El repte d'escoltar (2-12-2007)*

549 *Quan la Paraula esdevé un crit (9-12-2007)*

550 *La Paraula que demana un cant (16-12-2007)*

551 *La paraula de carn (23-12-2007)*

552 *La Paraula que amara la vida (30-12-2007)*

553 Crònica diocesana

553 *NOVEMBRE 2007*

555 *DESEMBRE 2007*

558 Visites pastorals

558 *Arxiprestat de Garraf*

566 Articles i altres escrits

566 *Carta als fidels de l'Arxiprestat de Garraf amb motiu de la Visita Pastoral*

566 *Carta als fidels amb motiu del Dia de Germanor*

567 *Carta als animadors de Pastoral de Joventut*

568 *Conferència del bisbe Agustí Cortés en les III Jornades de Matrimoni i Família*

576 *Carta als fidels amb motiu de la presentació dels materials sobre el nou objectiu diocesà*

578 Delegacions

578 *Economia*

578 *Catequesi*

579 *Vida Consagrada*

581 *Pastoral vocacional*

582 *Família i vida*

583 *Joventut*

584 *Patrimoni*

588 *Ensenyament*

588 Necrològiques

591 *PROVÍNCIA ECLESIASTICA DE BARCELONA*

592 Comunicats

592 *Als preveres i diaques de la Província Eclesiàstica de Barcelona*

593 CONFERÈNCIA EPISCOPAL TARRACONENSE

594 Comunicats

594 *18 de novembre, Diada de Germanor: "La generositat dóna bons fruits"*

594 *El dissabte 24 de novembre de 2007 el papa Benet XVI crearà 23 nous cardenals, entre ells l'arquebisbe metropolità de Barcelona, Mons. Lluís Martínez Sistach*

597 CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA

598 Comunicats

598 *L'ESGLÉSIA A ESPANYA I ELS IMMIGRANTS*

629 *Primer centenario del octavario de oración por la unidad de los cristianos*

633 SANTA SEU

634 Comunicats

634 *Carta encíclica Spe salvi del summe pontífex Benet XVI als bisbes, als preveres i diaques, a les persones consagrades, i a tots els fidels laics, sobre l'esperança cristiana*

667 *Homilía del Papa en el consistorio de creación de 23 nuevos cardenales*

670 *Nota doctrinal de la Congregació per a la Doctrina de la Fe sobre alguns aspectes de l'evangelització*

672 *Missatge de Benet XVI per a la celebració de la Jornada Mundial de la Pau 1 de gener de 2008: "Família humana, comunitat de pau"*

Església diocesana

DECRETS

Nomenament del gestor administratiu de la parròquia de Vilanova d'Espoia

Decret 21/07

Sant Feliu de Llobregat, 14-11-2007

Davant de les circumstàncies que concorren en la qüestió de les propietats de la Parròquia de Sant Salvador, de Vilanova d'Espoia, especialment en el que pertoca en la relació d'aquestes propietats amb institucions civils i particulars,

PEL PRESENT encomano la gestió administrativa d'aquestes propietats al que fins ara era rector de la Parròquia, Mn. Pere Milà i Vidal. Les seves gestions es realitzaran d'acord amb el nou rector o administrador de la Parròquia, el qual signarà els documents adients.

Ho decreta i firma l'Excm. i Rvdm. Sr. Bisbe de Sant Feliu de Llobregat.

*+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat
Per manament del Sr. Bisbe,
Joan-Pere Pulido i Gutiérrez, prve.
Secretari general i Cancellier*

Nomenament de vicari general i episcopal

Decret 22/07

Sant Feliu de Llobregat, 14-11-2007

Pe tal d'atendre de la manera més convenient el règim pastoral del Bisbat de Sant Feliu de Llobregat;

PEL PRESENT decret, atès el que disposen els cànons 406.1 i 475 del Codi de dret canònic, nomeno **vicari general** del Bisbat de Sant Feliu de Llobregat, el Rvd. Sr.

Jaume Berdoy i Alemany

per un període de tres anys a partir de la data d'aquest decret.

Corresponen al vicari general les facultats que el dret comú i les disposicions diocesanes li atorguen, incloent-hi aquelles que demanen mandat especial;

Així mateix encomano a Mn. Jaume Berdoy i Alemany l'atenció pastoral com a **vicari episcopal** dels arxiprestats de Garraf, Vilafranca del Penedès, Anoia, Piera-Capellades.

Ho decreta i firma l'Excm. i Rvdm. Sr. Bisbe de Sant Feliu de Llobregat.

*+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat
Per manament del Sr. Bisbe,
Joan-Pere Pulido i Gutiérrez, prve.
Secretari general i Cancellier*

Nomenament de vicari episcopal Vicaria II

Decret 23/07

Sant Feliu de Llobregat, 14 -11-2007

Pe tal d'atendre de la manera més convenient el règim pastoral del Bisbat de Sant Feliu de Llobregat;

PEL PRESENT decret, atès el que disposen els cànons 475-481 del Codi de dret canònic, nomeno **vicari episcopal** dels arxiprestats d'El Prat de Llobregat, Sant Boi de Llobregat, Sant Feliu de Llobregat, Sant

Vicenç dels Horts i Montserrat del Bisbat de Sant Feliu de Llobregat, el Rvd. Sr.

Anton Roca i Roig

per un període de tres anys a partir de la data d'aquest decret.

Ho decreta i firma l'Excm. i Rvdm. Sr. Bisbe de Sant Feliu de Llobregat.

*+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat
Per manament del Sr. Bisbe,
Joan-Pere Pulido, pvre.
Secretari general i Cancellier*

Nomenament de vicari episcopal per a l'Apostolat seglar

Decret 24/07

Sant Feliu de Llobregat, 14-11-2007

Pe tal d'atendre de la manera més convenient el règim pastoral del Bisbat de Sant Feliu de Llobregat;

PEL PRESENT decret, atès el que disposen els canons 475-481 del Codi de dret canònic, nomeno **vicari episcopal** d'Apostolat seglar i evangelització del Bisbat de Sant Feliu de Llobregat, el Rvd. Sr.

Josep M. Domingo i Ferrerons

per un període de tres anys a partir de la data d'aquest decret.

Ho decreta i firma l'Excm. i Rvdm. Sr. Bisbe de Sant Feliu de Llobregat.

*+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat
Per manament del Sr. Bisbe,
Joan-Pere Pulido, pvre.
Secretari general i Cancellier*

NOMENAMENTS PARROQUIALS

Nomenament de diaca permanent adscrit a la Parròquia de Santa Maria de Vilafranca del Penedès

Sant Feliu de Llobregat

16-12-2007

Havent de procedir al nomenament de diaca adscrit a la Parròquia de Santa Maria, de Vilafranca del Penedès, i de servei de l'Arxiprestat de Vilafranca del Penedès, tenint en compte el bé pastoral i ateses les circumstàncies personals de l'interessat, nomenem

Mn. Genís Sans i Martínez

per al càrrec de diaca adscrit de l'esmentada parròquia, i al servei de l'Arxiprestat de Vilafranca del Penedès, com a col·laborador del nostre ministeri en l'Església de Sant Feliu de Llobregat, al servei del poble de Déu.

Declarem que li corresponen els drets i deures annexos a aquest càrrec pastoral, i li conferim les facultats adients, segons el dret i les disposicions diocesanes.

Esperem que la seva personal dedicació al ministeri i que la seva generosa disponibilitat esdevindran un bé per a la vida i el servei pastoral de la diòcesi.

*+Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat
Per manament del Sr. Bisbe,
Joan-Pere Pulido, prev.
Secretari general i Cancellier*

COMUNICATS I NOTES DE PREMSA

Presentació del nou objectiu diocesà 2007-2010 per part del bisbe de Sant Feliu de Llobregat, Agustí Cortés Soriano: "El que creiem i vivim, això us anunciam".

Sant Feliu de Llobregat
28-11-2007

El proper dissabte 1 de desembre, al Col·legi del Bon Salvador, el bisbe Agustí s'aplegarà amb els Consells Pastors Arxiprestals i el Consell Pastoral Diocesà, convocats per a la presentació del nou objectiu diocesà dels propers tres anys. A través dels membres d'aquests consells, representants de tota l'Església diocesana, s'inicia el treball d'aplicació i encarnació de les noves orientacions pastorals a la diòcesi de Sant Feliu de Llobregat.

El nou objectiu diocesà assumeix el que els bisbes catalans han proposat en el document *Creure en l'Evangelí i anunciar-lo amb nou ardor* (març 2007) i al mateix temps enllaça amb el fruit del treball realitzat durant els dos darrers anys sota el lema de l'anterior objectiu, "Pertinença i coresponsabilitat diocesana".

El nou lema, "El que creiem i vivim, això us anunciam", fa referència a la primera carta de Sant Joan (1Jn 1, 1-4) i es desen-

voluparà amb accents específics durant els propers tres anys segons l'esquema següent:

- Curs 2007-2008: La inspiració i la comunió que neixen d'escoltar la Paraula de Déu. Descubrim l'Evangelí de Mateu.
- Curs 2008-2009: La Paraula que cerca l'experiència de la fe i la seva celebració sacramental. Descubrim l'Evangelí de Marc.
- Curs 2009-2010: L'Anunci que neix del goig compartit. Descubrim l'Evangelí de Lluc.

El mateix dia 1 de desembre, l'objectiu diocesà serà presentat també al recés d'Advent per a religiosos i religioses organitzat per la Delegació de Vida Consagrada de la diòcesi, al noviciat i residència de les Gnes. Caputxines del Diví Pastor (Pallejà).

A través d'aquestes dues convocatòries, es produirà una difusió capil·lar dels materials preparats per a facilitar la reflexió i l'aplicació del nou objectiu: Es tracta d'unes fitxes ambientades en el temps d'Advent-Nadal, que guiaran el treball personal i dels diversos grups parroquials, de moviments, comunitats religioses, etc. presents a la diòcesi. Es preveuen nous materials al llarg del curs.

Sant Feliu de Llobregat
1-12-2007

Avui dissabte 1 de desembre el bisbe Agustí Cortés ha reunit els Consells Pastors Arxiprestals i el Consell Pastoral Diocesà per a la presentació del nou objectiu diocesà dels propers tres anys. S'inicia d'aquesta manera oficialment el treball d'aplicació i encarnació de les noves ori-

entacions pastorals a la Diòcesi de Sant Feliu de Llobregat.

Una vuitantena de persones s'han reunit al Col·legi del Bon Salvador de Sant Feliu de Llobregat per a aquest acte en el qual ha intervingut, en primer lloc, el bisbe de Sant Feliu, Agustí Cortés que ha fet una presentació de l'objectiu subratllant que la vida autèntica sorgeix de l'encontre i de l'amor en les persones i comunitats, i que aquest objectiu se situa en continuïtat amb el que durant dos cursos es va treballar a l'entorn de la "pertinença i la coresponsabilitat diocesana".

La ponència central ha estat a càrrec de Mn. Sebastià Taltavull Anglada, prevere de Menorca i Director del Secretariat de la Comissió Episcopal de Pastoral de la Conferència Episcopal Espanyola, presentant el document dels bisbes catalans: *Creure en l'Evangeli i anunciar-lo amb nou ardor*. Aquest text és a la base del nou objectiu diocesà, que n'és, alhora, una concreció a la diòcesi de Sant Feliu amb matisos interessants –ha dit– com és ara afegir el verb "viure" entre el "creure" de la comunitat cristiana i l'"anunciar" la fe a la societat i a les persones.

El nou lema, "El que creiem i vivim, això us anunciem", fa referència a la primera carta de Sant Joan (1Jn 1, 1-4) i es desenvoluparà amb accents específics durant cadascun dels propers tres cursos segons l'esquema següent:

- Curs 2007-2008: La inspiració i la comunió que neixen d'escoltar la Paraula de Déu. Descubrim l'Evangeli de Mateu.
- Curs 2008-2009: La Paraula que cerca l'experiència de la fe i la seva celebració sacramental. Descubrim l'Evangeli de Marc.

- Curs 2009-2010: L'Anunci que neix del goig compartit. Descubrim l'Evangeli de Lluc.

Finalment, Mn. Josep Maria Domingo, vicari episcopal per a l'Apostolat seclar, ha fet una presentació del primer material de treball de l'objectiu diocesà per aquest Advent, editat en el format del Full Dominical i amb voluntat d'una àmplia difusió entre els grups constituïts i d'altres que es puguin formar per a l'ocasió.

La difusió del nou objectiu i dels materials de treball elaborats s'ha complementat amb la convocatòria dels religiosos i religioses de la diòcesi, aplegats avui també per al seu recés d'Advent al noviciat i residència de les Gnes. Caputxines del Diví Pastor (Pallejà), on el delegat de Vida Consagrada ha fet també una presentació d'aquest objectiu diocesà.

ESCRITS DOMINICALS

Maria Màrtir (4-11-2007)

Podríem arribar a una conclusió de tot el que venim reflexionant al voltant dels màrtirs, adonant-nos que en Maria, la Mare de Déu, veiem realitzades aquelles condicions del veritable martiri, que fins ara hem anat esbrinant. Ella no va morir vessant físicament la seva sang, però la tradició li ha dedicat aquest títol de lloança: "Reina dels Màrtirs".

Us convido a un exercici de lògica, a un raonament a l'estil dels antics teòlegs.

Si recordem i celebrem els màrtirs és perquè, com deia Sant Agustí, el veritable martiri rau, no en el sofriment, sinó en la seva causa: "hi eren Jesús i els dos lladres; el mateix sofriment, però diferent causa... Trieu doncs la causa dels màrtirs, si voleu assolir les seves palmes (del triomf)". I la causa, el motiu, resideix en l'ànima: no és la cadena de fets externs que provoquen la tortura i la mort, sinó allò intern del cor que permet entomar el dolor. És per això que diem que el veritable lloc del martiri és l'ànima que creu i estima.

Tanmateix (raonarà Jaume Pérez de València, citant el filòsof Avicenna) el dolor "és una passió que es pateix en l'ànima des del cos, al qual està unida personalment (substancialment)". Així entre ànima

i cos hi ha una perfecta correspondència i harmonia, que els permet compartir-ho tot, sigui el gaudi o el sofriment.

Però l'ànima pot estimar, de manera que podem sortir de nosaltres mateixos i establir vincles de comunió propis de l'amor. I, com deia Dionís Areopagita, aquests vincles permeten ésser, viure i actuar en l'altre estimat. Pròpiament, dirà Sant Agustí: "L'ànima habita més on estima, que on anima (informa): l'amor transforma l'amant en l'estimat... fins al punt de patir més en ell que en si mateix".

Maria fa seu el dolor del seu Fill per la força de la fe i de l'amor, esdevenint màrtir amb Ell.

- Fa por pensar que el martiri ha de ser en l'horitzó de la fe i de l'amor. No ens adonem que allò de "ser autèntics" ens pot portar tan lluny.
- Però no ho podem defugir, si l'estimat és Jesucrist i amb ell i en ell tots els sofriments-màrtirs de la terra.
- Tampoc podem dir que és impossible. Milions de germans, amb Maria al capdavant, han fet ja el camí.

Demano disculpes per atabalar una mica amb pensaments i cites d'autors antics. Però val la pena deixar de tant en tant que ens acompanyin aquells que posaren la seva intel·ligència i la seva cultura al servei de la fe. De vegades ens donen bones lliçons de saber pensar amb rigor des de la vida i des de la fe viscuda personalment. Sembla que aquesta fe els aclareix la mirada de la intel·ligència, pel mateix fet que a nosaltres ens l'enterboleixen les ideologies, les preferències polítiques o, el que és pitjor, els interessos de tota mena.

En el fons, el que fa la fe i l'amor a Jesucrist és atorgar-nos la llibertat. Com als màrtirs.

La Paraula contra el silenci (11-11-2007)

No podríem dir què és més eloqüent a la vida de l'Església davant el món, si la paraula evangelitzadora o el martiri. El canonge Carles Cardó escrivia sobre els màrtirs en la primitiva Església: "Dues sembres expandiren la llavor de la nova doctrina pel món: la sembra de la paraula i la sembra de la sang". Tal com ha estat la Revelació de Déu en la història, així també l'Església segueix manifestant-se amb fets i amb paraules. Possiblement els fets (en aquest cas la sang dels màrtirs) siguin més importants, però ens calen també les paraules: elles ens interpel·len i ens il·luminen.

Un filòsof i teòleg, Emil Brunner, creia tant en la força de la Paraula que afirmava que l'ésser humà existeix en tant que Déu li parla i el fa interlocutor seu. Mentre no es doni aquest fet, deia, no existeix la persona humana.

Segurament tenia raó. Sabem per experiència que qui no s'ha sentit interpel·lat ni "cridat" a res, en realitat és com si no existís. La tragèdia de la solitud no és tant el fet de no tenir ningú al costat, sinó més aviat experimentar la sensació que ningú et dirigeix una paraula mínimament personal (no d'aquestes rutinàries, de compromís o d'educació): de vegades tenim físicament algú al costat, però potser o no ens parla, o les seves paraules no van molt més enllà de "bon dia", "tinc fam", "fa fred o calor", o de contar-nos el darrer xafardeig del poble.

Els creients estem convençuts (perquè així ho hem après de la Revelació) que existir és respondre i que viure madurament és esdevenir responsable. Existir és "ésser cridats a l'existència" i viure com

a persones adultes és romandre en un constant diàleg.

El problema ve quan mirem d'esbrinar les qüestions essencials: Hi ha o no una paraula que interpel·li personalment? Se sent avui, es pot sentir? Qui parla? Com és aquesta paraula i què és el que diu? Quina és la nostra resposta? Quina relació pot tenir amb la nostra paraula dirigida als germans?

Del que sí estem certs és que de tant en tant tenim la sensació d'un silenci de mort.

- Hi ha silenci de mort quan ningú ens parla sincerament al cor i només sentim formalismes, expressions a l'ús i superficials.
- Hi ha silenci de mort quan només sentim soroll que ens eixorda i enerva, trepitjant qualsevol altre so i altres veus.
- Hi ha silenci de mort quan sentim paraules que sonen realment bé, però que en el fons només fan que afalagar les oïdes, distreure del que és essencial, satisfer el desig de tranquil·litat.

Aquest silenci només el pot trencar l'autèntica Paraula. Creiem que aquesta Paraula ja ha estat pronunciada, o millor, "proclamada" i que el seu so segueix omplint tots els racons del món. Com reconèixer-la, com escoltar-la, com respondre, aquest serà el nostre repte. En això ens hi va la vida.

Paraules seductores (18-11-2007)

La veritat és que vivim envoltats de milers de paraules. Fa uns anys es va fer un estudi interessant: calculava el nombre de

missatges (escrits, cantats, dibuixats, en imatges de tot tipus) que el cervell d'un adolescent d'avui havia de processar al dia, especialment missatges procedents del món de la publicitat. El resultat era esgarrifós, fins al punt que, segons apareixia en les conclusions, psicològicament la capacitat de concentració i de silenci en l'adolescent es veia minvada en un vuitanta o noranta per cent.

Això no seria tan dolent si aquests missatges fossin tots propostes de creixement humà de debò. Però la realitat és ben diferent. La gran majoria pretenen no precisament formar, ni tan sols només informar per a un millor exercici de la llibertat, sinó més aviat cerquen "seduir".

La seducció és una manera de relació interessada. Qui emet un missatge seduint, el que pretén en definitiva és obtenir de la relació un benefici propi; i aquest objectiu està per damunt del possible benefici de l'altre. A més, el mètode, l'instrument o la tècnica de la seducció consisteix essencialment en el fet que l'altre respongui el més espontàniament possible, sense pensar-s'ho massa, de manera que la seducció fa servir els estímuls més irracionals i involuntaris de la persona. De vegades els instints més egoistes i deshumanitzadors. Estem molt lluny, per això, de la consciència i de la llibertat pròpies de la persona humana.

És possible avui escoltar una paraula guardadora? Es pot esperar un missatge que ens faci créixer com a persones? El famós humanista i psicòleg Víctor E. Frankl, arran de la seva experiència terrible i absolutament deshumanitzadora en un camp de concentració, va dedicar la seva vida a practicar i promoure la "logoteràpia", és a dir, la guarició per la paraula i la recerca

del sentit en un context de relació d'ajuda amb el malalt. Altres psicòlegs que comparteixen una idea humanista i transcendent de la persona humana també confien en el poder guaridor de la paraula.

- No ens queixem només del silenci de mort, sinó també del soroll que al nostre voltant pretén esclavitzar-nos amb la dis-fressa de llibertat.

- No volem ésser tractats com a objectes cobejables i manipulables amb engany per tal de satisfer l'ambició d'uns altres.

- El que volem és poder escoltar una paraula que ens faci viure més profundament allò que tenim de més sagrat: la capacitat de respondre des d'un cor lliure, que cerca la veritat.

Sempre m'ha sorprès el discurs del dimoni temptador de Jesús en el desert: és un discurs "que sona bé", amb cites textuais de l'Antic Testament, de pregàries dels salms: una obra mestra de seducció esclavitzant.

També recordem que és propi de l'amor seduir. Però la paraula que neix del veritable amor estimula allò que tenim de més valuós i sant al cor: la necessitat de la veritable bellesa.

La darrera paraula (25-11-2007)

Si ho mirem bé, la nostra vida i, tot plegat, la història sencera de la humanitat és un encreuament dramàtic de paraules bones i dolentes, missatges de vida i de mort. Fent un resum ràpid de tot el que ha passat i ens està passant, podríem dir que és la lluita constant, sembla interminable, entre el bé i el mal, cadascun mirant d'atreure la humanitat cap al seu costat, amb el seu llenguatge propi i les seves armes.

No sempre ens arriben aquests missatges clarament com el que són realment. De fet, una de les tasques per assolir la maduresa i la felicitat és aprendre a discernir i encertar, per tal de no caure en engany. Tard o d'hora però acaba descobrint-se la veritat de cadascuna de les paraules que ens interpel·len a la vida.

Per a nosaltres la història comença amb la crida que ens fa Déu a viure i a gaudir de la bellesa del món en el paradís. Segueix amb les paraules enverinades i mentides del diable que ens porten a la mort. Tot seguit Déu torna a obrir l'horitzó de la vida amb paraules de promesa. D'aleshores ençà no hem deixat de sentir la veu afalagadora del mal, que pretén esdevenir senyor del món sometent-lo a l'esclavatge. Però també hem pogut sentir la crida de Déu, que es va fer tot ell Paraula en un gest suprem d'amor, per tal de guanyar per a la vida tot aquell que vulgui respondre amb fe.

És el moment de preguntar-nos quina veu avui domina el món, quina paraula fa més soroll, quina aconsegueix més obediència... o més audiència, en terminologia mediàtica. Cadascú tindrà la seva visió de la realitat, si anem bé o no, si caminem fermes i segurs cap a nivells més elevats de dignitat i plenitud humana o no. Però el que avui més interessa és " *qui tindrà la darrera paraula*": qui la tingui és qui guanyarà.

¿Queda obert el desenllaç d'aquest drama? Avui, en la festa de Crist Rei, amb la qual cloem l'Any Litúrgic, celebrem el fet que serà Déu qui tindrà la darrera paraula. A més, aquesta serà indefectiblement Paraula de justícia i d'amor.

- El triomf de la Paraula de Déu en la Resurrecció de Jesucrist va ser definitiu i per sempre.

- Però avui, tot i aquell triomf i el testimoniatge de tanta justícia i tant d'amor escampat pel món, segueix el drama: les dues veus continuen sonant i guanyant el cor dels homes.
- No estem, per això, exempts del compromís d'escoltar, perquè la Paraula de vida venç precisament en aquells que l'han rebuda.

Voldríem que ja, avui, Jesús fos Senyor efectiu de tota la història. Perquè si la seva Paraula senyoregés de debò en aquest món, seria l'home qui se salvaria: no voldríem esperar la "darrera" paraula, sinó que ja per l'acollida lliure dels homes la seva llum hauria fet retrocedir tota mena de tenebra i de mort.

El repte d'escoltar (2-12-2007)

Convé preguntar-nos si, quan ens queixem de la situació del món, de la societat o de l'Església, pensem que la causa d'aquest mal és l'absència de Paraula o més aviat l'absència d'orelles que escoltin.

De nou comencem el camí de l'Any Litúrgic amb els primers passos de l'Advent. Si ens preguntem què ha estat primer, si la Paraula de Déu o la de l'home, hem de reconèixer que la de Déu ha estat sempre la primera. La iniciativa de parlar sempre l'ha tinguda Déu, ja que sempre ha estat Ell el primer a estimar (com diu la Primera Carta de Sant Joan). Però també la Paraula ha anat cercant incansablement oïdes obertes que vulguin escoltar. I a més ens astora contemplar que ho hagi fet, no precisament com el ric i savi que des de la seva prepotència va concedint beneficis "a la gent pobra i ignorant", sinó com si fos un captaire qualsevol que truca a

la porta demanant interlocutor (com diu l'Apocalipsi).

Així doncs la pilota està a la nostra teulada. El repte, gens fàcil ni que ho sembli, és saber escoltar. Si escoltar-nos entre nosaltres, els humans, resulta difícil, més encara tractant-se d'escoltar Déu. Escoltar, tant en el tracte humà amb els altres com en el diàleg amb Déu, demana un llarg aprenentatge.

Per tal de saber què vol dir "escoltar" i arribar a fer-ho, podem prendre el nostre cos com a paràbola. El nostre cos disposa d'unes finestres per les quals la realitat entra al nostre interior: són els sentits. Però funcionen tan vinculats a la voluntat, que només observant-los es pot endevinar el món interior de la persona. Així observem les mans d'un cec, com exercita el tacte amb concentració i avidesa per copsar la forma d'un objecte; i els ulls molt oberts i fixos del qui mira a l'amic; i com menja una persona afamada; i com tanca els ulls un melòman per no perdre's ni un so de la música... El desig i la voluntat obren les finestres cap allò que realment interessa.

- Escoltar la Paraula de Déu demana interès. Tan intens com el d'un cec per un objecte desconegut, un amic per veure la persona estimada, un afamat pel menjar, un melòman per gaudir de la música.
- Escoltar la Paraula de Déu demana atenció, una certa concentració, si és necessari, el tancament d'altres vies que puguin distreure.
- Escoltar la Paraula de Déu demana acollir dintre el que ens ve des de fora, si calgués buidant-nos de sorolls i pensaments interns, per tal de deixar-li lloc al nostre interior.

Per això entenem que la qüestió no rau tant en les paraules, en el so, en els sentits, sinó més aviat en el cor del qui escolta: allà on es cova el desig més profund i sincer. Si no ens en sortim amb el diàleg és perquè els nostres cors no escolten: tenim atrofiats els seus sentits.

Com ens agrada contemplar Maria, mestra en l'escolta, en el seu silenci, en la seva pobresa, que sabia per això "acollir totes aquelles coses en el seu cor immaculat"!

Quan la Paraula esdevé un crit (9-12-2007)

De vegades la Paraula alliberadora pot ser un veritable crit, amb el benentès que els crits ens surten, tant d'un sentiment de ferma indignació, com de la necessitat d'esclatar d'alegria. Perquè la paraula, com a instrument de comunicació personal, a més de dir alguna cosa, trameta un missatge també amb la manera de dir-ho.

Així, quan ens parla Déu, no només hem de parar esment en el que diu, sinó també en com ho diu: hem d'escoltar "el to, les modulacions, el volum, de la seva veu", fins i tot podem imaginar-nos l'expressió del seu rostre... No ens estranyi aquesta recomanació: serà relativament fàcil de fer-ho si ens avesem a mirar el rostre humà de Jesús, les seves maneres de parlar, com el que són de debò, és a dir, rostre i paraules de Déu. Ell ens parla d'una manera perfectament humana. De vegades les seves paraules són com la música d'una flauta, de vegades són com cants de lamentació; sempre però demanen resposta: bé el ball de festa, bé el plor de penediment (Mt 11,16-19). Aleshores, tant el ball com les llàgrimes són respostes humanes amb un

efecte "transcendent", és a dir, respostes vertaderament fetes a Déu.

Doncs bé, mirant d'obtenir aquesta resposta, de tant en tant Déu xiscla amb un crit ben fort.

Però els seus crits són com els d'aquells que senten un desig intens i incontenible d'arribar a les oïdes tancades de l'altre. Aquest desig no prové d'una voluntat de domini o d'un exabrupte de mal geni, sinó, ben al contrari, del seu propi amor, que l'empeny a salvar tots els obstacles interposats en la seva comunicació amb nosaltres. De fet, una de les escenes més commovedores de tota la Sagrada Escrip-tura és aquella en la qual Déu plorava en els ulls i el rostre de Jesús, tot constatant la sordesa i la ceguesa del seu estimat poble (Lc 19,41-44) o, el que encara és pit-jor, recordant com aquest poble ha volgut ofegar la seva veu matant els profetes que Ell mateix enviava (Mt 23,37-39).

- Una manera d'ofegar la seva veu és senzillament tancar la boca dels missatgers.
- Però una altra manera és traduir, reinterpretar, el seu missatge per tal de treure-li tota la càrrega d'interpel·lació personal i de compromís.
- I una altra manera és fer molt de soroll, per tal que el seu so es perdi enmig d'una cridòria molt més potent, que sempre guanyarà en intensitat i audiència.

Necessitem que Déu ens cridi ben fort, perquè algú ha de trencar aquest silenci mortal. Els seus crits que sentim en els missatges profètics de l'Advent, són com els de l'amic que mira de convèncer l'estimat que no es llanci al buit fosc de la mort i que val la pena viure. Sembla estrany,

però de vegades ni tan sols els engrescadors missatges d'esperança que ressonen en l'Advent troben en nosaltres l'acollida que mereixen. Potser sabem d'antuvi que no hi ha esperança que no comprometi la nostra llibertat.

La Paraula que demana un cant (16-12-2007)

Tornem a aquell pensament: "De vegades les paraules de Déu són com la música d'una flauta, de vegades són com cants de lamentació: sempre però demanen resposta, bé el ball de festa, bé el plor de penediment" (Mt 11,16-19). Tothom que hagi escoltat Déu ho sap ben bé per experiència. I si ens preguntem per què Déu actua d'aquesta manera amb nosaltres, hem de dir, tot recordant com la nostra vida canvia constantment, que Ell ens tracta segons el que fem i decidim en cada situació concreta, per tal d'educar-nos: creixem a les seves mans entre plors i rialles.

Hem de saber cantar (i ballar) el Magníficat, amb Maria, en el marc de l'Advent. Ens podem imaginar l'escena que descriu Sant Lluç al seu Evangeli d'aquesta manera: sona des del cel una música inefable, Maria insinua un somriure que esdevé una rialla com un esclat de joia. Comença a cantar i agafa les mans a la seva cosina Elisabet, que es deixa portar per la mateixa alegria, i ambdues ballen al ritme de la música i la cançó que canta Maria.

Aquesta música és ben bé el ressò de la paraula que l'àngel portava del cel al moment de l'Anunciació, així com el cant de Maria ve a ser el ressò de la resposta que aleshores ella va donar: el cant del

Magníficat no s'entén sinó com a cloenda de l'únic esdeveniment que s'iniciava a l'Anunciació. Recordant a més que a l'Anunciació, com sempre, la iniciativa de "parlar" era de Déu mateix, hem de deduir que l'esclat de joia d'aquestes dues dones ha estat el resultat d'una "provocació" de Déu; això és precisament el que Ell volia, el fet que demostra l'eficàcia de la seva Paraula.

Si a més tenim present que Maria i la seva cosina són representació de tota la humanitat creient i fidel, el que Déu pretén cada cop que ens parla és que tots i cadascun de nosaltres assolim aquest estat de joia i felicitat que es manifesta en el cant i el ball de les filles de Sió.

- Tots els cants que entre nosaltres manifesten l'alegria sincera i profunda són resultat d'un diàleg vital amb Déu.
- Tant si Déu ens parla amb un crit, com si entona una complanta, com si ens convida suaument a un compromís, com si ens il·lumina amb la seva veritat, com si ens consola en el sofriment... a la fi el que vol és que acabem cantant d'alegria.
- Aleshores, aquesta alegria és l'efecte guaridor i salvador de l'amor de Déu, de la seva gràcia, tot deixant-se trobar per nosaltres, no només dient-nos que ens estima, sinó estimant-nos realment.

Maria va cantar i ballar el Magníficat abans d'infantar Jesús. No era, per tant, el punt i final del diàleg amb Déu, encara restaven moltes paraules a dir, de Déu i seves. Restava sobretot aquella paraula terrible que era el silenci de la Creu, i aquella resposta de les seves llàgrimes en el seu respectiu silenci d'obediència fidel i humil.

Ara però ella canta el seu cant etern, en la festa sense fi, perquè la darrera paraula de Déu ja ha estat pronunciada i s'ha demostrat eficaç per sempre. "Canta i camina", "canta mentre camines, no t'oblidis, fins que tot sigui un cant", ens recomanava Sant Agustí.

La paraula de carn (23-12-2007)

Els pensaments, els sentiments, les intencions, són dintre la persona. Quan es volen comunicar a l'exterior, necessiten un vehicle que permeti d'arribar als sentits de l'altre. Així el que hi ha a l'interior, mitjançant la veu o el so, esdevé "paraula", comunicació. Aquesta entra dintre del qui escolta pels seus propis sentits i des d'ells arriba a la seva intel·ligència, als seus sentiments i als seus afectes. Són els passos del que anomenem "fenomen del llenguatge i la comunicació", que, realitzat en un instant i de la manera més natural entre nosaltres, no deixa de meravellar-nos.

El cas és que, com diem ara en el món de les noves tecnologies, la comunicació necessita "un suport". Aquest ve exigit, no tant pel que vol comunicar, com pel qui escolta. Qui vol de debò arribar a l'altre i comunicar-se amb ell, s'ha d'ajustar a les seves condicions, a la seva capacitat de percepció. I com més voluntat d'arribar a l'altre hi hagi, més interès i esment s'aplicarà a procurar el suport o vehicle adient. Si la comunicació prové de l'amor i es fa estimant, el comunicador tendeix a "conviure" amb l'estimat, per tal que el "suport" de la comunicació sigui la seva mateixa vida. I si l'amor que motiva i acompanya la comunicació és el més perfecte, el comunicador esdevé l'estimat.

És el misteri de l'Encarnació i naixement de Jesús que celebrem al Nadal.

Com ens diu la Carta als Hebreus, Déu ja havia parlat de moltes maneres als homes: el suport de la seva comunicació eren paraules humanes que pronunciaven els profetes. Però ara, "en els dies definitius, ens ha parlat pel seu Fill" (Hb 1,1-2): el seu suport, en aquest cas, és la nostra carn. Sant Joan diu, en efecte, que "el qui és la Paraula s'ha fet carn" (Jn 1,14), que vol dir: Déu per tal d'assolir la més perfecta comunicació, va voler con-viure amb nosaltres, compartint la vida nostra en allò que ens és més propi: la feblesa i les limitacions. Aquest és doncs talment el suport i el vehicle de la seva comunicació. Ara recordem els passos.

- Els homes vivien sotmesos a la foscor i la debilitat dels seus pecats. Déu, estimant-los, se'ls mirà i va voler comunicar-los el que era la vida per a ells: el pensament, l'afecte i la voluntat que eren al seu si.
- Ho va intentar durant segles fent servir el suport de la paraula humana. Però tot esdevingué un fracàs. Aleshores va decidir fer el darrer i més perfecte acte de comunicació, corresponent al més perfecte gest d'amor: parlar als homes prenent com a vehicle o suport la seva mateixa vida.
- Així és com el Verb es feu carn i va con-viure amb els homes, la seva debilitat i les seves limitacions. Des de llavors Jesucrist és la Paraula.

És veritat el que diu Sant Joan, que "la Paraula es va fer carn". Però aquesta frase demana força explicacions. Entenem millor que el Fill de Déu va assumir la nostra carn, la nostra debilitat i pobresa, per tal d'esdevenir per a nosaltres "la Parau-

la", com nosaltres assumim la veu per tal d'expressar i comunicar el que tenim al nostre interior. I tot i saber-ho des de sempre, encara restem corpresos davant de tanta meravella.

Tanmateix encara ens causa més astorament el fet que Déu no comuniqui quelcom diferent d'Ell mateix, sinó que, comunicant-se, ens doni tot el que és, i que, esperant amb una paciència infinita l'acolliment de la nostra fe, vol esdevenir una sola cosa amb nosaltres, per tal que visquem la seva vida: és el cim de l'amor.

La Paraula que amara la vida (30-12-2007)

Hem contemplat l'esdeveniment en el qual Déu, prenent com a suport la carn humana, esdevé la Paraula per a tots nosaltres. Alhora ens hem deixat portar per aquells sentiments que un fet com aquest ens provoca, des de l'astorament fins al desig sincer d'esdevenir nosaltres mateixos interlocutors dignes en aquest meravellós diàleg.

Podem fer un pas endavant. L'Encarnació és el moment històric i concret, mitjançant el qual el Verb pren carn humana, per tal de fer-se accessible a la humanitat. Aquesta carn humana és tot allò d'humà de Jesús de Natzaret: el seu cos i la seva sang, la seva veu, el seu rostre, les seves llàgrimes i el seu somriure, la seva psicologia i la seva intel·ligència... És el que podríem dir "el primer cercle o espai humà on es podia trobar Déu en persona". Però hi havia un altre cercle més ample, com a lloc humà de Déu: la seva família, les parets de casa seva, i els carrers de la seva vila, i els seus veïns i l'aire i la pols

dels camins, i els arbres i les muntanyes i els animals del corral i el soroll del mercat; i la cultura del poble, i els costums, i les institucions, els treballs i les cançons, i els horaris, i les festes, la religió i el culte que venia transmès dels avantpassats...

Però encara hi ha un altre cercle, tan ample que abasta fins i tot les nostres vides. Ja els Sants Pares i més tard tota una tradició teològica, basant-se en les dades de l'Escriptura, van reconèixer en aquesta humanitat presa pel Verb una representació de tota la humanitat, absolutament tota la humanitat de tots els temps, tret del pecat (però inclosos els mateixos pecadors). Més encara, segons alguns corrents de pensament teològic i espiritual, la humanitat del Verb representava, no només totes les persones humanes, la seva història i la seva activitat, sinó també tot el cosmos, tota la creació.

Si això és veritat, podem treure una conseqüència sorprenent: tot allò vertaderament humà, junt amb tota la creació, pot esdevenir paraula de Déu, perquè tot és o està destinat a ésser amarat per la seva Paraula.

- Tot el que és vertaderament humà, com a assumit per Déu a l'Encarnació, és presència i paraula del mateix Déu.
- Si algú pregunta "què és allò vertaderament humà?", no podem respondre més que: "el que pot entrar dintre de la humanitat de Jesús, tot el que és compatible amb ella, el que el mateix Jesús com a home, segons el coneixem, viuria o faria".
- Aleshores, quin és el problema: que Déu no parla o que no sabem escoltar? Que Ell s'ha refugiat en el seu silenci o que no sabem esbri-

nar la seva veu? Quantes coses ens poden parlar de Déu, quants ressons de la seva Paraula esperen, mirem d'atansar les nostres oïdes!

Ja és un repte, com dèiem en començar l'Advent, desvetllar-nos i escoltar. Ara, un cop havent-nos adonat de la Paraula feta un crit, de la Paraula que consola i de la Paraula de carn humana, viscut ja el Nadal, encara ens sembla més greu la nostra sordesa.

No oblidem que sempre ens quedarà pendent la nostra resposta. I quina serà, a més, la nostra paraula?

CRÒNICA DIOCESANA

NOVEMBRE 2007

1 de Novembre. El senyor bisbe presideix la celebració de l'eucaristia a la Catedral de Sant Llorenç en la commemoració de Tots Sants.

3 de Novembre. El senyor bisbe presideix l'eucaristia a la catedral amb els membres de l'Agrupació de Soldats Veterans de Melilla.

Inici de la Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Visita i celebració de la missa estacional a la Parròquia de Santa Eulàlia de Les Roquetes (Sant Pere de Ribes)

4 de Novembre. El senyor bisbe presideix l'eucaristia dominical al temple de la Sagrada Família de Barcelona en el "VIII Encuentro de la Amistad" de pares dels col·legis de les religioses agustines, amb el lema: *La familia cristiana ante los retos de la sociedad actual.*

El senyor bisbe presideix l'eucaristia d'acció de gràcies a la Catedral de Sant Llorenç, per les beatificacions dels màrtirs del segle XX.

6 de Novembre. Trobada del senyor bisbe amb els responsables de Càritas a la Par-

ròquia de Sant Joan Baptista de Vilanova i la Geltrú, en la Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf.

7 de Novembre. Reunió conjunta d'arxiprestos, presidida pel senyor bisbe al bisbat. En aquesta reunió els nous arxiprestos reben el nomenament i, entre altres referències, el senyor bisbe presenta l'objectiu diocesà per als propers tres anys: "El que creiem i vivim, això us anunciem".

9 de Novembre. Reunió del Consell Episcopal al Monestir de Solius (Girona).

Jornada de pregària per les vocacions al Bisbat de Sant Feliu de Llobregat (Cadena de pregària).

10 de Novembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Visita i celebració de la missa estacional a la Parròquia de Sant Pere de Sant Pere de Ribes.

11 de Novembre. El senyor bisbe presideix l'eucaristia dominical a la Parròquia de Sant Esteve d'Ordal en acció de gràcies per les beatificacions dels venerables Josep Casas Ros i Fra. Joaquim de Sant Josep.

Trobada d'animadors de Pastoral de Jovenut al Seminari Conciliar de Barcelona

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Reunió amb els consells parroquials d'economia a la Parròquia de Sant Pere de Sant Pere de Ribes.

12 de Novembre. Trobada de preveres joves amb el senyor bisbe.

12, 13 i 14 de Novembre. Jornades de Formació de la Vicaria del Llobregat al Col·legi Verge de la Salut de Sant Feliu de Llobregat.

13 de Novembre. Trobada de preveres i diaques de la Vicaria del Penedès-Garraf-Anoia, a la Residència Mare Ràfols de Vilafranca, amb la presència de Mn. Armand Puig, rector de la Facultat de Teologia, amb el tema: Corrents exegètics en la Paraula de Déu.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Visita a l'Ajuntament de Cubelles i reunió amb els patrons de la Fundació Estapé.

14 de Novembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Trobada amb els responsables dels centres educatius cristians, al col·legi de Santa Teresa de Vilanova i la Geltrú.

15 de Novembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Visita a la Parròquia de Sant Joan Baptista de Vilanova i la Geltrú.

16 de Novembre. Reunió del Consell Episcopal.

Reunió de la Delegació de Família i Vida.

Conferència del senyor bisbe Agustí en les III Jornades de Matrimoni i Família, organitzades pels Pares de la Sagrada Família, a la Casa Curial de la Congregació a Barcelona.

17 de Novembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Visita i missa estacional a la Parròquia de Santa Maria de La Geltrú de Vilanova i la Geltrú.

18 de Novembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Missa estacional a la Parròquia de Santa Maria de Cubelles.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Reunió amb els acollidors de promesos de l'Arxiprestat de Garraf, a la Parròquia de Santa Maria de La Geltrú de Vilanova i la Geltrú.

19 de Novembre. Jornada de pregària per les vocacions al Bisbat de Sant Feliu de Llobregat (Cadena de pregària).

19-23 de Novembre. El senyor bisbe participa en l'Assemblea Plenària de la Conferència Episcopal Espanyola.

20 de Novembre. Trobada de preveres i diaques de la Vicaria del Llobregat, al Noviciat de Pallejà, amb la presència de Mn. Armand Puig, Rector de la Facultat de Teologia, amb el tema: Corrents exegètics en la Paraula de Déu.

Reunió del Secretariat del Consell Pastoral Diocesà a Castelldefels.

23-25 de Novembre. El senyor bisbe Agustí es fa present en el Consistori dels nous cardenals a Roma.

25 de Novembre. Trobada diocesana dels grups de confirmació a Sant Vicenç dels Horts.

26 de Novembre. Primera reunió de l'equip diocesà de Pastoral Obrera

26 i 30 de Novembre. 4a Setmana de Cinema Espiritual. Projeccions al Cine Baix de Sant Feliu de Llobregat per a escolars i per a tots els públics.

27 de Novembre. Reunió de la Delegació de Pastoral Vocacional.

28 de Novembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Trobada de catequistes a la Parròquia de Sant Antoni Abat.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Reunió amb el consell pastoral de la Parròquia de Sant Antoni Abat.

29 de Novembre. Reunió de la Delegació d'Ensenyament.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Reunió amb representants de la vida social de Sitges.

El senyor bisbe presideix l'eucaristia a la Catedral de Sant Llorenç en la cloenda de la cadena de pregària per les vocacions del Bisbat de Sant Feliu de Llobregat. A continuació, el senyor bisbe participa en una sessió de cinema organitzat per la Delegació de Jovenutut en la 4a Setmana de Cinema Espiritual.

30 de Novembre. Reunió del Consell Episcopal.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Visita a l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes i reunió amb el Patronat del Centre Parroquial.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Trobada amb els joves de l'arxiprestat a la Parròquia de Sant Joan Baptista de Vilanova i la Geltrú.

DESEMBRE 2007

1 de Desembre. Presentació de l'objectiu diocesà per als propers tres anys, en la

reunió del Consell Pastoral Diocesà i els consells arxiprestals, al Col·legi del Bon Salvador de Sant Feliu de Llobregat.

Recés d'Advent organitzat per la Delegació Diocesana de Vida Consagrada.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Visita i missa estacional a la Parròquia de Sant Bartomeu i Santa Tecla de Sitges.

Trobada d'inici de curs de la JARC de la Vicaria del Penedès-Anoia-Garraf i celebració del 25è aniversari d'aquest moviment a Catalunya.

2 de Desembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Missa estacional a la Parròquia de Sant Antoni Abat de Vilanova i la Geltrú.

El senyor bisbe presideix l'eucaristia del primer diumenge d'Advent a la Catedral de Sant Llorenç.

3 de Desembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Trobada amb els grups de Vida Creixent de l'Arxiprestat a la Parròquia de la Immaculada Concepció de Vilanova i la Geltrú.

4 de Desembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Trobada amb els agents de pastoral de la Salut a l'Hospital de Sant Camil de Sant Pere de Ribes.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Reunió amb els preveres i diaca de l'Arxiprestat a la casa dels germans camils de Sant Pere de Ribes.

5 de Desembre. Reunió d'arxiprestos de

la Vicaria del Penedès-Garraf-Anoia a Vilafranca del Penedès.

7 de Desembre. Vigília de la Immaculada a la Basílica de la Mare de Déu de la Mercè de Barcelona, organitzada per les delegacions de pastoral de joventut de Sant Feliu de Llobregat, Terrassa i Barcelona.

8 de Desembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Missa estacional a la Parròquia de la Immaculada Concepció de Vilanova i la Geltrú.

El senyor bisbe presideix l'eucaristia a la Parròquia de Sant Pere de Gavà on la germana agustina Elena García fa els seus vots perpetus.

9 de Desembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Visita i missa estacional a la Parròquia de Sant Magdalena de Canyelles.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Visita i missa estacional a la Parròquia de Sant Pere i Sant Fèlix d'Olivella i Jafra.

El senyor bisbe presideix l'eucaristia del segon diumenge d'Advent a la Catedral de Sant Llorenç.

10 de Desembre. El senyor bisbe presideix l'acte acadèmic d'inauguració del curs de teologia (ISCREB) a Sant Boi de Llobregat.

11 de Desembre. Recés d'Advent dels preveres i diaques del bisbat, a la Residència Mare Ràfols de Vilafranca del Penedès, acompanyats pel senyor bisbe Pere Tena i amb el tema: El ministre ordenat, servidor de la Paraula.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Reunió amb el consell pastoral de la Parròquia de la Immaculada Concepció de Vilanova i la Geltrú.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Reunió amb el consell pastoral arxiprestal a la Parròquia de la Immaculada Concepció de Vilanova i la Geltrú.

12 de Desembre. El senyor bisbe presideix la trobada organitzada per la Delegació Diocesana d'Ensenyament amb els professors de religió presents als centres educatius del bisbat.

El senyor bisbe presideix la reunió organitzada per la Delegació Diocesana de Joventut amb els consiliaris dels centres d'esplais del bisbat.

13 de Desembre. El senyor bisbe participa en el Congrés Internacional de Teologia a la Facultat de Teologia de Catalunya.

14 de Desembre. Reunió del Consell Episcopal.

El senyor bisbe presideix l'eucaristia a la Parròquia de Sant Esteve de Cervelló, on Manel Duaso Izquierdo i Francesc Xavier Artigues i Manetas, candidats al diaconat permanent, reben el ministeri de l'acollit.

15 de Desembre. Concert de Nadal a la Catedral de Sant Llorenç, organitzat per l'Associació de confraries de Barcelona.

Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Missa estacional a l'església de Sant Joan Baptista de Sitges.

15-16 de Desembre. Recés d'Advent per a joves, organitzat per les delegacions de pastoral vocacional i de joventut dels bisbats de Barcelona, Terrassa i Sant Feliu de Llobregat, al Molí d'en Rovira (Vilafranca del Penedès).

16 de Desembre. Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf. Missa estacional a la Parròquia de Sant Joan Baptista de Vilanova i la Geltrú.

El senyor bisbe participa en el dinar de Nadal organitzat per la Hospitalitat de Lourdes al Palau de Congressos de Barcelona.

El senyor bisbe presideix l'eucaristia a la Basílica de Santa Maria de Vilafranca del Penedès, on confereix l'orde del diaconat al senyor Genís Sans (diaca permanent).

19 de Desembre. El senyor bisbe visita l'Hospital de Martorell.

20 de Desembre. Representació del bisbat en el comiat de la germanes carmelites del Seminari Conciliar de Barcelona.

21 de Desembre. Reunió del Consell Episcopal.

Felicítació de Nadal al senyor bisbe Agustí, al Bisbat de Sant Feliu de Llobregat.

Trobada del senyor bisbe Agustí amb els seminaristes.

22 de Desembre. El senyor bisbe assisteix al Concert de Nadal organitzat per Càritas en el 55è aniversari de Càritas Interparroquial de Vilafranca del Penedès.

23 de Desembre. El senyor bisbe presideix l'eucaristia del quart diumenge d'Advent a la Catedral de Sant Llorenç.

24 de Desembre. El senyor bisbe presideix la Missa del Gall a la Catedral de Sant Llorenç.

25 de Desembre. El senyor bisbe presideix la Missa de Nadal a la Basílica de Santa Maria de Vilafranca del Penedès.

28 de Desembre-1 de Gener. Participació d'una cinquantena de joves de la diòcesi a la trobada europea organitzada per la comunitat ecumènica de Taizè a la ciutat suïssa de Ginebra.

VISITES PASTORALS

Arxiprestat de Garraf

Del 3 de novembre de 2007 al 13 de gener de 2008

L'EXCM. I RVDM. SR. AGUSTÍ CORTÉS SORIANO, BISBE TITULAR DE SANT FELIU DE LLOBREGAT, AL TERME DE LA VISITA PASTORAL, I D'ACORD AMB EL QUE HA POGUT COMPROVAR I DEL QUE ELS PREVERES, RELIGIOSOS I LAICS HAN MANIFESTAT, FA CONSTAR EL QUE A CONTINUACIÓ EXPRESSA.

CONCLUSIONS EN LA VISITA PASTORAL

La Visita Pastoral a l'Arxiprestat de Garraf s'ha realitzat entre els dies 3 de novembre de 2007 i 13 de gener de 2008; l'eucaristia de cloenda de la Visita s'ha celebrat al Santuari de la Mare de Déu del Vinyet de Sitges. Han estat un total de dotze parròquies visitades i diferents àmbits pastorals, com: Càritas, economia, escoles cristianes, acollidors de promesos, joventut, moviment de Vida Creixent, pastoral de la salut, preveres i diaca, i consell pastoral arxiprestal. També hi ha hagut una presència en altres àmbits eclesials i socials, com: comunitats de religiosos i religioses, moviments, centres educatius, residències i diferents col·lectius socials.

Un cop conclosa aquesta Visita Pastoral hem pogut presentar diferents conclusions referents a cadascuna de les realitats pastorals de l'arxiprestat i del seu conjunt, de les quals passo informació als interessats directament, al senyor vicari episcopal, al senyor arxiprest i a les delegacions corresponents. D'elles em permeto subratllar-ne aquí les següents:

- L'experiència de la Visita Pastoral ha contribuït a una major i millor coneixença de la realitat pastoral de l'Arxiprestat de Garraf, tant personalment, com per a les mateixes comunitats. Constatem que la simple comunicació i la informació afavoreixen, sens dubte, la comunió.
- Es valora positivament la coordinació pastoral a nivell arxiprestal, especialment en el àmbits pastorals de Càritas, acolliment de promesos i pastoral de joves. Aquesta experiència ens ha de portar a vetllar perquè la realitat parroquial conegui i se senti responsable de totes les activitats pastorals que es realitzen. No hem d'oblidar que la parròquia, amb el prevere i la col·laboració dels laics, en el marc de l'Església particular, és el nucli fonamental de vida cristiana.
- Vetllar per la presència significada de les parròquies en els nostres pobles i ciutats. Una referència que ens ha de portar a dinamitzar el nostre testimoniatge cristià i les diferents col·laboracions a nivell social i cultural.
- Constatem el gran nombre de col·laboradors presents en les nostres comunitats. Un veritable testimoni de vida cristiana que viu i celebra la seva fe. Sens dubte hem de tenir especial cura en l'acolliment de tots aquells

que s'apropin a la parròquia. Però no hem d'oblidar l'atenció als membres de la comunitat, fent que els agents de pastoral rebin una veritable formació, potenciant la identitat cristiana i la cohesió entre els diferents grups. Serà fonamental complementar la formació amb la vivència personal de la fe que porti a una veritable experiència de vida cristiana.

- Es constaten diferents graus d'implicació en les nostres comunitats i es convida els fidels més propers a sentir-se protagonistes i responsables de la història de fe de la comunitat. Caldrà potenciar els espais de trobada entre els diferents grups de les nostres comunitats que ens ajudin a valorar i a aprofundir la pròpia identitat cristiana que s'ha de traduir en veritables processos de fe. Hem de tenir confiança en el que creiem i volem viure: l'amor de Déu és l'únic que pot salvar la persona i el món. La gent reconeixerà qui estima de veritat en el testimoni coherent de la nostra fe.
- Es constata la problemàtica pastoral de la continuïtat, en la vida cristiana, d'aquells que es preparen i reben algun dels sacraments: els pares que demanen el sacrament del baptisme per als seus fills; els infants que reben el sacrament de l'eucaristia; els adolescents i joves que reben el sacrament de la confirmació; les parelles que reben el sacrament del matrimoni. Malgrat això, cal valorar els esforços pastorals que es fan en les comunitats, com: acollides personalitzades en les diferents catequesis, celebracions litúrgiques adequa-

des a les diferents edats, trobades amb parelles joves que han rebut el sacrament del matrimoni, trobades amb temes de formació i altres ofertes especialment dirigides a cristians allunyats.

- Es constata la preocupació per la manca de joves en les nostres comunitats. Aquesta realitat és fruit d'una problemàtica social present en tots els àmbits de la nostra societat. Cal però continuar presentant, també als joves, allò d'essencial que té la nostra identitat cristiana: Jesucrist com a resposta a les inquietuds vitals de la persona. Que les nostres comunitats puguin oferir veritables ambients cristians en una oferta coherent per als nostres infants, joves i famílies. Pel fet que no podem donar per suposada la fe en cap edat o condició de les persones que s'apropen a l'Església, hem de fer una aposta decidida per tot el que sigui "procés o camí de formació, que inclogui l'experiència personal de fe cristiana". Especialment haurem de tenir cura a oferir el catecumenat per als no batejats i, en general, donar un caire catecumenal a tots els processos catequètics.
- En aquest sentit cal valorar i potenciar els moviments laïcals com a una realitat pastoral eficaç en l'Església. En el nostre arxiprestat trobem, entre altres, el moviment de la Família Camil·liana, Cursets de Cristianitat i el Moviment de Vida Creixent que ajuda a aprofundir la identitat cristiana en la maduresa de la vida, remarcant aspectes com: la importància d'escoltar, testimoniar la fe amb la vida, l'esperança, la família on la gent

gran és, sovint, l'únic referent de vida cristiana.

- Es constata la mancança de preveres que ens ha de portar a incrementar la pregària, en les nostres comunitats, demanant Déu que vulgui fer-nos el do de noves vocacions al presbiterat, diaconat, a la vida religiosa. També serà important valorar i potenciar la presència i responsabilitat dels laics en els diferents àmbits pastorals.
- Davant la complexitat social i la constatació del rebuig al fet religiós, els cristians hem de mantenir i enfortir la nostra identitat cristiana, més enllà de l'esfera privada. Es convidada a potenciar la implicació social dels cristians en la realitat on viuen. Constatem una certa manipulació en les informacions que fan referència a la vida eclesial. Demanem que les informacions siguin veraces i objectives. Demanem respecte en el tractament de les informacions que fan referència a l'Església i a la vida de les nostres comunitats. Constatem que sovint aquestes informacions no corresponen a la realitat. És un dret que hem de saber demanar com a ciutadans de la nostra societat.
- Valorem i agraïm la presència dels religiosos en els diferents àmbits pastorals i socials de l'Arxiprestat de Garraf. El seu servei és, sens dubte, una presència significada de testimoniatge cristià al costat dels malalts, dels infants i joves. Volem agrair especialment la seva col·laboració pastoral en les nostres comunitats cristianes.
- Fent referència a l'objectiu diocesà, convidem a incorporar-lo en el ritme

normal de la pastoral de les nostres comunitats cristianes. La nostra diòcesi de Sant Feliu de Llobregat, en els propers tres cursos, assumeix com a programa pastoral el que els bisbes catalans han proposat en el document: *Creure en l'Evangelí i anunciar-lo amb nou ardor* (març de 2007). Aquest programa pastoral es presenta amb un nou objectiu diocesà que ens aplega, un cop més com Església particular, present en cadascuna de les nostres comunitats cristianes, i té com a referència, la primera carta de sant Joan (1Jn 1,1-4) amb el lema: **EL QUE CREIEM I VIVIM, AIXÒ US ANUNCIEM**. Una nova etapa de reflexió diocesana fruit del treball fet sobre la *Pertinença i coresponsabilitat diocesana*.

Destaquem algunes preocupacions que hem constatat en la Visita Pastoral:

El descens en la participació de les celebracions dominicals i vida parroquial; l'acompanyament cristià de les famílies; la poca presència de joves en la comunitat cristiana i la dificultat de transmetre la fe; preocupació per l'atenció pastoral en els sagraments; mantenir i enfortir la riquesa i la importància referencial de la parròquia; valorar i potenciar les possibles col·laboracions de la parròquia en la realitat social: immigració, joves, gent gran, etc.; la problemàtica dels divorciats que no es poden tornar a casar per l'Església.

Destaquem algunes referències més significatives en els diferents àmbits pastorals visitats:

LA CATEQUESI

Un dels principals àmbits d'acció pastoral en la transmissió de la fe en els seus

diferents nivells. Donem gràcies a Déu pel servei i testimoniatge de tants catequistes presents en les nostres comunitats cristianes. Destaquem algunes referències significades en la Visita Pastoral.

- Un dels reptes és la implicació del pares en el procés catequètic dels seus fills. Aquesta atenció personalitzada s'hauria de fer ja des de la catequesi que reben en els acolliments per a preparar el sagrament del baptisme.
- Aquesta inquietud ens ha de portar a potenciar i coordinar les diferents experiències de catequesi d'adults.
- Convidem a treballar, juntament amb la formació de conceptes, l'experiència de fe en els nostres infants. Una experiència necessària, feta a la seva mida, perquè sigui referència vital.
- Es constata la manca de referències cristianes en les famílies dels infants que tenim a la catequesi.
- En referència a la catequesi de post-comunió: Es constata que segueixen pocs infants. Els infants tenen moltes activitats extraescolars i, generalment, els pares consideren la catequesi com una activitat més i és poc valorada.
- Un fet preocupant és la burla que reben els nostres infants davant del fet religiós. És una experiència que constatem, també, en alguns àmbits de la nostra societat.
- Es constata la problemàtica del relleu de catequistes.
- En l'àmbit de la catequesi de primera comunió, es constata: la dificultat en el seguiment, per part dels infants, dels llibres de catequesi.

- En referència a la catequesi de confirmació. Es constata que s'ha reduït molt l'assistència d'adolescents a les catequisis. Abans hi havia un grup considerable d'infants que feien tot el procés catequètic. Es creu oportuna la formació de grups de joves amb un itinerari ampli i definit on el sagrament de la confirmació sigui un pas (qualificat) en el procés del camí del grup. Serà important ajudar-los a experimentar la referència de la comunitat cristiana i, en ella, la pertinença a l'Església. Aquí, com en els altres àmbits pastorals, serà fonamental l'acompanyament personal en la vida cristiana.
- Hem de saber oferir altres activitats que complementin la formació catequètica. Una bona oferta serien les activitats de lleure de les nostres entitats d'Esplai, per les quals hem de vetllar per tal que continuïn la seva identitat cristiana.
- Es valora positivament l'experiència de fer catequesi familiar lligada amb la celebració del diumenge.
- Serà important desvetllar en els pares i, en general, en els adults la inquietud per la formació religiosa. Aquesta formació hauria de ser present ja des de la preparació al sagrament del matrimoni. Necessitem veritables famílies cristianes que transmetin la fe en la vida quotidiana.

EL CATECUMENAT

Convido a valorar i coordinar aquesta realitat pastoral en l'arxiprestat. És realment un repte pastoral en les nostres comunitats. Remarcar la importància de l'evangelització com a objectiu pastoral.

LA CLASSE DE RELIGIÓ

Constatem que és una referència important i necessària en la formació dels nostres infants i joves. I, alhora, un dret que hem de valorar i potenciar entre les nostres famílies cristianes. Constatem que alguns centres educatius públics de l'arxiprestat no compleixen la llei d'informar i oferir la classe de religió. Alguns, fins i tot, han decidit simplement ometre-la del seu programa educatiu. Convé informar d'aquest fet a la Delegació Diocesana d'Ensenyament i actuar en conseqüència.

ELS CENTRES EDUCATIUS

Constatem l'important servei eclesial i social dels nostres centres confessionals en l'educació dels infants i joves i en l'ajut a les seves famílies. Convidem els centres a valorar i coordinar la seva activitat amb la Delegació Diocesana d'Ensenyament. Destaquem algunes preocupacions més significatives:

- Es constata el fet de les noves i variades realitats socials de l'alumnat. Cal remarcar especialment la creixent presència d'immigrants en els nostres centres: noves confessions cristianes i altres religions. Podem dir que actualment el 3,5 % de l'alumnat forma part d'aquest col·lectiu de nouvinguts. Destaquem l'esforç en l'acolliment i, fins i tot, les ajudes, a diferents nivells, que els centres fan, que signifiquen un gran esforç per la manca de concertació de l'administració.
- Es constata que, actualment, l'escolarització, en la nostra zona escolar, està col·lapsada. Des de l'Administració s'organitza l'escolarització i la distribució de l'alumnat. Això produeix una certa paradoxa: hi ha alumnes, els pares dels quals no volen que siguin als nostres centres i altres que sí que ho voldrien, però no

poden fer-ho realitat. La relació amb l'Administració és correcta però amb una voluntat intervencionista que sobrepasa, en alguns moments, la seva responsabilitat.

- Un dels temes que més preocupen és la realitat desestructurada d'algunes famílies. Constatem que la tria dels centres catòlics ja no es fa, en general, tant per la referència cristiana, com per la seriositat del centre. Ens trobem amb famílies amb poques referències cristianes, amb problemàtiques socials com: la separació dels pares, famílies amb pocs recursos econòmics, etc.
- Els centres volen ser, també, ponts amb les parròquies, convidant els infants i joves a rebre els sagraments de la primera comunió i de la confirmació. Actualment es constata una davallada en la demanda d'aquests dos sagraments. En general quan es planteja el tema de la fe com a valor no hi ha rebuig, però costa aconseguir la continuïtat en allò rebut.
- En general els nostres alumnes pateixen un gran materialisme, tancats en el món de la imatge, i una greu manca de comunicació. Destaca un gran accent individualista, pragmàtic i una certa frivolitat.

PASTORAL DE JOVES

En relació a la pastoral juvenil, convidem a continuar considerant-la com una prioritat en la pastoral de coordinació arxiprestal i en cadascuna de les comunitats cristianes. Els nostres programes pastorals han d'oferir espais de reflexió i pregària que ajudin els nostres joves a equilibrar la seva activitat i, especialment,

a aprofundir la seva identitat cristiana i la participació en la comunitat cristiana de referència. És important acompanyar els nostres joves en el procés identificatiu del grup i de la comunitat de referència. Aquest és un procés difícil, però necessari que demana "sortir d'un mateix" per a trobar-se amb els altres, els membres de la meua família, una comunitat variada i rica alhora. Aquest és el procés que hauria de fer tot cristià. Haurem de descobrir noves eines, nous mitjans que acompanyin aquest procés. Convidem a descobrir compromisos personals en la mateixa comunitat cristiana. En referència a la valoració generalitzada de la poca presència de joves en les nostres comunitats, convidem a continuar el nostre testimoniatge cristià davant d'una realitat social complicada que afecta especialment els infants i joves. Hauríem de poder coordinar coherentment els àmbits de la família, la parròquia i el lleure. Hem de valorar aquestes realitats com un veritable repte per a la parròquia, amb un clar compromís evangelitzador.

ACOLLIMENT DE PROMESOS

Valorem la coordinació arxiprestal d'aquest àmbit pastoral i convidem a donar-lo a conèixer especialment en les comunitats on no hi és present. Destaquem algunes de les aportacions més significatives d'aquest àmbit pastoral en la Visita Pastoral:

- Es constata que la majoria de les parelles que s'acullen ja fan vida en comú.
- La realitat de les noves parelles és molt diferent d'aquella a la qual estàvem acostumats i allunyada de l'opció cristiana. Aquesta nova realitat és un veritable repte per als acollidors.

- Alhora es constata que el fet dels acolliments és molt enriquidor, especialment el tema de l'estimació i la vivència de comunitat cristiana.
- Es constata la necessitat de formació a nivell dels acollidors i la preparació per donar resposta a aquestes noves realitats. Els temes que més costa definir són: la relació de parella en clau cristiana i els temes relacionats amb la fecunditat. Les preguntes més freqüents de les parelles fan referència a aquests temes: la cerimònia, la paternitat responsable, l'educació dels fills, la fidelitat per sempre.
- Es constata que fer les acollides entre setmana cada cop és més difícil i es concentren en el cap de setmana.
- En general les parelles valoren positivament els acolliments. Vénen amb prejudicis i, alguns, amb certa reticència. Es valora l'acolliment i l'espai de diàleg. Es constata, en general, que les parelles no tenen experiència de vida cristiana, una gran manca de contingut catequètic i molt poques han tingut contacte amb les parròquies. Es constata, alhora, una gran manca de valors humans. En general es demana el sagrament per reafirmar la relació ja existent.
- Es constata la dificultat de trobar nous acollidors.

PASTORAL AMB LA GENT GRAN

Té un relleu especial la referència als grups que formen part del Moviment de Vida Creixent. És important sensibilitzar els nostres fidels per a participar en el Moviment, amb el desig que sigui present en totes i cadascuna de les nostres parròquies. La jubilació i l'experiència de

la vellesa no han de fer minvar la participació, la formació i el compromís a nivell eclesial i social. La presència de la gent gran en les nostres comunitats és molt important. És una etapa de saviesa que cal compartir. És una etapa per a col·laborar activament en les nostres comunitats. A nivell eclesial i social tenim el deure de fer valorar l'edat madura de les persones. És un veritable carisma per a la nostra Església. Un veritable do i regal que ha de transmetre el testimoni de l'experiència de la vida, de la fe, de l'entrega desinteressada. Una fe més purificada, més clarivalent. El Moviment de Vida Creixent ens pot ajudar a donar resposta a una de les problemàtiques més punyents de la nostra societat: la malaltia de la soledat de la gent gran.

PASTORAL DE LA SALUT

Aquesta és una referència fonamental en les nostres comunitats cristianes. Constatem la bona organització a nivell arxiprestal, així com la col·laboració i l'ajut pastoral i en la formació dels agents pastors dels germans Camils i del Moviment de la Família Camil·liana. Convidem a valorar la informació i la coordinació de la Delegació de Pastoral de la Salut com a ajut i resposta a les possibles inquietuds. Donem gràcies a Déu per la presència, el servei i el testimoni dels voluntaris de la salut en l'Arxiprestat de Garraf.

CÀRITAS

Donem gràcies a Déu per la presència dels agents de pastoral i voluntaris que són testimonis del rostre misericordiós i consolador de Déu al costat de les mancances més punyents de la nostra societat. Valorem l'important i bon treball que es coordina a nivell arxiprestal. Destaquem algunes

aportacions més significatives d'aquest àmbit pastoral en la Visita Pastoral:

- Les problemàtiques més urgents són: Aconseguir els papers legals per als immigrants. Una problemàtica relacionada amb les possibilitats d'accedir a un lloc de feina i a un habitatge digne. Es demana fer una bona informació al respecte. I es creu oportú urgir a l'Administració la predisposició de donar solució a aquesta problemàtica. Els projectes que Càritas ofereix han de fer-se responent a les necessitats reals i a la realitat concreta però dintre de la legalitat. Des d'aquesta opció hem de saber presentar les problemàtiques, i demanar a l'Administració la seva responsabilitat. Caldrà vetllar per una bona col·laboració amb els Ajuntaments i l'Administració.
- Es valora positivament el servei d'informació laboral, així com la borsa de treball que ofereixen algunes Càritas parroquials.
- Es creu important oferir l'experiència social de Càritas als joves amb l'objectiu de la coneixença personal de Càritas i la possibilitat d'espais de petits compromisos socials.
- Tan important com el servei són les persones. I en especial la cura dels voluntaris que són el rostre proper de l'Església acollidora. Convidem a tenir cura de la vida espiritual dels voluntaris. Ens hi ajudarà la inquietud dels responsables de vetllar perquè els voluntaris puguin experimentar l'ajut de la vida eclesial de les nostres comunitats i de la pregària. Els voluntaris han de ser veritables testimonis evangèlics.

- En l'àmbit de la caritat és fonamental la generositat personal i la imaginació per a definir constantment vies eficaces d'ajut a les persones.

ECONOMIA

Constatem el gran i difícil esforç, però necessari, dels membres dels consells d'economia i juntes d'obres de les nostres parròquies, en la sensibilització de la responsabilitat personal de mantenir la nostra Església i en el manteniment del nostre patrimoni. Destaquem algunes aportacions més significatives d'aquest àmbit pastoral en la Visita Pastoral:

- Es valora que, en general, es col·labora més si es presenten campanyes concretes. Es constata que en totes les parròquies es fa la informació oportuna del moviment econòmic, amb entrades i sortides. Informació que es concreta en els fulls parroquials. Malgrat tot caldria pensar en una informació més concreta que presenti clarament les necessitats més urgents, o bé, presentar una previsió d'obres. Es constata, també, que en algunes poblacions hi ha una gran diferència en les aportacions segons l'època de l'any. Especialment en les poblacions més turístiques i en els mesos d'estiu.
- Es manifesta la importància de sensibilitzar per a fer la Declaració de la Renda. Es constata que molts jubilats no la fan i no poden definir la seva aportació a l'Església. També es constata la no informació d'alguns bancs i gestors per a posar la creu en l'aportació a l'Església catòlica. Es demana fer una informació concreta al respecte.

PASTORAL SACRAMENTAL I LITÚRGIA

En relació amb la litúrgia i l'objectiu diocesà, convidem a acollir la proposta de la Delegació Diocesana de Pastoral Sagramental i Litúrgia d'oferir cursos de formació per a lectors per a les celebracions litúrgiques.

Aquestes i altres referències ens han de portar a donar gràcies a Déu per la vida cristiana present en les diferents realitats eclesials de l'Arxiprestat de Garraf. Un veritable testimoni de comunitat cristiana que vol anunciar allò que creu i viu.

Donat a Sitges, al Santuari de la Mare de Déu del Vinyet, en el dia tretze de gener de dos mil vuit.

*+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat
Per manament del Senyor Bisbe
Joan-Pere Pulido, prev.
Secretari de la Visita Pastoral*

ARTICLES I ALTRES ESCRITS

Carta als fidels de l'Arxiprestat de Garraf amb motiu de la Visita Pastoral

Sant Feliu de Llobregat,
11-10-2007

Benvolgut Rector i comunitat cristiana,
estimats germans en el Senyor,

En l'Exhortació Apostòlica "Els pastors del ramat" sobre el ministeri del bisbes, el Papa Joan Pau II ens recorda que "la visita pastoral és un autèntic temps de gràcia i un moment especial, més encara, únic, per a l'encontre i el diàleg del bisbe amb els fidels" (n. 46).

Passats uns dies podrem viure aquest moment especial d'encontre i diàleg a la Visita Pastoral que faré, si Déu vol, a la vostra parròquia. Ja he estat acollit entre vosaltres en diverses ocasions, amb motiu d'alguna celebració o reunió pastoral. Vol-dria, però, convidar-vos particularment a participar en aquesta visita, perquè és una avinentesa providencial per dialogar i pregar junts entorn de la comunitat parroquial i diocesana.

Per part meua vull posar-me a la vostra disposició, per tal d'escoltar-vos i intercanviar opinions, en un clima d'obertura conjunta a l'Esperit Sant: donar gràcies

pels seus dons rebuts per mitjà de la parròquia, deixar-nos il·luminar per ell a l'hora de mirar la nostra realitat present, escoltar el que vulgui indicar-nos per al futur.

N'estic ben cert que el Senyor ens concedirà abundants fruits de la Visita Pastoral, si troba en nosaltres bona disposició. Ja des d'ara preguem-hi amb tota confiança.

Fins aviat. Una salutació, ben cordial, en el Senyor,

*+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat*

Carta als fidels amb motiu del Dia de Germanor

Sant Feliu de Llobregat,
1-11-2007

Estimat /da en el Senyor,

Ja proper el "*Dia de Germanor*", quan les nostres diòcesis manifesten el seu esperit de comunió interna mitjançant la col·laboració econòmica, vull agrair-vos molt sincerament la vostra particular aportació amb quotes o donatius.

Ho faig precisament en nom de tots, tant membres actius de parròquies, grups o comunitats, com persones que directament o indirectament es beneficien del servei eclesial. I ho faig, a més, ben conscient que, tot i romandre en l'anonimat, en gran part és gràcies a les vostres aportacions que aquest servei pot realitzar-se.

Podem considerar el moment present com a providencial en el sentit que estem donant passos importants cap al total autofinançament. Assolir aquesta fita és

un signe de maduresa eclesial i evangèlica. Hem de caminar per aquí i hem de fer créixer el nombre de fidels conscients d'aquest compromís. Per això els que ja el practiqueu mitjançant la vostra contribució periòdica, sou signe i testimoni de fe responsable i madura.

Ens reafirmem en el principi que els nostres gests de col·laboració econòmica en l'Església han d'estar animats per un veritable esperit de comunió. I no voldríem renunciar a aquest principi, sigui el que sigui el resultat de l'aportació; ben conscients, a més, que aquest esperit ens obliga alhora a ésser transparents i austers en l'administració.

Moltes gràcies. Que el bon Déu beneixi la vostra generositat i ens conservi a tots en bon esperit de germanor.

Ben cordialment,

+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat

Carta als animadors de Pastoral de Joventut

7-11-2007

Estimats amics,

M'han invitat a dirigir-vos una paraula com qui parla amb confiança, d'amic a amic, tot mirant d'entendre i de participar amb vosaltres el que sentiu per dintre davant la tasca d'animadors de joves.

Imagino tot un seguit d'interrogants que brollen en el vostre interior. Però l'objectiu i el pla que ve proposat enguany per la Delegació Diocesana de Joventut em suggereix una qüestió que em ve des del record d'algunes experiències viscudes amb joves.

He conegut un sofriment, de vegades ben dissimulat, en algun jove que patia de solitud. No penso ara només en joves que psicològicament són tancats i solitaris. Penso sobretot en joves ben "normals", que participen i fan el que tothom fa, però que pateixen interiorment: sovint passa, és curiós, que cap dels amics pot ni tan sols sospitar que aquests joves tinguin cap problema, perquè la imatge que donen pot ser la d'uns companys actius, compromesos i fins i tot admirats pels altres... El cas és que amaguen molta tristesa, per un motiu ben profund: tenir la sensació de no haver estat "cridats" mai personalment i per ells mateixos, pel que són i viuen. És clar que sí que han estat cridats moltes vegades, però senten que sempre han estat buscats per tal de fer coses, pel benefici que aporten les seves accions... I a qui interessa –diuen– la meua persona, la meua vida, el que sento, el que penso per dintre, els meus projectes, els meus interrogants?

Si això passés entre nosaltres, quelcom estaria fallant. Voldria que aquesta senzilla carta no semblés ni de lluny com un missatge dirigit a un "que fa alguna cosa", com a mer gestor d'un servei, per molt valuosa que sigui la seva tasca. Entre nosaltres, a la nostra Església, la paraula mai haurà d'oblidar que va dirigida a la persona del germà, el qual és tan valuós com la tasca que fa. Més aviat hauríem d'aprendre de la manera com, segons veiem a l'Escriptura, tracta Déu els qui encarrega una missió en favor dels altres: la interpel·lació personal, el diàleg amb ells, l'estimació i l'atenció a les seves vivències... Sobretot quan la missió encarregada demana una total implicació de la persona en Déu, perquè és "missió

pròpiament de Déu", que Ell fa per mitjà de l'enviat.

Tant de bo trobéssiu a la nostra Església aquell espai on ressona la Paraula personal, com ara la de l'Escriptura, que en definitiva és paraula d'amor, amb la qual us sentíssiu tractats i estimats per vosaltres mateixos. De ben cert hi descobriríeu una nova font d'il·lusió i de força per al vostre treball i, el que potser és més important, les vostres paraules als joves esdevindrien un reflex del que heu escoltat de Déu i de la manera com Ell us ha tractat.

Que Ell us conservi en la generositat del qui estima gratuïtament en el servei als altres i beneeixi el vostre treball.

Amb tot afecte,

*+Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat.*

Conferència del bisbe Agustí Cortés en les III Jornades de Matrimoni i Família

Barcelona
16-11-2007

LA TRANSMISIÓN DE LA FE EN LA FAMILIA

PLANTEAMIENTO

Pretendemos exponer una breve reflexión acerca de lo que debe y puede hacer la familia cristiana hoy en la tarea eclesial de transmitir la fe a los hijos y educarla.^[1]

A fin de centrar bien el problema conviene hacer algunas precisiones.

En primer lugar hacemos notar que preferimos plantear la cuestión de esta manera: la misión de transmitir y educar la fe corresponde originariamente a la

Iglesia por mandato de Jesucristo (cf. Mt 28,16-20; Mc 16,15-16). La familia cristiana participa en esta misión en el sentido de que es un lugar privilegiado y primario de esta Iglesia. Los padres espontáneamente sienten el problema como propio, en primera persona, pero no podemos olvidar que transmitir la fe es algo que pertenece al ser mismo de la Iglesia y que como tal debe ser tratado.

En segundo lugar hemos de recordar que la fe, en su inicio (el despertar a la fe consciente) y en su desarrollo (lo que se suele denominar "formación") siempre es o supone un encuentro vital con Jesucristo.^[2] La fe no es una mera ilustración de la inteligencia, ni una simple conducta correctamente ética, ni un puro sentimiento estético, sino el acontecimiento sorpresivo y global (en cuanto afecta a toda la persona) de encontrar a Jesucristo y la vida que de este acontecimiento se deriva. En consecuencia, la cuestión sobre la que reflexionamos se ha de precisar así: ¿qué papel, función o misión juega la familia en este encuentro con Jesucristo?; o también, ¿qué *mediación* específica le corresponde a la familia en la experiencia que los hijos pueden tener de encontrarse con Jesucristo?

Así planteado el problema vemos que en torno a él se abren otras muchas cuestiones que inciden en su respuesta de una manera más o menos decisiva.

Se abren cuestiones que se derivan de *lo peculiar de la transmisión de la fe* y que invitan todas ellas a adoptar una actitud realista y humilde. La fe ella misma es gracia y fruto del encuentro de dos libertades (de Dios y de la persona humana). Y sabemos que siempre que hablamos de libertad hemos de reconocer un ámbi-

to "no controlable" por ningún sistema, receta, terapia o técnica del tipo que sea. Preferimos denominar este ámbito como "zona de misterio": de Dios y su libertad, del hijo y su libertad. Por otra parte, la transmisión de la fe no deja de ser una tarea educativa y, aunque los especialistas en psicología i pedagogía dicen que han avanzado mucho en sus logros científicos y que el acto educativo como tal puede mejorar, sin embargo siempre seguirá formando parte de aquello no sujeto a pura técnica. Además, la eficacia de la educación en la fe, como la de toda tarea educativa profunda, depende de todo un contexto que obra en conjunto, incluyendo y sobrepasando a un tiempo el control familiar (es decir de aquello que suele denominarse "un clima" social, que penetra por ósmosis a través de múltiples poros de la existencia humana).^[3]

Por otra vía se abren cuestiones, hoy patentes y graves, derivadas de la especial *situación que estamos viviendo en la familia*. Hoy antes de decir una palabra sobre la transmisión de la fe en la familia, es ineludible preguntarse si realmente existe la familia, con toda su relevancia y funcionalidad "natural". Según datos de una encuesta que sirvió de base al documento de los obispos de las Baleares sobre el tema que nos ocupa, titulado "*La familia, transmisora y educadora de la fe. Pautas de educación cristiana para las familias ante el nuevo milenio*",^[4] el panorama que ofrece la familia actual refleja sombras y luces, que afectan directamente a su función evangelizadora. Señalamos algunas *sombras*: la falta de estabilidad en la familia, además de erosionar su capacidad socializadora en general, le priva de un elemento esencial

para la educación en la fe que es el testimonio de fidelidad; un efecto semejante produce la prioridad de los intereses paternos sobre las necesidades reales de los hijos (a veces "se quieren a sí mismos en ellos"), que transmite la idea de que todos los afectos son en el fondo interesados; el olvido o la transferencia a otras instancias de los deberes propiamente educativos hace que los padres se limiten a dejar hacer o a un mínimo de intervención en la vida de los hijos; la obsesión por los bienes materiales no deja espacio para una mirada a lo trascendente y valioso; la falta de comunicación personal y profunda, debida a varias causas, imposibilita la formulación explícita de cuestiones últimas y del testimonio vital de fe...

Hay que reconocer también algunas luces que en principio favorecen la transmisión y educación de la fe en el seno familiar. Así, aunque no se lleve hasta sus últimas consecuencias, ha crecido realmente el interés por el problema de la educación de los hijos; en principio la mayor preparación cultural de los padres ha de favorecer su labor educativa; además, cuando se da, la comunicación entre padres e hijos hoy es más espontánea y confiada; por otra parte el estado de bienestar, al proporcionar más medios y más tiempo, de por sí, puede beneficiar la dedicación a la educación de los hijos; y sobre todo es un factor muy positivo en la educación de la fe el hecho de que hoy se viva una fe más personalizada y consciente.

Junto a las cuestiones derivadas de la situación actual de la familia hay que señalar las que plantean los cambios culturales profundos y acelerados que vivimos. No vamos a describirlos aquí, pues se ha hablado mucho de ellos y han sido objeto de numerosos y autorizados estudios. Sólo mencionamos

aquellos que inciden directamente en la desaparición de las mediaciones tradicionales de la transmisión de la fe. Se ha visto reducido, hasta la desaparición en muchos casos, del llamado "cristianismo sociológico", según el cual la fe formaba parte de la cosmovisión cultural, como un hecho normal de la vida, impregnando lenguaje, instituciones, folclore, tradiciones, costumbres, etc. Con frecuencia, si pervive, es en sus manifestaciones más formales, sin ninguna relevancia en la mentalidad y la vida de la persona. Esta reducción o desaparición en muchos casos forma parte de programas políticos y culturales. Por el contrario ha crecido enormemente la preponderancia del Estado o de los gobiernos en el establecimiento de formas culturales e incluso de criterios y de pautas de conducta personales, que en principio corresponden a la libre configuración de las conciencias. A ello hay que sumar el predominio casi absoluto de la ideología divulgada por los medios, que practican la información tamizada e interpretada por mentalidades u opciones políticas muy determinadas. Por otra parte, no olvidemos algunos rasgos propios de la "postmodernidad", que afectan decisivamente al compromiso educativo cristiano: recordemos a este respecto la llamada "crisis de paternidad", según la cual lo heredado y recibido se relega a lo inservible o es rechazado sin más, habiéndose de crear de cero todo y siempre. Mencionemos además el pragmatismo y la preocupación exclusiva por lo inmediato, que están impidiendo lanzar una mirada hacia cuestiones vitales últimas...

EL PENSAMIENTO DE LA IGLESIA

El pensamiento de la Iglesia contrasta abiertamente con esta situación. Sin pre-

tender ofrecer una síntesis de la doctrina de la Iglesia acerca de la transmisión de la fe en el seno familiar, sí señalamos que el núcleo de esta doctrina está en la afirmación de que "la familia es la Iglesia doméstica" (LG 11^[5]). Esta afirmación, aunque viene matizada por un "como", "a modo de" en el texto de la *Lumen Gentium* ("*In hac velut Ecclesia domestica*"), tiene una gran significación teológica y doctrinal. Pues se entiende que la familia es efectivamente "una realización de la Iglesia", donde se vive el acontecimiento de la fe y se comparte la comunión del Espíritu. Otras afirmaciones en el mismo concilio son coherentes con este principio. Así, se afirma que la familia es "primer campo de apostolado de los esposos" (AA 11^[6]), radicado no sólo en su bautismo, sino también en su matrimonio (GSp 58).

De hecho la expresión "familia, Iglesia doméstica" ha pasado con este mismo significado a otros muchos documentos magisteriales, que, citando el concilio, desarrollan su contenido teológico y pastoral. Así, en la *Familiaris Consortio* se dice que la familia es una realización de la comunión eclesial (n. 21); que debe considerarse inserta plenamente, como tal, en la vida de la Iglesia (parroquia, diócesis, etc.) (n. 49); que es el ámbito propio del ejercicio del sacerdocio de los padres en lo concreto de la vida (n. 60; *Catecismo de la Iglesia Católica* n. 2685); y que esta condición de realización de la Iglesia tiene en la oración familiar una de sus manifestaciones más valiosas (n. 61).^[7]

Es en este sentido como podemos decir que la Iglesia transmite y educa la fe de sus fieles por medio de la familia. En la base de esta doctrina se puede adivinar que el magisterio no hace otra cosa sino

aplicar al inicio y desarrollo de la fe, lo que considera el proceso "natural" de nacimiento y crecimiento de la persona humana, dando por supuesto que un factor decisivo de este proceso (hoy se dirá de "socialización", "integración", "maduración") es justamente la apertura a la trascendencia como fuente de sentido último, a la cual responde la fe cristiana.

La propuesta de la Iglesia "supone" la existencia efectiva de la familia en sus rasgos y roles naturales. Sin ella difícilmente se podrá dar la transmisión de la fe. Esto no significa sin embargo que debemos dedicarnos primariamente a formar familias aceptables desde el punto de vista humano, para proponer después el compromiso evangelizador en su seno.^[8] Si profundizamos en lo nuclear de este momento evangelizador podremos esperar que, aun en medio de dificultades y contando con la gracia, la transmisión y educación de la fe pueda darse efectivamente en el ámbito familiar.

ANÁLISIS DE UNA EXPERIENCIA

Damos este paso adelante en la profundización del momento evangelizador, analizando una experiencia que podría considerarse paradigmática en ese campo. El sacerdote Aimé Duval, para dar razón de su vocación al sacerdocio, remontó en su memoria hasta las primeras experiencias conscientes de fe, siendo niño, en el seno familiar, concretamente a partir de la imagen que él percibía de sus padres.^[9] De este testimonio deducimos que el niño puede descubrir a Dios en su propia experiencia de filiación:

- a. Como ser personal y trascendente, al tiempo que cercano.

- b. Como complemento y "contraste" con lo aprendido en el Catecismo: lo que añade la experiencia familiar es la mediación de imágenes y gestos cotidianos, interpretados desde lo que significan "padre y madre" a sus ojos.
- c. Como persona viva, a partir de un contexto de oración: en el marco de una experiencia propia y explícitamente religiosa (no exclusivamente "moral", ni de afirmación de "valores").
- d. Como un momento clave de "socialización": la fe en Dios aparece integrada en el conjunto de todo lo transmitido (coherente con él y "natural")...

Nos podrían servir otros testimonios, cada uno con su acento particular. Así el de Jean Marie de Buck, para el que la imagen recibida en su familia despierta una profunda admiración por las virtudes "humanas" que evidencia, no en sí mismas, sino en tanto que derivadas de la fe y consecuentes con ella.^[10]

PROFUNDIZACIÓN E ILUMINACIÓN: LA APERTURA AL DIOS DE JESUCRISTO EN LA EXPERIENCIA DEL AMOR GRATUITO

La experiencia que hemos descrito es susceptible de profundización, no precisamente de la mano de la psicología de la religión, sino de la teología. Concretamente creemos que la conocida reflexión que hace H. U. von Balthasar sobre el camino de acceso a Dios, da razón de esta experiencia y abre importantes consecuencias en relación con el tema que nos ocupa. Este autor plantea el acceso a Dios, el descubrimiento de su ser concreto y la fe eventual en Él, por una vía totalmente

personalista: es el paso del tú humano al tú divino.^[11] Simplificando un tanto su pensamiento podemos decir en síntesis lo siguiente:

- a. "El niño despierta a la conciencia de sí mismo (como distinto y vinculado), de la realidad del mundo y del otro, al ser llamado por el amor de la madre". Este proceso "produce una irradiación tan clara y pura que incluye en sí una apertura a Dios".^[12]
- b. En el intercambio de llamada y respuesta se establece "la elipse del amor" (con sus dos polos). Este amor se vive como el bien supremo (plenitud de realidad), gratuito (un espacio de vida que no ha podido nacer del propio yo, sino del tú), y totalizante (sólo se puede responder desde el centro del yo, que se siente "digno de amor por él mismo").
- c. Pero este amor reducido en principio al espacio paterno – filial, se trasciende a los otros y a Dios cuando los padres "se comportan y se declaran a sí mismos como hijos de Dios y a Él se dirigen a una con sus hijos como al Dios común" (el tú absoluto).^[13] El efecto que se genera es: se desmitifica a las personas (ninguna de ellas es la vida o su fuente última, sino que todas son igualmente llamadas al amor y la vida); pero no se desmitifica el amor en sí, que sigue siendo fundante y fundado en Dios. Se hace posible incluso el amor del futuro matrimonio... y la captación y vivencia de todo el sentido de vida.^[14]

Hacemos notar que la fuerza de esta manera de argumentar está en que el hijo halla su equilibrio cuando se siente amado (concreta y gratuitamente) por los padres

("soy amado, luego existo", "soy digno de existir"). Pero descubre a Dios en el momento en que los mismos padres remiten, como criaturas que son, a otra fuente, mayor e indefectible, de amor (según un proceso de cierta desmitificación de los padres). Pero esta fuente, aun estando más allá, cumple a la perfección lo propio de aquel amor inicial experimentado en los padres: proximidad, concreción, gratuidad...

Estamos de acuerdo con esta visión del proceso mediante el cual se accede a la realidad personal de Dios. Por nuestra parte añadiríamos que, en tanto que experiencia humana, no sólo está presente en el inicio de la fe, sino también ha de estarlo a lo largo de su crecimiento y maduración. Si además tenemos en cuenta que desde la visión de la Iglesia la familia es realmente "Iglesia doméstica", este proceso se convierte también en una exigencia ineludible, pues el amor gratuito radicado en su fuente que es Dios, el mismo Espíritu Santo, es el corazón y la vida de toda realidad eclesial.

A partir de aquí podemos extraer algunas consecuencias prácticas para la vida y la tarea educativa de los padres.

- 1) Su labor evangelizadora con los hijos será tanto más eficaz, cuanto más elevada sea la calidad de su propia vida espiritual. En este sentido, su ser y su vida espiritual, que se alimentan en la escucha de la Palabra, la participación en los sacramentos, la oración y el diálogo comunitario.
- 2) Así mismo tendrán que cuidar mucho la calidad del amor hacia el hijo. Este amor será tanto más camino de acceso a Dios, cuanto más gratuito (sacrificado y generoso, sin perder la fidelidad al bien y a la verdad).

Amar al hijo por él mismo en Dios es precisamente reflejo del amor del Espíritu.

- 3) Por eso será de gran importancia la visión (y trato consecuente) que los padres tengan del hijo. Éste deberá ser tratado como proyecto trascendente (el proyecto de Dios sobre él), abierto a un futuro que no está al alcance del dominio protector de la familia: ésta habrá de superar ser un lugar exclusivamente de "seguridad", para convertirse en capacitación para la decisión y el riesgo.^[15]
- 4) Ponemos el acento, no tanto en los conocimientos y los recursos técnicos y pedagógicos, cuanto en lo testimonial: concretamente en la autenticidad (la fe informando la totalidad de la existencia de los padres), la sencillez y la nobleza de vida.
- 5) Será indispensable que se manifieste explícita y "normalmente" la fuente del amor que comunican los padres en su tarea de engendrar y educar, es decir, la referencia a Dios, como origen y paradigma de todo amor y toda vida. Se hará no sólo mediante los gestos de vida espiritual, sino también mediante la confesión expresa de fe, el gozo de creer y el compromiso eclesial y moral.

POSIBILIDADES DE LA VIDA FAMILIAR CONCRETA PARA LA TRANSMISIÓN Y EDUCACIÓN DE LA FE

La vida familiar concreta ofrece enormes posibilidades para llevar a cabo estas tareas. Precisamente aquello que le caracteriza es la gran ventaja a la hora de cumplir el compromiso de transmitir la fe.

Esta virtualidad de la familia podría resumirse en la respuesta que en su día dirigió el entonces cardenal Ratzinger a una madre de familia que, en un diálogo abierto, le había interpelado en este sentido: "¿cómo podemos los padres comunicar la fe a nuestros hijos?" La respuesta fue escueta: "Transmita usted la fe tal como la vive". Esta respuesta, además de otorgar la prioridad al aspecto testimonial, como hemos indicado más arriba, incluye dos afirmaciones importantes. La primera, que es mejor plasmar la fe según el estilo propio delante de los hijos, pero sinceramente, que forzar modelos y formas que parecen más plausibles a ellos. La segunda, que transmitimos la fe en función del peso y la relevancia que esta fe tiene para nosotros en la vida: si efectivamente es un absoluto, si informa todas las dimensiones de la existencia, si da sentido a todo cuanto hacemos, si es fuente de felicidad y plenitud humana...

Además, suponiendo que se hayan podido superar en parte las deficiencias que hoy presenta la realidad de las familias y que hemos señalado al principio, podemos destacar algunas características específicas, que le hacen lugar privilegiado de la transmisión de la fe. De acuerdo con lo dicho hasta ahora estas características serían *el servicio a la vida, la inmediatez, la cotidianidad, y la vida en común.*

- En principio aquello que es esencial a la vida familiar, es decir, engendrar vida y educarla se ha de considerar, no como una tarea esencialmente distinta de la de suscitar y educar la fe, sino como un único quehacer con dos dimensiones, distintas, pero inseparables. En definitiva los padres transmitirán y educarán la fe

con la misma "naturalidad" el mismo empeño y dedicación con que engendran, alimentan y cuidan de cualquier otra dimensión educativa.

- La convivencia propia del hogar privilegia la relación interpersonal intensa. Es lo que podríamos llamar la "inmediatez" del trato tú a tú. Frente al trato social abierto, normalmente mediatizado por roles, imágenes o máscaras, en la familia caben pocos disimulos y resulta más fácil la interacción personal, indispensable para el crecimiento humano y cristiano.
- Por otra parte, la vida en familia ofrece eso que llamamos "la cotidianidad", lo experiencial, concreto y normal de la vida, es decir, el espacio propio donde se verifica la fe. Allí adquiere todo su valor y eficacia la llamada "educación ocasional", es decir, aquel gesto o mensaje educativo que ilumina un hecho concreto servido por la misma vida. En este sentido resulta muy eficaz para la comunicación de la fe estar atentos a aquellos momentos privilegiados de la vida concreta en los que brota espontánea la pregunta por el sentido de la vida^[16]
- Igualmente la vida común, entendida, no como asociación "interesada", sino como espacio de ayuda y servicio mutuos, que invita a compartir, será umbral y lugar apropiado de la fe cristiana que se verifica en el amor gratuito.

Llegados a este punto, como consecuencia de lo dicho, podemos subrayar algunas recomendaciones prácticas que pueden ser útiles a los padres en la tarea de educadores de la fe de sus hijos.

- 1) Ejercitarse en vivir la paternidad (natural y sobrenatural) desde su sentido cristiano más profundo, es decir, como colaboración con Dios, fuente de vida y sostén de toda vida humana.
- 2) Remitir y vincular las grandes motivaciones éticas y religiosas a lo más concreto y cotidiano de la vida familiar, especialmente en aquello que afecta directamente a la conducta y actitudes de los hijos.
- 3) Ante la situación ambiental contraria al ideal cristiano se impone enseñar a discernir con ojos críticos y, dentro del respeto debido a todos, conductas o costumbres que se dan en los lugares comunes o en los medios de comunicación. Cabe preguntarse si, en colaboración con instituciones que comparten los mismos ideales, los padres deberían favorecer la creación de espacios alternativos de educación, diversión, cultura, convivencia, para los hijos en período formativo, que capacite a los hijos para la vida social en el mundo...
- 4) Es necesario que los padres asuman programáticamente actitudes de "acompañamiento" (asegurar tiempos y espacios): la escucha, la observación de lo no verbalizado, la reformulación de lo percibido, la iluminación de experiencia en clave creyente, la implicación responsable del propio acompañado en la salida del conflicto, la apertura de un "siempre mayor", la revisión...
- 5) Cuidar y favorecer la "liturgia familiar" y su significado, es decir, aquellos "ritos" y costumbres que jalonan la vida familiar, le dan cohesión y sentido de identidad.

- 6) Cuidar el efecto educativo de los gestos generosos, dándoles su sentido evangélico: los otros, los pobres... Prestar atención al lenguaje y el modo de hablar sobre la Iglesia, la comunidad, los otros cristianos: sin faltar a la verdad, no deberá faltar el respeto y el amor sincero...
- 7) Momentos decisivos serán la oración y la participación en la liturgia de la Iglesia en familia. La centralidad del amor del Espíritu en la tarea educativa estará reclamando favorecer la creación de una verdadera "familia eucarística".

CONCLUSIÓN

La familia que, como Iglesia doméstica, engendra y educa la fe es aquella que ha sabido impregnar de Espíritu toda su existencia. Desde la "Sagrada Familia" somos llamados a ver y vivir toda la existencia familiar como sagrada. Pues en cristiano "sagrado" es todo lo humano que el Espíritu Santo transforma: dinero, sexo, afectos, conversación, fiesta, trabajo, silencio, espacio físico, descanso... No hay mejor lugar para descubrir quién es el Dios de Jesucristo.

+ Agustín Cortés Soriano.
Obispo de Sant Feliu de Llobregat.

NOTAS

- [1] Atención al lenguaje: usamos indistintamente expresiones como "transmitir la fe", "educar la fe", "educar en la fe", aunque en sentido estricto cada una posee matices diferentes.
- [2] Cf. SCOLA, A., *Come nasce e come vive una comunità cristiana*. Venezia

2007, 20-24: un subrayado citando el discurso de Benedicto XVI en Verona, en el contexto del IV Congreso Nacional de la Iglesia Italiana el 19-10-2006...

- [3] Tesis en la que insiste GEORG SIEFER: cf. *Ehe und Familie als Verwirklichung von Kirche: anstössige Überlegungen eines Soziologen*. Frankfurt am Main 1982, 27-28.
- [4] La pregunta tal cual viene formulada en el documento de los obispos de Baleares "La familia, transmisora y educadora de la fe. Pautas de educación cristiana para las familias ante el el nuevo milenio". Palma de Mallorca 2000. Este documento fue precedido por una encuesta a matrimonios de movimientos y parroquias...
- [5] "Por fin, los cónyuges cristianos, en virtud del sacramento del matrimonio, por el que manifiestan y participan del misterio de la unidad y del fecundo amor entre Cristo y la Iglesia (Ef. 5,32), se ayudan mutuamente a santificarse en la vida conyugal y en la procreación y educación de los hijos, y, por tanto, tienen en su condición y estado de vida su propia gracia en el Pueblo de Dios (cf. 1 Cor. 7,7). Pues de esta unión conyugal procede la familia, en que nacen los nuevos ciudadanos de la sociedad humana, que por la gracia del Espíritu Santo quedan constituidos por el bautismo en hijos de Dios para perpetuar el Pueblo de Dios en el correr de los tiempos. En esta como Iglesia doméstica, los padres han de ser para con sus hijos los primeros predicadores de la fe, tanto con su palabra como con su ejemplo, y han de fomentar la vocación propia de cada uno, y con especial cuidado la vocación sagrada."

- [6] "Los cónyuges cristianos son mutuamente para sí, para sus hijos y demás familiares, cooperadores de la gracia y testigos de la fe. Ellos son para sus hijos los primeros predicadores de la fe y los primeros educadores; los forman con su palabra y con su ejemplo para la vida cristiana y apostólica, los ayudan con mucha prudencia en la elección de su vocación y cultivan con todo esmero la vocación sagrada que quizá han descubierto en ellos."
- [7] Éstos y otros textos en NÚÑEZ RUIZ, M. J., *Familia, vida y sociedad. Textos sociales católicos*, Madrid 2004, 107-109.
- [8] Creemos que esta vía de la pre-evangelización como paso necesario y de duración indeterminada ha quedado obsoleto, por la ineficacia que ha mostrado de hecho.
- [9] No podía ser de otra manera, pues la vocación especial hunde sus raíces en la experiencia de fe. "Y yo pensaba: 'Mi padre que es tan valiente, que manda en casa y tan bien entiende a los dos grandes bueyes, que es insensible ante la mala suerte y no se inmuta ante el alcalde, los ricos y los malos, ahora se hace un niño pequeño ante Dios. ¡Cómo cambia para hablar con El! Debe ser muy grande Dios para que mi padre se arrodille ante El y también muy bueno para que se ponga a hablarle sin mudarse de ropa'... En cambio, a mi madre nunca le vi de rodillas... Y yo pensaba: 'Debe ser muy sencillo Dios cuando se le puede hablar teniendo un niño en brazos y en delantal... y muy importante para que mi madre no haga caso ni del gato ni de la tormenta...' Texto: VON BALTHASAR, H. U. – DE BUCK, J. M., *¿Por qué me hice sacerdote?*. Salamanca 1989, A. Duval, pp. 32ss.
- [10] "Si mi madre me ha formado la conciencia con su dulzura, quizá mi padre me ha acostumbrado a no aceptar nunca nada que fuera mediocre... Mi hermana... gracias a ella no he perdido el corazón" (*Ibid.*, 18-21). También podría citarse la influencia "a la contra" del padre de J. Leclercq, magistrado, librepensador burgués exigente y autoritario, divorciado...
- [11] VON BALTHASAR, H. U., *El camino de acceso a la realidad de Dios*, en *Mysterium Salutis* vol II, t. 1°, Madrid 1969, 41-47.
- [12] *Ibid.*, p. 42.
- [13] *Ibid.*, p. 43.
- [14] "Sólo en el cristianismo se llega a vivir esto: ser y amar son coextensivos" (p. 43). "Amor - pondus" de S. Agustín. Y la visión radicalmente positiva del mundo: el ser como bien, belleza y amor... (p. 43-44)
- [15] Cf. GONZÁLEZ DE CARDEDAL, O., *Educación y educadores. El primer problema moral de Europa*. Madrid 2004, 273-274.
- [16] La pregunta religiosa, inevitable en la infancia: experiencias. Cf. SIEFER, G., *Ehe*, 31.

Carta als fidels amb motiu de la presentació dels materials sobre el nou objectiu diocesà

1-12-2007

Estimats,

El camí que hem fet plegats els dos darrers anys, pregant i reflexionant al voltant

del nostre "ésser Església", ens ha portat a engegar una altra via: la de mirar de revifar la nostra vida cristiana, personal i comunitària, com a condició per a poder-la comunicar als altres.

Sabem, però, que la vida cristiana, com tota la vida humana, neix i creix des de l'encontre i unió d'amor de dues persones. Tota vida i tot creixement ve de la fecunditat de l'amor. En el nostre cas, les dues persones que s'han de trobar i unir-se són el Déu viu i nosaltres, la seva voluntat i la nostra, el seu amor i el nostre.

¿Com és això possible, essent "els seus camins tan llunyans dels nostres, els seus pensaments i intencions tan distants de les nostres, com ho són el cel i la terra," (Isaïes 55,8-9)? És possible perquè ell se'ns apropa i se'ns ofereix d'una manera humana, cercant ell mateix l'encontre. I ho fa esdevenint "carn humana", i comunicant-se mitjançant tot allò que l'Església posa a les nostres mans, als nostres sentits humans, en definitiva a l'abast del nostre cor.

És així com podem viure l'encontre fecund d'amor amb el Déu fet home, que és Jesucrist. Concretament podem parlar amb Jesucrist viu, en un diàleg sincer i profund, perquè Ell ha deixat les seves mateixes paraules en l'Església. Ella les trameta a tothom que vulgui viure i créixer, coneixent-lo, comunicant i unint-se a Ell: aquestes paraules de Jesucrist formen el que anomenem la "Sagrada Escripura".

Per això el profeta Isaïes, que s'espantava de la distància infranquejable entre Déu i nosaltres, deia alhora que la seva Paraula baixaria (s'abaixaria) a la terra com la pluja des dels núvols (Is 55,10): assaonaria la terra eixuta i assedegada, i la tornaria fecunda. La Sagrada Escripura

és doncs aigua fecunda, vinguda de Déu, que s'humilia per tal de penetrar en les nostres vides assedegades. Nosaltres, la nostra terra, aollint-la, respondrà donant brots, flors, fruits i llavors...

Et convido a viure personalment i en comunitat aquest diàleg apassionant, del qual ens vindrà tota vida. Mirem de beure d'aquesta aigua, a la seva font de la Escripura, sense enterbolir-la, amatents i agraïts, com qui rep el do de la més eficaç fecunditat.

*+ Agustí Cortés Soriano
Bisbe de Sant Feliu de Llobregat.*

DELEGACIONS

Economia

Cal ser sensibles a les necessitats de l'Església

L'Església, com a Poble de Déu que fa camí, té moltes necessitats que, per dur-les a terme, cal la implicació de tots els qui ens en sentim membres.

La diada de GERMANOR vol ser una jornada bàsicament de sensibilització.

De tots són ben conegudes les múltiples activitats en diversos sectors de la nostra societat, que no podem mirar com a alienes al nostre compromís.

L'evangelització, la pobresa, els serveis socials...: cal la nostra sensibilitat en aquesta realitat, implicant-nos en la seva realització.

GERMANOR és una crida a la nostra col·laboració per arribar a l'autofinançament de l'Església. Tots som cridats a ser generosos per aconseguir-ho. Cal que sentim ben nostre aquest aspecte per tenir una economia que permeti poder atendre les necessitats del dia i del futur.

La nostra diòcesi novella treballa, encara, amb la precarietat de recursos per desenvolupar la seva tasca, però no manca la il·lusió per anar aconseguint els seus objectius.

La col·locació de la primera pedra, el dia 15 de setembre proppassat, de la que anomenarem Casa de l'Església és una mostra d'optimisme. Volem que sigui una casa oberta per a tots i on es puguin desenvolupar els serveis diocesans. Aquí cal també la nostra sensibilització, sentint com a propi aquest projecte.

Ens agradaria que la Jornada de GERMANOR fos un punt d'inflexió en la nostra aportació econòmica, amb un gest clar de generositat en la col·lecta, les subscripcions i els donatius.

Des de la Delegació Diocesana d'Economia volem continuar treballant per una economia transparent, digna i suficient, però ens cal la sensibilització de tots per fer-la realitat.

Rebeu el nostre agraïment i la nostra disponibilitat.

*Mn. Francesc X. Escolà i Gené,
diaca i delegat d'Economia del Bisbat de Sant
Feliu de Llobregat*

Catequesi

I Jornades Interdiocesanes de Formació de Catequistes del SIC (Secretariat Interdiocesà de Catequesi).

Es van celebrar els dies 9, 10 i 11 de novembre a Vila-seca (Tarragona), amb el lema: "El catequista en un món de comunicació". La participació de catequistes de la Diòcesi de Sant Feliu de Llobregat va ser de 31 persones, el segon bisbat més nombrós quant a participants, després dels amfitrions tarragonins. Les ponències van resultar molt interessants, i en general tot el programa. Els moments de treball en grups per diòcesis van permetre un coneix-

xement més gran entre els catequistes del propi bisbat.

Reunió de coordinadors arxiprestals.

28-12-2008. En aquesta reunió es va realitzar fonamentalment una valoració i revisió dels dos esdeveniments més destacats del trimestre: la I Trobada Diocesana de Catequistes, del passat 6 d'octubre, i les I Interdiocesanes de Formació de Catequistes del SIC (veure notícia anterior).

Respecte a la primera cita es destaca que la participació fou molt nombrosa (450 catequistes) i que tots, en general, tornaren molt contents a les pròpies parròquies i comunitats. El tema i el contingut de la xerrada "L'infant, avui", a càrrec de Maria Eulàlia Palau, fou molt encertat i adequat. Pel que fa a l'eucaristia presidida pel bisbe Agustí, i a més d'apreciar les seves paraules a l'homília, es considera molt positiva l'animació dels cants. En general, es valoren molt positivament tots els detalls d'organització i la implicació dels coordinadors arxiprestals, així com la difusió de l'esdeveniment mitjançant les imatges al web del bisbat.

Altres informacions que es van donar fan referència a dates per al calendari del present curs i del proper:

- 30 de juny-2 de juliol: Jornades Interdiocesanes de responsables de la catequesi, organitzades pel SIC.
- 3 i 4 de juliol: Ple del SIC.
- 7-9 de novembre, II Jornades Interdiocesanes de Formació de Catequistes, organitzades pel SIC.

Vida Consagrada

Circular informativa

Novembre 2007

Benvolgudes i benvolguts,

Que la gràcia i la pau del Senyor sigui amb tots vosaltres.

Us adreço aquestes lletres des de la tristesa pel traspàs de la **Gna. Montserrat Salvat i Damunt**, el dilluns dia 12 de novembre, i des de l'agraïment al Senyor pels seus anys de vida entre nosaltres i pel servei acollidor i generós a la nostra Delegació de Vida Consagrada.

Ella, malgrat la joventut, ha corregut una bona cursa i el Senyor li ho ha tingut en compte. Si hem de fer cas dels signes de comunió, de condol i de pregària intensa que van fer-se notoris entre els que celebrarem la missa de comiat, de ben segur que el Senyor l'ha acollida amorosament als seus braços i a nosaltres ens ha augmentat la força en el nostre camí de pelegrins.

Expressem el nostre condol als familiars i amics però sobretot a la M. Abadessa del Monestir de Sant Benet i a tota la comunitat. El bon testimoni de la Gna. Montserrat s'escamparà com un perfum de santedat i ens convidarà a mirar amb més amor la santa muntanya on el seu cos reposa en el son de la pau.

(...)

Us abraça afectuosament en el Senyor Ressuscitat,

*Josep Roca, S.F.
Delegat per a ala Vida Consagrada*

Novembre

7-11-2007. *Barcelona. LVII Assemblea general de la I'URC* (Unió de Religiosos de Catalunya). Començà la sessió del matí amb la pregària i la felicitació a diverses congregacions presents per la beatificació dels màrtirs del segle XX a Espanya, el propassat dia 28 d'octubre. Els màrtirs són signes d'esperança i testimonis de Déu i de la nova humanitat. També van rebre la felicitació els PP. Claretians per la celebració del bicentenari del naixement del seu fundador sant Antoni M. Claret.

Se centrà la reflexió sobre *La vida religiosa i immigració. Com acollir aquest pluralisme de cultures i religions?*, per Teresa Losada, FMM, i la *Presència de la vida religiosa en els barris*, per Isidre Ferreté, SJ.

La primera conferenciant va recordar que avui la immigració és un fenomen que planteja reptes molt greus a la nostra societat occidental, opulenta i materialista. L'any 1968 començà aquest fenomen a Catalunya amb gent en cerca de treball i mitjans de vida, a causa de la desigualtat i manca de justícia. Avui arriben a Europa milions d'emigrants sobretot d'Àfrica, Àsia i Amèrica llatina.

La vida consagrada està cridada a treballar a favor d'una nova humanitat, de la solidaritat entre tots els homes i a establir relacions d'acolliment i de diàleg, pensant que el nostre Déu vol la vida i una vida amb abundància. Els emigrants han sofert una gran pèrdua en veure's desarrelats de la seva cultura i dels seus orígens i han de percebre que els consagrats estem al seu costat, els estenem unes mans amigues i som per a ells signes d'esperança.

Dues de les constants de la revelació del nostre Déu en la Bíblia, des dels patri-

arques, són l'acolliment i l'hospitalitat. Israel és un poble d'emigrants i Jesús, el bon samarità, passa pel camí a fi d'alliberar del dolor, la indiferència i alleujar les nombroses dolences. Hem de sentir-nos pelegrins i no instal·lats, com Jesús, que "no es guardà gelosament la seva igualtat amb Déu, sinó que prengué la condició d'esclau i es féu semblant als homes". No podem romandre indiferents davant aquest fenomen que algú ha definit com l'"esclavitud del segle XXI". En canvi, els consagrats i consagrades hauríem de considerar-lo com un signe de nova vida, com el "sagrament de l'encontre".

El segon conferenciant va exposar la seva experiència en una comunitat d'integració a Badalona. Aquesta forma de vida ha de despertar la "capacitat de veure Jesús en els altres i que els altres vegin el Crist en el consagrat". Els barris avui són el nostre país de missió. I la vida consagrada té futur si és capaç de viure, fins i tot sociològicament, amb els destinataris de l'evangeli ("Benaurets els pobres...").

A continuació es va fer una presentació de la vida religiosa en el camp social, a través de diverses iniciatives, com és ara Cintra, Benallar i opcions diverses per a les obres socials.

La sessió de la tarda es va dedicar a presentar qüestions d'interès general, com "La dependència a les comunitats religioses", "Estudi sobre tasques socials de les comunitats religioses", "Tallers generacionals", les activitats del CEVRE, etc.

29-11-2007. *Monestir de Sant Benet de Montserrat*. En la festa de dedicació de l'església, professió monàstica solemne al servei del Senyor, de l'Església i de la comunitat, de la **Gna. Anna Nubiola i**

Callís. Va presidir la celebració el P. Abat emèrit de Montserrat Sebastià Barolet i va rebre els vots la M. Abadessa Montserrat Viñas.

1-12-2007. *Pallejà.* Al noviciat-residència de les Gnes. Caputxines del Diví Pastor va celebrar-se la trobada recés de la Vida Consagrada. El **P. Salvador Plans**, monjo de Montserrat, va fer una exposició densa i aclaridora sobre la *Lectio divina* i la necessitat de deixar-nos guiar en tot moment per la Paraula, font del vertader humanisme. Va dividir l'exposició en quatre parts: El progrés espiritual segons els grecs, el món de l'home bíblic, la *Lectio divina* i una lectura pràctica segons Orígenes.

El delegat de Missions Mn. Manel Roig Cisteré va exposar les línies generals de la seva Delegació i la interacció amb la vida consagrada.

A continuació el P. Josep Roca va congratular-se amb les famílies religioses per la gràcia de la beatificació de membres dels seus instituts en la solemne celebració a Roma dels **498 Màrtirs del segle XX a l'estat espanyol**. Va presentar també els objectius diocesans per al proper trienni i va donar diverses informacions sobre la vida diocesana.

Desembre

8-12-2007. *Gavà.* A la Parròquia de Sant Pere, professió perpètua de la **Gna. Elena M^a. García Garrido**, de les Agustines Missioneres. En aquesta festa tan assenyalada de la Mare de Déu es va escaure la cloenda del centenari de la fundació del col·legi de la Immaculada i la professió perpètua de la Gna. Elena en mans de la superiora provincial la Gna. M. Paz Martín. Va presidir l'Eucaristia concelebrada el Sr. Bisbe amb

el delegat, el rector i altres preveres amb diversos diaques permanents.

8-12-2007. *Monestir de Santa Maria de Montserrat.* Els monjos **Àngel Pons** i **Carles Xavier Noriega** fan la professió solemne durant la missa conventual, signant davant l'abat Josep M. Soler el seu compromís definitiu amb la comunitat benedictina.

Pastoral vocacional

Sant Feliu de Llobregat
18-10-2007

Benvolguts/des,

Aprofito l'avinentesa d'aquesta carta per presentar-vos la meva disponibilitat al servei de la diòcesi de Sant Feliu de Llobregat en la pastoral vocacional, juntament amb l'equip de la delegació i tot donant les gràcies a Mn. Pere Milà i Vidal pel seu servei realitzat fins ara.

La Delegació Diocesana de Pastoral Vocacional, juntament amb la inquietud de sensibilitzar amb la pregària per les vocacions, ha organitzat diferents activitats: **La cadena de pregària per les vocacions**, realitzada el mes de novembre dels dos darrers cursos; La campanya "**Aquí preguem per les vocacions**", encetada el curs passat, i diferents materials: tríptics, cartells, etc.

Continuarem el treball fet que es fonamenta en la responsabilitat de pregar per les vocacions sacerdotals i altres carismes, especialment vetllant per la família cristiana, lloc primigeni del cultiu de tota vocació cristiana. Inquietud a la que ens convida el mateix Crist i que ens aplega a tots, preve-

res, religiosos, diaques, laics, com una veritable **"Casa de comunió"**, així ens ho diuen els nostres bisbes en el document *Creure en l'Evangelí i anunciar-lo amb nou ardor: Si fem que la nostra Església sigui sempre "casa" de comunió, podrà ser "escola" de comunió enmig del nostre poble, i, ben unida en comunió, sortirà amb nou ardor i amb esperança a l'entusiasmadora missió que Jesucrist mateix li ha confiat: "Aneu a tots els pobles i feu-los deixebles meus... Jo sóc amb vosaltres dia rere dia fins a la fi del món" (n.8d).*

Moltes són les possibilitats que tenim al nostre abast per a concretar la nostra pregària per les vocacions, personalment i en les nostres comunitats. Aquest és l'objectiu de la campanya **"Aquí preguem per les vocacions"**. Els cartells ja els teniu i els podeu fer servir per a definir un espai continuat de pregària per les vocacions: Pot ser en un grup de pregària que ja estigui format en la vostra comunitat; pot ser en una pregària en les nostres celebracions dominicals; pot ser, sempre que la litúrgia ens ho permeti, fent els formularis per les vocacions que ens ofereix el missal.

Ara, juntament amb totes les diòcesis catalanes, tornem a presentar **La cadena de pregària per les vocacions**. Com ja s'ha fet aquests dos darrers cursos, al llarg del mes de novembre som convidats a pregar per les vocacions. A la nostra diòcesi de Sant Feliu de Llobregat li corresponen **les 24 hores dels dies 9, 19 i 29 de novembre**. Per aquesta ocasió us presentem un cartell i un fulletó per a la pregària vocacional. També us convidem a participar, o bé unir-vos amb la vostra pregària, en l'Eucaristia presidida pel senyor bisbe Agustí el dia 29 de novembre, a les 20 h. a la S.E. Catedral de Sant Llorenç.

Restem a la vostra disposició, units en la pregària del Bon Pastor: **Pregueu, doncs, a l'amo dels sembrats que hi envïi més segadors (Mt 9,38).**

Mn. Joan-Pere Pulido
Delegat diocesà de Pastoral Vocacional

Família i vida

1-12-2007

A les famílies, mossens, religiosos i tots els laics del Bisbat de Sant Feliu:

Des de la Delegació de Família i Vida, per aquest temps de Nadal i amb motiu del diumenge de la Sagrada Família, en sintonia amb l'objectiu diocesà, us proposem pensar plegats a com obrir espais a l'àmbit familiar on tingui cabuda la Paraula de Déu. Per això el lema que hem triat és:

Obrim les portes de casa a la Paraula de Déu !

Volem compartir amb vosaltres les següents paraules del Papa Benet XVI que sintonitzen amb el lema: "Sortosos els qui escolten la paraula de Déu i la guarden. (Lc 11, 28)

L'Església no es fa a si mateixa i no viu de si mateixa, sinó de la paraula creadora que surt de la boca de Déu. Escoltar junts la Paraula de Déu; practicar (...) la lectura unida a l'oració; deixar-se sorprendre per la novetat de la Paraula de Déu, que mai no envelleix i mai no s'esgota; (...) escoltar i estudiar, en la comunió dels creients de tots els temps,(...).

Qui es posa a l'escolta de la Paraula de Déu, després pot i ha de parlar i transmetre-la als altres, als que mai no l'han

escollat o als que l'han oblidat i ofegat sota les espines de les preocupacions o dels enganys del món (cf. Mt 13, 22). Ens hem de preguntar: no haurà succeït que els cristians ens hem quedat massa muts? No ens falta la valentia per parlar i donar testimoni (...)? El nostre món necessita aquest testimoni (...)"

Constatem que la família està necessitada de la Paraula de Déu feta vida, de l'exemple dels esposos que llegeixen la Paraula i la uneixen a l'oració, individualment i també amb tots els de casa. Quanta falta ens fa ser persones reflexives que anem garbellant els esdeveniments de la vida amb el garbell de la Paraula de Déu!. Cal que fem nostres els criteris de Jesús i els portem arreu amb l'exemple dels nostres actes, com una custòdia viva.

Animem les famílies a crear espais per compartir amb altres famílies la seva experiència del contacte amb la Paraula de Déu, de la reflexió que suscita, de la posada per obra del que ens va suggerint, dels èxits i dificultats que ens comporta ...

Posem les nostres llars sota la protecció de la Sagrada Família de Nazaret.

Us desitgem que tingueu un bon Nadal,

*Josep Mª Guardiola i Monserrate
Dolors Ripollès i Bosch
Delegats Diocesans de Família i Vida*

Joventut

Novembre

11-11-2007. *Trobada d'animadors de Pastoral de Joventut al Seminari Conciliar de Barcelona.* Organitzada per les tres diòcesis de la província eclesiàstica, va constar d'un "moment diocesà" a la tarda,

en el qual, es va presentar el Pla Pastoral pel curs 2007 - 2008, fent ressò de l'Aplec de l'Esperit (Testimoni de l'Esperit) i de l'objectiu diocesà (A l'escolta de la Paraula). Aquest Pla Pastoral consta d'un estudi d'Evangelí, d'una revisió de vida i d'una formació bíblica, i es finalitzarà amb la Festa de l'Esperit, dissabte 10 de maig a Sant Llorenç d'Hortons.

25 de Novembre. *Trobada diocesana dels grups de confirmació a Sant Vicenç dels Horts.* Hi van participar 144 joves i 30 catequistes de grups de confirmació de tot el bisbat. A partir de diferents testimonis, entre ells els de la família del nou beat Josep Cases i Ros, seminarista d'Ordal, els joves presents van conèixer els efectes de la Paraula escoltada i guardada en el cor.

26 i 30-11-2007. *4a Setmana de Cinema Espiritual a Sant Feliu de Llobregat.* Enguany, aquesta iniciativa amb èxit en els anys anteriors, va tenir una presència també al Bisbat de Sant Feliu de Llobregat, fruit de la col·laboració de la Delegació Diocesana de Pastoral de Joventut. Va haver-hi projeccions al Cine Baix de Sant Feliu de Llobregat per a escolars i per a tots els públics. Els dies 26 i 30 de novembre, a les 9 i a les 11:15h, projeccions per a escolars; 26 de novembre, a les 20h, sessió per a tots els públics, amb la presència del senyor bisbe. Les pel·lícules que es van oferir han estat *Disparando a perros* i *La joven del agua*.

Desembre

7-12-2007. *Vigília de la Immaculada a la Basílica de la Mare de Déu de la Mercè de Barcelona.* Organitzada per les delegacions de Pastoral de Joventut de Sant Feliu de Llobregat, Terrassa i Barcelona. La

pregària va resseguir els misteris de goig del rosari, recoltzant-se també en textos del pare Claret, del beat Pere Tarrés, de Sant Pere Nolasc, de santa Joaquina de Vedruna i del pare Manyanet.

12-12-2007. *Reunió de consiliaris dels esplais diocesans.* Va tenir lloc als locals del bisbat, convocada per la Delegació de Joventut. Els 24 esplais del MCEC del bisbat de Sant Feliu s'agrupen sota el nom del 323, i 15 consiliaris d'aquests centres van participar a la reunió junt amb altres membres del Consell Directiu del MCEC i el bisbe Agustí.

15 i 16-12-2007. *Recés d'Advent per a joves.* Organitzat per les delegacions de Pastoral Vocacional i de Joventut dels bisbats de Barcelona, Terrassa i Sant Feliu de Llobregat, al Molí d'en Rovira (Vilafranca del Penedès). Els austers paratges que caracteritzen el lloc van ser un marc idoni per ajudar els joves assistents a fer una aturada de pregària en el camí vers el Nadal amb la figura de Joan Baptista, alguns textos d'Isaïes i l'estudi d'Evangelí al voltant del seguiment de l'estrella per part dels mags.

28-12-2007 / 1-1-2008. *Trobada ecumènica de joves a Ginebra.* Convocada anualment per la comunitat ecumènica de Taizé en el marc de la "peregrinació de confiança a través de al terra", s'ha celebrat enguany a la ciutat de Ginebra. L'acollida, la confiança, la senzillesa, la pregària, el cant, el compartir realitats de fe diverses..., van ser els elements característics d'aquesta trobada. Del bisbat de sant Feliu va participar una cinquantena de joves provinents de Gavà, Piera, Vila-

nova i la Geltrú, el Prat del Llobregat, Sant Just Desvern, Vilafranca i Sant Vicenç dels Horts i, globalment, uns 35.000 participants d'arreu del món.

Patrimoni

Apunts per al diàleg i la reflexió a l'entorn del repte de la gestió patrimonial

De la realitat econòmica i patrimonial del nostre Bisbat

La Diòcesi de Sant Feliu de Llobregat és una realitat amb pocs recursos econòmics, en el marc d'un territori amb una renda per càpita no massa alta, en què possiblement molts dels feligresos que hi contribueixen habitualment no puguin donar més i, alhora, tenint present que l'aportació de la Conferència Episcopal Espanyola és comparativament de les més baixes.

És per això que cal sensibilitzar els fidels i feligresos per tal de coresponsabilitzar-los en la recerca de nous recursos i, alhora, implicar-los en la rendibilitat del patrimoni que tenen les parròquies, del qual han de ser coresponsables, per bé que els rectors en siguin els administradors.

Això no obstant, tot i que el Bisbat no sigui ric econòmicament, sí que és cert que el Bisbat de Sant Feliu i les seves parròquies disposen d'un patrimoni immobiliari (cases, locals, pisos, terrenys...), que és el llegat que hem heretat dels qui ens han precedit, fruit de l'esforç de preveres i laics, de donacions de la bona gent, de comunitats, famílies, etc... que s'han esforçat per generar patrimoni, per mantenir-lo i posar-lo a disposició de l'Església per tal que revertís en la missió de l'Església, pastoral, sacramental, social, etc ...

Durant força temps no hem donat prou importància al patrimoni que es tenia, no s'ha valorat prou i, com que tampoc hi podríem invertir per millorar-lo, sovint s'ha traduït en problemes de conservació o en cessions per evitar mals majors.

La tasca pastoral és la nostra prioritat

Durant molt de temps el marc eclesial i parroquial ha impulsat (organitzant i cedint infraestructura) la vida associativa, cultural i recreativa com a eina pastoral i també de dinamització sociocultural, especialment en moments en què les administracions no prioritzaven aquest vessant i la vida associativa pràcticament no existia de forma generalitzada tal com ara interactua amb la societat civil..

Avui, però, quan les administracions i la mateixa realitat associativa ja donen cobertura a aquestes espais de creixement personal i col·lectiu, cal que l'Església impulsi com a màxima prioritat l'acció pastoral, dinamitzant, organitzant i recuperant infraestructures.

Per això és imprescindible prendre consciència de la importància de fer rendir el nostre patrimoni perquè reverteixi en la nostra acció pastoral, per mantenir en bon estat els nostres temples, per garantir una catequesi en condicions, no a les golfes de l'església parroquial ni al soterrani sinó en unes aules amb llum i en condicions, tal com es realitzen totes les activitats docents, al món cultural i associatiu, etc....

El millor patrimoni d'avui és el millor futur dels qui faran possible l'Església de demà

La nostra obligació per tant és fer rendir aquest patrimoni amb tot el seny del món

perquè reverteixi en les nostres prioritats i necessitats i es mantingui en condicions pels qui seguiran fent camí en l'impuls de la nostra Església i la seva missió.

Per tant, no podem regalar, cedir, malgestionar o vendre alegrement el patrimoni eclesial, perquè faríem un flac favor als qui ens han donat i encomanat aquest patrimoni al servei de l'Església i, alhora, faríem un flac favor als qui continuaran la nostra història i als qui portaran a terme la tasca eclesial i pastoral del demà.

El primer indicador per a la gestió dels béns patrimonials que tenim a càrrec ha de ser la utilitat pastoral que tenen, la qual ha de prevaler per damunt de qualsevol altre criteri, atès que aquesta, és, sens dubte, la millor rendibilitat.

Un cop clarificat l'ús no pastoral de qualsevol dels béns immobles és quan cal valorar quina pot ser la millor rendibilitat de cadascun del béns.

Un segon criteri bàsic és no vendre per defecte, perquè vendre, genèricament, vol dir perdre patrimoni. Això no obstant, potser sí que caldrà vendre determinades infraestructures en mal estat que amenacin de caure i que requereixin inversió excessiva o bé també aquelles infraestructures civils històriques i monumentals que el bisbat no pot ni ha de mantenir i que poden tenir un ús museístic o cultural municipal. En aquests casos, caldrà valorar quin tipus de transaccions són les més favorables per cercar-hi la millor rendibilitat.

Un patrimoni de béns immobles, mobles i documentals per gestionar, fer rendir i preservar

Des de la Delegació de Patrimoni s'està treballant per oferir propostes de rendibilitat per a cada tipologia de bé immoble.

Per exemple:

- Models de contracte, amb garanties per preservar la titularitat parroquial, per a lloguers d'habitatges i locals, per tal de regular lloguers antics fets verbalment i que no estan documentats i actualitzar els que ja estan documentats correctament.
- Convenis amb administracions locals per arribar a acords de remodelació de centres parroquials envellits i en mal estat, a càrrec dels seus pressupostos municipals, a canvi d'una cessió d'ús parcial temporal o bé en règim de lloguer, preservant l'ús i l'espai propi que en faci la parròquia, etc.
- Gestionar convenis amb entitats que ocupen espais parroquials però que no conserven cap vinculació pastoral amb la parròquia per tal que es coresponsabilitzin de la recerca de recursos i, també a través de convenis amb l'administració, contribueixin en el manteniment i l'actualització de la infraestructura, etc.
- Reconversió de rectories buides com a nous habitatges de lloguer o amb contractes de lloguer baix amb el compromís d'inversió anual fins arribar a la reforma convinguda i l'actualització del lloguer, etc.
- Cessió de la gestió de cementiris a empreses de serveis funeraris o a Ajuntament, durant un període llarg, tot conveniant un percentatge dels guanys, conservant la titularitat dels cementiris i mantenint el control sobre la infraestructura sense perdre els usos propis de les parròquies.
- Fixar cànons de rendibilitat de vinyes i camps per regular documentalment els arrendaments o l'aportació de la cinquena part de les collites, etc.
- Convenis amb empreses de telefonia per a la ubicació d'antenes de telefonia als edificis eclesials, preservant la dignitat del respecte patrimonial, les normatives i les autoritzacions municipals.
- Lloguer de teulats per a la ubicació de plaques solars o bé compra d'instal·lacions d'energia solar per ubicar en teulats d'edificis eclesials o en sol agrícola, per bé que la inversió en l'energia solar comença a rendir més a mig-llarg termini.
- Terrenys urbans edificables, que cal fer rendir cercant l'oportunitat dels diferents plans urbanístics, o permutant-se en altres zones del terme municipal, en funció dels interessos, negociant amb les possibilitats dels terrenys, ubicació, edificabilitat, etc.
- Rendibilitat dels molts espais lliures de què disposen les parròquies, patis, places, carrers, etc. permutant a canvi altres terrenys, venent o permutant edificabilitat, etc.
- Posar en contacte administracions i associacions per a la dinamització d'entorns i la coresponsabilització per a la recuperació d'ermites, esglésies rurals i castells que formen part del patrimoni arquitectònic o que, senzillament, anteriorment han estat vinculats amb les tradicions culturals i religioses dels diferents municipis i parròquies.

Són moltes les possibilitats que presenten els béns patrimonials de les parròquies si es gestionen correctament. Però per això, a banda de l'esforç de la Delegació Diocesana de Patrimoni, cal la implica-

ció de comunitats parroquials, preveres i laics, per col·laborar en la gestió i impulsar el dibuix de sinergies públiques i privades que reverteixin en una millor rendibilitat i dinamització.

Un patrimoni de béns mobles i documentals signe de la nostra identitat i la nostra història

A banda del patrimoni de béns immobles i arquitectònics, cal una acció important de preservació, conservació i difusió del patrimoni de béns mobles i artístics que formen part de la història de la nostra Església i que alhora són història de les nostres esglésies locals i, en últim terme, també dels nostres municipis.

Un primer indicador, però, és que, per bé que nosaltres en siguem titulars, no vol dir, necessàriament, que l'actualització, la restauració i el fet de posar-los a l'abast de la ciutadania hagi de ser a càrrec nostre. Per posar un exemple, l'administració disposa de partides pressupostàries per a la confecció de fitxes d'inventari (per a la corresponent descripció artística, datació, etc.), per a la restauració i per dibuixar conjuntament un procés de museïtzació, de cessió temporal documentada, a canvi de la restauració, etc.

Pel que fa als béns mobles i artístics, és important tenir consciència que som coresponsables d'aquest patrimoni i que cal gestionar-lo correctament. Cal, en primer lloc, disposar del llistat i les fitxes que des de la delegació s'han tramès als diferents rectors, per valorar quina acció conjunta pot portar-se a terme per a la restauració i les mesures de seguretat oportunes. Cal tenir present quins béns mobles i artístics tenim cedits a ajuntaments, al Museu Diocesà de Barcelona, a

museus comarcals i locals i valorar quins criteris diocesans i parroquials prenem per a la correcta custòdia, seguretat i museïtzació.

Igualment s'esdevé amb el patrimoni documental de què disposem, allò que resta de la nostra història documental, llibres sacramentals, fons notarial, visites pastorals, confraries, manuals, inventaris i tota aquella documentació que dóna compte de la nostra acció eclesial, sacramental, pastoral, comunitària, etc. És important l'inventari, la catalogació, la bona conservació i la custòdia, les mesures de seguretat, etc. Però cal trobar els suports adients per fer-ho possible i anar pensant quins criteris diocesans i parroquials anem prenent al respecte, tasca en la que ja treballa l'arxiver diocesà. I caldrà anar valorant també la necessitat, a mig/llarg termini, d'un Arxiu Diocesà que en garanteixi la custòdia i l'accés al públic per a la consulta amb totes les garanties i modernitats d'arxiu, digitalització i còpia. Un primer pas és fer arribar la fitxa que des de la Delegació de Patrimoni s'ha fet arribar a cada rector, per valorar quina acció conjunta cal realitzar.

Som hereus d'un llegat històric i patrimonial que ens pertoca de fer rendir per continuar fent possible la nostra tasca pastoral i, alhora, per deixar constància i testimoni de la nostra història a les generacions futures. I això, depèn de tots i cadascú de nosaltres.

*Mn. Xavier Armengol
Delegat de Patrimoni
Bisbat de Sant Feliu de Llobregat*

Ensenyament

12 de Desembre. *1a Trobada de mestres i professors de religió.* Aquesta ha estat la primera convocatòria feta per la recentment creada Delegació Diocesana d'Ensenyament adreçada als docents de religió de la diòcesi. Va tenir lloc al Col·legi Verge de la Salut de Sant Feliu de Llobregat, amb la presència de més de 60 docents cristians d'escoles públiques i privades. Amb la presència del senyor bisbe Agustí Cortés, va ser ocasió per a presentar el nou delegat, mossèn Francesc Tirado, i els quatre membres de l'equip, i també per a celebrar junts el Nadal. El bisbe Agustí va comentar les tres línies de treball que s'hi obrien: administratiu, pastoral i pedagògic, com a servei a tota la comunitat educativa i en particular als professionals de l'ensenyament.

NECROLÒGIQUES

12-11-2007. *Monestir de Sant Benet de Montserrat.* Va morir la **Gna. Montserrat Salvat i Damunt**, de la Comissió per a la Vida Consagrada. Va néixer el 26 de novembre de 1953 a Barcelona, en una família treballadora del metro. Era la gran de quatre germans, dues noies i dos nois. Va créixer en la vida de la fe a la parròquia de Sant Pacià, del barri de Sant Andreu, on feia de monitora de l'esplai. A 19 anys va entrar al Monestir de Sant Benet de Montserrat. Després dels anys de formació, fou la primera que diposità la carta de professió, el 13 de desembre de 1978, damunt del nou altar de l'església monàstica, consagrat pocs dies abans.

Va servir la comunitat com a formadora, administradora, organista i directora del cor monàstic. Col·laborà també en el taller de ceràmica. Fou secretària del Consell de les Abadesses de la Federació Catalana de Monges Benedictines.

Fou rellevant la projecció apostòlica des de l'acolliment del monestir: trobades bíbliques i de reflexió per a noies, taller monàstic, comissió per a la Vida Consagrada del bisbat, participació en la URC i la CONFER.

A les acaballes del 2002 rebia el resultat d'unes proves mèdiques que donarien un tomb sobtat a la seva vida. La lluita va

ser tenaç i aferrissada i quan semblava que estava en procés de recuperació, la mort sobtada del seu pare, el setembre d'enguany, i la malaltia incapacitant de la seva mare, van desencadenar segurament una nova metàstasi que amb dotze dies van portar-la a la mort.

El Senyor va esperar mentre els metges s'esforçaven per guarir-la i, arribat el moment, ella va rebre el do de la pau i va acollir amb joia l'arribada de l'Espòs. El Senyor va acollir-la amorosament en l'abraçada eterna.

El P. Abat emèrit de Montserrat, P. Sebastià Bardolet, va presidir la concelebració de l'eucaristia de comiat el dia 13.

22-11-2007. *Monestir de Sant Benet de Montserrat.* Va morir la **Gna. M. Lurdes Boqué i Dalmau.** Havia nascut a Reus el 22 d'abril de 1924 d'una família d'onze fills, tres noies i vuit nois. La seva germana, la mare M. Cecília, antiga abadessa del monestir, va ser la seva madrina de baptisme el 4 de maig del mateix any. Ingressà al monestir de Santa Cecília de Montserrat el 26 de maig de 1949 i professà temporalment com a monja d'aquest monestir, el 8 de desembre de 1950. El 13 de maig de 1954, un cop feta la unió de les dues comunitats de Sant Benet de Mataró i de Santa Clara de Barcelona, fou la darrera professa que diposità la carta de consagració damunt l'altar de l'església romànica de Santa Cecília.

Amb el seu temperament delicat i pacífic, sempre estigué a punt de servir el Senyor en les tasques que la comunitat li encomanà. A partir de 2001, una llarga malaltia va anar reduint la seva capacitat de moviment fins que el Crist va coronar-la.

21-12-2007. *Monestir de Santa Maria de Montserrat.* Va morir el **P. Pere M. Busquets i Sindreu.** Nascut a Barcelona, tenia 82 anys, 54 de professió monàstica i 49 de sacerdocí. Era doctor en arquitectura i en teologia moral, va construir l'edifici del mirador dels apòstols i va dissenyar l'altar major de la basílica. Va contribuir a aplicar la reforma litúrgica a moltes esglésies de Catalunya, de l'estat espanyol i d'Amèrica Llatina. Va ser consiliari dels treballadors de Montserrat. Havia passat quatre anys a la fundació de Medellín (Colòmbia) on es dedicà sobretot a tasques docents.

Tot i que la seva malaltia l'anava minant físicament, metòdic i previsor com era, tenia una voluntat ferma de mantenir-se actiu al servei de la comunitat. "La primera i principal ocupació que tinc –escribia a principis d'aquesta tardor passada– és fixar-me més que mai en la pregària: s'apropa un dia molt important i vull estar el més a punt possible".

Província eclesiàstica de Barcelona

COMUNICATS

† Lluís Martínez Sistach
 Cardenal Arquebisbe de Barcelona
 † Agustí Cortés Soriano
 Bisbe de Sant Feliu de Llobregat
 † Josep Àngel Saiz Meneses
 Bisbe de Terrassa
 † Joan Carrera Planas
 Bisbe Auxiliar de Barcelona

Als preveres i diaques de la Província Eclesiàstica de Barcelona

Barcelona, 14-12- 2007

Benvolguts: Déu vos guard.

Ens plau convocar els preveres i diaques de l'Arxidiòcesi de Barcelona, la Diòcesi de Sant Feliu de Llobregat i la Diòcesi de Terrassa a la trobada que celebrarem el divendres 4 de gener de 2008 al Seminari Conciliar de Barcelona. Aquesta jornada ja tradicional ens permetrà de trobar-nos i compartir la reflexió, la pregària i la fraternitat; també donarem gràcies al Senyor per la recent beatificació del seminarista Josep Casas Ros.

Mons. Ricardo Blázquez Pérez, Bisbe de Bilbao i President de la Conferència Episcopal Espanyola, ens parlarà sobre la "*Situació actual dels preveres a la llum dels deixebles d'Emaús*".

Posteriorment, ens unirem en la celebració de l'Eucaristia i compartirem la taula del dinar.

Amb el desig de trobar-nos i poder-nos saludar personalment el proper 4 de gener, us fem arribar el desig d'un sant i joïós Nadal,

Conferència Episcopal Tarraconense

COMUNICATS

18 de novembre, Diada de Germanor: "La generositat dóna bons fruits"

Barcelona
13-11-2007

Com cada any per aquestes dates, l'Església, al nostre país, dedica un dia a fer una col·lecta extraordinària per a cadascuna de les Esglésies locals diocesanes. Aquest any el lema de la "Diada de Germanor" és *La generositat dóna bons fruits* i vol conscienciar tots els fidels de la necessitat d'ajudar l'Església perquè serveixi millor i més adequadament en tots els camps en què treballa a favor de la societat (Càritas, serveis d'acollida, formació i catequesi, seminaris, conservació i construcció de temples, celebracions sacramentals, pastoral de joventut, esplais i colònies d'estiu, pastoral familiar, pastoral de la salut, mitjans de comunicació social, moviments laïcals, atenció a la gent gran, missions i ajuda al tercer món, i altres).

Cadascuna de les deu diòcesis catalanes, i també les altres diòcesis espanyoles, informen aquests dies dels comptes i despeses de l'any 2006 i de les previsions pel present any 2007. Adjuntem a aquesta nota les dades estadístiques de totes deu,

així com el moviment econòmic ordinari i extraordinari de la seva acció pastoral.

El dissabte 24 de novembre de 2007 el papa Benet XVI crearà 23 nous cardenals, entre ells l'arquebisbe metropolità de Barcelona, Mons. Lluís Martínez Sistach

Barcelona
22-11-2007

Tal com va anunciar el proppassat mes d'octubre, el pròxim dissabte 24 de novembre S.S. Benet XVI celebrarà un Consistori públic, en el qual crearà 23 nous cardenals de l'Església catòlica. Entre els nous purpurats hi haurà l'arquebisbe metropolità de Barcelona, Mons. Lluís Martínez Sistach, que en aquest dia estarà acompanyat per l'arquebisbe de Tarragona, els altres bisbes de les diòcesis catalanes, els seus familiars i nombrosos sacerdots i fidels desplaçats a Roma des de Catalunya.

El Consistori tindrà lloc a partir de les 10.30 h del dissabte 24 de novembre, a la Plaça de Sant Pere del Vaticà. Entre els nous cardenals hi haurà també l'arquebisbe de València, Mons. Agustín García-Gasco, i l'antic rector de la Pontifícia Universitat Gregoriana, el jesuïta P. Urbano Navarrete.

De les 16.30 a les 18.30 h, els nous cardenals rebran la visita de cortesia dels pelegrins a diversos llocs del Vaticà. El cardenal Martínez Sistach rebrà a l'Aula Pau VI.

El matí del diumenge, a les 10.30 h, a la mateixa Plaça de Sant Pere, el Papa concelebrarà amb els nous cardenals, els

quals en els dies següents celebraran també a Roma misses d'acció de gràcies. El cardenal Martínez Sistach la celebrarà a l'Església de Montserrat (Via Montserrat, 115), a les 16 h del dilluns 26 de novembre, i ja de retorn a Barcelona celebrarà també una Eucaristia d'acció de gràcies, a la catedral, el dissabte 1 de desembre, a les 11 hores.

Conferencia Episcopal Española

COMUNICATS

L'ESGLÉSIA A ESPANYA I ELS IMMI-GRANTS

Reflexió teologicopastoral i orientacions pràctiques per a una pastoral de migracions a Espanya a la llum de la instrucció pontifícia *Erga migrantes caritas Christi* **XC Assemblea Plenària de la Conferència Episcopal Espanyola**

Introducció

Els bisbes de l'Església a Espanya hem cregut oportú tornar a reflexionar i a concretar accions pastorals davant els nous signes que acompanyen el complex fenomen de les migracions al nostre país. Dues dades rellevants, una de naturalesa sociològica i una altra de caràcter normatiu i pastoral, han estat decisives a l'hora d'elaborar i d'aprovar el present document.

La dada sociològica és la profunda transformació del fenomen de les migracions esdevinguda a Espanya en les últimes dècades. Malgrat no haver-se acabat la presència d'espanyols en altres països, sobretot a Amèrica i a Europa, encara que el seu nombre hagi disminuït sensiblement, ha augmentat al mateix temps i molt ràpidament el nombre i la varietat d'estrangers entre nosaltres.

La dada de caràcter normatiu i pastoral és la publicació de la instrucció *Erga migrantes caritas Christi* per part del Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, el 3 de maig de 2004. Pretenem, en aquest sentit, fer un pas més en l'aplicació de la referida Instrucció a la nostra realitat concreta.

Com a precedent, fem referència al pas similar que va fer la nostra assemblea plenària l'any 1994. Vam voler respondre a la situació de les migracions de l'últim terç del segle passat i adaptar els ensenyaments de l'Església referits a la pastoral de les migracions que eren vigents en aquell moment. L'oportunitat, ens la va oferir la celebració del XXV aniversari de la instrucció *De pastorali migratorum cura*. La Conferència Episcopal Espanyola va aprovar aquell any 1994 el document *Pastoral de les migracions a Espanya*. Era la primera vegada que la nostra Conferència es pronunciava i proporcionava unes orientacions pastorals perquè «els catòlics espanyols puguin prestar un autèntic servei als migrants». ¹ Després es va fer un nou document, *La immigració a Espanya: desafiament a la societat i a l'Església*, publicat per la Comissió Episcopal de Migracions el 1995. Començaven a apuntar els primers símptomes del que constituiria anys més tard la nostra realitat, i que avui és per tots perceptible, és a dir, la presència de diversos milions de treballadors estrangers amb les seves famílies en el nostre país.

El 1994 ens plantejàvem donar als catòlics espanyols un instrument per poder prestar un servei als immigrants. Avui, convençuts que moltes d'aquelles orientacions continuen essent vàlides, volem donar un nou impuls a la pastoral de les

migracions amb la present reflexió teològicopastoral, per tal que ens ajudi a afrontar el repte d'una nova evangelització, amb totes les exigències que planteja, i fer de l'Església un signe i instrument de l'acció de Déu en el nostre temps per a tots els homes i dones que viuen al nostre país, sigui quina sigui la seva procedència, cultura, religió o condició social. El document té el doble caràcter de reflexió teològica i acció pastoral, i no pretén ser tot un tractat sobre la pastoral de les migracions o de la mobilitat humana. Ofereix unes pistes per a l'acció pastoral, deduïdes de la reflexió teològica, de la nova normativa de l'Església i de les exigències de la realitat actual. No pretenem baixar al detall de confeccionar tot un pla pastoral, que quedaria per a un possible futur directori i, per descomptat, per a la responsabilitat de cada bisbe a la seva diòcesi.

Quant als destinataris, el document va adreçat principalment a totes les persones, institucions i organitzacions de l'Església que s'ocupen de l'atenció pastoral, en el seu sentit més ampli, d'aquest sector de la població. Hi incloem, òbviament, les nostres comunitats cristianes. També hi incloem els immigrants mateixos pel fet que estan cridats a ser, juntament amb nosaltres, agents de transformació de les nostres comunitats i de la nostra societat. No hi excloem, com a destinataris de la nostra paraula, menys encara de la nostra acció, la societat, almenys pel que fa a la seva sensibilització davant un fenomen que ens afecta i interpel·la a tots.

1. Algunes dades de la situació actual de les migracions

Analizant o simplement observant la situació dels moviments migratoris en el

moment actual, tant des de la perspectiva mundial com des de l'europea i, sobretot, des de la del nostre país, es constata allò tan encertat de la formulació del papa actual Benet XVI, el qual, en el seu missatge per a la Jornada Mundial de l'Emigrant i del Refugiats de l'any 2006, qualificava l'emigració com «un dels signes del nostre temps».

Pel que fa, en primer lloc, a la situació de les migracions en el món, les dades que ens oferien les Nacions Unides² el 2005 situaven el nombre de migrants internacionals en els 191 milions, dels quals 115 vivien en països desenvolupats i 75 en països en desenvolupament; a prop de 200 milions d'immigrants escampats per diferents parts de la terra, és a dir, gairebé un 3% de la població mundial, amb un nombre gairebé igual d'homes i de dones (el 48,6% de tots els migrants són dones).

Crida l'atenció, d'altra banda, que el nombre més gran d'emigrants és als països subdesenvolupats. El moviment migratori, marcat certament en part pels desnivells en el desenvolupament que provoca el corrent humà de Sud a Nord, és més fort i més nombrós encara de Sud a Sud.

Pel que fa a Europa, es pot afirmar que avui a penes queda un país que no estigui fortament afectat pel fenomen de les migracions en totes direccions: de Sud a Nord, d'Est a Oest i viceversa i d'altres continents cap al continent europeu. Així, per exemple, mentre els romanesos, homes i dones, emigren cap als països de l'Occident d'Europa, els llocs que deixen vacants a les fàbriques de Romania, sobretot de treballadores, són ocupats per immigrants xineses.

Si continuen les actuals tendències, tant l'econòmica i del desenvolupament

d'Europa com la demogràfica d'envelliment i de baixíssima taxa de naixements, el nombre d'immigrants a Europa anirà en augment en les pròximes dècades. L'Organització de les Nacions Unides calcula que per a l'any 2050 Europa necessitarà 159 milions d'immigrants.

Centrant-nos en l'actual situació del nostre país, la immigració ha experimentat un clar canvi de signe en els últims anys. No sols perquè hem passat en dues dècades de ser un país d'emigració a ser un dels països d'Europa amb un nombre més elevat d'immigrants, sinó perquè, a més, aquest canvi o inversió de tendència s'ha realitzat en poc de temps; és proporcionalment molt elevat en el nombre i variat en la procedència, llengua, cultura, religió, etc. dels immigrants.

D'altra banda, no podem deixar de continuar tenint en compte el nombre notable d'espanyols que resideixen encara en altres països d'Europa, més els que, per raons de treball, d'intercanvi o d'estudi, passen llargues temporades fora del nostre país. A ells s'hi afegeix l'elevat nombre d'emigrants de parla espanyola repartits per bona part dels països europeus, que generalment són acollits i atesos pels serveis pastorals creats per als espanyols. Encara que es continuen mantenint alguns dels serveis que es van crear en els anys de forta emigració d'espanyols, resulta cada cop més difícil atendre'ls com cal, sobretot per la falta de preveres i la resta d'agents pastorals.

Centrant-nos en el fenomen de la immigració a Espanya en l'actualitat, podem contemplar el canvi originat des dels següents punts de vista:

Numèric: En deu anys, el nombre d'estrangers, encara que no tots puguin ser

considerats com a immigrants, ha passat de 542.314 (1,37% de població total) el 1996 a 923.879 (2,28%) l'any 2000, i a 4.482.568 l'any 2007 (9,93%). (El 2001 van ser 1.370.657; el 2002, 1.977.948; el 2003, 2.664.168; el 2004, 3.034.326; el 2005: 3.730.610 i el 2006: 4.144.166.) En els set últims anys s'ha donat una mitjana de creixement d'aproximadament 500.000 emigrants per any.

Ràpid i accelerat: Els números parlen per si sols i expressen una magnitud i dificultat tan grans que bé es pot entendre que ni la societat ni l'Església, malgrat els esforços realitzats i que es continuen realitzant, poden estar en condicions de respondre adequadament amb les persones, estructures, serveis i recursos que les exigències de la nova i canviant situació demana.

Per raó de la procedència: Els estrangers empadronats a Espanya procedeixen dels continents següents: Europa (42,8%); Amèrica (36,2%); Àfrica (16,3%); Àsia (4,6%) i Oceania (0,1%).

Dins el continent europeu, els tres països amb un nombre més alt d'immigrants a Espanya en termes absoluts són Romania (506.711); el Regne Unit (298.623) i Alemanya (150.570).

Del continent americà: l'Equador (410.153); Colòmbia (258.354) i l'Argentina (184.613).

Del continent africà: el Marroc (519.811); Algèria (44.432); el Senegal (34.415).

I del continent asiàtic: la Xina (94.837); l'Índia (20.554) i Filipines (18.243).³

Per raó de la religió o confessió religiosa: Bona part dels immigrants són catòlics, encara que de diferents cultures i tradicions, com ara els llatinoamericans, també molt diferents segons els països, o

els procedents de Filipines o de l'Àfrica, o els catòlics de països del Centre i Est d'Europa, als quals no es pot tractar de manera uniforme. Hi ha també un bon nombre de catòlics de ritu oriental, que exigeixen un tracte diferenciat per raó del seu ritu. Comptem amb un nombre no gaire elevat de la tradició protestant i de l'anglicana, així com amb nombrosos ortodoxos grecs, russos, romanesos, etc. Això ens està obligant a introduir amb força i urgència, en la pastoral amb els immigrants, el component ecumènic, d'escassa actualitat i praxi fins ara al nostre país.

Un esment i atenció especial requereixen els fidels de l'islam, nombrosos, diversos entre ells, i amb els quals les relacions, sobretot a nivell religiós, són molt difícils. No menyspreable és el nombre de practicants d'altres religions, o dels que no tenen religió. Aquests grups exigeixen una pastoral de caràcter missioner i marcada pel diàleg interreligiós.

En definitiva, i com a conseqüència d'aquesta nova realitat, es demana a l'Església el plantejament d'una pastoral nova, àgil, flexible, diferenciada, imaginativa...; una pastoral que no pot continuar essent uniforme on ho era, per a comunitats, ja reals o *in fieri*, com són les actuals o les que es perfilen per al futur.

2. L'emigració, fenomen humà complex. Les seves causes i conseqüències

L'emigració en sí mateixa no és un mal; és un fenomen humà complex i tan antic com la humanitat. Té serioses repercussions en les persones, en les famílies i en la societat. Unes de positives: com la millora de les condicions econòmiques de l'emigrant, de la seva família i del seu país d'origen; l'elevació, en molts casos, del

nivell cultural i professional; l'obertura a nous horitzons i a relacions humanes més riques, etc. Altres de negatives: com el desarrelament, el risc de ruptura familiar, la pèrdua de la salut, l'aïllament, la soledat, la marginació, l'explotació... i una barreja d'amor a la pàtria, que es continua considerant com a pròpia, i al mateix temps d'odi per no haver proporcionat a qui ha d'emigrar les condicions mínimes per a continuar vivint a la seva terra.

El mal de l'emigració acostuma a estar en les causes que l'origenen, generalment situacions d'injustícia, de violència i de carència del més mínim per al desenvolupament digne de les persones i de les seves famílies. Altres vegades, el mal és en el camí, en les accions delictives d'intermediaris i traficants. Altres, en el destí per l'abús de persones sense consciència o l'establiment de lleis injustes que no respecten la dignitat i els drets fonamentals de les persones.

Encara que les causes de les migracions poden ser de naturalesa molt diversa, les que originen l'actual presència d'immigrants a Espanya són gairebé exclusivament de naturalesa econòmica: subdesenvolupament, fam, pobresa, atur... En alguns casos –exiliats, sol·licitants d'asil i refugi– les causes són la violència, la persecució o les guerres. En altres, senzillament, la més fàcil mobilitat actual o el coratge dels qui desitgen conèixer un altre món o millorar el seu nivell econòmic, cultural, etc.

No són menyspreables altres causes que agreugen la situació en origen, en el camí o en el destí, com és l'existència de governs corruptes o l'explotació per part d'empresaris sense consciència, o de traficants de les més diverses espècies, amb

éssers humans, etc. Vistes les migracions des d'Europa, hi ha un factor determinant per a la vinguda d'immigrants, que és l'actual «hivern demogràfic» i desenvolupament econòmic d'Europa, i més en concret d'Espanya. Aquest «hivern» demana treballadors que han de venir de països menys desenvolupats, amb nombrosa població jove i escasses possibilitats de treball.

Donada la llibertat de circulació, vénen també, per desgràcia, entre les persones honrades, membres de màfies i delinqüents comuns. Però seria injust estendre a la resta dels immigrants la valoració negativa d'aquests. No podem oblidar els estudiants o els que surten de la seva terra per exercir un treball, moguts pel desig d'una millor formació i experiència professional. Menys encara els missioners, capellans, treballadors socials, cooperants, etc., que prestaran un servei als emigrants mateixos o als més desfavorits de la societat.

En definitiva, ens trobem davant un fenomen social i personal complex, que té en el seu origen i desenvolupament problemes molt seriosos. Bona part d'aquests es deuen al fet que les coses no es fan del tot bé. Però l'emigració per si mateixa no és un problema. El fenomen migratori és, de fet, una situació estructural que ha de ser abordada, per tant, amb creativitat, justícia i eficàcia.⁴

3. L'emigració ens interpel·la i, al seu torn, constitueix un moment de gràcia

L'actual realitat de les migracions a Europa i a Espanya suposa una seriosa interpel·lació a tots: individus, societat i les seves organitzacions, administracions públiques i Església. Ningú no pot res-

tar aliè ni indiferent davant un fenomen d'aquesta envergadura.

Les respostes que s'estan donant per part de la societat són molt diverses, a vegades condicionades per prejudicis o estereotips o pel temor al que és estrany i desconegut. És la reacció, minoritària però real, que revela actituds xenòfobes, racistes, violentes o discriminatòries.

Quant a la resposta de les administracions públiques, les lleis d'estrangeria són, per norma general, restrictives, a la defensiva i tendents a prioritzar els anomenats «interessos nacionals», com la petició interna de mà d'obra, l'anomenada «seguretat nacional». El treballador estranger pot convertir-se en factor d'equilibri, en «coixí de l'economia» o en «exèrcit de reserva per a l'economia submergida» del país receptor, sotmès als vaivens del mercat de treball.

Correspon a l'autoritat civil regular els fluxos migratoris que raonablement pugui assumir. Aquest procés ha de començar en els països d'origen. Han d'arbitrar-se les mesures que garanteixin la seguretat en el trasllat de les persones i crear-se les estructures d'acolliment adequades. Una atenció especial ha de prestar-se als anomenats *sense papers*, respectant sempre la seva dignitat i drets fonamentals.

El que fa referència a la resposta de l'Església ho tractarem més àmpliament en els capítols següents. És el nucli d'aquest treball.

Això no obstant, el fenomen de les migracions no sols ens interpel·la i demana una resposta als seus problemes, sinó que la presència dels immigrants entre nosaltres constitueix una oportunitat històrica per a l'Església en molts aspectes; pot qualificar-se d'una gràcia, d'un veritable *kayrós*. Destaquem alguns aspectes.

La presència dels immigrants, oportunitat i gràcia per a viure la catolicitat

La catolicitat és una nota característica de l'Església i la vocació a què aquesta ha de respondre en la història. La presència dels immigrants ofereix a l'Església una oportunitat i ha de ser vista com una gràcia que ajuda l'Església a fer realitat aquesta vocació de ser signe, factor i model de catolicitat per a la nostra societat en la vida concreta de les comunitats cristianes.

Per això hem de donar gràcies a Déu pels emigrants, que ens proporcionen l'oportunitat d'acollir-los i, per l'acció de l'Esperit, rebre d'ells, amb el seu treball i serveis, els seus dons i la seva riquesa. Aquest intercanvi de dons en la convivència fraternal és una prefiguració de la humanitat «unida en Crist».

Del treball en els propers anys depèn la convivència de les futures generacions a Espanya. L'Església té una paraula, una tasca pròpia. Al mateix temps, fidel al desig i al manament del seu Senyor de reunir en una sola família tots els pobles, i des d'una correcta lectura dels signes dels temps, té l'oportunitat de constituir-se en signe que anticipi el futur i en model de referència per a la societat futura, que ja s'està percebent més fraternal en la unitat dels diversos pobles.

Oportunitat i gràcia per a l'enfortiment de les nostres comunitats

La integració dels cristians catòlics estrangers, que des del principi són membres de ple dret de les nostres comunitats, suposa un enfortiment i un enriquiment de les comunitats. No sols per la joventut que acostumen a portar a unes comunitats generalment en procés d'envelliment, sinó també, i sobretot, per la riquesa que

aporten amb els seus valors i amb la varietat de les seves expressions i tradicions.

Oportunitat i gràcia per a la missió *ad gentes*.

Com diu l'encíclica *Redemptoris missio*:

L'arribada d'immigrants dels països considerats com de «missió» ha obert un nou àmbit de la missió *ad gentes*, a més dels territorials i culturals. L'acció missionera del primer anunci també pot fer-se i ha de fer-se al nostre país. Els no cristians arriben en gran nombre als països d'antiga cristiandat, la qual cosa exigeix a l'Església l'acollida, el diàleg, l'ajuda i, en una paraula, la fraternitat. L'Església ha d'acollir-los en l'àmbit de la seva sollicitud apostòlica.⁵

L'Església local ha d'incorporar a la seva pastoral ordinària una acció clarament missionera amb les característiques pròpies del primer anunci. Aquesta resposta evangelitzadora precedeix posteriors accions catequètiques i pastorals, i requereix una pedagogia pròpia i una atenció pastoral tant en el temps com en els recursos humans i materials.

Oportunitat i gràcia per al diàleg ecumènic i interreligiós

La presència entre nosaltres d'immigrants procedents de les diverses tradicions cristianes –sobretot ortodoxos, però també protestants, anglicans, etc.– i d'altres religions, constitueix per a l'Església una oportunitat per al diàleg i el treball ecumènic, per a reforçar i exercir la fraternitat entre els cristians i per al diàleg interreligiós.

Constitueix també un enriquiment la presència de catòlics d'altres ritus, amb la seva rica litúrgia i els seus costums i tradicions.

Oportunitat i gràcia per a l'acció caritativa i social de l'Església

La situació de desvaliment, de desarelament, de desemparament i a vegades d'explotació en què sovint es troben els immigrants, ofereix a l'Església l'oportunitat i reclama d'ella l'obligació d'exercir de bon samarità que guareixi les seves ferides, els ajudi a aixecar-se i a recobrar la consciència de la seva dignitat, camini amb ells, els proporioni llar i nova pàtria i els presti quelcom de la pròpia vida i riquesa.

La immigració constitueix una gran oportunitat per a l'Església i una gràcia de Déu que l'ajuda a acreditar-se com a experta en humanitat. Sensible a la realitat i a les circumstàncies dels immigrants, l'Església, per mitjà de les seves institucions i per l'acció dels seus membres, manifestarà la proximitat del Déu en qui creu i del missatge d'encoratjament i esperança que viu i porta a la pràctica.

4. Pastoral de les migracions

a) Precedents en la Sagrada Escriptura

A l'hora de donar una resposta a aquest fenomen per part de l'Església, aquesta troba el seu precedent i la seva font d'inspiració doctrinal i pràctica en la Sagrada Escriptura, que ens narra la història del poble d'Israel, l'esdeveniment de la vida i doctrina del Senyor i la història de la primitiva Església, així com en la tradició de la pròpia Església i en el seu magisteri al llarg dels segles.

Pel que fa a la Sagrada Escriptura, podem trobar una exposició més detallada en la instrucció *Erga migrantes caritas Christi*, en els números 14-26, i en altres documents. A ells remetem.

Basti aquí fer esment d'algunes de les

categories que, tant en l'Antic Testament com en el Nou Testament, s'estableixen en la doctrina i en la praxi del tracte amb els emigrants i estrangers.

En l'Antic Testament, l'originalitat del poble d'Israel rau en el fet d'haver configurat la seva experiència religiosa en el marc de la migració –transhumància econòmica o forçada–, que és a la base d'altres experiències annexes com l'esclavatge, la injustícia i el sofriment, enfront d'altres dimensions del fet religiós en cultures contemporànies.⁶ La referència als patriarques que van sortir de la seva terra, el pelegrinatge pel desert camí de la Terra Promesa, els desterraments successius i la tornada a la pàtria, és una referència permanent.

D'aquesta manera, al costat de la cultura tradicional de l'acolliment oriental o mediterrani, les experiències meditades configuren una postura acollidora cap a l'emigrant, i la codificació legal mostra en la seva evolució al llarg de la literatura veterotestamentària un progrés en una triple tendència: a) l'equiparació a nivell social i cultural de l'acollit i de l'autòcton,⁷ al costat de b) una normativa específica que persegueix pal·liar les seves carències i protegir els seus drets,⁸ i de c) la preocupació es fa més profunda encara respecte a aquells que viuen aquesta experiència de l'emigració en clau de dolor i sofriment, i per aquesta raó adquireix sentit la tríada «vídua-orfe-emigrant», objecte d'un tracte especial.⁹

«També vosaltres vaau ser immigrants al país d'Egipte» (Ex 22,20), podria ser el resum i crida per part de Déu al seu poble a l'atenció als emigrants i estrangers.

Pel que fa a les referències en el Nou Testament, Jesús neix fora de casa seva.

Perseguit molt aviat, ha d'emigrar amb els seus pares. En el seu treball pel regne de Déu, no té on reclinar el cap, acull estranys i estrangers i s'identifica amb l'emigrant i amb el pelegrí. «Era foraster, i em vau acollir» (Mt 25,35) pot considerar-se com l'expressió més adequada de l'actitud de Jesús i del programa per als seus deixebles.

La predicació de Jesús es transforma en la proclamació d'una Salvació que és notícia per a tot home i nació en igualtat de condicions.¹⁰ La notícia i el goig experimentat en la resurrecció incloïen en la novetat la reafirmació d'aquesta clau de comprensió teològica.¹¹ D'aquesta manera es comprèn la reflexió paulina i la identitat adquirida pel baptisme com a vincle comú de pertinença. «Ja no hi ha jueu ni grec, esclau ni lliure, home ni dona: tots sou un de sol en Jesucrist» (Gal 3,28), perquè tots han estat convocats per una filiació comuna.¹²

El que en el període veterotestamentari era una sensibilitat acollidora vers l'estrany, ara es converteix en un compromís de trobada cap a tot home i tota nació.

Al costat d'aquesta novetat d'un Regne universal, el compromís per l'emigrant i l'estranger es fa precís en la mesura en què participa del dolor i del patiment. Per l'esdeveniment de la Creu, tot home podia, des de llavors, viure els moments de sofriment com un àmbit privilegiat per a la trobada amb Déu, fent propi el crit de Jesús a la creu: «Déu meu, Déu meu, per què m'has abandonat?» (Mt 27,46), «Pare, confio el meu alè a les teves mans» (Lc 23,46).

L'Església primitiva adquireix notorietat i rep l'impuls de l'Esperit per Pentecosta amb la incorporació dels més diversos

pobles, i creix i es desenvolupa en la diàspora, en la persecució, en el desterrament, en la missió.

Sant Lluç construeix la seva descripció de manera que l'oient pugui traslladar-se a la tradició de Babel (cf. Ac 2,5-11). Si llavors es partia d'una llengua comuna i es donava raó de com la supèrbia de l'home havia instaurat el desencontre, ara la pluralitat de llengües, de procedències i cultures no és impediment per a la comunió, perquè la presència de l'Esperit garanteix el vincle establert.¹³

Impulsats pel goig de l'experiència del Ressuscitat, feta realitat en la presència de l'Esperit, els creients es llancen a l'anunci del missatge en la pròpia experiència de vida pública.¹⁴ En aquest moment és possible comprendre la novetat del Regne que havia estat anunciat i es fa necessari renovar-lo en els diversos moments històrics i en les diverses cultures. Per aquesta raó, la tradició acollidora del poble d'Israel, feta universal i missionera en la predicació de Jesús, es converteix en tret de genuïna identitat a l'Església.¹⁵

Aquestes notes característiques de la primitiva Església s'han mantingut al llarg de la història i s'han fet patents, sobretot, en els successius moviments i transmigracions dels pobles, en els descobriments de nous mons, en les deportacions i desterraments, en les migracions laborals, en els exiliats i refugiats, en definitiva, en l'Església missionera. La praxi i atenció pastoral en el món de la mobilitat ha anat sempre acompanyada de la rica doctrina dels pares de l'Església, dels teòlegs cristians i del magisteri de l'Església, així com de l'acció missionera i pastoral de tot el poble de Déu, segons les diverses èpoques i circumstàncies.

Podem dir que la pastoral de les migracions ha estat un aspecte important de la pastoral missionera i, posteriorment, de la que després s'ha anomenat i desenvolupat com a doctrina social de l'Església.

b) Història de la pastoral de les migracions

Des de finals del segle XIX s'ha anat perfilant una pastoral de la mobilitat humana, de les migracions, avui anomenada «pastoral dels emigrants i itinerants», com una «pastoral específica». Neix de la necessitat de prestar per part de l'Església una atenció pastoral específica o diferenciada a les persones que, per la seva especial condició i a causa de la seva mobilitat o desplaçaments, no poden acollir-se als serveis de la pastoral ordinària, pensada més per a poblacions sedentàries. Aquesta doctrina ha quedat plasmada en els documents de la moderna pastoral de les migracions, sobretot en la constitució apostòlica *Exsul familia*, de Pius XII (1952), en el *motu proprio Pastoralis migratorum cura*, de Pau VI, al qual acompanya la instrucció corresponent de la Sagrada Congregació dels Bisbes (1969), i en la instrucció pastoral *Erga migrantes caritas Christi*, del Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, amb l'aprovació de Joan Pau II (2004). També va ser determinant, en el desenvolupament d'aquesta doctrina i d'aquesta pastoral, el concili Vaticà II. Posteriorment ha passat a constituir norma canònica en els codis, tant en el Codi de Dret Canònic (CIC) com en els Cànons de les Esglésies Orientals (CCEO).

La Conferència Episcopal Espanyola s'ha ocupat de les migracions en diversos moments. Fruit de les seves reflexions i deliberacions són, entre d'altres, els documents «Pastoral de les migracions a

Espanya» (LXI Assemblea Plenària, 1994) i «La immigració a Espanya» (Comissió Episcopal de Migracions, 1995).

Seria molt llarg ressenyar les nombroses i importants intervencions i mesures portades a terme pels Papes, pels diversos organismes de la Santa Seu, pels bisbes de les diverses diòcesis a Espanya, així com per la Comissió Episcopal de Migracions, sobretot amb motiu de la Jornada Mundial de les Migracions.

Només la menció expressa en el títol de l'expressió «Caritas Christi» en l'última instrucció pastoral del Consell Pontifici, enfront de les dues expressions anteriors «familia» i «pastorales... cura» o «pastoral», respectivament, en els dos documents pontificis bàsics anteriors, és a dir *Exsul familia* i *Pastoralis migratorum cura*, ens dóna una idea del canvi experimentat, tant en la situació que es vol atendre com en l'orientació de la pastoral amb què l'Església vol respondre.

Exsul familia responia a una emigració de finals del segle XIX i principis del XX, més l'emigració d'entreguerres, en definitiva, abans del concili Vaticà II, en què van emigrar famílies i fins i tot pobles sencers dels països europeus, sobretot a Amèrica, després als països que es recuperaven de la II Guerra Mundial o més desenvolupats. Ben sovint els emigrants eren acompanyats pels preveres del seu país. La Santa Seu, a través de la Congregació Consistorial, mantenia un paper important pel que fa a la jurisdicció i orientació pastoral.

S'afirma la necessitat d'assegurar una atenció pastoral als estrangers «en una forma proporcionada a les seves necessitats i no menys eficaç que aquella de la qual gaudeixen els altres fidels a la seva diòcesi». ¹⁶ Encara que en tot moment s'in-

sisteix en la responsabilitat del bisbe de la diòcesi a la qual arriben els emigrants i les seves famílies, s'assigna un paper rellevant en la configuració i responsabilitat d'aquesta pastoral a la Sagrada Congregació Consistorial.¹⁷ Alguna cosa semblant, però no igual, a la que manté la Congregació per a l'Evangelització dels Pobles, abans de la Propagació de la Fe.

L'objectiu que es proposa aquesta pastoral –amb ministres propis, estructures especials, amb la singular responsabilitat de la Sagrada Congregació Consistorial– amb els emigrants no és tancar-los en un gueto o fer-los diferents, sinó, al contrari, fer-los iguals als altres en la possibilitat de rebre l'atenció pastoral de l'Església del lloc. Per això es proporciona als emigrants ajudes que compensin les que l'Església local ofereix als autòctons, a les quals aquells, almenys en un primer moment, tenen un accés difícil o impossible.

El concili Vaticà II, en la línia de l'*Exsul familia*, manté i reafirma el pressupòsit del dret dels migrants a una pastoral específica, però va suposar un canvi qualitatiu en el desplaçament dels accents de la pastoral de migracions. El Concili desenvolupa i accentua la teologia de l'Església particular i, consegüentment, la responsabilitat primera i preferent del bisbe local en aquesta pastoral específica. Aquest plantejament s'expressa en el decret *Christus Dominus*.¹⁸

La novetat més important rau no tant en aquesta formulació com en l'autocomprensió de la pròpia Església i el fet d'haver posat en relleu l'Església particular. La *Lumen gentium* presenta l'Església com a poble de Déu,¹⁹ la qual cosa implica la participació en comunió de tots els fidels en la missió de l'Església. Una conseqüència

d'aquesta renovació eclesiològica consisteix en l'afirmació clara de la responsabilitat del bisbe i de la conferència episcopal en l'atenció pastoral als emigrants que, encara que siguin estrangers, són membres de ple dret de l'Església local. Encara més, ells, amb la seva universalitat, són un signe visible de la catolicitat d'aquesta Església local.

La renovació conciliar va tenir com a fruit, tan sols divuit anys després de l'*Exsul familia*, la publicació, en forma de *motu proprio* de Pau VI,²⁰ de la instrucció de la Sagrada Congregació per als Bisbes *De pastoralis migratorum cura* (1969), com a carta magna per a la pastoral de migracions. En ella es desenvolupa el n. 18 del decret *Christus Dominus* i es recull tota la doctrina conciliar referida a aquesta pastoral. Deixa ben clara la responsabilitat del bisbe i de l'Església local.²¹ A més, planteja que en l'assistència específica als migrants, hi estan implicades també les conferències episcopals.²² La Santa Seu hi manté un important paper, però no allibera l'Església local i el bisbe diocesà de ser-ne els primers responsables.²³

Varia també l'òptica des de la qual es contempla el migrant (es canvia la terminologia: *emigrant* per *migrant*). Ja no es tracta de l'emigrant catòlic, al qual cal defensar. La realitat ha canviat molt i l'Església ara s'expressa de manera positiva: l'objectiu és ajudar a créixer en la fe el migrant atenen les noves circumstàncies i l'horitzó cultural en què la va rebre.²⁴ Per tant es confirma de nou l'especificitat d'aquesta pastoral per la condició especial dels migrants i la necessitat d'instruments pastorals apropiats per a respondre a aquesta situació.²⁵ Aquesta especificitat es fonamenta en el dret que té tot migrant

respecte del patrimoni cultural propi en què s'encasta la seva fe.

El nou Codi de Dret Canònic (1983) (cf. CIC 383) va traduir en norma jurídica per a l'Església la visió eclesiològica del Vaticà II. La normativa canònica introdueix en la pastoral ordinària de l'Església l'especificitat de la pastoral migratòria. Es pot dir, per tant, que ja és oficialment una «pastoral específica ordinària».²⁶ A poc a poc s'ha anat guanyant terreny tant en l'afirmació de l'especificitat d'aquesta pastoral com en la delimitació de la seva existència i del seu contingut.

En la instrucció *Erga migrantes caritas Christi* se'ns diu que «pretén actualitzar –tenint en compte els nous fluxos migratoris i les seves característiques– la pastoral migratòria».²⁷

Havien transcorregut trenta-cinc anys des de la publicació de la *Pastoralis migratorum cura* i onze des de la promulgació del nou Codi de Dret Canònic. Persones de les més diverses procedències, races, cultures, llengües, religions, etc., havien anat donant a les migracions, durant la segona meitat del segle passat i començaments del present, una especial configuració. Això feia convenient i fins i tot necessària una nova intervenció de la Santa Seu que respongués amb la doctrina a la nova realitat creada i contribuís a adaptar a la nova realitat les estructures i serveis de la pastoral de les migracions i a arbitrar els recursos tant personals com materials necessaris. És el que pretén la referida Instrucció.

La Santa Seu, a través del Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, ens ofereix un nou document, la instrucció *Erga migrantes caritas Christi*, publicada el dia 3 de maig de 2004,

prèviament aprovada i autoritzada la seva publicació pel papa Joan Pau II el dia 1 de maig del mateix any.

No entrarem en detall en el contingut i orientació d'aquest últim document de l'Església sobre la pastoral de les migracions, perquè desbordaria la nostra comessa. A més, la part última d'aquest treball, que tracta els aspectes més pràctics, fa constantment referència a la Instrucció.

Destaquem, en primer lloc, el títol, marcat per l'expressió *caritas Christi*, 'amor de Crist'. Davant l'actual pluralitat i varietat dels emigrants, no cal plantejar-se una pastoral en sentit estricte, com si es tractés només de l'atenció pastoral a catòlics, ni tan sols en sentit ecumènic, adreçada a cristians de les diverses tradicions o ritus. La nova emigració, la componen persones catòliques de diversos ritus, cristians de les diferents tradicions, creients en d'altres religions i no creients, de les més diverses cultures i procedències.

L'Església se sent enviada a tots ells, i la categoria que els pot comprendre a tots no és una altra que «l'amor de Crist», el qual prendrà, a la pràctica, diverses formes i expressions, segons la condició dels destinataris de l'acció de l'Església. Serà una pastoral en el sentit estricte per als catòlics. Revestirà el caràcter de pastoral ecumènica entre els germans cristians d'altres tradicions. Se centrarà més en el diàleg interreligiós amb els creients d'altres religions i estarà sempre marcada, amb els uns i amb els altres, per l'amor de Crist. Però ningú no quedarà fora de la cura i atenció de l'Església.

Vista aquesta Instrucció des de la perspectiva de la publicació de la primera encíclica de Benet XVI amb el títol *Deus caritas est* el 25 de desembre de 2005, i de l'ex-

hortació postsinodal *Sacramentum caritatis* de 22 de febrer de 2007, crida l'atenció la sintonia en la doctrina i en l'orientació pastoral perfectament aplicables a l'hora d'afrontar el servei actual de l'Església a les persones en mobilitat.

Assenyalem només alguns aspectes que s'accentuen en aquesta instrucció pastoral, com són:

– L'*acolliment* per part de l'Església a tots els immigrants, independentment de la seva procedència, condició social i religió. Acolliment diferenciat, òbviament, segons si es tracta de catòlics, cristians, segons si es tracta de catòlics, cristians, creients en altres religions, etc.

– El *diàleg*, en les seves diverses formes segons la condició dels immigrants, que es diferencia pel fet de ser un diàleg plenament fratern, ecumènic, interreligiós, intercultural, de la vida, de l'acció...

– La *inculturació*, com una condició imprescindible en la pastoral de les migracions.

La triple dimensió de l'Església –misteri, comunió i missió– com a línies mestres de tota la Instrucció.

c) Notes característiques de la pastoral de les migracions.

En els documents de l'Església queda clar que la resposta que les migracions demanen de l'Església ha de ser una pastoral específica i especialitzada.²⁸ Durant més de mig segle ens vam esforçar, i ho continuem fent, perquè aquesta atenció no faltés als espanyols que van emigrar fora del nostre país. Aquesta experiència, repetida per les Esglésies locals en els diferents llocs d'arribada i amb el suport de les dels llocs de sortida, és la que s'ha valorat i ha cristal·litzat en una normativa²⁹ per articular aquesta pastoral. Avui les circumstàncies ens demanen que, des

d'aquesta experiència viscuda, dirigim el nostre esforç amb el mateix zel cap als immigrants arribats fins nosaltres.

Pastoral específica no vol dir pastoral paral·lela, molt menys encara, com ens prevé Joan Pau II, «una pastoral marginada per a marginats». Vol dir una pastoral enquadrada i coordinada en el pla pastoral, però que té en compte les circumstàncies que caracteritzen la situació dels migrants, per fer arribar fins a ells la plena missió de l'Església, de la mateixa manera que altres pastorals específiques que s'encarreguen de sectors de població que viuen circumstàncies especials, com ara la pastoral de la salut, juvenil, penitenciària, etc. Una pastoral, per tant, especialitzada, per a la qual és necessari formar-se adequadament.

Les notes característiques d'aquesta pastoral podem anomenar-les de les següents maneres:

Pastoral missionera

Les Esglésies particulars tenen avui un repte inèdit i fonamental: evangelitzar un «món nou», originat a casa nostra mateix.³⁰ El tarannà missioner de recerca del germà, de diàleg i acolliment, s'ha de conrear amb tots els arribats des d'altres llocs i cultures, també amb els migrants catòlics. És important que l'immigrant, des dels primers moments, senti properes les estructures i els agents de pastoral migratòria. Els problemes que l'aclaparen fan que, en general, no sigui prioritari per a l'immigrant catòlic cercar una comunitat on inserir-se. Per això una de les primeres exigències d'una pastoral de migracions és eliminar fronteres i construir ponts que salvin les distàncies en sentit psicològic i cultural.

La nostra Església ha estat i continua estant present als països on van arribar i

continuen arribant, encara que en menor nombre, emigrants del nostre país. Les Esglésies d'aquells països es van esforçar per atendre'ls i van desenvolupar una pastoral que intentava respondre a la nova realitat que se'ls plantejava o que se'ls continua plantejant. Van comptar per a això, i compten, amb la generosa entrega i esforç realitzats per tantes persones, preveres, religiosos, religioses i laics que, enviats per les seves diòcesis o superiors, han gastat i gasten la seva vida en aquesta feina. La llavor d'aquesta experiència ha de fructificar avui en la resposta al nou repte missioner que se'ns planteja amb la presència dels immigrants en els nostres ambients. Davant el fenomen de les migracions, l'Església recorda la seva experiència i la seva vocació missionera.³¹

Pastoral inculturada

En pocs espais com en el de la pastoral amb emigrants i immigrants sembla tan necessari i urgent el procés de doble direcció: inculturació de l'evangeli i evangelització de les cultures.

La situació cultural que vivim avui, en la seva dinàmica global, suposa «un autèntic *kayrós* que interpel·la el poble de Déu».³² Però ens interpel·la també com a Església local i com a parròquia i ens empeny a obrir-nos al diàleg, amb tot el que això significa d'utilitzar un llenguatge antropològic i cultural³³ que sigui comprensible per a poder testimoniar aquesta fe a les persones provinents d'altres cultures que no la coneixen o viure-la en comunió amb els qui ja la tenen. En el moment actual d'una societat en transformació vers models multiètnics i multiculturals, la pastoral de migracions, com a missió, ha d'afrontar la inculturació com un repte necessari. Per a

això és imprescindible el diàleg, en el qual han d'implicar-se no sols els experts, sinó tot el poble de Déu, com ho demana Joan Pau II.³⁴ Si semblava que el repte era la inserció de l'Església en les cultures dels pobles,³⁵ les migracions sembla que volen accelerar el procés acostant els membres d'aquestes cultures diferents als espais culturals en què l'Església ha sembrat ja la llavor de l'evangeli.

Pastoral de conversió i de reconciliació

El fenomen migratori situa avui les nostres Esglésies locals, parròquies, comunitats i fidels davant el repte, gens fàcil, de fer el camí d'una Església monocultural a una Església pluricultural, universal, catòlica, considerada no sols en el seu conjunt global, sinó també en cada Església local, en la mateixa realitat parroquial i en el cor de cada fidel.

Els primers a afrontar el repte han de ser els agents de pastoral, que per ser veritables evangelitzadors han de ser conscients que es fan responsables de l'evangeli que proclamen, la qual cosa exigeix l'autenticitat personal fruit de la santedat de vida.³⁶ La vivència quotidiana de les parròquies i comunitats els empeny avui a desenvolupar un cor catòlic, i per a això es necessita un esperit de conversió. El contacte amb els immigrants els obliga a superar la temptació de l'assimilació i fins i tot manipulació i explotació religiosa. La mateixa vivència invita les nostres Esglésies locals a transformar les seves estructures organitzatives i obrir-les a l'ecumenisme, al diàleg interreligiós i a la comunió amb les diverses cultures i expressions de fe.

També els emigrants han de recórrer el seu camí de purificació per a situar-se

en la nova societat d'acollida. Hauran d'aprendre a reconciliar-se amb la pròpia història i superar les possibles ferides produïdes per la doble relació d'amor i odi davant una pàtria que els ha obligat a emigrar per a poder treballar, o per l'amargor i el patiment davant els somnis frustrats, o la decepció i la ràbia del refugiat i el sol·licitant d'asil davant països que es diuen democràtics, però que no saben apreciar la seva set i recerca de llibertat. Tots hem de deixar-nos guiar per la Paraula per a descobrir el significat que Déu vol imprimir en la vida acceptant, els uns i els altres, la providencialitat de la creu de l'emigració que ell sap transformar en nova vida, en resurrecció.

Pastoral de comunió

El poble de Déu «és un poble reunit en virtut de la unitat del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant».³⁷ L'experiència cristiana de fe ens mostra aquesta realitat d'un «Déu comunió» que es manifesta com una unitat relacional d'amor en què les tres Persones es transmeten recíprocament l'única vida divina, i en aquest intercanvi manifesten, alhora que la unitat, la diferència entre elles. El model per afrontar la unitat i la diversitat el tenim aquí: la unitat trinitària no és una uniformitat col·lectiva, és l'intercanvi de vida i amor de diferents «diversos». Entre nosaltres, una temptació permanent és no acceptar la diversitat de l'altre, i per la mateixa raó no voler-la ni respectar-la. Apreciem molt més la uniformitat que la pluralitat, i aquesta és la gran temptació quan es tracta de construir la comunió amb les minories vingudes de fora.

En la pastoral de les migracions, la comunió adquireix una rellevància espe-

cial i es converteix en una de les expressions més característiques de l'Església local, crida a ser la «casa de tots». Hem d'aprendre a reconèixer i agrair la diversitat i la complementarietat de les riqueses culturals i de les qualitats morals dels uns i els altres. La comunió ens exigeix, a les Esglésies d'acollida, superar la temptació de l'assimilació i el colonialisme religiós. Per a això és necessari acompanyar els processos dels immigrants, respectant els seus ritmes. El nostre afany per «integrar», fins i tot guiat per la bona voluntat, no acostuma a ser ben acceptat per ells, i el repte és com gestionar aquesta presència, respectant la llibertat de persones desarelades dels seus contextos i espantades davant el xoc amb una nova cultura.³⁸

Per això és molt important desenvolupar noves estructures i òrgans adaptats a aquests processos: missions *cum cura animarum*, capellanies ètniques, parròquies multiculturals, etc., integrant-les en les estructures i òrgans de participació desenvolupats ja, per exercir la corresponsabilitat: sínodes, consells presbiterals, delegacions o secretariats diocesans, consells parroquials, d'economia, etc., alimentat tot això amb una vertadera espiritualitat eclesial, ja que, sense ella, només serien màscares de comunió.³⁹ Aquí l'interrogant de fons no és ja quina pastoral per als immigrants s'ha de fer, sinó cap a quin model de comunitat ens dirigim. Des d'on volem practicar la pastoral de comunió?

Pastoral amb signe de «catolicitat»

La nova realitat empeny la població autòctona i els immigrants a caminar per camins d'universalitat, ja que per a l'Església «ningú no és estranger». Però sempre hi ha el perill de preferir tancar-nos

cadascú a la nostra torre. Aquesta actitud a la defensiva davant l'estranger és la temptació de Babel que, això no obstant, condueix a la dispersió i la confusió. És l'Esperit de Pentecosta qui, al contrari, empeny els Apòstols a deixar el seu tancament i sortir del Cenacle per anar a l'encontre de les gents de llengües i nacions diferents; el mateix Esperit que impulsa Pere a trobar-se amb el pagà Corneli o Pau en la seva acció missionera.

En altres moments històrics hem pogut viure aquesta dimensió universal en la consciència de pertànyer a una Església que en la seva totalitat, en la suma de les seves particularitats, és universal. Les fronteres físiques i polítiques, ben definides, separaven els fidels i les gents de les cultures diferents. Avui, a causa del desenvolupament científicotècnic, una de les característiques del món modern és la mobilitat, que permet que tant les persones com les idees i informacions es moguin amb facilitat, diluint les fronteres i creant camins d'universalitat. Per això els migrants són agents providencials que ofereixen a l'Església local l'oportunitat de realitzar la seva vocació catòlica, una vocació que va més enllà de l'acollida i de la tolerància cap a les diverses cultures, ja que consisteix a realitzar la comunió entre elles;⁴⁰ que va més enllà també de la comunió entre els batejats, manifestant-se, entre d'altres formes,

En l'hospitalitat oferta a l'estranger, sigui quina sigui la seva pertinença religiosa, en el rebuig de tota exclusió o discriminació racial i en el reconeixement de la dignitat personal de cadascú, amb el consegüent compromís de promoure els seus drets inalienables.⁴¹

Concretant aquests pressupostos en

el panorama de la nostra Església a Espanya, considerem que és necessari plantejar-nos una pastoral amb els emigrants i immigrants que aglutini, harmonitzi i coordini les competències i esforços de les diferents comissions episcopals, les delegacions diocesanes que, en major o menor mesura, tenen competències en aquest sector de la pastoral, així com els diversos serveis de les parròquies i els serveis dels instituts de vida consagrada.

D'altra banda, és necessari també establir un equilibri en les accions pastorals de tal manera que el gran pes i paper que es doni a uns sectors o accions pastorals no vagi en detriment de la dedicació que es mereixen altres sectors o accions, ni de la posada a disposició dels recursos humans i materials necessaris.

Pastoral principalment marcada per les notes de la doctrina social de l'Església

No totes les persones que anomenem *immigrants* entren dins el grup dels que considerem, i ells mateixos es consideren, «obers», sobretot «obers per compte d'altri». Hi ha també immigrants per raó d'asil i refugi i per altres causes, estudiants i altres persones amb professions autònomes o en serveis d'alta consideració social i de bona i fins i tot elevada situació econòmica. Amb tot, el denominador comú és el de treballador per compte d'altri, sovint ocupat en feines de baix nivell i en situació laboral precària, a vegades «sense papers».

És evident que l'Església, en el tracte i atenció als immigrants, ha d'actuar des dels principis de la seva doctrina social en tot el que es refereix a la condició del treballador i practicar en la seva relació laboral amb emigrants la justícia en les

relacions laborals. Als qui els contracten i a l'Administració pública exigirà la consideració que es mereixen els immigrants i les seves famílies i el compliment de la justícia.

5. Alguns principis fonamentals de la pastoral de les migracions i les seves conseqüències pràctiques

a) Principis fonamentals.

Parlem de principis fonamentals com de les bases o fonaments de la doctrina i de la pastoral de les migracions, que, per part seva, tenen el seu suport en drets fonamentals. Recordem-ne alguns:

Per a l'Església, l'emigrant, independentment de la situació –legal, econòmica, laboral– en què es trobi, és una persona amb la mateixa dignitat i drets fonamentals que els altres; és un fill de Déu, creat, redimit i estimat per ell, és la presència de Jesucrist, que s'identifica amb ell i que demana de nosaltres el mateix tracte i els mateixos serveis que donem a ell. Entre els drets fonamentals hi ha, òbviament, el de la llibertat religiosa i el de poder viure amb la seva família en un habitatge digne. L'immigrant no és «una força de treball» simplement, sinó una persona. Amb això està dit tot el que es refereix a dignitat humana i drets fonamentals.

L'Església defensa el dret a emigrar. Tota persona té dret a sortir de la seva terra i cercar a fora un esdevenidor millor, l'elevació del seu nivell cultural, professional i econòmic i el de la seva família i prestar un servei fora de la seva pàtria. L'Església defensa també el dret de tota persona a trobar en el seu país un nivell de vida digne que li garanteixi, a ell i a la seva família, el dret a poder portar una vida digna al seu país per no haver d'emigrar.⁴²

L'Església es concep a si mateixa com la casa comuna en què tots han de tenir cabuda i en la qual els últims hauran d'ocupar els primers llocs en la preocupació, en l'afecte i en el servei.

El principi i norma jurídica i pastoral que serveix de referència i guia en l'actual pastoral de les migracions s'estableix en el concili Vaticà II, en determinar que competeix, en primer lloc, a l'Església local del país d'arribada o d'acollida proporcionar serveis especials a aquelles persones que, per les seves condicions de vida, no poden acollir-se als serveis ordinaris, generalment els de les parròquies, pensats més aviat per a la població més assentada (cf. *Decret Christus Dominus*, 18).

És obvi que l'Església local haurà de mantenir una estreta relació amb les Esglésies locals dels països d'origen dels migrants i, en molts casos, almenys en els primers moments, per raó de l'idioma, cultura, ritu, etc., ser ajudada per preveres i altres agents de pastoral dels països respectius.

b) Conseqüències per a la pastoral.

D'aquests principis se'n deriven una sèrie de conseqüències que necessàriament hauran de reflectir-se en la forma de treballar pastoralment amb els immigrants en les tres etapes del seu procés; és a dir, en el seu país d'origen, en el camí i en el país d'arribada o nova residència. Ens limitarem pràcticament a enunciar alguns dels aspectes més rellevants de l'acció pastoral de l'Església amb els emigrants.

El treball de l'Església amb els emigrants, com el de tota institució que tingui una responsabilitat en el servei a aquestes persones, comença al país de procedència dels emigrants. A ningú no se li amaga que els Estats i nacions més desenvolupats

han d'establir una ajuda més generosa als països subdesenvolupats o en vies de desenvolupament. Aquesta ajuda no pot limitar-se a la venda d'armes i a les molles que cauen de la taula dels països opulents. Aquests últims han de començar per complir els compromisos contrets de col·laborar amb els països subdesenvolupats amb el 0,7% del PIB i amb el Pla *Millennium* d'eradicació de la fam. Fins i tot han d'augmentar les ajudes amb vista a possibilitar l'elevació del nivell de vida en tots els aspectes en aquells països, de manera que es faci innecessària la sortida dels qui avui no tenen el més elemental.

A més d'urgir els responsables de la política, l'economia, el comerç, els governs de les nacions, els organismes internacionals, els empresaris i institucions financeres, etc. que compleixin els seus compromisos, l'Església té en aquest aspecte un paper importantíssim, encara que modest pel que fa a les seves possibilitats econòmiques, però exemplar, exemplaritzant i interpel·lant. Ens referim al gran i secular treball de l'Església en les missions en països d'on procedeixen molts dels actuals emigrants i en les accions d'ajuda als països subdesenvolupats per mitjà de les seves institucions i obres —missions, Càritas, instituts de vida consagrada, Mans Unides, entre d'altres.

Sempre es podrà millorar. En les actuals circumstàncies, l'Església ha de posar un interès especial i haurà d'augmentar els recursos materials i humans en la seva presència i acció als països pobres d'on procedeixen els immigrants. És el servei més eficaç que se'ls pot fer en origen. L'Església, alhora que porta la bona notícia, contribueix en gran manera a elevar el nivell de vida a tots els efectes, i al

desenvolupament dels pobles, fins a fer en molts casos innecessària l'emigració.

En aquest aspecte és imprescindible la relació i el treball en col·laboració entre els serveis de l'Església que s'ocupen de la pastoral de les migracions i els de les missions.

S'imposa la persecució, la denúncia i la lluita contra les màfies i els traficants d'éssers humans. Encara que la persecució d'aquest tipus de delinqüència no és competència de l'Església, aquesta pot col·laborar a eradicar-la, socorrent les víctimes, denunciant els abusos i contribuint a crear condicions més justes i dignes que facin més difícil i fins i tot impossible aquestes activitats delictives amb víctimes humanes.

Una consideració especial mereix el tràfic amb dones, generalment contractades amb engany als seus països d'origen per a ser explotades en el comerç sexual en condicions infrahumanes. Sobre aquest tema ja es va pronunciar la nostra Conferència Episcopal. Pel que fa a això són dignes de tot elogi les iniciatives portades a terme per organitzacions d'Església, generalment dependents d'instituts femenins de vida consagrada, amb el carisma de servei a la dona. També algunes diòcesis, sobretot a través de Càritas o de la mateixa delegació diocesana de migracions, estan portant a terme una tasca encomiable de denúncia i d'atenció a les dones que cauen en aquestes xarxes de prostitució i esclavitud. Hem de tenir en compte que últimament el Consell Pontifici per a la Pastoral d'Emigrants i Itinerants ha assumit també en el seu Departament de Pastoral de la Carretera l'atenció pastoral de les «noies del carrer» o dels «clubs d'alterne» i dels «transeünts».

Una consideració especial mereix també en aquest apartat la situació dels reclusos estrangers. Encara que la legislació i la seva aplicació no plantegen un tracte discriminatori respecte a la població reclusa autòctona, de fet, com és fàcilment comprensible, viuen en desavantatge, i generalment, un cop han complert la condemna o abans són expulsats del país. En aquest camp, l'Església, a més d'exercir la seva funció de bon samarità establint els serveis adequats per a «humanitzar» la condemna, vetllarà perquè els reclusos estrangers siguin tractats sempre com ho reclama la seva dignitat de persones i farà tot el que estigui a la seva mà per evitar possibles abusos.

Així mateix, és necessari el control, en la mesura que sigui possible, de les ajudes als països pobres per evitar la corrupció, la malversació o la desviació d'aquestes ajudes. Encara que aquesta és també competència i tasca dels Estats i Governos i dels seus serveis, l'Església, a més de donar exemple en l'aplicació justa i fidel de les ajudes rebudes, contribuirà a evitar la corrupció amb l'educació moral i amb la denúncia, donat el cas, dels abusos.

L'Església, en relació amb els immigrants, com davant els nadius, o en qualsevol lloc o circumstància on actua, té sempre la missió d'anunciar amb obres i paraules l'evangeli de Jesucrist i d'oferir-lo als qui estiguin disposats a acceptar-lo com a camí de salvació i de plenitud. No podem excloure ningú de l'anunci de l'evangeli. És manament del Senyor. Per a això, i com a condició ineludible, l'Església i tots els qui hi treballen en el servei als germans emigrants, s'esforçarà per conèixer-los, per acostar-se a ells, per la seva idiosincràsia, cultura i religió, valorant tot

el que de bo hi ha en ells i disposant-se a ser enriquits pels seus dons, sent agraïts per això.

L'Església, des de la seva missió de servei a l'evangeli, estarà sempre atenta a les circumstàncies en què es desenvolupa la vida dels immigrants i al tracte que reben de part de les instàncies de l'Administració i de la població del propi país, i exercirà amb llibertat i valentia la seva funció d'instància profètica i crítica. Al mateix temps, amb el seu exemple i amb la seva paraula, contribuirà a crear en la societat un clima de respecte i d'acolliment als immigrants i a combatre qualsevol brot de discriminació, xenofòbia o racisme.

Un mitjà eficaç per a això és l'educació per a la pau, que es deriva de la fe en Jesucrist i del seu seguiment i que té com a fonament la veritat, la llibertat, la justícia i l'amor. L'escola catòlica és un lloc privilegiat per a aquesta tasca.

Té el seu lloc propi dins aquest apartat una breu consideració sobre l'obligació que té l'Església d'exercir d'instància crítica des de l'evangeli, segons el qual ella mateixa vol viure, anunciant-lo i proclamant-lo. Quan les persones que d'una manera o d'una altra es relacionen amb els immigrants –com el Govern i les seves institucions i serveis, els empresaris o el ciutadà de peu, més encara si es tracta de cristians– abusen, no compleixen o s'aprofiten dels immigrants, l'Església ha d'aixecar la veu i denunciar les situacions injustes, les estructures de pecat i els seus responsables.

A la llum de l'evangeli, llei suprema per als cristians, l'actual legislació, la seva aplicació i la freqüent instrumentalització del fenomen de les migracions com a arma política estan ben lluny de l'ideal, i l'Esglé-

sia ha de manifestar-se sempre des de la consideració de la dignitat de tota persona i des de l'exigència del respecte als seus drets fonamentals. En primer lloc, ha de donar exemple en el seu tracte i consideració amb els immigrants. Sobretot en els primers moments, i en algunes situacions de manera continuada, és necessari prestar als immigrants els serveis elementals que cobreixin les primeres necessitats i que garanteixin la salvaguarda de la dignitat de tota persona humana i dels seus drets fonamentals, independentment de la situació legal en què es trobin. És el servei de l'acolliment o de l'hospitalitat cristiana. Per mitjà d'aquest servei, a totes les persones que arriben fins a nosaltres com a immigrants, independentment del seu origen, situació legal o jurídica o de la forma de la seva arribada, hem de prestar-los la mateixa atenció que si fos el Senyor mateix el pelegrí o estranger que s'identifica amb ells i que espera ser acollit pels qui creuen en ell.

En un segon moment és necessari acompanyar els immigrants i les seves famílies en el procés d'una pacífica i fraternal convivència. És un procés recíproc, de doble direcció, de donar i rebre per ambdues parts en un ric intercanvi de dons, respectant sempre la identitat de l'altre. Aquest procés haurà de ser inevitablement lent i no sempre serà fàcil, perquè és difícil compaginar el fet d'acceptar com a propi quelcom del que l'altre és, i, al mateix temps, aprofundir en les pròpies arrels conservant cadascú la seva identitat.

L'Església compta per a això amb la rica doctrina de la fraternitat universal i amb la llarga experiència de segles de formar una família amb els pobles més diversos que, sense deixar de ser ells mateixos, adqui-

reixen la dimensió d'una nova comunitat.

Això és fruit de la caritat i expressió de l'espiritualitat de comunió, tal com ho descriu Joan Pau II a la carta apostòlica *Novo millennio ineunte*, amb les notes següents:

Mirar el misteri de la Trinitat que habita en nosaltres i en els altres; sentir el germà com un que ens pertany; veure el que hi ha de positiu en l'altre i considerar-ho un regal de Déu; saber donar espai al germà evitant desconfiança i enveja.⁴³

Factors fonamentals per a la integració són, a més del treball i el salari suficient per a mantenir la família, l'habitatge, l'escola i, si es dóna el cas, la comunitat cristiana oberta. La integració es verificarà i acreditarà en el terreny de la participació ciutadana, en el mercat de treball, en el camp educatiu i de la promoció de les persones, en el de la família, en el camp cultural, en l'àrea de la comunicació i la informació, en la comunitat cristiana, etc.

Especial atenció en el punt de la integració hauran de prestar tant l'Església com la societat i els responsables de l'Administració a la segona i tercera generació. De l'encert en l'adequada integració dels fills dels immigrants d'avui dependrà en bona part la convivència pacífica en la societat plural de demà. Per a això hauran d'arbitrar-se les mesures necessàries i establir els ponts que la situació requereixi, a fi d'evitar l'exclusió, la marginació, la discriminació, el gueto, etc. durant el temps de formació de nens, adolescents i joves. Un error així repercutiria necessàriament més tard en frustració i violència.

S'imposa per part de l'Església el treball pastoral amb tots i cadascun dels immigrants i amb les seves famílies, perquè tots són, en principi, destinataris de

l'evangeli, encara que no de la mateixa manera i amb els mateixos mètodes, donada la seva diversa condició, la qual va des de la plena pertinença a l'Església –cas dels catòlics– fins a la llunyania, mai l'exclusió, dels no creients.

La pastoral ha d'entendre's en sentit integral, que compregui la totalitat de la persona. Va des de l'anunci explícit de l'evangeli fins a la denúncia dels abusos dels poderosos i de les lleis i situacions injustes. Aquesta pastoral no pot reduir-se només a la prestació de serveis socials o d'ajuda material, encara que aquests mai no han de ser exclosos. D'aquí la necessitat de coordinar els serveis de la pastoral de les migracions i els de l'acció social i caritativa de l'Església a diòcesis, parròquies, conferència episcopal, vida consagrada, delegacions diocesanes de missions, i missioneres i missioners retornats.

Una de les formes de pastoral que hauran de ser més desenvolupades i aplicades, donada la diversitat de credos, cultures i races, és el diàleg interreligiós i intercultural.

Davant el creixent nombre d'immigrants i la seva diversitat, la nostra Església haurà d'ampliar, millorar i adequar les seves estructures de servei o crear-ne, si cal, d'altres de noves per a respondre a la justa demanda que en fan els immigrants i a l'obligació de l'Església d'acollida de prestar als qui arriben fins nosaltres els serveis que no es cobreixen amb la pastoral ordinària.

La sensibilització de la societat en general i dels cristians en particular és una tasca necessària i urgent amb vista que la població d'acollida adopti una actitud positiva en relació amb els immigrants,

evitant tot prejudici, infravaloració, discriminació, racisme o xenofòbia.

En aquesta tasca tenen avui una importància capital els mitjans de comunicació social. L'Església haurà de vetllar i fer tot el que estigui al seu abast perquè en els mitjans de comunicació social s'evitin els estereotips, prejudicis i generalitzacions sobre els immigrants, la seva cultura, procedència, religió, etc., i siguin tractats amb respecte; perquè la informació sobre ells sigui correcta, es ressaltin els aspectes positius de la seva cultura i de la seva presència i del servei que ens presten i s'afavoreixi la convivència pacífica.

L'Església estarà sempre disposada a exercir, seguint exemple del seu Senyor, la funció del bon samarità amb tots els qui jeuen prostrats o maltractats a la vora del camí, sempre disposada a curar les seves ferides i a tornar-los a la vida en plenitud.

Donada la magnitud i la complexitat del fenomen de les migracions, s'imposa la col·laboració, en primer lloc, entre totes les persones, institucions, organitzacions i serveis de l'Església; però també amb les instàncies civils, socials i de l'Administració pública o de la iniciativa social, com ONG, etc. És l'estil de treball que s'anomena «treball en xarxa». Això no obstant, l'Església tindrà cura de mantenir sempre la seva especificitat i la seva dimensió de transcendència, en fidelitat al seu Senyor i al manament rebut.

6. Persones, funcions i estructures en l'acció pastoral amb els migrants

Déu vol santificar-nos i salvar-nos no individualment sinó constituint un poble⁴⁴ en què cada membre, persona o institució té la seva responsabilitat i funció. Volem acabar la nostra reflexió amb una

sèrie d'orientacions pràctiques, recordant i actualitzant la missió i les funcions que corresponen a les persones i a les estructures generades per al desplegament d'una pastoral amb els migrants. Aquestes reflexions constitueixen només un resum del contingut de la instrucció *Erga migrantes caritas Christi*, a la qual ens remetem.

a) Persones i funcions.

El bisbe, primer responsable a la diòcesi

El bisbe, a la seva diòcesi, és el primer i principal responsable de la pastoral amb els migrants que resideixen al seu territori o que hi estan de pas, així com el garant de la comunió. El concili Vaticà II, mantenint el pressupòsit del dret dels migrants a una pastoral específica, va desenvolupar i va accentuar la teologia de l'Església local i va subratllar la responsabilitat del bisbe i de l'Església en la pastoral de migracions.⁴⁵ Pau VI, en continuïtat amb aquesta doctrina, publica en forma de *motu proprio* la instrucció de la Sagrada Congregació per als bisbes *De pastoralis migratorum cura*, en la qual queda clara la responsabilitat del bisbe i de l'Església local en aquesta pastoral. El paper del bisbe apareix en el capítol IV de la instrucció.⁴⁶ Tot això es fa norma i queda establert en el nou Codi de Dret Canònic.⁴⁷ En el document *Pastoral de les migracions a Espanya*, a l'apartat «Orientacions per a l'acció», presentàvem de manera resumida el paper que correspon al bisbe en aquesta pastoral.⁴⁸

La instrucció *Erga migrantes caritas Christi*, en l'ordenament juridicopastoral,⁴⁹ torna a recordar el paper del bisbe diocesà o de l'eparca. Demana que es

mostrin especialment atents amb els fidels migrants, que demanin l'ajuda necessària a les Esglésies de provinença i a institucions dedicades a l'assistència espiritual dels migrants, i que disposin la creació de les estructures pastorals que millor responguin a les necessitats. Així mateix, els invita a nomenar, basant-se en la necessitat, un vicari episcopal o a constituir una oficina especial (art. 16, § 1). Considera el paper del bisbe diocesà o de l'eparca de rellevància especial en recordar que els correspon l'erecció de parròquies personals i les missions amb cura d'ànimes, així com el nomenament de capellans/missioners que actuïn amb esperit de col·laboració i comprensió (art. 16, § 2), i la cerca de preveres diocesans o de les eparquies, en relació amb les conferències episcopals o amb la respectiva jerarquia oriental catòlica de la nació *ad quam* (art. 17 § 2). Els correspon així mateix la cura pastoral dels migrants d'altres Esglésies *sui iuris*, i demana que afavoreixin l'activitat pastoral dels preveres del mateix ritu o d'altres preveres, observant les normes canòniques (art. 16 § 3). Dins el respecte a la normativa de la *communicatio in sacris*, han d'oferir als immigrants cristians que no estan en plena comunió amb l'Església l'ajuda espiritual possible i necessària (art. 17 § 1), i als no batejats han de considerar-los també com confiats a ells en el Senyor (art. 17 § 2).

El prevere com a ministre in persona Christi, principal col·laborador del bisbe

Els preveres no han d'oblidar que de la mateixa manera que es requereix la santedat per a l'exercici de la triple funció sacerdotal, aquest mateix exercici és el millor camí per a mantenir-la i fer-la créixer.⁵⁰ Per

això l'atenció pastoral als migrants, amb tot el que de particular i específic té, és també el camí de perfecció per a aquells que reben l'encàrrec de l'autoritat eclesiàstica competent.

La instrucció *Erga migrantes*, en l'ordenament juridicopastoral, indica que

Aquest ofici s'ha de confiar a un preverer que estigui ben preparat per a exercir-lo durant un període de temps convenient i que, per les seves virtuts, cultura i coneixement de la llengua, i per altres dons morals i espirituals, es mostri idoni per a exercir aquesta específica i difícil tasca.⁵¹

És tasca seva tot el que implica l'assistència espiritual al migrant, sense oblidar que, en aquesta situació d'especial precarietat, els aspectes d'una vida humanament digna (reconeixement legal, habitatge, salut, educació, etc.) tenen una especial importància. Per això haurà de col·laborar amb els laics que treballin en aquests camps. Per exercir aquest ofici els capellans/missioners dels migrants gaudeixen d'una sèrie de facultats que queden recollides en el c. 566 § 1 del CIC.

Es recomana acompanyar, quan sigui necessari, els processos associatius dels migrants per a la defensa de tots aquests drets. La història de les nostres missions catòliques per als emigrants espanyols, com les d'altres nacionalitats o llengües, ens ensenyen com n'ha estat, de beneficis, aquest moviment allí on funciona.

Encara que la constitució d'associacions d'un tipus o d'un altre entre els emigrants del mateix país, llengua, cultura, religió, etc. pugui comportar riscos d'aïllament, excessiva politització, tendència al gueto, confrontació sistemàtica, etc., ofereix, d'altra banda, l'avantatge de la

seguretat que dóna el grup social com a legítim interlocutor amb els nadius i amb la societat, i evita el perill de l'assimilació de l'individu aïllat per la societat majoritària, sempre més forta.

Fins ara, pel recent que és a Espanya el fenomen de l'arribada de fluxos migratoris tan significatius, ens ha preocupat, sobretot, donar una resposta a la situació de precarietat de l'immigrant i la necessitat de donar suport al seu procés d'integració social. Per a la integració eclesial no hem tingut sempre un projecte clar, i sovint s'ha deixat seguir el curs del que podríem anomenar una integració natural a la parròquia, entès com un procés de participació en les estructures pastorals existents. A això ha contribuït la vocació i habilitats de molts preveres que es van trobar amb aquesta realitat a les seves parròquies. Avui, per raó del nombre d'immigrants que resideixen ja al nostre país, arriba l'hora de plantejar-se el nomenament de preveres i la creació d'estructures pastorals adequades per a aquesta missió.⁵²

La vida consagrada segons els diversos carismes i com a signe de la transcendència i de la gratuïtat en el servei

Molt important és també el testimoni inherent a la vida consagrada com a mitjà privilegiat per a una evangelització eficaç,⁵³ ja que es caracteritza per consagrar-se en favor de tota l'Església mitjançant l'espiritualitat dels consells evangèlics,⁵⁴ que són un àmbit ideal per a conrear les dimensions pastoral, profètica, promocional i caritatiu-assistencial que hem presentat com a característiques de la pastoral de migracions.

La instrucció *Erga migrantes* dedica també un capítol, el III del seu orde-

nament jurídic, als membres de la vida consagrada. Seguint la seva proposta, animem els diferents instituts de vida consagrada a fer la seva aportació i a implicar-se en la pastoral amb els immigrants. Molts ja ho estan fent. Al mateix temps, es van establint entre nosaltres alguns instituts de vida consagrada que tenen com a fi propi i específic l'apostolat amb els migrants. S'ha d'afavorir la seva obra junt amb la d'altres que han adquirit una notable experiència en aquest camp (art. 12, § 1).

Quan es confii la pastoral amb els migrants a un institut de vida consagrada, missió que correspon al bisbe, s'ha d'estipular per escrit un acord amb el superior de l'institut en qüestió. És convenient que es coordini amb la Comissió Episcopal de Migracions de la Conferència Episcopal Espanyola (art. 13 § 1). Òbviament, si l'encarregat de la pastoral amb els migrants és un membre d'un institut de vida consagrada, cal el permís previ del seu superior (art. 13, § 2).

El laic, pel seu carisma derivat del baptisme

Als laics correspon un paper importantíssim en aquesta pastoral. Sens dubte, el fenomen migratori té avui una importància i incidència social indiscutible. Entre les tasques que corresponen al paper evangelitzador del laic, actuant des de la seva professió i lloc en la societat, té en aquest sector de la pastoral greus responsabilitats, així com un camp d'acció específic.⁵⁵ A ell toca, més que a la jerarquia de l'Església, fer-se present i actuar, des de la seva professió i pel seu compromís cristià, en l'àmbit polític, sindical, jurídic, educatiu, sanitari, social, dels mitjans de

comunicació, etc., per a manifestar una paraula d'autoritat i una acció d'acord amb les exigències de l'evangeli.⁵⁶

Per exemple, és preocupant, en el moment present, l'esperit que anima les legislacions sobre immigració a Europa. Això genera conflictes a molts cristians que viuen i treballen al costat dels immigrants. On situar-se, des de l'evangeli, davant aquestes legislacions? Donada la importància de la legislació en general i de les lleis especials per a estrangers en particular, les estructures de pastoral de migracions hauran de prendre postura i posar especial interès que s'elaborin lleis justes, denunciant els casos i les lleis injustes. Aquí la professionalitat dels juristes és fonamental.

S'ha de tenir molt en compte la importància i l'influx dels mitjans de comunicació en la difusió dels valors evangèlics. La immigració és avui, especialment a Espanya, un tema molt delicat en el qual la sensibilitat política i social acapara sovint l'atenció, la preocupació i l'interès. Preocupa, en primer lloc, preservar el benestar aconseguit i mantenir la seguretat ciutadana. En moments de dificultat econòmica o d'escassetat de treball, els immigrants poden ser vistos com a enemics o rivals. L'Església ha de saber estar present en aquest món dels mitjans de comunicació per a transmetre la seva visió evangèlica, tasca que correspon en primera línia als professionals creients.

El compromís dels laics, en aquest com en altres camps, no és simplement una tasca a fi d'assolir una major eficàcia pastoral, sinó un deure-dret basat en la dignitat baptismal,⁵⁷ del qual es deriva que «els fidels laics participen, segons el model que els és propi, en el triple

ofici –sacerdotal, profètic i reial– de Jesu-crist».58 Així, el laic exerceix el seu sacerdoci comú com a mitjancer entre Déu i el migrant, i la seva funció profètica i pastoral per mitjà de la paraula, parlada, escrita o en imatge, i pel testimoniatge de la seva vida.

Formació específica dels agents de pastoral

Si la pastoral de les migracions és una pastoral específica per les condicions especials del grup dels seus destinataris, es necessiten persones especialitzades per a portar-la a terme. Per això, és necessari rebre la formació adequada per a conèixer el medi, les característiques especials del grup de les persones amb qui cal treballar i l'esperit que, des de l'experiència i la trajectòria ja viscuda, ens proposa l'Església per a aquesta acció. Per això és molt important dissenyar una formació apropiada per als agents de pastoral de migracions.

Animem les Facultats de les nostres Universitats a programar cursos d'especialització teològica que puguin redundar en servei d'aquesta pastoral d'acord amb la instrucció *Erga migrantes caritas Christi*.59

Una importància especial té la formació dels preveres.60 És necessari conèixer, des de l'etapa de formació, les dades i la problemàtica, així com el seu tractament, incorporant els diversos aspectes que els afecten i des dels quals s'han d'abordar: el pastoral, el polític, el jurídic, les ciències socials, etc. No es tracta tant d'introduir una nova disciplina com de prestar atenció al fenomen migratori des de les diferents disciplines teològiques.61 En aquest sentit recordem el suggeriment exprés de l'ex-

hortació *Pastores dabo vobis*, que, des de les indicacions del Sínode dels Bisbes, recomana que les «experiències pastorals» dels seminaristes s'orientin també cap a la pastoral de migracions, perquè no hauria de faltar una experiència en aquest sentit a tots els que es preparen per al presbiterat.62 Aquesta formació particular és sobretot necessària per al capellà/misioner de migrants.63

Tampoc ha d'abandonar-se la formació dels laics que assumeixen tasques de servei als immigrants en els diversos sectors de la pastoral. Està molt bé el voluntariat, però s'ha de procurar per a ells una bona formació.

b) Estructures de servei de la pastoral de les migracions.

Serveis de la Conferència Episcopal

La Conferència Episcopal crearà i promourà les estructures necessàries per tal ajudar els bisbes en la seva responsabilitat i en la seva tasca del servei pastoral als immigrants i emigrants i adaptarà les actuals a les exigències de la normativa vigent i a les noves circumstàncies. És el que estableix la instrucció *Erga migrantes caritas Christi* en parlar de la necessitat d'una «Comissió especial per a les migracions».64

Res no han de fer, ni la comissió episcopal, ni el seu secretariat, ni qualsevol dels seus col·laboradors, que interfereixi o vagi en detriment de l'autoritat i competències de cada bisbe a la seva diòcesi.

*La vicaria episcopal o servei especial per a les migracions*65

En la instrucció *Erga migrantes caritas Christi* s'estableix que, si calgués, el bisbe diocesà nomenarà un vicari episcopal o

crearà un servei especial per als immigrants, amb les competències que se'ls assignen en el capítol IV, art. 16-18.

Tant ells com els seus equips reben l'encàrrec de realitzar la missió de l'Església: l'anunci de l'evangeli del Regne entre els migrants. La missió exigeix encarnació en la realitat a la qual s'adreça, per això és important un esforç per a compartir la condició humana de les persones a qui els missatgers són enviats. Des d'aquí serà possible que la vicaria o delegació exercixi com a instrument de comunió i inculturació. És un gran repte i es necessita molta creativitat per a poder aconseguir que la inculturació, és a dir, la comunió entre evangeli, cultura local i noves cultures, de les quals els migrants són portadors, sigui una realitat. És una tasca i un treball que s'han de desenvolupar, sobretot, a nivell diocesà i parroquial.

Les parròquies

La parròquia és el lloc natural de trobada i comunió dels migrants i els diferents grups ètnics catòlics, així com un suport molt adequat per a la integració social al barri per a aquells –catòlics o no– que es veuen limitats per la diversitat de llengua, tradició i cultura.

Les parròquies constitueixen punts visibles de referència fàcilment perceptibles i accessibles, i són un signe d'esperança i fraternitat sovint entre ferides socials, tensions i explosions de violència. Contra la inseguretat, la parròquia ofereix un espai de confiança en què s'aprèn a superar els propis temors. Canalitzant les millors energies del barri, ajuda la població a passar d'una visió fatalista de la misèria a un compromís actiu, encaminat a canviar tots junts les condicions de vida... Qui renunciï

a la tasca complexa, però noble, de millorar la condició immigrant no respondria al disseny de Déu, que vol un desenvolupament integral per a tots.⁶⁶

La parròquia, com a responsable dels migrants que s'estableixen dins els seus límits, ha de considerar-los, respecte als catòlics, membres de ple dret i acollir-los positivament, crear o adaptar serveis per a ells, mantenir relació fraternal amb el capellà o missioner propi, si n'hi ha, i donar-los representació proporcional en el consell parroquial. Pel que fa als no catòlics, ha de contribuir a crear una opinió pública favorable per eradicar els prejudicis, la discriminació, la xenofòbia i el racisme, facilitar el tracte mutu entre els migrants fomentant processos de socialització, oferir el testimoniatge de fe i de caritat de la comunitat cristiana i preparar les condicions per al diàleg ecumènic o evangelitzador segons els ensenyaments de l'Església. Ens sembla interessant recordar la recomanació específica que feia Joan Pau II:

La parròquia representa l'espai en què pot dur-se a terme una vertadera pedagogia de la trobada amb persones de conviccions religioses i cultures diferents. En les seves diverses articulacions, la comunitat parroquial pot convertir-se en lloc d'acollida on es realitza l'intercanvi d'experiències i dons, i això no podrà fer altra cosa que afavorir una convivència serena, prevenint el perill de tensions amb els immigrants que professen altres creences religioses.⁶⁷

*Les capellanies o missions ètniques*⁶⁸

El lloc natural d'integració social per a l'immigrant és el barri on viu, com la parròquia ho és per a construir la comunió

eclesial. La instrucció *Erga migrantes*, en el capítol dedicat als agents de pastoral migratòria, els anomena «agents de comunió»⁶⁹ i titula el capítol dedicat a les estructures pastorals «Estructures d'una pastoral missionera».⁷⁰

Si tenim en compte els suggeriments de la instrucció pontifícia⁷¹ i la situació actual a Espanya per al desplegament d'una pastoral de conjunt, les estructures pastorals que s'hauran de desenvolupar seran:

La «parròquia intercultural i interètnica o interritual», si els cristians d'origen estranger viuen al territori parroquial, o la «parròquia local, amb servei per als immigrants d'una ètnia o de diverses, d'un ritu o de diversos», allí on els cristians membres de les comunitats migrants no viuen al territori de la parròquia.⁷²

En determinades ocasions s'hauran d'arbitrar altres formes d'acollida i trobada que serveixin de mediació per a aquest objectiu final. Aquesta és la finalitat de les capellanies o missions ètniques en l'àmbit eclesial i de les associacions d'immigrants o pro immigrants en el polític i social. L'objectiu no és construir guetos o Esglésies paral·leles, sinó donar suport als processos d'integració social i assegurar la identitat de cadascun dels membres, així com de cada comunitat, en el seu procés de fe, ja que aquests processos, el d'integració social i el de creixement i comunió eclesial, es recorren molt millor amb la mediació de la comunió i el grup propi que no pas individualment.

Per això a l'Església local li toca fer un esforç per obrir les seves estructures (serveis diocesans, moviments apostòlics, parròquies...) a la comprensió de les tradicions culturals i religioses dels immigrants per acollir el seu dinamisme en la

vida de l'Església local i complir la seva missió d'anunci de l'evangeli del regne de manera que pugui ser comprensible per als destinataris. En aquest procés, a les estructures de mediació (capellanies o missions ètniques), els correspon esforçar-se per superar la que és sempre una primera etapa d'«assistència religiosa», amb els seus aspectes socials i culturals, per passar a una dinàmica de comunió evangelitzadora en què es participi activament en la vida de l'Església local. Hem de convèncer-nos que la riquesa de la comunió, més que no pas en la uniformitat, es manifesta en el foment de la unitat en la diversitat. La clau per a viure la comunió està a entendre l'autonomia d'aquestes estructures no com a separació i diferenciació, sinó com a instrument d'unió i de comunió en relació i d'acord amb el model cristològic.

Les capellanies o missions ètniques, fins i tot amb les seves limitacions, han estat una estructura important de socialització i d'acompanyament en el procés de fe per als nostres emigrants, així com una mediació molt adequada en el procés de comunió eclesial tal com ho testifica l'experiència viscuda als països d'acollida de migrants. Espanya, fins fa molt poc, no comptava amb grups significatius d'immigrants que els fes pensar en aquestes estructures, però avui la realitat ha de portar a considerar l'oportunitat de crear-les d'acord amb el nombre d'immigrants catòlics i amb la situació concreta de cada diòcesi. Per a l'atenció d'aquestes estructures de servei és bo comptar amb sacerdots que coneguin la cultura d'origen dels migrants, bé pel fet de provenir també del mateix país, bé per haver-hi treballat. En aquest sentit, el Secretariat de la Comis-

sió Episcopal de Migracions, a l'hora de contactar amb els possibles candidats, pot fer una bona feina de mediació amb institucions com el CELAM, les conferències episcopals dels països d'origen dels migrants, la CONFER o la CLAR.

L'estatut d'aquestes missions o capellanies queda obert en la instrucció *Erga migrantes*. Es contempla el vell model de la *missio cum cura animarum* com un model vàlid per a comunitats en formació, vinculat a una emigració provisional i en fase d'adaptació.⁷³

La *missio cum cura animarum*, per a grups ètnics nacionals o d'un determinat ritu encara no estabilitzats o un servei pastoral etnicolingüístic de zona, organitzat com una estructura pastoral d'acció amb els cristians immigrants relativament integrats en la societat local.⁷⁴ Quan una unitat pastoral assumeix les funcions de la parròquia poden establir-se les mateixes estructures.⁷⁵

A més d'aquestes estructures jurídiques i pastorals, quan la situació encara no les recomani, es pot encarregar l'atenció pastoral de les comunitats migrants a preveres o religiosos que participin en aquesta pastoral, respectant i promovent també cristallitzacions pastorals informals que garanteixin sempre el dret dels fidels migrants a la seva atenció pastoral. S'assegura així un sosteniment a les comunitats encara petites o disperses.⁷⁶

Quan les circumstàncies ho aconsellin –pel nombre de migrants, agents de pastoral o comunitats d'un mateix ritu, ètnia o llengua–, s'haurà de nomenar, d'acord amb les normes establertes, un coordinador nacional dels capellans o missioners.⁷⁷

A Espanya tenim ja representació i

capellanies de catòlics de ritu oriental, per exemple dels ucraïnesos. Es poden constituir diferents models de parròquies o capellanies per a aquests ritus, que jurídicament formaran part de la diòcesi. Però convé recordar que els fidels pertanyeran sempre a la pròpia Església oriental *sui iuris* i que a l'hora de constituir aquestes capellanies o parròquies personals s'ha de contactar amb la respectiva jerarquia o amb la Congregació per a les Esglésies Orientals.⁷⁸

La decisió última sobre el tipus d'estructura pastoral més apropiada per atendre els immigrants correspon exclusivament al bisbe diocesà.

Conclusió

Arribats a aquest punt, hem de reconèixer i agrair, en primer lloc, l'acció pastoral i els serveis de tota mena que presten els nostres missioners i missioneres en els clàssics països de la missió *ad gentes*, d'on procedeix un bon nombre dels immigrants que arriben al nostre país, així com la generositat, l'esforç i la dedicació dels nostres capellans o missioners d'emigrants i la resta d'agents de pastoral espanyols o de parla espanyola, en els diversos països on han anat arribant els espanyols emigrants. Aquests serveis són prestats, sobretot, en el camp de l'evangelització, però, al mateix temps, inclosos o derivats d'aquest, en l'aspecte social i de la caritat, en el de l'educació, la sanitat i la promoció i el desenvolupament.

Mereixen també el nostre reconeixement i gratitud totes les persones i institucions que es dediquen a l'acolliment, o al servei, o a facilitar la incorporació a la nova societat i a l'Església al nostre país dels nombrosos immigrants de diver-

sa procedència, cultura i religió que han arribat i continuen arribant fins nosaltres. Hem d'animar-los en la seva noble i cristiana tasca i demanar, per a ells i per als destinataris del seu servei, la benedicció del Senyor i el fruit desitjat a la seva feina.

A més, no podem deixar de continuar tenint en compte el nombre notable d'espanyols que resideixen encara a altres països d'Europa, més els que, per raons de treball, intercanvi o estudi, passen llargues temporades fora del nostre país. A ells s'afegeix l'elevat nombre d'emigrants de parla espanyola repartits per bona part dels països europeus, que generalment són acollits i atesos pels serveis pastorals originàriament creats per als espanyols. Encara que es continuen mantenint alguns dels serveis que es van crear en els anys de forta emigració d'espanyols, cada cop resulta més difícil atendre'ls com cal, sobretot per la manca de preveres i de la resta d'agents pastorals.

En l'actualitat, la nostra atenció se centra més en la recent i creixent realitat de la presència de nombrosos immigrants entre nosaltres. A ells hem volgut dedicar la nostra especial atenció. En l'Església hauran de trobar un instrument de pau en la convivència fraternal dels diferents, en el respecte, en la unitat i en la comunió de la gran família, avançament de la societat nova que s'està configurant, diferent de l'actual. Serà una societat integrada per molt diverses persones, pel seu origen, raça, cultura, religió... L'Església, des del manament del seu Senyor i des de la perspectiva del Regne futur, està cridada a ser avançada d'aquesta nova realitat.

Volem acabar aquestes reflexions animant tots els catòlics de la nostra Església a Espanya i a totes aquelles persones de

bona voluntat que vulguin escoltar-nos a prosseguir i millorar la dedicació i els serveis als nostres germans els immigrants.

Animem els Governos de les nacions, els organismes internacionals, els empresaris i institucions financeres, a prendre's més seriosament i a comprometre's més generosament en l'ajuda al desenvolupament dels pobles com a mesura més eficaç per a garantir el dret a no haver d'emigrar per necessitat.

Així mateix, urgim les autoritats de les nacions i les internacionals a perseguir les màfies i els delinqüents que trafiquen amb persones o les exploten sense escrúpols i a aplicar el càstig just als culpables, a fi d'evitar els abusos de les persones en necessitat.

Al final d'aquestes reflexions, és natural la sensació de desbordament davant una tasca de tanta envergadura. La multiplicitat de reptes i necessitats fa prendre consciència de la modèstia de les nostres possibilitats. Per aquesta raó, la primera crida és al compromís personal i comunitari en les claus que hem descrit.

De manera especial, és una crida a la pregària compartida per a invocar la presència de l'Esperit que ens atorga la gràcia de Déu en els seus set dons: 79 ciència per a comprendre els mecanismes subjacents i les crides que Déu ens realitza en ells; consell per al discerniment de la postura més autèntica i compromesa de l'Església; saviesa per a orquestrar propostes complexes i realitzables; entesa per a captar la presència de Déu en els qui s'acosten a la nostra cultura; pietat per a poder acompanyar en els sofriments els emigrants i amb ells continuar trobant motius pels quals pregar al Pare; fortalesa per escometre amb decisió i valentia un panorama

que no deixa de ser esglaiador i convuls, i temor de Déu perquè la nova comunitat intercultural ens aproximí a l'experiència de Pentecosta, per poder lloar de manera més profunda el nostre Déu.

Madrid, 22 de novembre de 2007

NOTES:

- [1] LXI Assemblea Plenària de la Conferència Episcopal Espanyola, *Pastoral de les migracions a Espanya* (1994), cf. Introducció.
- [2] Organització de les Nacions Unides, A/60/871 (18/05/2006) 12 i següents.
- [3] Les dades són del padró municipal (30 de setembre de 2007) de l'Institut Nacional d'Estadística (INE).
- [4] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, Instrucció *Erga migrantes caritas Christi* (03/05/2004), 1-3.
- [5] Cf. Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris missio* (07/12/1990), 37 b).
- [6] Cf. Consell Pontifici Justícia i Pau, *Compendi de la doctrina social de l'Església*, 20-21.
- [7] Cf. Dt 10,19; Lv 19,34; Ez 47,21-22.
- [8] Cf. Ex 23,9; Dt 23,16; 24,17; 27,19.
- [9] Cf. Dt 12-26.
- [10] Cf. Concili Vaticà II, Decret sobre l'activitat missionera de l'Església *Ad gentes*, 7.
- [11] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, Instrucció *Erga migrantes caritas Christi*, 17.
- [12] Cf. Joan Pau II, Encíclica *Redemptoris missio*, 5.
- [13] Cf. *Id.*, Missatge en la Jornada Mundial de l'Emigrant 1999.
- [14] Cf. *Id.*, *Redemptoris missio*, 21.
- [15] Cf. Pau VI, Exhortació apostòlica *Evangelii nuntiandi* (08/12/1975), 61.
- [16] Pius XII, Constitució apostòlica *De spirituali emigrantium cura (Exsul familia)* [la cita en espanyol de l'*Exsul familia* està agafada de la traducció d'*Ecclesia* 580 (1952), 3-11], a AAS 44 (1952), 692.
- [17] Cf. *ibid.*, a AAS 44 (1952), 692-696.
- [18] «S'ha de tenir un interès especial per aquells fidels que, a causa de les seves condicions de vida, no poden gaudir del ministeri ordinari dels rectors o estan privats de qualsevol assistència, com ara els moltíssims emigrants, els exiliats, els pròfugs, els homes del mar, els treballadors en els transports aeris [...]. Les conferències episcopals, especialment les nacionals, han de dedicar una atenció especial als problemes més urgents que afecten aquestes categories de persones, i amb mitjans i directrius oportuns, unint propòsits i esforços, han de proveir adequadament per a la seva assistència religiosa, tenint presents en primer lloc les disposicions donades per la Santa Seu i adaptant-les convenientment a les noves situacions dels temps, dels llocs i de les persones» (Concili Vaticà II, Decret sobre el ministeri pastoral dels bisbes en l'Església, *Christus Dominus*, 18).
- [19] Cf. Concili Vaticà II, Constitució dogmàtica sobre l'Església *Lumen gentium*, II.
- [20] Cf. Pau VI, *Litteræ apostolicæ motu proprio datæ Pastoralis migratorum cura*, a AAS 61 (1969), 601-603.

- [21] Cf. Sagrada Congregació per als Bisbes, *Instructio De pastorals migratorum cura*, a AAS 61 (1969), 613-643.
- [22] Cf. *ibid.*, cap. III, a AAS 61 (1969), 624-628.
- [23] Pel que fa al paper de la Santa Seu, cf. *ibid.*, cap. II, a AAS 61 (1969), 621-624; i pel que fa a la responsabilitat del bisbe i de l'Església local, com ja s'ha dit, cf. *ibid.*, cap. IV, a AAS, 61 (1969), 628-632.
- [24] «Els migrants porten amb ells la seva mentalitat, idioma, cultura, religió. Tot això forma un patrimoni espiritual de pensaments, tradicions i cultura que sobreviurà encara fora de la pàtria; per consegüent, ha de ser estimat en gran manera i arreu.» *Ibid.*, 12, a AAS 61 (1969), 619. [Les cites en espanyol estan agafades de la traducció del Secretariat de la Comissió Episcopal de Migracions, Madrid 1970.]
- [25] «D'aquí es dedueix i obté plena confirmació que convé encomanar l'assistència espiritual dels migrants a preveres de la mateixa llengua i durant tot el temps que calgui.» *Ibid.*, 12, a AAS 61 (1969), 619.
- [26] Cf. Velasio de Paolis, «La mobilità umana i il nuovo Codice di diritto canonico», a *People on the Move* 45 (1985), 111-149; *Id.*, «La Chiesa e le migrazioni nei secoli XIX e XX», a *Ius Canonicum* XLIII, 85 (2003), 13-49.
- [27] Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, cf. Presentació.
- [28] Així ho expressa Pau VI a la carta apostòlica en forma de *motu proprio* amb què presenta la instrucció de la Congregació per als Bisbes *De pastorali migratorum cura*: «Era, per tant, neces-

sari que aquesta Seu Apostòlica, fent seves les preocupacions del Concili Ecumènic, oferís als bisbes i a les conferències episcopals l'oportunitat de vetllar adequadament per l'assistència espiritual dels grups de migrants. Aquests no sols es troben encomanats al ministeri pastoral dels bisbes, com els altres fidels, sinó que, per la peculiar condició de les seves vides, reclamen una atenció especial que respongui a les seves necessitats.»

I també el Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*: «Són molts els motius que exigeixen una integració sempre més profunda de l'atenció específica als immigrants en la pastoral de les Esglésies particulars, de la qual el primer responsable és el bisbe diocesà o l'eparca, en el ple respecte de la diversitat i del patrimoni espiritual i cultural dels immigrants, superant el cercle de la uniformitat i distingint la cura d'ànimes de caràcter territorial d'aquella radicada en la pertinença ètnica, lingüística, cultural i de ritus», 89.

- [29] CIC, 476, 516, 518, 529, 568. CCEO, 27-28, 39-41, 147, 150, 192, 193, 280. Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, 24-26.
- [30] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, 100.
- [31] Cf. Assemblea Extraordinària per a Europa del Sínode dels Bisbes, *Declaració final* (1999), 11.
- [32] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, 34.

- [33] Cf. Pau VI, *Evangelii nuntiandi*, 63.
- [34] Cf. Joan Pau II, *Redemptoris missio*, 54.
- [35] Cf. *Ibid.*, 52.
- [36] Cf. Pau VI, *Evangelii nuntiandi*, 76.
- [37] Cf. Concili Vaticà II, *Lumen gentium*, 4.
- [38] Cf. Joan Pau II, Missatge en la Jornada Mundial de l'Emigrant 1985, 2.
- [39] Cf. *Id.*, Carta apostòlica *Novo millennio ineunte*, 43.
- [40] Cf. *Id.*, Missatge en la Jornada Mundial de l'Emigrant 1987, 3 c).
- [41] *Id.*, Missatge en la Jornada Mundial de l'Emigrant 1999, 6.
- [42] Cf. Joan XXIII, Carta encíclica *Pacem in terris* (11/04/1963), 11, 102.
Cf. Joan Pau II, en el Missatge per a la Jornada Mundial de les Migracions 2004: «Crear condicions concretes de pau, en allò que fa referència als emigrants i refugiats, significa comprometre's seriosament per a salvaguardar per damunt de tot el dret a no emigrar, és a dir, a viure en pau i dignitat a la pròpia pàtria.»
- [43] Cf. *Id.*, *Novo millennio ineunte*, 43.
- [44] Cf. Concili Vaticà II, *Lumen gentium*, 9.
- [45] Cf. *Id.*, *Christus Dominus*, 18.
- [46] Cf. Congregació per als Bisbes, *De pastoralis migratorum cura*, IV, 25-34.
- [47] El CIC no dedica una part específica a la pastoral amb els migrants, però en ser la traducció canonicjurídica de l'eclesiologia del Vaticà II, la insereix i es pot rastrejar a través de diferents cànons que recorden la responsabilitat del bisbe (c. 383 § 1), junt amb el prevere (c. 568, 771 § 1, 529 § 1), recordant que hi ha situacions específiques en què no n'hi ha prou amb l'atenció pastoral ordinària (c. 568), per la qual cosa preveu la creació d'estructures específiques (c. 294-297, 476, 516, 518, 564 i 568). Cf. Velasio de Paolis, «La Chiesa e le migrazioni nei secoli XIX e XX», a *Ius Canonicum*, XLIII, 85 (2003).
- [48] Cf. LXI Assemblea Plenària de la CEE, *Pastoral de les migracions a Espanya* (1994), p. 41s.
- [49] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, IV Part, Ordenament juridicopastoral, art. 16-18.
- [50] Cf. Concili Vaticà II, Decret sobre el ministeri i vida dels preveres *Presbyterorum ordinis*, 13.
- [51] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, IV Part, Ordenament juridicopastoral, art. 4 § 2.
- [52] Cf. *Ibid.*, IV Part, Ordenament juridicopastoral, art. 6.
- [53] Cf. Pau VI, *Evangelii nuntiandi*, 69.
- [54] Cf. Concili Vaticà II, *Lumen gentium*, 44.
- [55] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, IV Part, Ordenament juridicopastoral, I, 2-3.
- [56] Cf. Pau VI, *Evangelii nuntiandi*, 70.
- [57] Cf. Joan Pau II, *Redemptoris missio*, 71.
- [58] Cf. *Id.*, Exhortació apostòlica postsinodal *Christifideles laici*, 14.
- [59] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, 71.
- [60] Congregació per a l'Educació Catòlica, «¿La incidència pastoral de la mobilitat humana és tan gran que no

pot quedar desatesa en la formaciŀ dels futurs preveres?», a *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (1970), 95.

- [61] Cf. *Ibid.*, 80 i 90.
- [62] Cf. Joan Pau II, *Pastores dabo vobis* (1992), 58.
- [63] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, 75.
- [64] *Ibid.*, IV Part, Ordenament juridicopastoral, art. 19-21; LXI Assemblea Plenària de la CEE, *Pastoral de les migracions a Espanya*, 40.
- [65] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, IV Part, Ordenament juridicopastoral, art. 16 § 1.
- [66] Cf. Joan Pau II, Missatge per a la Jornada Mundial de l'Emigrant 1999, 7.
- [67] Cf. *Ibid.* 2002, 3.
- [68] Cf. *Id.*, *Redemptoris missio*, 37. Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, IV Part, 95.
- [69] Cf. Consell Pontifici per a la Pastoral dels Emigrants i Itinerants, *Erga migrantes caritas Christi*, III Part.
- [70] Cf. *Ibid.*, IV Part.
- [71] Cf. *Ibid.*, 91-93.
- [72] Cf. *Ibid.*, 93.
- [73] Cf. *Ibid.*, 90-91.
- [74] Cf. *Ibid.*, 91.
- [75] Cf. *Ibid.*, 95.
- [76] Cf. *Ibid.*, 94.
- [77] Cf. *Ibid.*, IV Part, Ordenament jurídic, art. 11 § 1.
- [78] CCEO, 193, 3.
- [79] Cf. Benet XVI, Carta e encíclica *Deus caritas est* (25/12/2005), 37.

Primer centenario del octavario de oraciŀn por la unidad de los cristianos

1. Primer Centenario del Octavario de Oraciŀn por la unidad

Se cumplen en 2008 cien ańos del Octavario de oraciŀn por la unidad de los cristianos, desde que el P. Paul Wattson, cofundador de la Sociedad de la Expiaciŀn (Society of the Atonement), de Graymoor (Nueva York, Estados Unidos), diera comienzo a esta semana anual de oraciŀn por la unidad visible de la Iglesia. Desde entonces hasta el presente el camino ha cubierto etapas felizmente superadas y ha vencido obstàculos que parecían insalvables. Las diversas Iglesias y Comunidades eclesiales se han ido incorporando a esta larga marcha de plegarias y oraciones por la recuperaciŀn de la unidad visible perdida de la Iglesia, y la oraciŀn intensa y ferviente del Octavario es hoy patrimonio de todas las confesiones cristianas.

2. Avances en la reconstrucciŀn de la unidad visible de la Iglesia

El Movimiento ecuménico, que tiene su punto de partida en la asamblea de Edimburgo en 1910 y condujo a la creaciŀn del Consejo Ecuménico de las Iglesias en 1948, se vio ampliamente enriquecido con la contribuciŀn propia del ecumenismo catŀlico desde los ańos sesenta del pasado siglo, gracias al gran impulso que recibió del Vaticano II. Al lado del ecumenismo misionero de Edimburgo surgieron otras corrientes, que aunaron esfuerzos por la unidad mediante la anhelada convergencia doctrinal en la fe comŀn y en el testimonio de los cristianos en el mundo. El ecumenismo teolŀgico arroja al presente un notable avance, que hemos de

agradecer con humildad a la misericordia de Dios. Junto al diálogo teológico el ecumenismo pastoral ha ayudado a Iglesias y Comunidades eclesiales a aunar esfuerzos por un mejor servicio al pueblo de Dios y una mejor articulación de la presencia pública de la Iglesia en la sociedad contemporánea. Todo ello está redundando en beneficio de la nueva evangelización que las sociedades de nuestro tiempo esperan de la Iglesia.

Fruto del diálogo teológico entre las grandes confesiones cristianas es el reciente documento de la Comisión mixta de Iglesia Católica y de la Iglesia Ortodoxa «Comunión eclesial, conciliaridad y autoridad», del pasado 13 de octubre de 2007, en el cual católicos y ortodoxos han llegado a un primer principio de acuerdo sobre el primado del Papa ("el primero de los Obispos"), que necesitará todavía mucha reflexión antes de que se pueda hablar de acuerdo pleno en un tema tan determinante para la recomposición de la unidad visible de la Iglesia. Con todo, el documento es un don del Señor a la Iglesia, que llega cuando se cumple el primer aniversario del viaje de Benedicto XVI a la sede de Constantinopla, del Patriarca Ecuménico.

Ya en el campo más específicamente pastoral y del testimonio, la III Asamblea Euménica Europea de Iglesias, celebrada en Sibiu (Rumanía), del 4 al 9 de septiembre de 2007, ha constituido un notable éxito ecuménico gracias a la labor de las dos grandes plataformas eclesiales que han organizado la asamblea: el Consejo de Conferencias Episcopales de Europa (CCEE) y la Conferencia de Iglesias de Europa (CIE). La primera agrupa a las Conferencias episcopales católicas y la

segunda a las Iglesias y Comunidades eclesiales no católicas. Esta tercera asamblea europea de Iglesias tuvo por lema "La luz de Cristo ilumina a todos". Celebrada después de las asambleas de Basilea (1989) y Graz (1997), la convocatoria de Sibiu ha querido proyectar la luz de Cristo sobre los pueblos y naciones de Europa, que lentamente se alejan de la tradición cristiana. Se trata de una preocupación por Europa que no quiere dejar de tener muy en cuenta la situación global del mundo y la búsqueda de Dios de las grandes religiones.

Haciéndonos eco del mensaje de Sibiu, queremos recordar en primer lugar el ánimo que la asamblea quiso dar a las Iglesias para proseguir el diálogo teológico sin cansancio; y la invitación que hace al ejercicio de la caridad recíproca y para con todos los hombres. Caridad que es signo visible que las Iglesias dan al mundo del amor de Dios. Este signo se expresará con eficacia grande si todos los cristianos se manifiestan unánimes en la defensa de los derechos humanos y en favor de la paz en el mundo. Una paz que sólo llegará con la profunda transformación del corazón de cada ser humano, obra de la gracia de Dios.

Animamos a todos a ser testigos del amor de Cristo y a orientar este testimonio particularmente en favor de la vida humana, amenazada por las desgracias naturales, las graves enfermedades contagiosas y aquellos males que son causados por el desorden moral que genera el pecado, como la insolidaridad y la injusticia social, la explotación sin escrúpulo de los seres humanos, el terrorismo y las guerras. Una amenaza que se cierne sobre la vida y que, en nuestros días, está adquiriendo una

gravedad no conocida por la práctica del aborto y el infanticidio, la manipulación de la vida embrionaria y su destrucción. La asamblea de Sibiu ha sido sensible a la urgencia que han de sentir los cristianos de todas las confesiones en defender unidos la dignidad del ser humano y la condición sagrada de la vida.

Cuando los cristianos dan unidos testimonio de Cristo se abre camino el Evangelio predicado por la Iglesia y retrocede el grave mal de nuestro tiempo que es el relativismo moral, que tanto contribuye a apartar a las personas y las sociedades del camino abierto por la predicación del Evangelio de Jesucristo. La norma de una vida regida por los verdaderos valores evangélicos es la fidelidad a los mandamientos de la ley divina y el seguimiento de Cristo por la senda evangélica de las bienaventuranzas. La asamblea de Sibiu ha querido, además, recordar a todas las Iglesias el compromiso adquirido en Estrasburgo de aplicar la Carta ecuménica para Europa, el fruto más palpable de la asamblea de Graz. Si las Iglesias se proponen secundar con empeño este compromiso, su testimonio será mucho más eficaz ante los ciudadanos y las instituciones europeas. La aplicación de la Carta pretende contribuir a que las relaciones entre las Iglesias se asienten sobre la fe común en la Santa Trinidad, en la obra redentora de Jesucristo Hijo de Dios y en la misión de salvación confiada por Cristo a la Iglesia, y sin menoscabo de la lealtad a la verdad tal como es percibida por cada una de las Iglesias, lealtad que es camino seguro hacia un futuro reconciliado. Al mismo tiempo, la Carta pretendía sentar las bases para un diálogo interreligioso con el judaísmo y el islam en la nueva

situación de las sociedades europeas, sin menoscabo también de la identidad de Europa históricamente marcada por el cristianismo.

3. Un ecumenismo espiritual alimentado por la oración constante de los cristianos y de las Iglesias

El ecumenismo, sin embargo, no podrá avanzar hacia su propio objetivo si cada uno de los cristianos y todos en la comunión de las Iglesias no unieran su plegaria a la de Cristo, el Mediador único de todos los hombres, para implorar al Padre de las misericordias la unidad visible de la Iglesia una y santa. Sin la oración incesante se desdibuja y se pierde el camino hacia la unidad visible. Hay un ecumenismo espiritual que ha contribuido de modo decisivo al reencuentro de las Iglesias, y todos los cristianos han de hacer cuanto esté de su mano para fortalecerlo.

La oración de cada cristiano y cada Iglesia es el alimento del avance hacia la unidad visible. Fue este convencimiento el que inspiró la introducción del Octavario por la unidad que, cien años después, se ha convertido en una práctica puntual en cada mes de enero, año tras año. No podemos olvidar que esta oración incesante y sostenida ha salvado situaciones de dificultad cuando el desaliento ha cundido en la marcha del ecumenismo. Durante su celebración todas comunidades cristianas están llamadas a orar por la unidad: las comunidades parroquiales y las de vida consagrada, los movimientos y sectores pastorales de la vida de la Iglesia. La oración interconfesional tiene un particular sentido en esta semana grande de la unidad, y es preciso que se realice respetando las orientaciones del Directorio ecuménico

sobre este modo de oración ecuménica. Para ello se ofrecen a todos los materiales preparados conjuntamente por el Pontificio Consejo para la promoción de la unidad de los cristianos y la Comisión de Fe y Constitución del Consejo Ecuménico de las Iglesias. Aconsejamos utilizar estos materiales, pero debidamente adaptados en cada caso según el criterio pastoral de los párrocos y de los sacerdotes que regentan la vida pastoral de las comunidades cristianas y las casas religiosas, siguiendo siempre las orientaciones del obispo diocesano.

Al ecumenismo espiritual han contribuido de manera particular las conferencias y encuentros ecuménicos de las comunidades monacales y religiosas que han sentido una llamada particular a practicar esta vía de acercamiento entre los cristianos, comprometiéndose generosamente en la común tarea de orar sin cesar por la unidad de la Iglesia. Queremos hacer una mención especial de este ecumenismo espiritual y confiamos a las comunidades religiosas movidas por el carisma de la unidad a que no cesen de orar para que se cumpla la voluntad de Cristo: "Padre, que sean uno, como tú y yo somos uno, para que ellos también sean uno en nosotros, para que el mundo crea que tú me has enviado" (Jn 17,21).

A todos les recordamos que la necesidad de orar sin desmayo es exhortación y voluntad de Cristo, que a todos nos ha dado ejemplo supremo de comunión con Dios su Padre en la oración que le sostenía en fidelidad a su misión, uniendo su voluntad a la voluntad del Padre. Así lo enseñó a sus discípulos entregándoles la oración del Padrenuestro: "Hágase tu voluntad así en la tierra como en el cielo" (Mt 6,10); y

con aquellas otras y definitivas palabras tuyas con las que aceptó su pasión y cruz: "Padre si es posible, pase de mí este cáliz, pero no se haga mi voluntad sino la tuya" (Mc 14,36). Hemos de suplicar del Señor de la Iglesia su unidad visible y confiar a su bondad y providencia la inspiración para hacer en cada momento aquello que convenga al reino de Dios y su presencia en la Iglesia.

Al dirigir este mensaje a las comunidades cristianas pensando en la próxima celebración del Octavario de oración por la unidad, cuando se cumplen sus cien años de tradición y vigencia, nos confiamos a la Inmaculada Virgen María, figura de la Iglesia y Madre de la esperanza, para que asista con su intercesión a todos los cristianos y los sostenga en fidelidad al único Señor de la Iglesia.

Madrid, a 8 de diciembre de 2007

Inmaculada Concepción de la Virgen María

*Adolfo, Obispo de Almería, Presidente
Santiago, Arzobispo de Mérida-Badajoz
José, Obispo de Tuy-Vigo
Román, Obispo de Vich*

[Santa Seu]

COMUNICATS

Carta encíclica *Spe salvi* del summe pontífex Benet XVI als bisbes, als preveres i diaques, a les persones consagrades, i a tots els fidels laics, sobre l'esperança cristiana

Introducció

1. «SPE SALVI facti sumus» 'en esperança hem estat salvats', diu sant Pau als romans i també a nosaltres (cf. Rm 8,24). Segons la fe cristiana, la «redempció», la salvació, no és simplement una dada de fet. Se'ns ofereix la salvació en el sentit que se'ns ha donat l'esperança, una esperança fiable, gràcies a la qual podem afrontar el nostre present: el present, encara que sigui un present fatigós, es pot viure i acceptar si porta a una meta, si podem estar segurs d'aquesta meta i si aquesta meta és tan gran que justifiqui l'esforç del camí. Ara bé, se'ns planteja immediatament la pregunta següent: però, de quina mena ha de ser aquesta esperança per a poder justificar l'afirmació que a partir d'ella, i simplement perquè hi ha esperança, som redimits per ella? I, de quin tipus de certesa es tracta?

La fe és esperança

2. Abans d'ocupar-nos d'aquestes preguntes que ens hem fet, i que avui són

percebudes d'una manera particularment intensa, hem d'escoltar encara amb una mica més d'atenció el testimoni de la Bíblia sobre l'esperança. En efecte, *esperança* és una paraula central de la fe bíblica, fins al punt que en molts passatges les paraules *fe* i *esperança* semblen intercanviables. Així, la Carta als Hebreus uneix estretament la «plenitud de la fe» (cf. 10,22) amb la «indefectible esperança que professem» (cf. 10,23). També, quan la Primera Carta de Pere exhorta els cristians a estar sempre a punt per a donar una resposta sobre el logos –el sentit i la raó– de la seva esperança (cf. 3,15), *esperança* equival a *fe*. El fet d'haver rebut com a do una esperança fiable va ser determinant per a la consciència dels primers cristians, com es posa de manifest també quan l'existència cristiana es compara amb la vida anterior a la fe o amb la situació dels seguidors d'altres religions. Pau recorda als efesis que abans de la seva trobada amb Crist no tenien en el món «ni esperança ni Déu» (cf. Ef 2,12). Naturalment, ell sabia que havien tingut déus, que havien tingut una religió, però els seus déus s'havien demostrat incerts i dels seus mites contradictoris no sorgia cap esperança. Malgrat els déus, estaven «sense Déu» i, per consegüent, es trobaven en un món fosc, davant un futur ple d'ombres. «In nihilo ab nihilo quam cito recidimus» 'en el no-res, del no-res, que aviat que recaiem',¹ diu un epitafi d'aquella època, paraules en què apareix sense ambigüitats el mateix a què Pau es referia. En el mateix sentit, els diu als de Tessalònica: «No us entristiu com fan els altres, els qui no tenen esperança» (1Te 4,13). En aquest cas apareix també com a element distintiu dels cristians el fet que tenen un futur: no

és que coneguïn els detalls del que els espera, però saben que la seva vida, en conjunt, no acaba en el buit. Només quan el futur és cert com a realitat positiva, es fa suportable també el present. D'aquesta manera, podem dir ara: el cristianisme no era només una «bona notícia», una comunicació de continguts desconeguts fins aquell moment. En el nostre llenguatge es diria: el missatge cristià no era només *informatiu*, sinó *performatiu*. Això significa que l'evangeli no és només una comunicació de coses que es poden saber, sinó una comunicació que comporta fets i canvia la vida. La porta fosca del temps, del futur, ha estat oberta de bat a bat. Qui té esperança viu d'una altra manera; se li ha donat una vida nova.

3. Però ara es planteja la pregunta: En què consisteix aquesta esperança que, com a esperança, és *redempció*? Doncs bé, el nucli de la resposta es dóna en el passatge abans citat de la Carta als Efesis: abans de la trobada amb Crist, els efesis estaven sense esperança, perquè estaven en el món «sense Déu». Arribar a conèixer Déu, el Déu veritable, això és el que significa rebre esperança. Per a nosaltres, que vivim des de sempre amb el concepte cristià de Déu i que ens hi hem acostumat, tenir esperança, que prové de la trobada real amb aquest Déu, resulta ja gairebé imperceptible. L'exemple d'una santa del nostre temps pot, en certa manera, ajudar-nos a entendre què significa trobar per primera vegada i realment aquest Déu. Em refereixo a l'africana Josefina Bakhita, canonitzada pel papa Joan Pau II. Va néixer aproximadament el 1869 –ni ella mateixa no sabia la data exacta– al Dārfūr (Sudan). Quan tenia nou anys va ser segrestada per traficants d'esclaus, apallissada i venuda

cinc vegades en els mercats del Sudan. Va acabar com a esclava al servei de la mare i la dona d'un general, on cada dia era associada fins sagnar. Com a conseqüència d'això li van quedar 144 cicatrius per a la resta de la vida. Per fi, el 1882 va ser comprada per un mercader italià per al cònsol italià Callisto Legnani, que, davant l'avanç dels mahdistes, va tornar a Itàlia. Aquí, després dels terribles «amos» dels quals havia estat propietat fins aquell moment, Bakhita va arribar a conèixer un «amo» totalment diferent –que va anomenar Paron en el dialecte venecià que ara havia après–, el Déu viu, el Déu de Jesucrist. Fins aquell moment només havia conegut amos que la menyspreaven i maltractaven o, en el millor dels casos, la consideraven una esclava útil. Ara, al contrari, sentia a dir que hi havia un «Paron» per sobre de tots els amos, el Senyor de tots els senyors, i que aquest Senyor era bo, la bondat en persona. Es va assabentar que aquest Senyor també la coneixia, que l'havia creat també a ella; més encara, que l'estimava. També ella era estimada, i precisament pel «Paron» suprem, davant el qual tots els altres no són més que míseros servents. Ella era coneguda i estimada, i era esperada. I encara més: aquest Amo havia afrontat personalment el destí de ser maltractat i ara l'esperava «a la dreta de Déu Pare». En aquest moment va tenir *esperança*; no sols la petita esperança de trobar amos menys cruels, sinó la gran esperança: jo sóc definitivament estimada, passi el que passi; aquest gran Amor m'espera. Per això la meua vida és bonica. A través del coneixement d'aquesta esperança va ser «redimida», ja no se sentia esclava, sinó filla lliure de Déu. Va entendre el que Pau volia dir quan va recordar als efe-

sis que abans estaven en el món sense esperança i sense Déu; sense esperança perquè estaven sense Déu. Així, quan se la va voler tornar al Sudan, Bakhita s'hi va negar; no estava disposada a deixar que la separessin novament del seu «Paron». El 9 de gener de 1890 va rebre el baptisme, la confirmació i la primera comunió de mans del Patriarca de Venècia. El 8 de desembre de 1896 va fer els vots a Verona, a la Congregació de les Germanes Canosianes, i des de llavors –junt amb les seves feines a la sagristia i a la porteria del claustre– va intentar, sobretot, en diversos viatges per Itàlia, exhortar a la missió: sentia el deure estendre l'alliberament que havia rebut gràcies a la trobada amb el Déu de Jesucrist; que l'havien de rebre d'altres, el nombre més gran possible de persones. L'esperança que en ella havia nascut i que l'havia «redimit» no podia guardar-se-la per a ella sola; aquesta esperança havia d'arribar a molts, arribar a tots.

El concepte d'esperança basada en la fe al Nou Testament i a l'Església primitiva

4. Abans d'abordar la qüestió sobre si la trobada amb el Déu que ens ha mostrat el seu rostre en Crist, i que ha obert el seu Cor, és per a nosaltres no sols informatiu, sinó també performatiu, és a dir, si pot transformar la nostra vida fins a fer-nos sentir redimits per l'esperança que aquesta trobada expressa, tornem novament a l'Església primitiva. És fàcil adonar-se que l'experiència de la petita esclava africana Bakhita va ser també l'experiència de moltes persones maltractades i condemnades a l'esclavitud en l'època del cristianisme naixent. El cristianisme no portava un missatge sociorevolucionari com el d'Espàrtac, que, amb lluites cruentes, va

fracassar. Jesús no era Espàrtac, no era un combatent per un alliberament polític com Barrabàs o Bar-Kokebà. El que Jesús havia portat, havent mort ell mateix a la creu, era una cosa totalment diferent: la trobada amb el Senyor de tots els senyors, la trobada amb el Déu viu, i, així, la trobada amb una esperança més forta que els patiments de l'esclavitud, i que per això transforma des de dins la vida i el món. La novetat del que va passar apareix amb la màxima claredat a la Carta de sant Pau a Filemó. Es tracta d'una carta molt personal, que Pau escriu a la presó i que l'envia, per mitjà de l'esclau fugitiu, Onèsim, precisament al seu amo, Filemó. Sí, Pau torna l'esclau al seu amo, de qui havia fugit, i no ho fa manant, sinó suplicant: «Et faig una súplica a favor d'Onèsim, el meu fill, que he engendrat en la fe estant a la presó. [...] Te'l torno a enviar, com si t'enviés el meu propi cor. [...] Qui sap si Onèsim es va separar un moment de tu perquè ara el recobris per sempre! I no ja com un esclau, sinó molt més que això: com un germà estimat» (Fl 1,10-16). Els homes, que, segons el seu estat civil es relacionen entre ells com a amos i esclaus, com a membres de l'única Església s'han convertit en germans i germanes els uns dels altres: així s'anomenaven mútuament els cristians. Havien estat regenerats pel baptisme, omplerts del mateix Esperit, i rebien plegats, els uns al costat dels altres, el cos del Senyor. Encara que les estructures externes continuessin igual, això canviava la societat des de dins. Quan la Carta als Hebreus diu que els cristians són estrangers i forasters a la terra, i que busquen una pàtria futura (cf. He 11,13-16; Fl 3,20), no remet simplement a una perspectiva futura, sinó que fa referència

a una cosa ben diferent: la societat del moment és reconeguda pels cristians com una societat impròpia; ells pertanyen a una societat nova, vers la qual ja estan caminant i que, en la seva peregrinació, els és anticipada.

5. Hem d'afegir encara un altre punt de vista. La Primera Carta als Corintis (1,18-31) ens mostra que una gran part dels primers cristians pertanyia a les classes socials baixes, i, precisament per això, estava preparada per a l'experiència de la nova esperança, com ho hem vist en l'exemple de Bakhita. Això no obstant, va haver-hi també des del principi conversions dins les classes socials aristocràtiques i cultes. Precisament perquè aquestes també vivien en el món «sense esperança i sense Déu». El mite havia perdut la seva credibilitat; la religió d'Estat romana havia quedat reduïda a simple cerimònia, que es complia escrupolosament, però ja reduïda només a una «religió política». El racionalisme filosòfic havia relegat els déus a l'àmbit de l'irreal. El diví es veia de diverses formes en les forces còsmiques, però no existia un Déu a qui es pogués resar. Pau explica de manera absolutament apropiada la problemàtica essencial d'aquell moment sobre la religió quan contraposa a la vida «segons Crist» una vida sota el domini dels «poders del món» (cf. Col 2,8). En aquesta perspectiva, hi ha un text de sant Gregori Nazianzè que pot ser molt il·luminador. Diu que en el mateix moment en què els Mags, guiats per l'estrella, van adorar el nou rei, Crist, va arribar la fi per a l'astrologia, perquè des de llavors les estrelles giren segons l'òrbita establerta per Crist.² En efecte, en aquesta escena s'ha invertit la concepció del món d'aquell moment, que, de manera

diferent, també avui ha ressorgit novament. No són els elements del cosmos, la lleis de la matèria, el que en definitiva governa el món i l'home, sinó que és un Déu personal que governa les estrelles, és a dir, l'univers; l'última instància no són les lleis de la matèria i de l'evolució, sinó la raó, la voluntat, l'amor: una Persona. I si coneixem aquesta Persona, i ella a nosaltres, llavors l'inexorable poder dels elements materials ja no és l'última instància; ja no som esclaus de l'univers i de les seves lleis, ara som lliures. En l'antiguitat, aquesta presa de consciència va determinar els esperits sincers que estaven en procés de recerca. El cel no està buit. La vida no és el simple producte de les lleis i de la casualitat de la matèria, sinó que en tot, i al mateix temps per sobre de tot, hi ha una voluntat personal, hi ha un Esperit que en Jesús s'ha revelat com a Amor.³

6. Els sarcòfags dels primers temps del cristianisme mostren visiblement aquesta concepció, en presència de la mort, davant la qual és inevitable preguntar-se pel sentit de la vida. En els antics sarcòfags s'interpreta la figura de Crist mitjançant dues imatges: la del filòsof i la del pastor. En general, per filosofia no s'entenia en aquell temps una difícil disciplina acadèmica, com ocorre avui. El filòsof era més aviat el qui sabia ensenyar l'art essencial: l'art de ser home de manera recta, l'art de viure i morir. Certament, ja des de feia temps els homes s'havien adonat que gran part dels qui es presentaven com a filòsofs, com a mestres de vida, no eren més que xarlatans que amb les seves paraules volien guanyar diners, mentre que no tenien res a dir sobre la vida veritable. Això feia que se cerqués amb més afany encara l'autèntic filòsof, aquell que

sabés indicar veritablement el camí de la vida. Cap a finals del segle III trobem per primera vegada a Roma, en el sarcòfag d'un nen i en el context de la resurrecció de Llätzer, la figura de Crist com el veritable filòsof, que té l'Evangeli en una mà i a l'altra el bastó de caminant propi del filòsof. Amb aquest bastó venç la mort; l'Evangeli porta la veritat que els filòsofs itinerants havien cercat en va. En aquesta imatge, que després perdurarà en l'art dels sarcòfags durant molt de temps, es mostra clarament el que tant les persones cultes com les senzilles trobaven en Crist: ell ens diu qui és en realitat l'home i què ha de fer per a ser veritablement home. Ell ens indica el camí, i aquest camí és la veritat. Ell mateix és ambdues coses, i per això és també la vida que tots anhelem. Ell indica també el camí més enllà de la mort; només qui és capaç de fer tot això és un veritable mestre de vida. El mateix pot veure's en la imatge del pastor. Com ocorria per a la representació del filòsof, també per a la representació de la figura del pastor l'Església primitiva podia referir-se a models ja existents en l'art romà. En aquest, el pastor expressava generalment el somni d'una vida serena i senzilla, de la qual tenia nostàlgia la gent immersa en la confusió de la ciutat. Però ara la imatge era contemplada en un nou escenari que li donava un contingut més profund: «El Senyor és el meu pastor: no em manca res. [...] Ni que passi per la vall tenebrosa, no tinc por de cap mal. Tu, Senyor, ets vora meu» (Sl 23 [22],1-4). El veritable pastor és aquell que coneix també el camí que passa per la vall de la mort; aquell que fins i tot pel camí de l'última soledat, en el qual ningú no em pot acompanyar, va amb mi guiant-me per travessar-lo: ell mateix

ha recorregut aquest camí, ha baixat al regne de la mort, l'ha vençut, i ha tornat per acompanyar-nos ara i donar-nos la certesa que, amb ell, es troba sempre un pas obert. Saber que hi ha aquell que m'acompanya fins i tot en la mort, i que amb la seva «vara i el seu bastó em dóna confiança», de manera que «no té por de cap mal» (cf. Sl 22,4), era la nova *esperança* que brollava en la vida dels creients.

7. Hem de tornar un cop més al Nou Testament. En el capítol onzè de la Carta als Hebreus (v. 1) es troba una mena de definició de la fe que uneix estretament aquesta virtut amb l'esperança. Des de la Reforma, s'ha entaulat entre els exegetes una discussió sobre la paraula central d'aquesta frase, en la qual sembla que avui s'està obrint un camí cap a una interpretació comuna. Deixo de moment sense traduir aquesta paraula central. La frase diu: «La fe és *hypostasis* del que s'espera i prova del que no es veu». Per als Pares i per als teòlegs de l'edat mitjana estava clar que la paraula grega *hypostasis* s'havia de traduir al llatí amb el terme *substantia*. Per tant, la traducció llatina del text elaborada a l'Església antiga, diu així: «Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium», 'la fe és la *substància* del que s'espera; prova del que no es veu'. Tomàs d'Aquino,⁴ fent ús de la terminologia de la tradició filosòfica en què es trobava, explica això de la següent manera: la fe és un *habitus*, és a dir, una constant disposició de l'ànim, gràcies a la qual comença en nosaltres la vida eterna, i la raó se sent inclinada a acceptar el que ella mateixa no veu. Així doncs, el concepte de *substància* queda modificat en el sentit que per la fe, de manera incipient, podríem dir «en germen» –per tant

segons la *substància*— ja estan presents en nosaltres les realitats que s'esperen: el tot, la vida veritable. I precisament perquè la realitat mateixa ja és present, aquesta presència del que vindrà genera també certesa: aquesta «realitat» que ha de venir no és visible encara en el món extern (no «apareix»), però pel fet que, com a realitat inicial i dinàmica, la portem dins nostre, en neix ja ara una certa percepció. A Luter, que no tenia gaire simpatia per la Carta als Hebreus en si mateixa, el concepte de *substància* no li deia res en el context de la seva concepció de la fe. Per això va entendre el terme hipòstasi/substància no en sentit objectiu (de realitat present en nosaltres), sinó en el sentit subjectiu, com a expressió d'una actitud interior, i, per consegüent, va haver de comprendre naturalment també el terme *argumentum* com una disposició del subjecte. Aquesta interpretació s'ha difós també en l'exegesi catòlica en el segle XX —almenys a Alemanya— de tal manera que la traducció ecumènica del Nou Testament en alemany, aprovada pels bisbes, diu: «Glaube aber ist: Feststehen in dem, was man erhofft, Überzeugtsein von dem, was man nicht sieht» 'fe és: estar fermes en el que s'espera, estar convençuts del que no es veu'. En si mateix, això no és erroni, però no és el sentit del text, perquè el terme grec usat (*elenchos*) no té el valor subjectiu de *convicció*, sinó el significat objectiu de *prova*. Per això, l'exegesi protestant recent ha arribat amb raó a un convenciment diferent: «Ara ja no es pot posar en dubte que aquesta interpretació protestant, que s'ha fet clàssica, és insostenible.»⁵ La fe no és només una tendència de la persona cap al que ha de venir, i que està encara totalment absent; la fe ens dóna alguna

cosa. Ens dóna ja ara quelcom de la realitat esperada, i aquesta realitat present constitueix per a nosaltres una «prova» del que encara no es veu, atreu el futur dins el present, de manera que el futur ja no és el pur *encara-no*. El fet que aquest futur existeixi canvia el present; el qual està marcat per la realitat futura, i així les realitats futures repercuteixen en les presents i les presents en les futures.

8. Aquesta explicació agafa més força encara, i es connecta amb la vida concreta, si considerem el verset 34 del capítol 10 de la Carta als Hebreus, que, des del punt de vista lingüístic i de contingut, està relacionat amb aquesta definició d'una fe impregnada d'esperança i que al mateix temps la prepara. Aquí, l'autor parla als creients que han patit l'experiència de la persecució i els diu: «Vau compartir els sofriments dels presos i vau acceptar amb goig que us espoliessin dels vostres béns (*hyparchonton* - vg.: *bonorum*), sabent que posseïu altres béns millors, que duren per sempre (*hyparxin* - vg.: *substantiam*)». *Hyparchonta* són les propietats, la qual cosa, en la vida terrenal, constitueix el fonament, la base, la «substància» amb què es compta per a la vida. Aquesta «substància», la seguretat normal per a la vida, l'han presa als cristians durant la persecució. Ho han suportat perquè després de tot consideraven irrellevant aquesta substància material. Podien deixar-la perquè havien trobat una «base» millor per a la seva existència, una base que perdura i que ningú no pot prendre. No es pot deixar de veure la relació que hi ha entre aquestes dues espècies de «substància», entre fonament o base material i l'afirmació de la fe com a «base», com a «substància» que perdura. La fe atorga a

la vida una base nova, un nou fonament sobre el qual l'home pot recolzar-se, de tal manera que precisament el fonament habitual, la confiança en la renda material, queda relativitzat. Es crea una nova llibertat davant aquest fonament de la vida que només aparentment és capaç de sostenir-la, encara que amb això no es nega certament el seu sentit normal. Aquesta nova llibertat, la consciència de la nova «substància» que se'ns ha donat, s'ha posat de manifest no sols en el martiri, en el qual les persones s'han oposat a la prepotència de la ideologia i dels seus òrgans polítics, renovant el món amb la seva mort. També s'ha manifestat sobretot en les grans renunciacions, des dels monjos de l'antiguitat fins a Francesc d'Assís i les persones del nostre temps que, als instituts i moviments religiosos moderns, ho han deixat tot per amor a Crist per portar als homes la fe i l'amor de Crist, per ajudar les persones que pateixen en el cos i en l'ànima. En aquests casos s'ha comprovat que la nova «substància» és realment «substància»; de l'esperança d'aquestes persones tocades per Crist ha brollat esperança per a altres que vivien en la foscor i sense esperança. En ells s'ha demostrat que aquesta nova vida posseeix realment «substància», i és una «substància» que suscita vida per als altres. Per a nosaltres, que contemplem aquestes figures, la seva vida i el seu comportament són de fet una «prova» que les realitats futures, la promesa de Crist, no és només una realitat esperada sinó una verdadera presència: ell és realment el «filòsof» i el «pastor» que ens indica què és i on és la vida.

9. Per entendre més profundament aquesta reflexió sobre les dues espècies de substàncies *hypostasis* i *hyparchon-*

ta i sobre els dos tipus de vida expressats amb elles, encara hem de reflexionar breument sobre dues paraules relatives a aquest argument, que es troben en el capítol 10 de la Carta als Hebreus. Es tracta de les paraules *hypomone* (10,36) i *hypostole* (10,39). *Hypomone* es tradueix normalment per 'paciència', 'perseverança', 'constància'. El creient necessita saber esperar suportant pacientment les proves per poder «aconseguir el que ell [Déu] ha promès» (cf. 10,36). En la religiositat de l'antic judaisme, aquesta paraula es va usar expressament per a designar l'espera de Déu característica d'Israel: el seu perseverar en la fidelitat a Déu basant-se en la certesa de l'Aliança, enmig d'un món que contradiu Déu. Així, la paraula indica una esperança viscuda, una existència basada en la certesa de l'esperança. En el Nou Testament, aquesta espera de Déu, aquest estar de part de Déu, pren un nou significat: Déu s'ha manifestat en Crist. Ens ha comunicat ja la «substància» de les realitats futures i, d'aquesta manera, l'espera de Déu adquireix una nova certesa. S'esperen les realitats futures a partir d'un present ja lliurat. És l'espera, davant la presència de Crist, amb Crist present, que el seu cos es completi, amb vista a la seva arribada definitiva. En canvi, amb *hypostole* s'expressa el retreure's de qui no s'arrisca a dir obertament i amb franquesa la veritat potser perillosa. Aquest amagar-se davant els homes per esperit de temor davant seu porta a la «perdició» (cf. He 10,39). La Segona Carta a Timoteu, al contrari, caracteritza l'actitud de fons del cristià amb una bonica expressió: «Déu no ens ha donat un esperit de covardia, sinó un esperit de fortalesa, d'amor i de seny» (1,7).

La vida eterna: què és?

10. Fins ara hem parlat de la fe i de l'esperança en el Nou Testament i en els inicis del cristianisme; però sempre s'ha tingut també clar que no sols parlem del passat; tota la reflexió fa referència a la vida i a la mort en general i, per tant, també té a veure amb nosaltres aquí i ara. Això no obstant, és el moment de preguntar-nos ara de manera explícita: la fe cristiana és també per a nosaltres ara una esperança que transforma i sosté la nostra vida? És per a nosaltres *performativa*, un missatge que plasma de manera nova la vida mateixa, o és ja només *informació* que, mentrestant, hem deixat arraconada i ens sembla superada per informacions més recents? En la recerca d'una resposta voldria partir de la forma clàssica del diàleg amb què el ritu del baptisme expressava l'acollida del nou-nat en la comunitat dels creients i el seu renaixement en Crist. El prevere preguntava sobretot als pares quin nom havien elegit per al nen, i continuava després amb la pregunta: «Què demaneu a l'Església?» Es responia: «La fe.» I «Què et dona la fe?» «La vida eterna.» Segons aquest diàleg, els pares cercaven per al nen l'entrada a la fe, la comunió amb els creients, perquè veien en la fe la clau per a «la vida eterna». En efecte, ahir, com avui, en el baptisme, quan un es converteix en cristià, es tracta d'això: no és només un acte de socialització dins la comunitat ni només d'acollida a l'Església. Els pares esperen quelcom més per al batejand: esperen que la fe, de la qual forma part el cos de l'Església i els seus sacraments, li doni la vida, la vida eterna. La fe és la substància de l'esperança. Però llavors sorgeix la qüestió: De debò volem això: viure eternament? Potser moltes persones

rebutgen avui la fe simplement perquè la vida eterna no els sembla una cosa desitjable. No volen de cap manera la vida eterna, sinó la present, i per a això la fe en la vida eterna els sembla més aviat un obstacle. Continuar vivint per sempre –sense fi– sembla més una condemna que un do. Certament, es voldria ajornar la mort al més possible. Però viure sempre, sense un terme, seria, al cap i a la fi, avorrit i al final insuportable. Això és el que diu precisament, per exemple, el pare de l'Església Ambròs en el sermó fúnebre pel seu germà difunt Sàtir: «És veritat que la mort no formava part de la nostra naturalesa, sinó que es va introduir en ella; Déu no va instituir la mort des del principi, sinó que ens la va donar com un remei [...]. En efecte, la vida de l'home, condemnada per culpa del pecat a un dur treball i a un patiment intolerable, va començar a ser digna de llàstima: era necessari donar fi a aquests mals, de manera que la mort restituís el que la vida havia perdut. La immortalitat, en efecte, és més una càrrega que un bé, si no entra en joc la gràcia.»⁶ I Ambròs ja havia dit poc abans: «No hem de deplorar la mort, ja que és causa de salvació.»⁷

11. Sigui el que sigui el que sant Ambròs va voler dir exactament amb aquestes paraules, és cert que l'eliminació de la mort, així com també el seu ajornament gairebé il·limitat, posaria la terra i la humanitat en una condició impossible i no comportaria cap benefici per a l'individu. Òbviament, hi ha una contradicció en la nostra actitud, que fa referència a un contrast interior de la nostra existència. D'una banda, no volem morir; els que ens estimen, sobretot, no volen que morim. D'altra banda, malgrat això, tampoc volem continuar existint il·limitadament, i tam-

poc la terra ha estat creada amb aquesta perspectiva. Llavors, què és realment el que volem? Aquesta paradoxa de la nostra actitud suscita una pregunta més profunda: Què és realment la *vida*? I què significa veritablement *eternitat*? Hi ha moments en què de sobte percebem quelcom: sí, això seria precisament la veritable *vida*, així hauria de ser. En contrast amb això, el que normalment anomenem *vida*, en veritat no ho és. Agustí, en la seva extensa carta sobre la pregària dirigida a Proba, una vídua romana acomodada i mare de tres cònsols, va escriure una vegada: «En els fons només volem una cosa, la *vida benaurada*, la vida que simplement és vida, simplement *felicitat*. Al cap i a la fi, en la pregària no demanem altra cosa. No ens encaminem cap a res més, es tracta només d'això.» Però després Agustí diu també: «Pensant-ho bé, no sabem gens el que volem, el que voldríem concretament. Desconeixem del tot aquesta realitat; fins i tot en aquells moments en què ens sembla tocar-la amb la mà no l'aconseguim realment.» «No sabem demanar el que ens convé», reconeix amb una expressió de sant Pau (Rm 8,26). L'únic que sabem és que no és això. Malgrat tot, en aquest no-saber sabem que aquesta realitat ha d'existir. «Així, perquè, hi ha en nosaltres, per dir-ho d'alguna manera, una sàvia ignorància (*docta ignorantia*)», escriu. No sabem el que volem realment; no coneixem aquesta «vida veritable» i, no obstant això, sabem que ha d'existir alguna cosa que no coneixem i cap a la qual ens sentim impulsats.⁸

12. Penso que Agustí descriu en aquest passatge, de manera molt precisa i sempre vàlida, la situació essencial de l'home, la situació d'on provenen totes les seves con-

tradiccions i esperances. D'alguna manera volem la vida mateixa, la vertadera, la que no es vegi afectada ni tan sols per la mort; però, al mateix temps, no coneixem això cap al que ens sentim impulsats. No podem deixar de tendir-hi i, això no obstant, sabem que tot el que podem experimentar o realitzar no és el que desitgem. Aquesta «realitat» desconeguda és la vertadera *esperança* que ens empeny i, al mateix temps, el seu desconeixement és la causa de totes les desesperacions, així com també de tots els impulsos positius o destructius cap al món autèntic i l'autèntic home. L'expressió *vida eterna* tracta de donar un nom a aquesta desconeguda realitat coneguda. És per necessitat una expressió insuficient que crea confusió. En efecte, *etern* suscita en nosaltres la idea del que és interminable, i això ens fa por; *vida* ens fa pensar en la vida que coneixem, que estimem i que no volem perdre, però que alhora és ben sovint més fatiga que satisfacció, de manera que, mentre d'una banda la desitgem, per una altra no la volem. Només podem provar de sortir amb el nostre pensament de la temporalitat a què estem subjectes i augurar d'alguna manera que l'eternitat no sigui un continu succeir-se de dies del calendari, sinó com un moment ple de satisfacció, en el qual la totalitat ens abraça i nosaltres abracem la totalitat. Seria el moment del submergir-se en l'oceà de l'amor infinit, en el qual el *tempo* –l'abans i el després– ja no existeix. Podem únicament provar de pensar que aquest moment és la vida en sentit ple, submergir-se sempre novament en la immensitat del ser, alhora que estem desbordats simplement per l'alegria. A l'Evangeli de Joan, Jesús ho expressa així: «El vostre cor s'alegrarà quan us tornaré

a veure. I la vostra alegria, ningú no us la prendrà» (16,22). Hem de pensar en aquesta línia si volem entendre l'objectiu de l'esperança cristiana, què és el que esperem de la fe, del nostre ser amb Crist.⁹

És individualista l'esperança cristiana?

13. Al llarg de la seva història, els cristians han provat de traduir en figures representables aquest saber que no sap, recurrent a imatges del «cel» que sempre resulten llunyanes del que, precisament per això, només coneixem negativament, a través d'un no-coneixement. En el decurs dels segles, tots aquests intents de representació de l'esperança han impulsat moltes persones a viure tenint com a base la fe i, com a conseqüència, a abandonar els seus *hyparchonta*, les substàncies materials per a la seva existència. L'autor de la Carta als Hebreus, en el capítol 11, ha traçat una mena d'història dels que viuen en l'esperança i del seu estar en camí, una història que des d'Abel arriba fins a l'època de l'autor. En els temps moderns s'ha desencadenat una crítica cada cop més dura contra aquest tipus d'esperança: consistiria en pur individualisme, que hauria abandonat el món a la seva misèria i s'hauria emparat en una salvació eterna exclusivament privada. Henri de Lubac, a la introducció a la seva obra fonamental *Catholicisme. Aspects sociaux du dogme*, ha recollit alguns testimonis característics d'aquesta mena, un dels quals és digne d'esment: «He trobat l'alegria? No. [...] He trobat la meua alegria. I això és quelcom terriblement diferent. [...] L'alegria de Jesús pot ser personal. Pot pertànyer a una única persona, i aquesta se salva. Està en pau [...], ara i per sempre, però ella

sola. Aquesta soledat de l'alegria no la pertorba. Al contrari: Ella és precisament l'escollida! En la seva benaurança travessa feliçment les batalles amb una rosa a la mà.»¹⁰

14. Pel que fa a això, de Lubac ha pogut demostrar, basant-se en la teologia dels Pares en tota la seva amplitud, que la salvació ha estat considerada sempre com una realitat comunitària. La mateixa Carta als Hebreus parla d'una *ciutat* (cf. 11,10.16; 12,22; 13,14), i, per tant, d'una salvació comunitària. Els Pares, coherentment, entenen el pecat com la destrucció de la unitat del gènere humà, com una ruptura i divisió. Babel, el lloc de la confusió de les llengües i de la separació, es mostra com una expressió del que és el pecat a la seva arrel. Per això, la *redempció* es presenta precisament com el restabliment de la unitat on ens trobem novament junts en una unió que es reflecteix en la comunitat mundial dels creients. No cal que ens ocupem aquí de tots els textos en què apareix l'aspecte comunitari de l'esperança. Seguim amb la *Carta a Proba*, en la qual Agustí intenta explicar una mica aquesta desconeguda realitat coneguda que anem cercant. El punt de partença és simplement l'expressió *vida benaurada* [feliç]. Després cita el Salm 144 [143],15: «Feliç el poble que té el Senyor per Déu!». I continua: «Perquè puguem formar part d'aquest poble i arribar [...] a viure amb Déu eternament, "Tota la teva exhortació ha de conduir a l'amor que neix d'un cor net, d'una consciència recta i d'una fe sincera" (1Tm 1,5)».¹¹ Aquesta vida veritable, cap a la qual procurem dirigir-nos sempre novament, comporta estar units existencialment en un «poble», i això només pot realitzar-se per a cada persona dins

aquest «nosaltres». Precisament per això pressuposa deixar d'estar tancats en el propi «jo», perquè només l'obertura a aquest subjecte universal obre també la mirada cap a la font de l'alegria, cap a l'amor mateix, cap a Déu.

15. Aquesta concepció de la *vida benaurada* orientada cap a la comunitat, es refereix a quelcom que està certament més enllà del món present, però precisament per això té relació també amb l'edificació del món, de maneres molt diferents segons el context històric i les possibilitats que aquest ofereix o exclou. En el temps d'Agustí, quan la irrupció de nous pobles amenaçava la cohesió del món, en la qual hi havia una certa garantia de dret i de vida en una comunitat jurídica, es tractava d'enfortir els fonaments veritablement bàsics d'aquesta comunitat de vida i de pau per a poder sobreviure en aquell món canviant. Però intentem fixar-nos, posem per cas, en un moment de l'edat mitjana, sota certs aspectes emblemàtics. En la consciència comuna, els monestirs apareixien com llocs per fugir del món (*contemptus mundi*) i eludir així la responsabilitat respecte al món cercant la salvació privada. Bernat de Claravall, que amb el seu orde reformat va portar una multitud de joves als monestirs, tenia una visió molt diferent del tema. Per a ell, els monjos tenen una tasca en relació amb tota l'Església i, per consegüent, també respecte al món. I, amb moltes imatges, il·lustra la responsabilitat dels monjos amb tot l'organisme de l'Església; més encara, amb la humanitat; els aplica les paraules del Pseudo-Rufí: «El gènere humà subsisteix gràcies a uns pocs; si ells desapareguessin, el món finiria.»¹² Els contemplatius *–contemplantes–* han

de convertir-se en treballadors agrícoles *–laborantes–*, ens diu. La noblesa del treball, que el cristianisme ha heretat del judaisme, havia aparegut ja en les regles monàstiques d'Agustí i de Benet. Bernat presenta novament aquest concepte. Els joves aristòcrates que acudien als seus monestirs havien de sotmetre's al treball manual. De fet, Bernat diu explícitament que tampoc el monestir pot restablir el Paradís, però sosté que, com a lloc de cultiu pràctic i espiritual, ha de preparar el nou Paradís. Una parcel·la de bosc silvestre es fa fèrtil precisament quan es talen els arbres de la supèrbia, s'extirpa el que creix en l'ànima de manera salvatge i així es prepara el terreny on pot créixer pa per al cos i per a l'ànima.¹³ Que no hem tingut l'oportunitat, potser, de comprovar novament, precisament en el moment de la història actual, que allí on les ànimes es fan esquerpes no es pot aconseguir cap estructuració positiva del món?

La transformació de la fe-esperança cristiana en el temps moderns

16. ¿Com ha pogut desenvolupar-se la idea que el missatge de Jesús és estrictament individualista i adreçat només a l'individu? ¿Com s'ha arribat a interpretar la *salvació de l'ànima* com una fugida de la responsabilitat pel que fa a les coses en el seu conjunt i, per consegüent, a considerar el programa del cristianisme com una recerca egoista de la salvació que es nega a servir els altres? Per trobar una resposta a aquesta qüestió hem de fixar-nos en els elements fonamentals de l'època moderna. Aquests es veuen amb particular claredat en Francis Bacon. És indiscutible que *–gràcies al descobriment d'Amèrica i a les noves conquestes de la tècnica que han*

permès aquest desenvolupament– ha sorgit una nova època. Però, en què es basa aquest canvi d'època? Es basa en la nova correlació entre experiment i mètode, que fa l'home capaç d'aconseguir una interpretació de la naturalesa conforme a les seves lleis i aconseguir així, finalment, «la victòria de l'art sobre la natura» (*victoria cursus artis super naturam*).¹⁴ La novetat –segons la visió de Bacon– consisteix en una nova correlació entre ciència i praxi. D'això es fa després una aplicació en clau teològica: aquesta nova correlació entre ciència i praxi significaria que es restabliria el domini sobre la creació, que Déu havia donat a l'home i que es va perdre a causa del pecat original.¹⁵

17. Qui llegeix aquestes afirmacions, i reflexiona amb atenció, reconeix en elles un pas desconcertant: fins aquell moment, la recuperació del que l'home havia perdut en ser expulsat del paradís terrenal s'esperava de la fe en Jesucrist, i en això es veia la «redempció». Ara, aquesta redempció, el restabliment del paradís perdut, ja no s'espera de la fe, sinó de la correlació a penes descoberta entre ciència i praxi. Amb això no és que es negui la fe; però queda desplaçada a un altre nivell –el de les realitats exclusivament privades i ultramundanes– alhora que resulta d'alguna manera irrellevant per al món. Aquesta visió programàtica ha determinat el procés dels temps moderns i influeix també en la crisi actual de la fe que, en els seus aspectes concrets, és sobretot una crisi de l'esperança cristiana. Per això, en Bacon l'esperança rep també una nova forma. Ara s'anomena: *fe en el progrés*. En efecte, per a Bacon està clar que els descobriments i les invencions a penes iniciades són només un començament; que

gràcies a la sinergia entre ciència i praxi vindran descobriments totalment nous, sorgirà un món totalment nou, el regne de l'home.¹⁶ Segons això, ell mateix va traçar un esbós de les invencions previsible, incloent-hi l'aeroplà i el submarí. Durant el desenvolupament ulterior de la ideologia del progrés, l'alegria pels visibles avenços de les potencialitats humanes és una confirmació constant de la fe en el progrés com a tal.

18. Al mateix temps, hi ha dues categories que ocupen cada cop més el centre de la idea de progrés: raó i llibertat. El progrés és sobretot un progrés del domini creixent de la raó, i aquesta raó és considerada òbviament un poder del bé i per al bé. El progrés és la superació de totes les dependències, és progrés cap a la llibertat perfecta. També la llibertat és considerada només com una promesa, en la qual l'home arriba a la seva plenitud. En ambdós conceptes –llibertat i raó– hi ha un aspecte polític. En efecte, s'espera el regne de la raó com la nova condició de la humanitat que arriba a ser totalment lliure. Això no obstant, les condicions polítiques d'aquest regne de la raó i de la llibertat, en un primer moment, apareixen poc definides. La raó i la llibertat semblen garantir per si mateixes, en virtut de la seva bondat intrínseca, una nova comunitat humana perfecta. Però en ambdós conceptes clau, *raó i llibertat*, el pensament està sempre, tàcitament, en contrast també amb els vincles de la fe i de l'Església, així com amb els vincles dels ordenaments estatals del moment. Ambdós conceptes porten en si mateixos, doncs, un potencial revolucionari d'enorme força explosiva.

19. Hem de fixar-nos breument en les dues etapes essencials de la concreció

política d'aquesta esperança, perquè són de gran importància per al camí de l'esperança cristiana, per a la seva comprensió i la seva persistència. Hi ha, en primer lloc, la Revolució francesa com l'intent d'instaurar el domini de la raó i de la llibertat, ara també de manera políticament real. L'Europa de la Il·lustració, en un primer moment, ha contemplat fascinada aquests esdeveniments, però davant la seva evolució ha hagut de reflexionar després de manera nova sobre la raó i la llibertat. Per a les dues fases de la recepció del que va ocórrer a França, són significatius dos escrits d'Immanuel Kant, en els quals reflexiona sobre aquests esdeveniments. El 1792 escriu l'obra: *Der Sieg des guten Prinzips über das böse und die Gründung eines Reichs Gottes auf Erden* ('La victòria del principi bo sobre el dolent i la constitució d'un regne de Déu sobre la terra'). En ella diu: «El pas gradual de la fe eclesiàstica al domini exclusiu de la pura fe religiosa constitueix l'acostament del regne de Déu.»¹⁷ Ens diu també que les revolucions poden accelerar els temps d'aquest pas de la fe eclesiàstica a la fe racional. El *regne de Déu*, del qual havia parlat Jesús, rep aquí una nova definició i assumeix també una nova presència; existeix, per dir-ho d'alguna manera, una nova «espera immediata»: el *regne de Déu* arriba allí on la *fe eclesiàstica* és superada i reemplaçada per la *fe religiosa*, és a dir per la simple fe racional. El 1795, a la seva obra *Das Ende aller Dinge* ('El final de totes les coses'), apareix una imatge diferent. Ara Kant pren en consideració la possibilitat que, juntament amb el final natural de totes les coses, se'n produeixi també un de contrari a la naturalesa, pervers. Pel que fa a això, escriu: «Si arribés un dia en

què el cristianisme no fos ja digne d'amor, el pensament dominant dels homes hauria de convertir-se en un rebuig i una oposició contra ell; i l'anticrist [...] inauguraria el seu règim, encara que breu (fonamentat presumiblement en la por i l'egoisme). A continuació, això no obstant, ja que el cristianisme, malgrat haver estat destinat a ser la religió universal, no hauria estat ajudat de fet pel destí a ser-ho, podria ocórrer, sota l'aspecte moral, el final (pervers) de totes les coses.»¹⁸

20. En el s. XVIII no va faltar la fe en el progrés com una nova forma de l'esperança humana i es va continuar considerant la raó i la llibertat com l'estrella-guia que s'havia de seguir en el camí de l'esperança. Això no obstant, l'avanç cada cop més ràpid del desenvolupament tècnic i la industrialització que comportava van crear molt aviat una situació social completament nova: es va formar la classe dels treballadors de la indústria i l'anomenat *proletariat industrial*, les terribles condicions de vida de la qual va il·lustrar de manera esglaiadora Friedrich Engels el 1845. Per al lector devia ser clar: això no pot continuar, és necessari un canvi. Però el canvi suposaria la convulsió i l'abatiment de tota l'estructura de la societat burgesa. Després de la revolució burgesa de 1789 havia arribat l'hora d'una nova revolució, la proletària: el progrés no podia avançar simplement de manera lineal a petits passos. Feia falta el salt revolucionari. Karl Marx va recollir aquesta crida del moment i, amb vigor de llenguatge i pensament, va mirar de canalitzar aquest nou i, com ell pensava, definitiu gran pas de la història cap a la salvació, cap allò que Kant havia qualificat com el *regne de Déu*. En haver desaparegut la veritat del més enllà, es

tractaria ara d'establir la veritat del més ençà. La crítica del cel es transforma en la crítica de la terra; la crítica de la teologia en la crítica de la política. El progrés cap al millor, cap al més definitivament bo, ja no ve simplement de la ciència, sinó de la política; d'una política pensada científicament, que sap reconèixer l'estructura de la història i de la societat, i així indica el camí cap a la revolució, cap al canvi de totes les coses. Amb precisió puntual, encara que de manera unilateral i parcial, Marx ha descrit la situació del seu temps i ha il·lustrat amb gran capacitat analítica els camins cap a la revolució, i no sols teòricament: amb el partit comunista, nascut del manifest de 1848, va donar inici també concretament a la revolució. La seva promesa, gràcies a l'agudesesa de les seves anàlisis i a la clara indicació dels instruments per al canvi radical, va fascinar i fascina encara avui novament. Després, la revolució es va implantar també, de manera més radical, a Rússia.

21. Però amb la seva victòria es va posar de manifest també l'error fonamental de Marx. Ell va indicar amb exactitud com aconseguir el canvi total de la situació. Però no va dir com s'hauria de procedir després. Suposava simplement que, amb l'expropiació de la classe dominant, amb la caiguda del poder polític i amb la socialització dels mitjans de producció, s'establiria la Nova Jerusalem. En efecte, llavors s'anul·larien totes les contradiccions, per fi l'home i el món veurien clar en si mateixos. Llavors tot podria procedir per si mateix pel camí recte, perquè tot pertanyeria a tots i tots voldrien el millor els uns per als altres. Així, després de l'èxit de la revolució, Lenin va poder adonar-se que en els escrits del mestre no hi

havia cap indicació sobre com procedir. Havia parlat certament de la fase intermèdia de la dictadura del proletariat com d'una necessitat que, malgrat això, en un segon moment es demostraria caduca per si mateixa. Aquesta *fase intermèdia* la coneixem molt bé i també sabem quin ha estat el seu desenvolupament posterior: en comptes d'infantar un món sa, ha deixat al seu darrere una destrucció desoladora. L'error de Marx no consisteix només a no haver ideat els ordenaments necessaris per al nou món; en el qual, en efecte, ja no serien necessaris. Que no digui res d'això és una conseqüència lògica del seu plantejament. El seu error és més al fons. Ha oblidat que l'home és sempre home. Ha oblidat l'home i ha oblidat la seva llibertat. Ha oblidat que la llibertat és sempre llibertat, fins i tot per al mal. Va creure que, un cop solucionada l'economia, tot quedaria solucionat. El seu veritable error és el materialisme: en efecte, l'home no és només el producte de condicions econòmiques i no és possible guarir-lo només des de fora, creant condicions econòmiques favorables.

22. Així, doncs, ens trobem novament davant la pregunta: Què podem esperar? És necessària una autocrítica de l'edat moderna en diàleg amb el cristianisme i amb la seva concepció de l'esperança. En aquest diàleg, els cristians, en el context dels seus coneixements i experiències, han d'aprendre també novament en què consisteix realment la seva esperança, què han d'oferir al món i què és, al contrari, el que no poden oferir-li. És necessari que en l'autocrítica de l'edat moderna conflueixi també una autocrítica del cristianisme modern, que ha d'aprendre sempre a comprendre's a si mateix a partir de les seves

arrels. Sobre això només es pot intentar fer aquí alguna observació. En primer lloc cal preguntar-se: Què significa realment *progrés*; què és el que promet i què és el que no promet? Ja en el segle XIX hi havia una crítica a la fe en el progrés. En el segle XX, Theodor W. Adorno va expressar de manera dràstica la incertesa de la fe en el progrés: el progrés, vist de prop, seria el progrés que va de la fona a la superbomba. Ara bé, aquest és de fet un aspecte del progrés que no s'ha de dissimular. Dit d'una altra manera: l'ambigüitat del progrés resulta evident. Indubtablement, ofereix noves possibilitats per al bé, però també obre possibilitats abismals per al mal, possibilitats que abans no existien. Tots nosaltres hem estat testimonis de com el progrés, en mans equivocades, pot convertir-se, i s'ha convertit de fet, en un progrés terrible en el mal. Si el progrés tècnic no es correspon amb un progrés en la formació ètica de l'home, amb el creixement de l'home interior (cf. Ef 3,16; 2Co 4,16), no és un progrés sinó una amenaça per a l'home i per al món.

23. Pel que fa als dos grans temes, *raó* i *llibertat*, aquí només es poden assenyalar les qüestions que hi estan relacionades. Certament, la raó és el gran do de Déu a l'home, i la victòria de la raó sobre la irracionalitat és també un objectiu de la fe cristiana. Però, quan domina realment la raó? Potser quan s'ha apartat de Déu? Quan s'ha fet cega per a Déu? La raó del poder i del fer és ja tota la raó? Si el progrés, per a ser progrés, necessita el creixement moral de la humanitat, llavors la raó del poder i del fer ha de ser integrada amb la mateixa urgència mitjançant l'obertura de la raó a les forces salvadores de la fe, al discerniment entre el bé i el mal. Només

d'aquesta manera es converteix en una raó realment humana. Només es torna humana si és capaç d'indicar el camí a la voluntat, i això només ho pot fer si mira més enllà de si mateixa. En cas contrari, la situació de l'home, en el desequilibri entre la capacitat material, d'una banda, i la falta de judici del cor, per una altra, es converteix en una amenaça per a si mateix i per a la creació. Per això, parlant de llibertat, s'ha de recordar que la llibertat humana requereix que concorrin diverses llibertats. Però això no es pot aconseguir si no està determinat per un criteri de mesura comú i intrínsec, que és fonament i meta de la nostra llibertat. Diguem-ho ara de manera molt senzilla: l'home necessita Déu, sinó queda sense esperança. Vist el desenvolupament de l'edat moderna, l'afirmació de sant Pau citada al principi (Ef 2,12) es demostra molt realistament i simplement vertadera. Per tant, no hi ha dubte que un *regne de Déu* instaurat sense Déu –un regne, doncs, només de l'home– desemboca inevitablement en «el final pervers» de totes les coses descrit per Kant: ho hem vist i ho continuem veient sempre una vegada i una altra. Però tampoc hi ha dubte que perquè Déu entri realment en les coses humanes no n'hi ha prou que nosaltres pensem en ell, sinó que cal que ell mateix vingui al nostre encontre i ens parli. Per això la raó necessita la fe per arribar a ser totalment ella mateixa: raó i fe es necessiten mútuament per a realitzar la seva vertadera naturalesa i missió.

La veritable fisonomia de l'esperança cristiana

24. Preguntem-nos ara novament: què podem esperar? I què és el que no podem esperar? En primer lloc hem de consta-

tar que un progrés acumulatiu només és possible des del punt de vista material. Aquí, en el coneixement progressiu de les estructures de la matèria, i en relació amb els invents cada dia més avançats, hi ha clarament una continuïtat del progrés cap a un domini cada cop més gran de la natura. En canvi, en l'àmbit de la consciència ètica i de la decisió moral, no hi ha una possibilitat semblant d'increment, pel simple fet que la llibertat de l'ésser humà és sempre nova i ha de prendre sempre de nou les seves decisions. No estan mai ja preses per a nosaltres per part d'altres; si fos així, ja no seríem lliures. La llibertat pressuposa que en les decisions fonamentals cada home, cada generació, tingui un nou inici. És veritat que les noves generacions poden construir a partir dels coneixements i experiències dels qui els han precedit, així com aprofitar-se del tresor moral de tota la humanitat. Però també poden rebutjar-lo, ja que no pot tenir la mateixa evidència que els invents materials. El tresor moral de la humanitat no està disponible com ho estan en canvi els instruments que s'usen; existeix com a invitació a la llibertat i com a possibilitat per a ella. Però això significa que:

a) L'estat recte de les coses humanes, el benestar moral del món, mai no pot garantir-se només a través d'estructures, per molt vàlides que siguin. Aquestes estructures no sols són importants, sinó necessàries; això no obstant, no poden ni han de deixar al marge la llibertat de l'home. Fins i tot les millors estructures funcionen únicament quan en una comunitat hi ha unes conviccions vives capaces de motivar els homes per a una adhesió lliure a l'ordenament comunitari. La llibertat necessita una

convicció; i una convicció no existeix per ella mateixa, sinó que ha de ser conquerida comunitàriament sempre novament.

b) Ja que l'home continua sent sempre lliure i la seva llibertat és també sempre fràgil, mai no existirà en aquest món el regne del bé definitivament consolidat. Qui promet un món millor que duraria irrevocablement per sempre, fa una falsa promesa, perquè ignora la llibertat humana. La llibertat ha de ser conquerida per al bé una vegada i una altra. La lliure adhesió al bé mai no existeix simplement per si mateixa. Si hi hagués estructures que establissin de manera definitiva una determinada –bona– condició del món, es negaria la llibertat de l'home, i per això, al cap i a la fi, de cap manera no serien estructures bones.

25. Una conseqüència del que s'ha dit és que la recerca, sempre nova i fatigosa, de rectes ordenaments per a les realitats humanes és una tasca de cada generació; mai no és una tasca que es pugui donar simplement per conclosa. Això no obstant, cada generació ha d'oferir també la seva aportació per establir ordenaments convincents de llibertat i de bé, que ajudin a la generació successiva, com a orientació per a l'ús correcte de la llibertat humana, i donin també així, sempre dins els límits humans, una certa garantia també per al futur. Amb altres paraules: les bones estructures ajuden, però per si mateixes no basten. L'home mai no pot ser redimit només des de l'exterior. Francis Bacon i els seguidors del corrent de pensament de l'edat moderna inspirada en ell, es van equivocar en considerar que l'home seria redimit per mitjà de la ciència. Amb una

expectativa així es demana massa a la ciència; aquesta espècie d'esperança és fal·laç. La ciència pot contribuir molt a la humanització del món i de la humanitat. Però també pot destruir l'home i el món si no està orientada per forces externes a ella mateixa. D'altra banda, hem de constatar també que el cristianisme modern, davant els èxits de la ciència en la progressiva estructuració del món, s'ha concentrat en gran part només sobre l'individu i la seva salvació. Amb això ha reduït l'horitzó de la seva esperança i no ha reconegut tampoc suficientment la grandesa de la seva comesa, si bé és important el que ha continuat fent per a la formació de l'home i l'atenció dels febles i dels que pateixen.

26. No és la ciència el que redimeix l'home. L'home és redimit per l'amor. Això és vàlid fins i tot en l'àmbit purament intramundà. Quan un experimenta un gran amor en la seva vida, es tracta d'un moment de *redempció* que dóna un nou sentit a la seva existència. Però molt aviat s'adona també que l'amor que se li ha donat, per ell mateix, no soluciona el problema de la seva vida. És un amor fràgil. Pot ser destruït per la mort. L'ésser humà necessita un amor incondicionat. Necessita aquesta certesa que li fa dir: «Ni la mort ni la vida, ni els àngels ni les potències, ni el present ni el futur, ni els poders, ni el món de dalt ni el de sota, ni res de l'univers creat no ens podrà separar de l'amor de Déu que s'ha manifestat en Jesucrist, Senyor nostre» (Rm 8,38-39). Si hi ha aquest amor absolut amb la seva certesa absoluta, llavors –només llavors– l'home és «redimit», passi el que passi en el seu cas particular. Això és el que s'ha d'entendre quan diem que Jesucrist ens ha «redimit». Per mitjà d'ell estem segurs

de Déu, d'un Déu que no és una llunyana causa primera del món, perquè el seu Fill unigènit s'ha fet home i cadascú pot dir d'ell: «Visc gràcies a la fe en el Fill de Déu, que em va estimar i es va entregar ell mateix per mi» (Ga 2,20).

27. En aquest sentit, és veritat que qui no coneix Déu, encara que tingui moltes esperances, en el fons està sense esperança, sense la gran esperança que sosté tota la vida (cf. Ef 2,12). La vertadera, la gran esperança de l'home que resisteix malgrat totes les desil·lusions, només pot ser Déu, el Déu que ens ha estimat i que ens continua estimant «fins a l'extrem», «fins al compliment total» (cf. Jn 13,1; 19,30). Qui ha estat tocat per l'amor comença a intuir què és el que seria pròpiament *vida*. Comença a intuir què vol dir la paraula *esperança* que hem trobat en el ritu del baptisme: de la fe s'espera la *vida eterna*, la vida veritable que, totalment i sense amenaces, és senzillament vida en tota la seva plenitud. Jesús, que va dir d'ell mateix que havia vingut perquè nosaltres tinguem vida i en tinguem en plenitud, en abundància (cf. Jn 10,10), ens va explicar també què significa *vida*: «La vida eterna és que et coneguin a tu, l'únic Déu veritable, i aquell que tu has enviat, Jesucrist» (Jn 17,3). La vida en el seu vertader sentit no la té un només per a ell mateix, ni tampoc només per ell mateix: és una relació. I tota la vida és relació amb qui és la font de la vida. Si estem en relació amb aquell que no mor, que és la Vida mateixa i l'Amor mateix, llavors estem en la vida. Llavors «vivim».

28. Però ara sorgeix la pregunta: d'aquesta manera, no hem recaïgut potser en l'individualisme de la salvació? En l'esperança només per a mi que, a més,

precisament per això, no és una esperança vertadera perquè oblida i descuida els altres? No. La relació amb Déu s'estableix a través de la comunió amb Jesús, perquè només i únicament amb les nostres forces no la podem aconseguir. En canvi, la relació amb Jesús és una relació amb aquell que es va entregar a si mateix en rescate per tots nosaltres (cf. 1Tm 2,6). Estar en comunió amb Jesucrist ens fa participar en el seu ser «per a tots», fa que aquesta sigui la nostra manera de ser. Ens compromet en favor dels altres, però només estant en comunió amb ell podem realment arribar a ser per als altres, per a tots. Voldria citar en aquest context el gran doctor grec de l'Església, sant Màxim el Confessor (†662), el qual exhorta primer a no anteposar res al coneixement i a l'amor de Déu, però passa de seguida a aplicacions molt pràctiques: «Qui estima Déu no pot guardar per a si els diners, sinó que els reparteix "segons Déu" [...], a imitació de Déu, sense cap discriminació.»¹⁹ De l'amor a Déu es deriva la participació en la justícia i en la bondat de Déu vers els altres; estimar Déu requereix la llibertat interior respecte a tot el que es posseeix i totes les coses materials: l'amor de Déu es manifesta en la responsabilitat per l'altre.²⁰ En la vida de sant Agustí podem observar de manera commovedora la mateixa relació entre amor de Déu i responsabilitat amb els homes. Després de la seva conversió a la fe cristiana va voler, junt amb alguns amics d'idees afins, portar una vida que estigués dedicada totalment a la paraula de Déu i a les coses eternes. Va voler realitzar amb valors cristians l'ideal de la vida contemplativa descrit en la gran filosofia grega, elegint d'aquesta manera «la millor part» (Lc 10,42). Però les coses

van ser d'una altra manera. Mentre participava en la missa dominical, a la ciutat portuària d'Hipona, va ser cridat a banda pel bisbe, fora de la multitud, i obligat a deixar-se ordenar per a exercir el ministeri sacerdotal en aquella ciutat. Fixant-se retrospectivament en aquell moment, escriu en les seves *Confessions*: «Aterrit pels meus pecats i pel pes enorme de les meves misèries, havia meditat en el meu cor i decidit fugir a la soledat. Mes tu m'ho vas prohibir i em vas tranquil·litzar, dient: "Ell [Crist] ha mort per tots perquè els qui viuen ja no visquin per a ells mateixos, sinó per a aquell qui ha mort i ressuscitat per tots ells" (cf. 2Co 5,15).»²¹ Crist va morir per tots. Viure per a ell significa deixar-se modelar en el seu «ser-per a».

29. Això va suposar per a Agustí una vida totalment nova. Així va descriure una vegada la seva vida quotidiana: «Corregir els indisiplinats, confortar els pusil·lànimes, sostenir els febles, refutar els adversaris, guardar-se dels insidiosos, instruir els ignorants, estimular els indolents, aplacar els busca-raons, moderar els ambiciosos, animar els descoratjats, calmar els contendents, ajudar els pobres, alliberar els oprimits, mostrar aprovació als bons, tolerar els dolents i [pobre de mi!] estimar a tots.»²² «És l'Evangeli el que m'espanta»,²³ aquest temor saludable que ens impedeix viure per a nosaltres mateixos i que ens impulsa a transmetre la nostra esperança comuna. De fet, aquesta era precisament la intenció d'Agustí en la difícil situació de l'imperi romà, que amenaçava també l'Àfrica romana i que, al final de la vida d'Agustí, va arribar a destruir-la; va voler transmetre esperança, l'esperança que li venia de la fe i que, en total contrast amb el seu caràcter

introvertit, el va fer capaç de participar decididament i amb totes les seves forces en l'edificació de la ciutat. En el mateix capítol de les *Confessions*, en el qual acabem de veure el motiu decisiu del seu compromís «per a tots», diu també: Crist «intercedeix per nosaltres; si no fos així es desesperaria. Perquè moltes i grans són les meves malalties; sí, són moltes i grans, encara que més gran és la teva medicina. De no haver-se, el teu Verb, fet carn i habitat entre nosaltres, hauríem pogut jutjar-lo apartat de la naturalesa humana i desesperar de nosaltres».²⁴ Gràcies a la seva esperança, Agustí es va dedicar a la gent senzilla i a la seva ciutat; va renunciar a la seva noblesa espiritual i va predicar i va actuar de manera senzilla per a la gent senzilla.

30. Resumim el que fins ara ha aflo- rat en el desenvolupament de les nostres reflexions. Al llarg de la seva existència, l'home té moltes esperances, més grans o més petites, diferents segons els períodes de la seva vida. A vegades pot semblar que una d'aquestes esperances l'omple totalment i que no en necessita cap altra. En la joventut pot ser l'esperança de l'amor gran i satisfactori; l'esperança d'una certa posició en la professió, d'un o altre èxit determinant per a la resta de la seva vida. Això no obstant, quan aquestes esperances es compleixen, es veu clarament que això, en realitat, no ho era tot. Està clar que l'home necessita una esperança que vagi més enllà. És evident que només pot acontentar-se amb quelcom infinit, quelcom que serà sempre més del que mai podrà aconseguir. En aquest sentit, l'època moderna ha desenvolupat l'esperança de la instauració d'un món perfecte que semblava poder-se aconseguir gràcies als coneixements de la

ciència i a una política fundada científicament. Així, l'esperança bíblica del regne de Déu ha estat reemplaçada per l'esperança del regne de l'home, per l'esperança d'un món millor que seria el vertader *regne de Déu*. Aquesta esperança semblava ser finalment l'esperança gran i realista, la que l'home necessita. Aquesta seria capaç de mobilitzar –per algun temps– totes les energies de l'home; aquest gran objectiu semblava merèixer tota mena d'esforços. Però al llarg del temps es va veure clarament que aquesta esperança es va allunyant cada cop més. Per damunt de tot es va prendre consciència que aquesta era potser una esperança per als homes del demà, però no una esperança per a mi. I encara que el *per a tots* formi part de la gran esperança –no puc certament arribar a ser feliç contra o sense els altres–, és veritat que una esperança que no es refereixi a mi personalment, ni tan sols és una veritable esperança. També va resultar evident que aquesta era una esperança contra la llibertat, perquè la situació de les realitats humanes depèn en cada generació de la lliure decisió dels homes que pertanyen a ella. Si, a causa de les condicions i de les estructures, se'ls privés d'aquesta llibertat, el món, al cap i a la fi, no seria bo, perquè un món sense llibertat no seria en absolut un món bo. Així, encara que sigui necessari un interès constant per a millorar el món, el món millor del demà no pot ser el contingut propi i suficient de la nostra esperança. Pel que fa a això es planteja sempre la pregunta: Quan és *millor* el món? Què és el que el fa bo? Segons quin criteri es pot valorar si és bo? I per quines vies es pot aconseguir aquesta *bondat*?

31. Més encara: nosaltres necessitem tenir esperances –més grans o més peti-

tes–, que dia a dia ens mantinguin en camí. Però sense la gran esperança, que ha de superar tota la resta, aquelles no basten. Aquesta gran esperança només pot ser Déu, que abraça l'univers i que ens pot proposar i donar el que per nosaltres mateixos no podem aconseguir. El fet de ser agraciats per un do forma part de l'esperança. Déu és el fonament de l'esperança; però no qualsevol déu, sinó el Déu que té un rostre humà i que ens ha estimat fins a l'extrem, a cadascú en particular i a la humanitat en el seu conjunt. El seu regne no és un més enllà imaginari, situat en un futur que mai no arriba; el seu regne està present allí on ell és estimat i on el seu amor ens aconsegueix. Només el seu amor ens dóna la possibilitat de perseverar cada dia amb tota sobrietat, sense perdre l'impuls de l'esperança, en un món que per la seva naturalesa és imperfecte. I, al mateix temps, el seu amor és per a nosaltres la garantia que hi ha allò que només arribem a intuir vagament i que, això no obstant, esperem en el més íntim del nostre ser: la vida que és «realment» vida. Procurarem concretar més aquesta idea en l'última part, fixant la nostra atenció en alguns «llocs» d'aprenentatge i exercici pràctic de l'esperança.

«Llocs» d'aprenentatge i de l'exercici de l'esperança

1. La pregària com a escola de l'esperança

32. Un lloc primer i essencial d'aprenentatge de l'esperança és la pregària. Quan ja ningú no m'escolta, Déu encara ho fa. Quan ja no puc parlar amb ningú, ni invocar ningú, sempre puc parlar amb Déu. Si ja no hi ha ningú que pugui ajudar-me –quan es tracta d'una necessitat o

d'una expectativa que supera la capacitat humana d'esperar–, ell pot ajudar-me.²⁵ Si em veig relegat a l'extrema soledat...; qui resa mai no està totalment sol. Dels seus tretze anys de presó, nou dels quals en aïllament, l'inoblidable cardenal Nguyen Van Thuan ens ha deixat un preciós opuscle: *Pregàries d'esperança*. Durant tretze anys a la presó, en una situació de desesperació aparentment total, l'escolta de Déu, poder parlar-li, va ser per a ell una força creixent d'esperança, que després del seu alliberament li va permetre ser per als homes de tot el món un testimoni de l'esperança, aquesta gran esperança que no s'apaga ni tan sols en les nits de la soledat.

33. Agustí va il·lustrar de manera molt bonica la relació íntima entre oració i esperança en una homilia sobre la Primera Carta de Sant Joan. Ell defineix la pregària com un exercici del desig. L'home ha estat creat per a una gran realitat, per a Déu mateix, per a ser omplert per ell. Però el seu cor és massa petit per a la gran realitat que se li lliura. Ha de ser eixamplat. «Déu, retardant [el seu do], eixampla el desig; amb el desig, eixampla l'ànima i, eixamplant-la, la fa capaç [del seu do].» Agustí es refereix a sant Pau, el qual diu d'ell mateix que viu llançat cap allò que hi ha al davant (cf. Fl 3,13). Després empra una imatge molt bonica per descriure aquest procés d'eixamplament i preparació del cor humà. «Imagina't que Déu vol omplir-te de mel [símbol de la tendresa i la bondat de Déu]; si estàs ple de vinagre, on posaràs la mel?» El got, és a dir el cor, ha de ser primer eixamplat i després purificat: alliberat del vinagre i del seu sabor. Això requereix esforç, és dolorós, però només així s'aconsegueix la capaci-

tació per al que estem destinats.²⁶ Encara que Agustí parla directament només de la receptivitat amb Déu, es veu clarament que amb aquest esforç per alliberar-se del vinagre i del seu sabor, l'home no sols es fa lliure per a Déu, sinó que s'obre també als altres. En efecte, només convertint-nos en fills de Déu podem estar amb el nostre Pare comú. Resar no significa sortir de la història i retirar-se al racó privat de la pròpia felicitat. La manera apropiada de pregar és un procés de purificació interior que ens fa capaços per a Déu i, precisament per això, capaços també per als altres. En la pregària, l'home ha d'aprendre què és el que veritablement pot demanar a Déu, què és digne de Déu. Ha d'aprendre que no pot resar contra l'altre. Ha d'aprendre que no pot demanar coses superficials i banals que desitja en aquest moment, la petita esperança equivocada que l'allunya de Déu. Ha de purificar els seus desitjos i les seves esperances. Ha d'alliberar-se de les mentides ocultes amb què s'enganya a ell mateix: Déu les escruta, i la confrontació amb Déu obliga l'home a reconèixer-les també. «Qui s'adona d'una falta involuntària? Disculpa allò que em passa inadvertit!», prega el salmista (19[18],13). No reconèixer la culpa, la il·lusió d'innocència, no em justifica ni em salva, perquè l'ofuscació de la consciència, la incapacitat de reconèixer en mi el mal com a tal, és culpa meva. Si Déu no existeix, llavors potser he de refugiar-me en aquestes mentides, perquè no hi ha ningú que pugui perdonar-me, ningú que sigui el veritable criteri. En canvi, la trobada amb Déu desperta la meva consciència perquè aquesta ja no m'ofereixi més una autojustificació, ni sigui un simple reflex de mi mateix i dels contemporanis que em condicionen,

sinó que es transformi en capacitat per a escoltar el Bé mateix.

34. Per tal que la pregària produeixi aquesta força purificadora ha de ser, d'una banda, molt personal, una confrontació del meu jo amb Déu, amb el Déu viu. Però, per una altra, ha d'estar guiada i il·luminada una vegada i una altra per les grans pregàries de l'Església i dels sants, per la pregària litúrgica, en la qual el Senyor ens ensenya constantment a resar correctament. El cardenal Nguyen Van Thuan explica en el seu llibre d'exercicis espirituals com en la seva vida va haver-hi llargs períodes d'incapacitat per resar i com ell es va aferrar a les paraules de la pregària de l'Església: el *parenostre*, l'*avemaria* i les oracions de la litúrgia.²⁷ En l'oració hi ha d'haver sempre aquesta interrelació entre oració pública i oració personal. Així podem parlar a Déu, i així Déu ens parla a nosaltres. D'aquesta manera es realitzen en nosaltres les purificacions, a través de les quals arribem a ser capaços de Déu i adients per al servei als homes. Així ens fem capaços de la gran esperança i ens convertim en ministres de l'esperança per als altres: l'esperança en sentit cristià és sempre esperança per als altres. I és esperança activa, amb la qual lluitem perquè les coses no acabin en un «final pervers». És també esperança activa en el sentit que mantenim el món obert a Déu. Només així roman també com a esperança veritablement humana.

II. *L'actuar i el sofrir com a «llocs» d'aprenentatge de l'esperança*

35. Tota actuació seriosa i recta de l'home és esperança en acte. Ho és per damunt de tot en el sentit que així mirem de portar endavant les nostres esperances, més grans o més petites: solucionar

aquesta o aquella altra comesa important per a l'esdevenidor de la nostra vida; col·laborar amb el nostre esforç perquè el món arribi a ser una mica més lluminós i humà, i perquè s'obrin així també les portes cap al futur. Però l'esforç quotidià per continuar la nostra vida i pel futur de tots ens cansa o es converteix en fanatisme si no està il·luminat per la llum d'aquella esperança més gran que no pot ser destruïda ni tan sols per frustracions petites ni pel fracàs dels esdeveniments d'importància històrica. Si no podem esperar més del que és efectivament possible en cada moment i del que podem esperar que les autoritats polítiques i econòmiques ens ofereixin, la nostra vida es veu abocada molt aviat a quedar sense esperança. És important, malgrat això, saber que jo encara puc esperar, encara que aparentment ja no tingui res més per esperar per a la meua vida o per al moment històric que estic vivint. Només la gran esperança-certesa que, malgrat totes les frustracions, la meua vida personal i la història en el seu conjunt estan custodiades pel poder indestructible de l'Amor, gràcies al qual tenen per a ell sentit i importància; només una esperança així pot en aquest cas donar encara ànim per actuar i continuar. Certament, no «podem construir» el regne de Déu amb les nostres forces, el que construïm és sempre regne de l'home amb tots els límits propis de la naturalesa humana. El regne de Déu és un do, i precisament per això és gran i bonic, i constitueix la resposta a l'esperança. I no podem –per emprar la terminologia clàssica– «merèixer» el cel amb les nostres obres. Aquest és sempre més que no pas mereixem, de la mateixa manera que ser estimats mai no és quelcom «merescut», sinó que sempre

és un do. Això no obstant, fins i tot sent plenament conscients de la «plusvàlua» del cel, continua sent sempre veritat que el nostre obrar no és indiferent davant Déu i, per tant, tampoc és indiferent per al desplegament de la història. Podem obrir-nos nosaltres mateixos i obrir el món perquè hi entri Déu: la veritat, l'amor i el bé. És el que han fet els sants que, com a «col·laboradors de Déu», han contribuït a la salvació del món (cf. 1Co 3,9; 1Te 3,2). Podem alliberar la nostra vida i el món de les intoxicacions i contaminacions que podrien destruir el present i el futur. Podem descobrir i tenir netes les fonts de la creació, i així, junt amb la creació que ens precedeix com a do, fer el que és just, tenint en compte les seves exigències i la seva finalitat. Això continua tenint sentit encara que en aparença no tinguem èxit o ens vegem impotents davant la superioritat de forces hostils. Així, d'una banda, del nostre obrar brolla esperança per a nosaltres i per als altres; però al mateix temps, el que ens dóna ànims i orienta la nostra activitat, tant en els moments bons com en els dolents, és la gran esperança fundada en les promeses de Déu.

36. Igual que l'obrar, també el sofriment forma part de l'existència humana. Aquest es deriva, d'una banda, de la nostra finitud, i, d'una altra, de la gran quantitat de culpes acumulades al llarg de la història, i creix de manera imparable també en el present. Convé certament fer tot el que es pugui per a disminuir el sofriment; impedir en la mesura que es pugui el patiment dels innocents; alleujar els dolors i ajudar a superar les malalties psíquiques. Tots aquests són deures tant de la justícia com de l'amor i formen part de les exigències fonamentals de l'existència cristiana i de

tota vida realment humana. En la lluita contra el dolor físic s'han fet grans progressos, encara que en les últimes dècades ha augmentat el patiment dels innocents i també les malalties psíquiques. És cert que hem de fer tot el que es pugui per superar el patiment, però extirpar-lo del món per complet no és a les nostres mans, simplement perquè no podem desprendre'ns de la nostra limitació, i perquè cap de nosaltres no és capaç d'eliminar el poder del mal, de la culpa, que —ho veiem— és una font contínua de patiment. Això només podria fer-ho Déu: i només un Déu que, fent-se home, entrés personalment en la història i hi sofrís. Nosaltres sabem que aquest Déu existeix i que, per tant, aquest poder que «treu el pecat del món» (Jn 1,29) és present en el món. Amb la fe en l'existència d'aquest poder ha sorgit en la història l'esperança de la salvació del món. Però es tracta precisament d'esperança i no tant de compliment; esperança que ens dóna el valor per posar-nos de la part del bé encara que sembli que ja no hi ha esperança, i conscients, a més, que, veient el desenvolupament de la història tal com es manifesta externament, el poder de la culpa roman com una presència terrible, fins i tot per al futur.

37. Tornem al nostre tema. Podem intentar limitar el sofriment, lluitar contra ell, però no podem suprimir-lo. Precisament quan els homes, intentant evitar tota malaltia, proven d'allunyar-se de tot el que podria significar aflicció, quan volen estalviar-se la fatiga i el dolor de la veritat, de l'amor i del bé, cauen en una vida buida en què potser ja no hi ha el dolor, però en la qual la fosca sensació de la falta de sentit i de la soledat és molt més gran encara. El que guareix l'home no és esquivar el

sofriment i fugir davant el dolor, sinó la capacitat d'acceptar la tribulació, madurar en ella i trobar-hi un sentit mitjançant la unió amb Crist, que ha sofert amb amor infinit. En aquest context, voldria citar algunes frases d'una carta del màrtir vietnamita Pau Le-Bao-Thin (†1857) en les quals ressalta aquesta transformació del patiment mitjançant la força de l'esperança que prové de la fe. «Jo, Pau, empresonat pel nom de Crist, us vull explicar les tribulacions a què em veig submergit cada dia, perquè, enfervorits en l'amor de Déu, lloeu amb mi el Senyor, perquè és eterna la seva misericòrdia (cf. Sl 136 [135]). Aquesta presó és un veritable infern: als cruels suplicis de tota mena, com ara grillons, cadenes de ferro i lligams, cal afegir-hi l'odi, les venjançes, les calúrnies, paraules indecents, baralles, actes perversos, juraments injustos, malediccions i, finalment, angoixes i tristesa. Però Déu, que en un altre temps va alliberar els tres joves del forn de foc, és sempre amb mi i em lliura de les tribulacions i les converteix en dolçor, perquè és eterna la seva misericòrdia. Enmig d'aquests turments, que aterririen a qualsevol, per la gràcia de Déu estic ple de goig i alegria, perquè no estic sol, sinó que Crist és amb mi [...]. Com resistir aquest espectacle, veient cada dia com els emperadors, els mandarins i els seus cortesans blasfemen el teu sant nom, Senyor, que seus sobre els querubins i serafins? (cf. Sl 80 [79],2). Mira, la teva creu és trepitjada pels pagans! On és la teva glòria? En veure tot això, prefereixo, encès en el teu amor, morir esquarterat, en testimoni del teu amor. Mostra, Senyor, el teu poder, salva'm i dóna'm el teu suport, perquè la força es manifesti en la meua debilitat i sigui glorificada davant els

gentils [...]. Estimats germans, en escoltar tot això, plens d'alegria, heu de donar gràcies incessants a Déu, de qui procedeix tot bé; beneïu amb mi el Senyor, perquè és eterna la seva misericòrdia [...]. Us escric tot això perquè s'uneixin la vostra fe i la meva. Enmig d'aquesta tempestat tiro l'àncora fins al tron de Déu, esperança viva del meu cor.»²⁸ Aquesta és una carta «des de l'infern». S'hi expressa tot l'horror d'un camp de concentració en el qual, als turments per part dels tirans, s'afegeix el desencadenament del mal en les víctimes mateixes que, d'aquesta manera, es converteixen fins i tot en nous instruments de la crueltat dels torturadors. És una carta des de l'«infern», però en ella es fa realitat l'exclamació del Salm: «Si pujava dalt al cel, hi ets present, si m'ajeia als inferns, també t'hi trobo. [...] ¿Diré, doncs, que m'amaguin les tenebres i tingui per llum la negra nit? Per a tu no són fosques les tenebres i la nit és tan clara com el dia» (Sl 139 [138],8-12; cf. Sl 23[22],4). Crist ha baixat a l'«infern» i així és a prop de qui hi ha estat llançat, transformant per mitjà seu les tenebres en llum. El patiment i els turments són terribles i gairebé insuportables. Això no obstant, ha sorgit l'estrella de l'esperança, l'àncora del cor arriba fins el tron de Déu. No es deslliga el mal de l'home, sinó que venç la llum: el patiment –sense deixar de ser patiment– es converteix, malgrat tot, en cant de lloança.

38. La grandesa de la humanitat està determinada essencialment per la seva relació amb el sofriment i amb el qui sofreix. Això és vàlid tant per a l'individu com per a la societat. Una societat que no aconsegueix acceptar els qui pateixen i no és capaç de contribuir mitjançant la compassió a fer que el patiment sigui compar-

tit i suportat també interiorment, és una societat cruel i inhumana. Al seu torn, la societat no pot acceptar els qui pateixen i donar-los suport en la seva malaltia si els individus mateixos no són capaços de fer-ho, i, en definitiva, l'individu no pot acceptar el patiment de l'altre si no aconsegueix trobar personalment en el sofriment un sentit, un camí de purificació i maduració, un camí d'esperança. En efecte, acceptar l'altre que pateix significa assumir d'alguna forma el seu patiment, de manera que aquest arribi a ser també meu. Però precisament perquè ara s'ha convertit en patiment compartit, en el qual s'esdevé la presència d'un altre, aquest sofriment queda traspasat per la llum de l'amor. La paraula llatina *consolatio*, 'consolació', ho expressa de manera molt bonica, suggerint un *ser-amb* en la soledat, que llavors ja no és soledat. Però també la capacitat d'acceptar el patiment per amor del bé, de la veritat i de la justícia, és constitutiva de la grandesa de la humanitat perquè, en definitiva, quan el meu benestar, la meva incolumitat, és més important que la veritat i la justícia, llavors preval el domini del més fort, i regnen la violència i la mentida. La veritat i la justícia han d'estar per sobre de la meva comoditat i incolumitat física, si no la meva vida es converteix en mentida. I també el *sí* a l'amor és font de sofriment, perquè l'amor exigeix sempre noves renúncies del meu jo, en les quals em deixo modelar i ferir. En efecte, no pot haver-hi amor sense aquesta renúncia també dolorosa per a mi, d'altra manera es converteix en pur egoisme i, amb això, s'anul·la a si mateix com a amor.

39. Patir amb l'altre, pels altres; patir per amor de la veritat i de la justícia; patir a causa de l'amor i a fi de convertir-se en

una persona que estima realment, són elements fonamentals d'humanitat, la pèrdua de la qual destruiria l'home mateix. Però un cop més sorgeix la pregunta: som capaços d'això? L'altre és tan important perquè, per ell, jo em converteixi en una persona que pateix? És tan important per a mi la veritat per compensar el patiment? És tan gran la promesa de l'amor que justifiqui el do de mi mateix? En la història de la humanitat, la fe cristiana té precisament el mèrit d'haver suscitat en l'home, de manera nova i més profunda, la capacitat d'aquestes maneres de patir que són decisives per a la seva humanitat. La fe cristiana ens ha ensenyat que veritat, justícia i amor no són simplement ideals, sinó realitats d'enorme densitat. En efecte, ens ha ensenyat que Déu –la Veritat i l'Amor en persona– ha volgut patir per nosaltres i amb nosaltres. Bernat de Claravall va encunyar la meravellosa expressió: «Impassibilis est Deus, sed non incompassibilis»,²⁹ 'Déu no pot patir, però pot compadir'. L'home té un valor tan gran per a Déu que es va fer home per poder *com-patir* ell mateix amb l'home, de manera molt real, en carn i sang, com ens ho manifesta el relat de la Passió de Jesús. Per això, en cada pena humana hi ha entrat un que comparteix el sofrir i el patir; d'aquí es difon en cada patiment la *con-solatio*, el consol de l'amor participat de Déu, i així apareix l'estrella de l'esperança. Certament, en les nostres penes i proves menors sempre necessitem també les nostres grans o petites esperances: una visita afable, el guariment de les ferides internes i externes, la solució positiva d'una crisi, etc. També aquests tipus d'esperança poden ser suficients en les proves més o menys petites. Però en les proves

veritablement greus, en les quals he de prendre la decisió definitiva d'anteposar la veritat al benestar, a la carrera, a la possessió, és necessària la veritable certesa, la gran esperança de què hem parlat. Per això necessitem també testimonis, màrtirs, que s'han entregat totalment, perquè ens ho demostrin dia a dia. Els necessitem en les petites alternatives de la vida quotidiana, per preferir el bé a la comoditat, sabent que precisament així vivim realment la vida. Diguem-ho un cop més: la capacitat de patir per amor de la veritat és un criteri d'humanitat. Això no obstant, aquesta capacitat de patir depèn del tipus i de la grandesa de l'esperança que portem dins i sobre la qual ens basem. Els sants van poder recórrer el gran camí de ser homes de la mateixa manera que Crist el va recórrer abans que nosaltres, perquè estaven replets de la gran esperança.

40. Voldria afegir encara una petita observació sobre els esdeveniments de cada dia que no és del tot insignificant. La idea de poder oferir les petites dificultats quotidianes, que ens afligeixen una vegada i una altra com punxades més o menys molestes, donant-los així un sentit, eren part d'una forma de devoció encara molt difosa fins no fa gaire temps, encara que avui potser és menys practicada. En aquesta devoció hi havia sens dubte coses exagerades i fins i tot podria ser que malsanes, però convé preguntar-se si potser no comportava d'alguna manera alguna cosa essencial que pogués ser-nos d'ajuda. Què vol dir *oferir*? Aquestes persones estaven convençudes de poder incloure les seves petites dificultats en el gran com-patir de Crist, que així entraven a formar part d'alguna manera en el tresor de compassió que necessita el gènere

humà. D'aquesta manera, les petites contrarietats diàries podrien trobar també un sentit i contribuir a fomentar el bé i l'amor entre els homes. Potser ens haurem de preguntar realment si això no podria tornar a ser una perspectiva sensata també per a nosaltres.

III. *El Judici com a «lloc» d'aprenentatge i exercici de l'esperança*

41. La part central del gran Credo de l'Església, que tracta del misteri de Crist des del seu naixement etern del Pare i el naixement temporal de la Mare de Déu, per seguir amb la creu i la resurrecció i arribar fins al seu retorn, es conclou amb les paraules: «i tornarà gloriós a judicar els vius i els morts». Ja des dels primers temps, la perspectiva del Judici ha influït en els cristians, també en la seva vida diària, com a criteri per a ordenar la vida present, com una crida a la seva consciència i, al mateix temps, com una esperança en la justícia de Déu. La fe en Crist mai no ha mirat només endarrere ni només amunt, sinó sempre endavant, cap a l'hora de la justícia que el Senyor havia preannunciat repetidament. Aquest mirar endavant ha donat la importància que té el present per al cristianisme. En la configuració dels edificis sagrats cristians, que volia fer visible l'amplitud històrica i còsmica de la fe en Crist, es va fer habitual representar a la part oriental el Senyor que torna com a rei –imatge de l'esperança–, mentre que a la part occidental hi havia el Judici final com a imatge de la responsabilitat respecte a la nostra vida, una representació que mirava i acompanyava els fidels justament en el seu retorn a la quotidianitat. En el desenvolupament de la iconografia, però, s'ha donat després cada cop més relleu a

l'aspecte amenaçador i lúgubre del Judici, que òbviament fascinava els artistes més que no pas l'esplendor de l'esperança, que quedava ben sovint excessivament ocult sota l'amenaça.

42. En l'època moderna, la idea del Judici final s'ha esvaït: la fe cristiana s'entén i orienta sobretot cap a la salvació personal de l'ànima; la reflexió sobre la història universal, en canvi, està dominada en gran part per la idea del progrés. Però el contingut fonamental de l'espera del Judici no és que hagi simplement desaparegut, sinó que ara assumeix una forma totalment diferent. L'ateisme dels segles XIX i XX, per les seves arrels i finalitat, és un moralisme, una protesta contra les injustícies del món i de la història universal. Un món en què hi ha tanta injustícia, tant de patiment dels innocents i tant de cinisme del poder, no pot ser obra d'un Déu bo. El Déu que tingués la responsabilitat d'un món així no seria un Déu just i menys encara un Déu bo. Cal contestar aquest Déu precisament en nom de la moral. I ja que no hi ha un Déu que creï justícia, sembla que ara és l'home mateix qui està cridat a establir-la. Ara bé, si davant el sofriment d'aquest món és comprensible la protesta contra Déu, la pretensió que la humanitat pugui i hagi de fer el que cap Déu no fa ni és capaç de fer, és presumptuosament i intrínsecament falsa. Si d'aquesta premissa s'han derivat les més grans crueltats i violacions de la justícia, no és fruit de la casualitat, sinó que es fonamenta en la falsedat intrínseca d'aquesta pretensió. Un món que ha de crear la seva justícia per si mateix és un món sense esperança. Ningú ni res no respon del patiment dels segles. Ningú ni res no garanteix que el cinisme del poder

—sota qualsevol seductor revestiment ideològic que es presenti— no continuï manejant en el món. Així, els grans pensadors de l'escola de Frankfurt, Max Horkheimer i Theodor W. Adorno, han criticat tant l'ateisme com el teisme. Horkheimer ha exclòs radicalment que pugui trobar-se algun succedani immanent de Déu, però rebutjant al mateix temps també la imatge del Déu bo i just. En una radicalització extrema de la prohibició veterotestamentaria de les imatges, ell parla de la «nostàlgia del totalment Altre», que roman inaccessible: un crit del desig adreçat a la història universal. També Adorno s'ha cenyit decididament a aquesta renúncia a tota imatge i, per tant, exclou també la «imatge» del Déu que estima. Això no obstant, sempre ha subratllat també aquesta dialèctica «negativa» i ha afirmat que la justícia, una veritable justícia, requeriria un món «en el qual no sols seria suprimit el patiment present, sinó també revocat el que és irrevocablement passat».³⁰ Però això significaria —expressat en símbols positius i, per tant, per a ell inapropiats— que no pot haver-hi justícia sense resurrecció dels morts. Però una perspectiva així comportaria «la resurrecció de la carn, quelcom que és totalment aliè a l'idealisme, al regne de l'esperit absolut».³¹

43. També el cristianisme pot i ha d'aprendre sempre novament de la rigorosa renúncia a tota imatge, que és part del primer manament de Déu (cf. Ex 20,4). La veritat de la teologia negativa va ser ressaltada pel IV Concili del Laterà, el qual va declarar explícitament que, per gran que sigui la semblança que apareix entre el Creador i la criatura, sempre és més gran la dissemblança entre ells.³² Per al creient, però, la renúncia a tota imatge no pot arri-

bar fins a l'extrem d'haver-se de detenir, com voldrien Horkheimer i Adorno, en el no a ambdues tesis, el teisme i l'ateisme. Déu mateix s'ha donat una *imatge*: el Crist que s'ha fet home. En ell, el Crucificat, es porta a l'extrem la negació de les falses imatges de Déu. Ara Déu revela el seu rostre precisament en la figura de qui pateix i comparteix la condició de l'home abandonat per Déu, agafant-la ell mateix. Aquest innocent que pateix s'ha convertit en esperança-certesa: Déu existeix, i Déu sap crear la justícia d'una manera que nosaltres no som capaços de concebre i que, això no obstant, podem intuir en la fe. Sí, hi ha la resurrecció de la carn.³³ Hi ha una justícia.³⁴ Hi ha la *revocació* del patiment passat, la reparació que restableix el dret. Per això la fe en el Judici final és per damunt de tot i sobretot esperança, aquesta esperança la necessitat de la qual s'ha fet evident precisament en les convulsions dels últims segles. Estic convençut que la qüestió de la justícia és l'argument essencial o, en tot cas, l'argument més fort en favor de la fe en la vida eterna. La necessitat merament individual d'una satisfacció plena que se'ns nega en aquesta vida, de la immortalitat de l'amor que esperem, és certament un motiu important per creure que l'home estigui fet per a l'eternitat; però només en relació amb el reconeixement que la injustícia de la història no pot ser l'última paraula en absolut, arriba a ser plenament convincent la necessitat del retorn de Crist i de la vida nova.

44. La protesta contra Déu en nom de la justícia no val. Un món sense Déu és un món sense esperança (cf. Ef 2,12). Només Déu pot crear justícia. I la fe ens dóna aquesta certesa: ell ho fa. La imatge del

Judici final no és en primer lloc una imatge terrorífica, sinó una imatge d'esperança; potser la imatge decisiva per a nosaltres de l'esperança. Però no és potser també una imatge que fa por? Jo diria: és una imatge que exigeix la responsabilitat. Una imatge, per tant, d'aquesta por a què es refereix sant Hilari quan diu que tota la nostra por està relacionada amb l'amor.³⁵ Déu és justícia i crea justícia. Aquest és el nostre consol i la nostra esperança. Però en la seva justícia hi ha també la gràcia. Això ho descobrim girant la mirada cap al Crist crucificat i ressuscitat. Ambdues –justícia i gràcia– han de ser vistes en la seva justa relació interior. La gràcia no exclou la justícia. No converteix la injustícia en dret. No és un drap que ho esborra tot, de manera que tot el que s'ha fet a la terra acabi tenint sempre el mateix valor. Contra aquest tipus de cel i de gràcia ha protestat amb raó, per exemple, Dostoïevskij a la seva novel·la *Els germans Karamazov*. Al final els malvats, al banquet etern, no s'asseuran indistintament a la taula al costat de les víctimes, com si no hagués passat res. Pel que fa a aquest tema voldria citar un text de Plató que expressa un presentiment del judici just, que en gran part és vertader i profitós també per al cristià. Encara que amb imatges mitològiques, però que expressen de manera inequívoca la veritat, diu que al final les ànimes estaran despulades davant el jutge. Ara ja no compta el que van ser un cop en la història, sinó només el que són de debò. «Ara [el jutge] té potser davant seu l'ànima d'un rei [...] o algun altre rei o dominador, i no veu res de sa en ella. La troba flagel·lada i plena de cicatrius causades pel perjuri i la injustícia [...] i tot és tortuós, ple de mentida i supèrbia, i res no és recte,

perquè ha crescut sense veritat. I veu com l'ànima, a causa de l'arbitrarietat, la disbauxa, l'arrogància i la desconsideració en l'actuar, està carregada d'excossos i d'infàmia. Davant un espectacle així, l'envia de seguida a la presó, on patirà els càstigs merescuts [...]. Però a vegades veu davant seu una ànima diferent, una que ha anat portant una vida piadosa i sincera [...], se'n complau i l'envia a l'illa dels benaurats.»³⁶ A la paràbola del ric epuló i el pobre Llätzer (cf. Lc 16,19-31), Jesús ha presentat com a advertència la imatge d'un ànima similar, arruïnada per l'arrogància i l'opulència, que ha cavat ella mateixa una fossa infranquejable entre ell i el pobre: la fossa del seu lliurament als plaers materials, la fossa de l'oblit de l'altre i de la incapacitat d'estimar, que es transforma ara en una set ardent i ja irremeiable. Hem de notar aquí que, en aquesta paràbola, Jesús no parla del destí definitiu després del Judici universal, sinó que es refereix a una de les concepcions del judaisme antic, és a dir, la d'una condició intermèdia entre mort i resurrecció, un estat en què falta encara la sentència última.

45. Aquesta visió de l'antic judaisme de la condició intermèdia inclou la idea que les ànimes no es troben simplement en una mena de recinte provisional, sinó que pateixen ja un càstig, com ho demostra la paràbola del ric epuló, o que, al contrari, ja gaudeixen de formes provisionals de benaurança. I, en fi, tampoc falta la idea que en aquest estat es puguin donar també purificacions i curacions, amb les quals l'ànima madura per a la comunió amb Déu. L'Església primitiva va assumir aquestes concepcions, de les quals després s'ha desenvolupat gradualment a l'Església occidental la doctrina del pur-

gatori. No ens cal examinar aquí el complicat procés històric d'aquest desenvolupament; ens preguntem només de què es tracta realment. L'opció de vida de l'home es fa en definitiva amb la mort; aquesta vida seva és davant el Jutge. La seva opció, que s'ha forjat en el transcurs de tota la vida, pot tenir diferents formes. Pot haver-hi persones que han destruït totalment en si mateixes el desig de la veritat i la disponibilitat per a l'amor; persones en les quals tot s'ha convertit en mentida; persones que han viscut per a l'odi i que han trepitjat en elles mateixes l'amor. Aquesta és una perspectiva terrible, però en alguns casos de la nostra pròpia història podem distingir amb horror figures d'aquest tipus. En individus així no hi hauria ja res remeiable i la destrucció del bé seria irrevocable: això és el que s'indica amb la paraula infern.³⁷ D'altra banda, pot haver-hi persones puríssimes, que s'han deixat impregnar completament per Déu i, per consegüent, estan totalment obertes al proïsme; persones la comunió de les quals amb Déu orienta ja des d'ara tot el seu ser i el seu caminar cap a Déu els porta només a culminar el que ja són.³⁸

46. Això no obstant, segons la nostra experiència, ni una cosa ni l'altra no són el cas normal de l'existència humana. En gran part dels homes –ho hem de suposar– queda en el més profund del seu ésser una última obertura interior a la veritat, a l'amor, a Déu. Però en les opcions concretes de la vida, aquesta obertura s'ha entelat amb nous compromisos amb el mal; hi ha molta brutícia que va posant-se damunt de la puresa, de la qual, però, queda la set, i, malgrat tot, rebrota un cop més des del fons de la immundícia i és present en l'ànima. Què passa amb aquestes persones

quan compareixen davant el Jutge? Tota la brutícia que han acumulat en la seva vida, es convertirà de sobte en irrellevant? O, quina altra cosa podria passar? Sant Pau, a la Primera Carta als Corintis, ens dóna una idea de l'efecte divers del judici de Déu sobre l'home, segons les seves condicions. Ho fa amb imatges que volen expressar d'alguna manera l'invisible, sense que puguem traduir aquestes imatges en conceptes, simplement perquè no podem guaitar en el que hi ha més enllà de la mort ni en tenim cap experiència. Pau diu sobre l'existència cristiana, en primer lloc, que aquesta està construïda sobre un fonament comú: Jesucrist. Aquest és un fonament que resisteix. Si hem romàs fermes sobre aquest fonament i hem construït sobre ell la nostra vida, sabem que aquest fonament no se'ns pot treure ni tan sols en la mort. I continua: «Sobre aquest fonament es pot construir amb or, amb plata, amb pedres precioses, o bé amb fusta, amb herba seca o amb palla, i ja es veurà què val l'obra de cadascú: el dia del judici la posarà en evidència, perquè es manifestarà acompanyat de foc, i el foc comprovarà el valor de cada obra. Si l'obra resisteix, el qui l'ha construïda en rebrà la recompensa, mentre que, si crema, en sofrirà la pèrdua, tot i que ell se salvarà, però com qui s'escapa just del foc» (3,12-15). En tot cas, en aquest text es mostra amb nitidesa que la salvació dels homes pot tenir diverses formes; que algunes de les obres construïdes poden consumir-se totalment; que per salvar-se és necessari travessar el «foc» en primera persona per arribar a ser definitivament capaços de Déu i poder prendre part en la taula del banquet nupcial etern.

47. Alguns teòlegs recents pensen que el foc que crema, i que alhora salva, és

Crist mateix, el Jutge i Salvador. La trobada amb ell és l'acte decisiu del Judici. Davant la seva mirada, tota falsedat es desfà. És la trobada amb ell el que, cremant-nos, ens transforma i ens allibera per arribar a ser veritablement nosaltres mateixos. En aquest moment, tot el que s'ha construït durant la vida pot manifestar-se com palla seca, vàcua fanfarroneria, i enfonsar-se. Però en el dolor d'aquesta trobada, en la qual l'impur i malsà del nostre ser se'ns presenta amb tota claredat, hi ha la salvació. La seva mirada, el toc del seu cor, ens guareix a través d'una transformació, certament dolorosa, «com a través del foc». Però és un dolor benaurat, en el qual el poder sant del seu amor ens penetra com una flama, permetent-nos ser per fi totalment nosaltres mateixos i, amb això, totalment de Déu. Així s'entén també amb tota claredat la compenetració entre justícia i gràcia: la nostra manera de viure no és irrellevant, però la nostra immundícia no ens embruta eternament, almenys si romanem orientats cap a Crist, cap a la veritat i l'amor. Al cap i a la fi, aquesta brutícia ha estat ja cremada en la Passió de Crist. En el moment del Judici experimentem i acollim aquest predomini del seu amor sobre tot el mal en el món i en nosaltres. El dolor de l'amor es converteix en la nostra salvació i la nostra alegria. Està clar que no podem calcular amb les mesures cronomètriques d'aquest món la «durada» d'aquest foc que transforma. El «moment» transformador d'aquesta trobada és fora de l'abast del cronometratge terrenal. És temps del cor, temps del «pas» a la comunió amb Déu en el cos de Crist.³⁹ El Judici de Déu és esperança, tant perquè és justícia com perquè és gràcia. Si fos només gràcia que converteix en irrellevant

tot el que és terrenal, Déu continuaria devent-nos encara la resposta a la pregunta sobre la justícia, una pregunta decisiva per a nosaltres davant la història i davant Déu mateix. Si fos pura justícia, podria ser al final només un motiu de temor per a tots nosaltres. L'encarnació de Déu en Crist ha unit l'un amb l'altra –judici i gràcia– de tal manera que la justícia s'estableix amb fermesa: tots nosaltres esperem la nostra salvació «amb temor i respecte» (Fl 2,12). Malgrat això, la gràcia ens permet a tots esperar i encaminar-nos plens de confiança cap a la trobada amb el Jutge, que coneixem com el nostre «advocat», *parakletos* (cf. 1Jn 2,1).

48. Sobre aquest punt cal esmentar encara un aspecte, perquè és important per a la praxi de l'esperança cristiana. El judaisme antic pensa també que es pot ajudar els difunts en la seva condició intermèdia per mitjà de la pregària (cf. per exemple 2Ma 12,38-45: segle I aC.). La praxi respectiva ha estat adoptada pels cristians amb molta naturalitat i és comú tant a l'Església oriental com a l'occidental. L'Orient no coneix un patiment purificador i expiatori de les ànimes en el «més enllà», però coneix certament diversos graus de benaurança, com també de patiment en la condició intermèdia. No obstant això, es pot donar a les ànimes dels difunts «consol i alleujament» per mitjà de l'eucaristia, la pregària i l'almoïna. Que l'amor pugui arribar fins al més enllà, que sigui possible un donar i rebre recíproc, en el qual estem units els uns amb els altres amb vincles d'afecte més enllà del confí de la mort, ha estat una convicció fonamental del cristianisme de tots els segles i continua sent també avui una experiència consoladora. Qui no sent la necessitat de

fer arribar als seus éssers estimats que ja se'n van anar un signe de bondat, de gratitud o també de petició de perdó? Ara ens podríem fer una pregunta més: si el *purgatori* és simplement ser purificat mitjançant el foc en la trobada amb el Senyor, Jutge i Salvador, com pot intervenir una tercera persona, per més que sigui propera a l'altra? Quan plantegem una qüestió similar, hauríem d'adonar-nos que cap ésser humà és una mónada tancada en si mateixa. Les nostres existències estan en profunda comunió entre elles, entrelaçades les unes amb les altres a través de múltiples interaccions. Ningú no viu sol. Ningú no peca sol. Ningú no se salva sol. En la meua vida entra contínuament la dels altres: en el que penso, dic, m'ocupo o faig. I a la inversa, la meua vida entra en la vida dels altres, tant en el bé com en el mal. Així, la meua intercessió de cap manera no és quelcom aliè per a l'altre, quelcom extern, ni tan sols després de la mort. En l'entramat de l'ésser, la meua gratitud amb ell, la meua pregària per ell, pot significar una petita etapa de la seva purificació. I amb això no cal convertir el temps terrenal en el temps de Déu: en la comunió de les ànimes queda superat el simple temps terrenal. Mai no és massa tard per a tocar el cor de l'altre, i mai no és inútil. Així s'aclareix encara més un element important del concepte cristià d'esperança. La nostra esperança és sempre i essencialment també esperança per als altres; només així és realment esperança també per a mi.⁴⁰ Com a cristians, mai no hauríem de preguntar-nos només: Com puc salvar-me jo mateix? Hauríem de preguntar-nos també: Què puc fer perquè d'altres se salvin i perquè sorgeixi també per a ells l'estrella de l'esperança? Llavors

hauré fet el màxim també per la meua salvació personal.

Maria, estrella de l'esperança

49. Amb un himne del segle VIII-IX, per tant de fa més de mil anys, l'Església saluda Maria, la Mare de Déu, com «estrella del mar»: *Ave maris stella*. La vida humana és un camí. Cap a quina meta? Com trobem el rumb? La vida és com un viatge pel mar de la història, sovint fosc i borrascós, un viatge en què escodrinyem els astres que ens indiquen la ruta. Les veritables estrelles de la nostra vida són les persones que han sabut viure rectament. Elles són llums d'esperança. Jesucrist és certament la llum per antonomàsia, el sol que brilla sobre totes les tenebres de la història. Però per arribar fins a ell necessitem també llums properes, persones que donen llum reflectint la llum de Crist, oferint així orientació per a la nostra travessia. I qui millor que Maria podria ser per a nosaltres estrella d'esperança, ella que amb el seu *sí* va obrir la porta del nostre món a Déu mateix; ella que es va convertir a l'Arca vivent de l'Aliança, en la qual Déu es va fer carn, es va fer un de nosaltres, va plantar la seva tenda entre nosaltres (cf. Jn 1,14)?

50. Així, doncs, la invoquem: Santa Maria, tu vas ser una d'aquelles ànimes humils i grans a Israel que, com Simeó, va esperar «que Israel seria consolat» (Lc 2,25) i va esperar, com Ana, «que Jerusalem seria alliberada» (Lc 2,38). Tu vas viure en contacte íntim amb les Sagrades Escripures d'Israel, que parlaven de l'esperança, de la promesa feta a Abraham i a la seva descendència (cf. Lc 1,54-55). Així comprenem el sant temor que et va sobreviure quan l'àngel de Déu va entrar a

la teva habitació i et va dir que donaries a llum a aquell que era l'esperança d'Israel i l'esperança del món. Per tu, pel teu sí, l'esperança de mil·lennis havia de fer-se realitat, entrar en aquest món i la seva història. Tu t'has inclinat davant la grandesa d'aquesta missió i has dit sí: «Sóc l'esclava del Senyor: que es compleixin en mi les teves paraules» (Lc 1,38). Quan plena de santa alegria vas anar de pressa per les muntanyes de Judea a visitar la teva parenta Elisabet, et vas convertir en la imatge de la futura Església que, en el seu sí, porta l'esperança del món per les muntanyes de la història. Però junt amb l'alegria que, en el teu Magníficat, amb les paraules i el cant, has difòs en els segles, coneixies també les afirmacions fosques dels profetes sobre el patiment del servent de Déu en aquest món. Sobre el seu naixement a l'establia de Betlem va lluir la resplendor dels àngels que van portar la bona nova als pastors, però al mateix temps es va fer de sobres palpable la pobresa de Déu en aquest món. L'ancià Simeó et va parlar de l'espasa que traspassaria el teu cor (cf. Lc 2,35), del signe de contradicció que el teu Fill seria en aquest món. Quan va començar després l'activitat pública de Jesús, et vas haver de quedar de banda perquè pogués créixer la nova família que ell havia vingut a instituir i que es desenvoluparia amb l'aportació dels qui haguessin escoltat i complert la seva paraula (cf. Lc 11,27s). Malgrat tota la grandesa i l'alegria dels primers passos de l'activitat de Jesús, ja a la sinagoga de Natzaret vas experimentar la veritat d'aquella paraula sobre el «signe de contradicció» (cf. Lc 4,28ss). Així has vist el poder creixent de l'hostilitat i el rebuig que progressivament es va anar

creant al voltant de Jesús fins l'hora de la creu, on vas veure morir com un fracassat, exposat a l'escarni, entre els delinqüents, el Salvador del món, l'hereu de David, el Fill de Déu. Vas rebre llavors la paraula: «Dona, aquí tens el teu fill» (Jn 19,26). Des de la creu vas rebre una nova missió. A partir de la creu et vas convertir en mare d'una manera nova: mare de tots els qui volen creure en el teu Fill Jesús i seguir-lo. L'espasa del dolor va traspasar el teu cor. Havia mort l'esperança? S'havia quedat el món definitivament sense llum, la vida sense meta? Probablement hauràs escoltat novament en el teu interior en aquella hora la paraula de l'àngel, amb la qual va respondre al teu temor en el moment de l'anunciació: «No tinguis por, Maria» (Lc 1,30). Quantes vegades el Senyor, el teu Fill, va dir el mateix als seus deixebles: no tingueu por! La nit del Gòlgota, vas sentir una vegada més aquestes paraules en el teu cor. Als seus deixebles, abans de l'hora de la traïció, els va dir: «Tingueu confiança: jo he vençut el món» (Jn 16,33). «Que els vostres cors s'asserenin i no temin» (Jn 14,27). «No tinguis por, Maria.» A l'hora de Natzaret l'àngel també et va dir: «El seu regnat no tindrà fi» (Lc 1,33). Potser havia acabat abans de començar? No, al costat de la creu, segons les paraules de Jesús mateix, et vas convertir en mare dels creients. Amb aquesta fe, que en la foscor del Dissabte Sant va ser també certesa de l'esperança, t'has anat a trobar amb el matí de Pasqua. L'alegria de la resurrecció ha commogut el teu cor i t'ha unit de manera nova als deixebles, destinats a convertir-se en família de Jesús mitjançant la fe. Així, vas ser amb la comunitat dels creients que els dies després de l'Ascensió pregaven unànimes tot esperant el do

de l'Esperit Sant (cf. Ac 1,14) que van rebre el dia de Pentecosta. El *regne* de Jesús era diferent de com se l'havien imaginat els homes. Aquest *regne* va començar en aquella hora i ja mai no tindria fi. Per això tu restes amb els deixebles com a mare seva, com a Mare de l'esperança. Santa Maria, Mare de Déu, Mare nostra, ensenya'ns a creure, esperar i estimar amb tu. Indica'ns el camí cap al seu regne. Estrella del mar, brilla sobre nosaltres i guia'ns en el nostre camí.

Roma, a prop de Sant Pere, el 30 de novembre, festa de l'Apòstol sant Andreu, de l'any 2007, tercer del meu pontificat

NOTES

- [1] Cf. *Corpus Inscriptionum Latinarum*, vol. VI, n. 26003.
- [2] Cf. *Poemes dogmàtics*, V, 53-64: PG 37, 428-429.
- [3] Cf. *Catecisme de l'Església catòlica*, n. 1817-1821.
- [4] *Summa Theologiæ*, IIa-IIæ, q. 4, a. 1.
- [5] H. Köster: *ThWNT VIII* (1969), 585.
- [6] *De excessu fratris sui Satyri*, II, 47: a CSEL 73, 274.
- [7] *Ibid.*, II, 46: a CSEL 73, 273.
- [8] Cf. *Ep. 130 Ad Probam* 14, 25-15, 28: a CSEL 44, 68-73.
- [9] Cf. *Catecisme de l'Església catòlica*, n. 1025.
- [10] Jean Giono, *Els vraies richesses* (1936), Préface, París 1992, p. 18-20; cf. Henri de Lubac, *Catholicisme. Aspects sociaux du dogme*, París 1983, p. VII.
- [11] *Ep. 130 Ad Probam* 13, 24: a CSEL 44, 67.
- [12] *Sententiae*, III, 118: a CCL 6/2, 215.
- [13] Cf. *ibid.*, III, 71: a CCL 6/2, 107-108.
- [14] *Novum organum* I, 117.
- [15] Cf. *ibid.*, I, 129.
- [16] Cf. *New Atlantis*.
- [17] *A Werke IV*: W. Weischedel, ed. (1956), 777.
- [18] I. Kant, *Das Ende aller Dinge: a Werke IV*, W. Weischedel, ed. (1964), 190.
- [19] Capítols sobre la caritat, a *Centúria 1*, cap 1: PG 90, 965.
- [20] Cf. *ibid.*: a PG 90, 962-966.
- [21] *Conf. X* 43, 70: a CSEL 33, 279.
- [22] *Sermo 340*, 3: a PL 38, 1484; cf. F. van der Meer, *Agustín pastor de almas*, Madrid (1965), 351.
- [23] *Sermo 339*, 4: a PL 38, 1481.
- [24] *Conf. X*, 43, 69: a CSEL 33, 279.
- [25] Cf. *Catecisme de l'Església catòlica*, n. 2657.
- [26] Cf. *In 1 Joannis* 4,6: a PL 35, 2008s.
- [27] Cf. *Testigos de esperanza*, Ciudad Nueva 2000, 135s.
- [28] Breviari Romà, Ofici de Lectura, 24 de novembre.
- [29] *Sermons in Cant. Serm.* 26,5: a PL 183, 906.
- [30] *Negative Dialektik* (1966), Tercera part, III, 11: a *Gesammelte Schriften*, vol. VI, Frankfurt/Main, 1973, 395.
- [31] *Ibid.*, Segona part, 207.
- [32] Cf. DS, 806.
- [33] Cf. *Catecisme de l'Església catòlica*, n. 988-1004.
- [34] Cf. *ibid.*, n. 1004.
- [35] Cf. *Tractatus super Psalmos, Ps.* 127,1-3: a CSEL 22, 628-630.
- [36] *Gorgias* 525a-526c.
- [37] Cf. *Catecisme de l'Església catòlica*, n. 1033-1037.
- [38] Cf. *ibid.*, n. 1023-1029.
- [39] Cf. *ibid.*, n. 1030-1032.
- [40] Cf. *ibid.*, n. 1032.

Homilía del Papa en el consistorio de creación de 23 nuevos cardenales

Basílica de San Pedro, 24-11-2007

Señores cardenales,
venerados hermanos en el episcopado y
en el sacerdocio,
queridos hermanos y hermanas:

En esta basílica vaticana, corazón del mundo cristiano, se renueva hoy un significativo y solemne acontecimiento eclesial: el consistorio ordinario público para la creación de 23 nuevos cardenales, con la imposición del birrete y la asignación del título. Es un acontecimiento que suscita cada vez una emoción especial, y no sólo entre quienes son admitidos a formar parte del Colegio cardenalicio con estos ritos, sino entre toda la Iglesia, desbordante de alegría por este elocuente signo de unidad católica.

La misma ceremonia, en su estructura, subraya el valor de la tarea que los nuevos cardenales están llamados a desempeñar cooperando estrechamente con el sucesor de Pedro, e invita al pueblo de Dios a rezar para que en su servicio estos hermanos nuestros permanezcan siempre fieles a Cristo, si es necesario, hasta el sacrificio de la vida, y se dejen guiar únicamente por su Evangelio. Nos unimos por tanto con fe a su alrededor y elevamos ante todo al Señor nuestra acción de gracias con la oración.

En este clima de alegría y de intensa espiritualidad os saludo con afecto a cada uno de vosotros, queridos hermanos, que desde hoy sois miembros del Colegio cardenalicio, escogidos para ser, según una antigua institución, los consejeros y cola-

boradores más cercanos del sucesor de Pedro en la guía de la Iglesia.

Saludo y doy las gracias al arzobispo Leonardo Sandri, que en vuestro nombre me ha dirigido corteses y deferentes palabras, subrayando al mismo tiempo el significado y la importancia del momento eclesial que estamos viviendo.

Deseo recordar, además, al fallecido monseñor Ignacy Jez, a quien el Dios de toda gracia llamó a su presencia antes del nombramiento para ofrecerle una corona mucho más grande: la gloria eterna en Cristo.

Mi cordial saludo se dirige, después, a los señores cardenales presentes y también a quienes no han podido estar físicamente con nosotros, pero que se encuentran aquí unidos espiritualmente. La celebración del consistorio siempre es una ocasión providencial para ofrecer «urbi et orbi», a la ciudad de Roma y al todo el mundo, el testimonio de esa unidad singular que une a los cardenales en torno al Papa, obispo de Roma.

En esta solemne circunstancia, quiero dirigir también un saludo respetuoso y deferente a las representaciones gubernamentales y a las personalidades aquí reunidas de todas las partes del mundo, así como a los familiares, amigos, sacerdotes, religiosas y religiosos, y a los fieles de las diferentes Iglesias locales de las que proceden los nuevos purpurados.

Saludo, por último, a todos aquellos que se han reunido aquí para estar a su lado y expresar con alegría festiva su estima y afecto.

Con esta celebración, vosotros, queridos hermanos, quedáis introducidos con pleno título en la veneranda Iglesia de Roma, de la que el sucesor de Pedro es

el pastor. En el Colegio de los cardenales revive de este modo el antiguo «presbyterium» del obispo de Roma, cuyos componentes, desempeñando funciones pastorales y litúrgicas en las diferentes iglesias, le aseguraban su preciosa colaboración en el cumplimiento de las tareas ligadas a su ministerio apostólico universal.

Las circunstancias han cambiado y la gran familia de los discípulos de Cristo está hoy diseminada en todo el continente hasta llegar a los rincones más remotos de la tierra, habla prácticamente todos los idiomas del mundo, y a ella pertenecen pueblos de toda cultura. La diversidad de los miembros del Colegio cardenalicio, tanto por su proveniencia geográfica como cultural, subraya este crecimiento providencial y manifiesta al mismo tiempo las nuevas exigencias pastorales a las que tiene que responder el Papa.

Por tanto, la universalidad, la catolicidad de la Iglesia, se refleja muy bien en la composición del Colegio de los cardenales: muchísimos son pastores de comunidades diocesanas, otros están al servicio directo de la Sede Apostólica, otros han ofrecido servicios beneméritos en sectores específicos pastorales.

Cada uno de vosotros, queridos y venerados hermanos neocardenales, representa por tanto a una porción del articulado Cuerpo místico de Cristo que es la Iglesia difundida por doquier. Sé muy bien todo el cansancio y sacrificio que hoy implica la atención de las almas, pero conozco la generosidad que fundamenta vuestra actividad apostólica cotidiana.

Por este motivo, en esta circunstancia, quiero confirmaros mi sincero aprecio por el servicio que habéis prestado fielmente durante tantos años de trabajo en los

diferentes ámbitos del ministerio eclesial, servicio que ahora, al ser elevados a la púrpura cardenalicia, estáis llamados a realizar con una responsabilidad aún más grande, en íntima comunión con el obispo de Roma.

Ahora pienso con afecto en las comunidades confiadas a vuestra atención pastoral y, de manera especial, a las que sufren a causa de diferentes desafíos y dificultades. Entre éstas, ¿cómo no dirigir la mirada con aprensión y afecto, en este momento de alegría, a las queridas comunidades cristianas que se encuentran en Irak?

Estos hermanos y hermanas nuestros en la fe experimentan en su propia carne las dramáticas consecuencias de un conflicto que perdura y viven en una situación política sumamente frágil y delicada. Al llamar a formar parte del Colegio de los cardenales al patriarca de la Iglesia caldea, he querido expresar concretamente mi cercanía espiritual y mi afecto a esas poblaciones. Queremos, juntos, queridos y venerados hermanos, reafirmar la solidaridad de toda la Iglesia a favor de los cristianos de aquella amada tierra y exhortar a que se invoque del Dios misericordioso la deseada reconciliación y la paz para todos los pueblos involucrados.

Acabamos de escuchar la Palabra de Dios que nos ayuda a comprender mejor el momento solemne que estamos viviendo. En el pasaje evangélico, Jesús acaba de recordar por tercera vez la suerte que le espera en Jerusalén, pero la ambición de los discípulos toma el lugar del miedo que en un primer momento les había asaltado.

Tras la confesión de Pedro en Cesarea y la discusión por el camino sobre quién de

ellos sería el más grande, la ambición lleva a los hijos de Zebedeo a reivindicar para sí mismos los mejores puestos en el reino mesiánico, al final de los tiempos. En esta carrera a los privilegios, los dos saben muy bien lo que quieren, al igual que los otros diez, a pesar de su «virtuosa» indignación. Pero, en realidad, no saben lo que están pidiendo. Jesús se lo da a entender hablando en términos muy diferentes del «ministerio» que les espera. Corrige la burda concepción del mérito que tienen, según la cual, el hombre puede ganarse derechos ante Dios.

El Evangelista Marcos nos recuerda, queridos y venerados hermanos, que todo auténtico discípulo de Cristo sólo puede aspirar a una cosa: a compartir su pasión sin reivindicar recompensa alguna. El cristiano está llamado a asumir la condición de «siervo», siguiendo las huellas de Jesús, entregando su vida por los demás de manera gratuita y desinteresada. No debe caracterizar cada uno de vuestros gestos y palabras la búsqueda del poder y del éxito, sino la humilde entrega de sí mismo por el bien de la Iglesia.

La verdadera grandeza cristiana, de hecho, no consiste en dominar, sino en servir. Jesús nos repite a cada uno de nosotros que Él no «ha venido a ser servido, sino a servir y a dar su vida como rescate por muchos» (Marcos 10, 45). Este es el ideal que debe orientar vuestro servicio.

Queridos hermanos, al pasar a formar parte del Colegio de los cardenales, el Señor os pide y os confía el servicio del amor: amor a Dios, amor a su Iglesia, amor a los hermanos con la máxima e incondicional entrega, «usque ad sanguinis effusionem» [«hasta el derramamiento de la

sangre», ndt.], como dice la fórmula de la imposición de la birreta y como muestra el color rojo de los hábitos que vestís.

Sed apóstoles de Dios que es Amor y testigos de la esperanza evangélica: esto espera de vosotros el pueblo cristiano. La ceremonia de hoy subraya la gran responsabilidad que recae sobre cada uno de vosotros, venerados y queridos hermanos, y que es confirmada en las palabras del apóstol Pedro que acabamos de escuchar: «Dad culto al Señor, Cristo, en vuestros corazones, siempre dispuestos a dar respuesta a todo el que os pida razón de vuestra esperanza» (1 Pedro 3, 15). Esta responsabilidad no evita los riesgos sino que, como sigue recordando Pedro, «más vale padecer por obrar el bien, si esa es la voluntad de Dios, que por obrar el mal» (1 Pedro 3, 17). Cristo os pide que confeséis ante los hombres su verdad, que abracéis y compartáis su causa; y que hagáis todo esto «con dulzura y respeto, manteniendo una buena conciencia» (1 Pedro 3, 15-16), es decir, con esa humildad interior que es fruto de la cooperación con la gracia de Dios.

Queridos hermanos y hermanas: mañana en esta misma basílica tendré la alegría de celebrar la eucaristía en la solemnidad de Cristo Rey del universo, junto a los nuevos cardenales, y les entregaré el anillo. Será una oportunidad particularmente importante y oportuna para reafirmar nuestra unidad en Cristo y para renovar nuestra voluntad común de servirle con total generosidad. Acompañadles con vuestra oración para que respondan al don recibido con entrega plena y constante.

Nos dirigimos ahora con confianza a María, Reina de los Apóstoles. Que su presencia espiritual, en este singular

cenáculo sea para los nuevos cardenales y para todos nosotros prenda de la constante efusión del Espíritu Santo que guía a la Iglesia en su camino en la historia. ¡Amén!

Nota doctrinal de la Congregació per a la Doctrina de la Fe sobre alguns aspectes de l'evangelització

1. Introducció

1. Enviat pel Pare per anunciar l'evangeli, Jesucrist invita tots els homes a la conversió i a la fe (cf. Mc 1,14-15), encomanant als Apòstols, després de la seva resurrecció, continuar la seva missió evangelitzadora (cf. Mt 28,19-20; Mc 16,15; Lc 24,4-7; Ac 1,3): «Com el Pare m'ha enviat a mi, també jo us envio a vosaltres» (Jn 20,21; cf. 17,18). Mitjançant l'Església, vol arribar a cada època de la història, a cada lloc de la terra i a cada àmbit de la societat, vol arribar fins cada persona, perquè tots siguin un sol ramat amb un sol pastor (cf. Jn 10,16): «Aneu per tot el món i anuncieu la bona nova de l'evangeli a tota la humanitat. Els qui creuran i seran batejats se salvaran, però els qui no creuran es condemnaran» (Mc 16,15-16).

Els Apòstols, doncs, «moguts per l'Esperit Sant, invitaven tothom a canviar de vida, a convertir-se i a rebre el baptisme»,¹ perquè l'«Església peregrina és necessària per a la Salvació». ² És el Senyor Jesucrist mateix qui, present en la seva Església, precedeix l'obra dels evangelitzadors, l'acompanya i segueix, fent fructificar el treball: el que va passar al principi continua durant tot el decurs de la història.

Al començament del tercer mil·lenni, ressona en el món la invitació que Pere,

juntament amb el seu germà Andreu i els primers deixebles, va escoltar de Jesús mateix: «Tira llac endins i caleu les xarxes per pescar» (Lc 5,4).³ I després de la pesca miraculosa, el Senyor va anunciar a Pere que es convertiria en «pescador d'homes» (Lc 5,10).

2. El terme *evangelització* té un significat molt ric.⁴ En sentit ampli, resumeix tota la missió de l'Església: tota la seva vida, en efecte, consisteix a realitzar la *traditio Evangelii*, l'anunci i transmissió de l'evangeli, que és «poder de Déu per a salvar tots els qui creuen» (Rm 1,16) i que en última instància s'identifica amb Crist mateix (cf. 1Co 1,24). Per això, l'evangelització així entesa té com a destinatària tota la humanitat. En tot cas, *evangelització* no significa només ensenyar una doctrina sinó anunciar Jesucrist amb paraules i accions, o sigui, fer-se instrument de la seva presència i actuació en el món.

«Tota persona té dret a escoltar la bona nova de Déu que es revela i es dona en Crist, per realitzar en plenitud la pròpia vocació.»⁵ És un dret conferit pel Senyor mateix a tota persona humana, per la qual cosa tots els homes i dones poden dir amb sant Pau: Jesucrist «em va estimar i es va entregar ell mateix per mi» (Ga 2,20). A aquest dret li correspon el deure d'evangelitzar: «Jo no puc gloriar-me d'anunciar l'evangeli, perquè és una obligació que m'han imposat: ai de mi si no anunciés l'evangeli!» (1Co 9,16; cf. Rm 10,14). Així s'entén per què tota activitat de l'Església ha de tenir una dimensió essencial evangelitzadora i mai no ha de ser separada del compromís d'ajudar tothom a trobar Crist en la fe, que és l'objectiu primer de l'evangelització: «La qüestió social i l'evangeli són realment inseparables. Si donem als

homes només coneixements, habilitats, capacitats tècniques i instruments, els donem massa poc.»⁶

3. Actualment, però, hi ha una confusió creixent que indueix moltes persones a desatendre i deixar inoperant el manament missioner del Senyor (cf. Mt 28,19). Sovint es pensa que qualsevol intent de convèncer altres persones en qüestions religioses és limitar la llibertat. Només seria lícit exposar les pròpies idees i invitar les persones a actuar segons la consciència, sense afavorir la seva conversió a Crist i a la fe catòlica: es diu que n'hi ha prou d'ajudar els homes a ser més homes o més fidels a la seva religió, que és suficient construir comunitats capaces de treballar per la justícia, la llibertat, la pau, la solidaritat. A més, alguns sostenen que no s'hauria d'anunciar Crist als qui no el coneixen, ni afavorir l'adhesió a l'Església, perquè seria possible salvar-se també sense un coneixement explícit de Crist i sense una incorporació formal a l'Església.

Per sortir a l'encontre d'aquesta problemàtica, la Congregació per a la Doctrina de la Fe ha cregut necessari publicar la present Nota, la qual, pressuposant tota la doctrina catòlica sobre l'evangelització, àmpliament tractada en el magisteri de Pau VI i de Joan Pau II, té com a finalitat aclarir alguns aspectes de la relació entre el manament missioner del Senyor i el respecte a la consciència i a la llibertat religiosa de tothom. Són aspectes amb implicacions antropològiques, eclesiològiques i ecumèniques.

II. Algunes implicacions antropològiques

4. «La vida eterna és que et coneguim a tu, l'únic Déu veritable, i aquell que tu has

enviat, Jesucrist» (Jn 17,3): Déu va concedir als homes intel·ligència i voluntat perquè el poguessin cercar, conèixer i estimar lliurement. Per això la llibertat humana és un recurs i, alhora, un repte per a l'home que li presenta aquell que l'ha creat; un oferiment a la seva capacitat de conèixer i estimar el que és bo i veritable. Res com la recerca del bé i la veritat no posa en joc la llibertat humana, reclamant-li una adhesió tal que implica els aspectes fonamentals de la vida. Aquest és, particularment, el cas de la veritat salvadora, que no és només objecte del pensament sinó també esdeveniment que afecta tota la persona –intel·ligència, voluntat, sentiments, activitats i projectes– quan aquesta última s'adhereix a Crist. En aquesta recerca del bé i la veritat actua ja l'Esperit Sant, que obre i disposa els cors per acollir la veritat evangèlica, segons la coneguda afirmació de sant Tomàs d'Aquino: «Omne verum a quocumque dicatur a Spiritu Sancto est».⁷ Per això és important valorar aquesta acció de l'Esperit Sant, que produeix afinitat i acosta els cors a la veritat, ajudant el coneixement humà a madurar en la saviesa i en l'abandó confiat en la que és ver.⁸

Això no obstant, avui dia, cada cop més sovint, hom es pregunta sobre la legitimitat de proposar als altres el que es considera vertader en si, perquè puguin adherir-s'hi. Això sovint es considera com un atemptat a la llibertat del proïsme. Aquesta visió de la llibertat humana, desvinculada de la seva inseparable referència a la veritat, és una de les expressions «del relativisme que, pel fet de no reconèixer res com a definitiu, deixa com a última mesura només el propi jo amb els seus capricis; i, sota l'aparença de la llibertat, es transforma per a cadascú en una

presó».⁹ En les diferents formes d'agnosticisme i relativisme presents en el pensament contemporani, «la legítima pluralitat de posicions ha donat pas a un pluralisme indiferenciat, basat en el convenciment que totes les posicions són igualment vàlides. Aquest és un dels símptomes més difosos de la desconfiança en la veritat que és possible trobar en el context actual. No se sostreuen a aquesta prevenció ni tan sols algunes concepcions de vida provinents d'Orient; en elles, en efecte, es nega a la veritat el seu caràcter exclusiu, partint del pressupòsit que es manifesta de la mateixa manera en diverses doctrines, fins i tot contradictòries entre si».¹⁰ Si l'home nega la seva capacitat fonamental de conèixer la veritat, si es torna escèptic en la seva facultat de conèixer realment el que és vertader, acaba per perdre l'únic que pot atreure la seva intel·ligència i fascinar el seu cor.

5. En aquest sentit, en la recerca de la veritat, s'enganya qui només confia en les seves forces, sense reconèixer la necessitat que cadascú té de l'auxili dels altres. L'home «des del naixement, doncs, està immers en diverses tradicions, de les quals rep no sols el llenguatge i la formació cultural, sinó també moltes veritats en què, gairebé instintivament, creu. De totes maneres, el creixement i la maduració personal impliquen que aquestes mateixes veritats puguin ser posades en dubte i discutides per mitjà de la peculiar activitat crítica del pensament. Això no treu que, després d'aquest pas, les mateixes veritats siguin "recuperades" sobre la base de l'experiència que s'ha tingut o en virtut d'un raonament successiu. Malgrat això, en la vida d'un home les veritats simplement cregudes són molt més nombroses

que les adquirides mitjançant la constatació personal».¹¹ La necessitat de confiar en els coneixements transmesos per la pròpia cultura, o adquirits per altres, enriqueix l'home ja sigui amb veritats que no podia aconseguir per si mateix, ja sigui amb les relacions interpersonals i socials que desenvolupa. L'individualisme espiritual, al contrari, aïlla la persona impedint-li obrir-se amb confiança als altres –i, per tant, rebre i donar en abundància els béns que sostenen la seva llibertat–, posant en perill fins i tot el dret de manifestar socialment les pròpies conviccions i opinions.¹²

En particular, la veritat que és capaç d'il·luminar el sentit de la pròpia vida i de guiar-la s'aconsegueix també mitjançant l'abandó confiat en aquells que poden garantir la certesa i l'autenticitat de la veritat: «La capacitat i l'opció de confiar-se un mateix i la pròpia vida a una altra persona constitueixen certament un dels actes antropològicament més significatius i expressius.»¹³ L'acceptació de la Revelació que es realitza en la fe, encara que s'esdevingui en un nivell més profund, entra en la dinàmica de la recerca de la veritat: «Hom ha de donar a Déu que es revela l'obediència de la fe, per la qual l'home s'ofereix lliurement tot sencer a Déu fent "plena submissió d'enteniment i de voluntat a Déu que es revela" i assentint voluntàriament a la revelació donada per ell.»¹⁴ El concili Vaticà II, després d'haver afermat el deure i el dret de tot home a cercar la veritat en matèria religiosa, afegeix: «La veritat ha d'ésser cercada de manera apropiada a la dignitat de la persona humana i a la seva naturalesa social, és a dir, pel camí de la lliure recerca, pel del magisteri o pel de la formació, pel de la comunicació i del diàleg, mitjans

pels quals els uns presenten als altres la veritat que han trobat o que es pensen haver trobat.»¹⁵ En qualsevol cas, la veritat «no s'imposa altrament que pel pes de la mateixa veritat».¹⁶ Per tant, estimular honestament la intel·ligència i la llibertat d'una persona vers l'encontre amb Crist i el seu evangeli no és una intrmissió indeguda, sinó un oferiment legítim i un servei que pot fer més fecunda la relació entre els homes.

6. L'evangelització és, a més, una possibilitat d'enriquiment no sols per als seus destinataris sinó també per a qui la realitza i per a tota l'Església. Per exemple, en el procés d'inculturació, «la mateixa Església universal s'enriqueix amb expressions i valors en els diferents sectors de la vida cristiana, [...] coneix i expressa encara millor el misteri de Crist, i ahora és encoratjada a una contínua renovació».¹⁷ L'Església, en efecte, que des del dia de Pentecosta ha manifestat la universalitat de la seva missió, assumeix en Crist les riqueses innombrables dels homes de tots els temps i llocs de la història humana.¹⁸ A més del seu valor antropològic implícit, tot encontre amb una persona o amb una cultura concretes pot desvetllar potencialitats de l'evangeli poc explicitades precedentment, que enriquiran la vida concreta dels cristians i de l'Església. Gràcies, també, a aquest dinamisme, la «Tradicció procedent dels Apòstols, progressa en l'Església sota l'assistència de l'Esperit Sant».¹⁹

En efecte, l'Esperit, després d'haver obrat l'encarnació de Jesucrist en el ventre virginal de Maria, vivifica l'acció maternal de l'Església en l'evangelització de les cultures. Si bé l'evangeli és independent de totes les cultures, és capaç d'impregnar-les totes sense sotmetre's a cap.²⁰ En

aquest sentit, l'Esperit Sant és també el protagonista de la inculturació de l'evangeli, és qui precedeix, de manera fecunda, el diàleg entre la Paraula de Déu, revelada en Jesucrist, i les inquietuds més profundes que brollen de la multiplicitat d'homes i cultures. Així continua en la història, en la unitat d'una mateixa i única fe, l'esdeveniment de Pentecosta, que s'enriqueix a través de la diversitat de llengües i cultures.

7. L'activitat per mitjà de la qual l'home comunica a altres esdeveniments i veritats significatives des del punt de vista religiós, afavorint la seva recepció, no sols està en profunda sintonia amb la naturalesa del procés humà de diàleg, d'anunci i d'aprenentatge, sinó que també respon a una altra realitat antropològica important: és característic de l'home el desig de fer que els altres participin dels seus béns. Acollir la bona nova en la fe porta en ella mateixa a aquesta comunicació. La Veritat que salva la vida encén el cor de qui la rep amb un amor al proïsme que mou la llibertat a comunicar el que s'ha rebut gratuïtament.

Si bé els no cristians puguin salvar-se mitjançant la gràcia que Déu dóna a través de «camins que ell sap»,²¹ l'Església no pot deixar de tenir en compte que els falta un bé grandíssim en aquest món: conèixer el veritable rostre de Déu i l'amistat amb Jesucrist, el Déu-amb-nosaltres. En efecte, «res no hi ha de més bell que haver estat tocats, sorpresos, per l'evangeli, per Crist. Res és més bell que conèixer-lo i comunicar als altres l'amistat amb ell».²² Per a tot home és un bé la revelació de les veritats fonamentals²³ sobre Déu, sobre si mateix i sobre el món; mentre que viure en la foscor, sense la veritat sobre les últimes coses, és un mal, que sovint és en l'origen

de patiments i esclavatges a vegades dramàtics. Aquesta és la raó per la qual sant Pau no vacil·la a descriure la conversió a la fe cristiana com un alliberament «del poder de les tenebres» i com l'entrada «al Regne del Fill estimat, en qui tenim la redempció: el perdó dels nostres pecats» (Col 1,13-14). Per això, la plena adhesió a Crist, que és la veritat, i la incorporació a la seva Església, no disminueixen la llibertat humana, sinó que l'enalteixen i perfeccionen, en un amor gratuïtament i enterament sol·lícit pel bé de tots els homes. És un do inestimable viure en l'abraçada universal dels amics de Déu que brolla de la comunió amb la carn vivificant del seu Fill, rebre d'ell la certesa del perdó dels pecats i viure en la caritat que neix de la fe. L'Església vol fer partícip a tothom d'aquests béns, perquè tinguin la plenitud de la veritat i dels mitjans de salvació, per obtenir «la llibertat i la glòria dels fills de Déu» (Rm 8,21).

8. L'evangelització implica també el diàleg sincer que cerca comprendre les raons i els sentiments dels altres. Al cor de l'home, en efecte, no s'accedeix sense gratuïtat, caritat i diàleg, de manera que la paraula anunciada no sigui només profèrica sinó adequadament testimoniada en el cor dels seus destinataris. Això exigeix tenir en compte les esperances i els patiments, les situacions concretes dels destinataris. A més, precisament a través del diàleg, els homes de bona voluntat obren més lliurement el cor i comparteixen sincerament les seves experiències espirituals i religioses. Aquest compartir, característic de la vertadera amistat, és una ocasió valuosa per al testimoni i l'anunci cristià.

Com en tot camp de l'activitat humana, també en el diàleg en matèria religiosa pot

introduir-s'hi el pecat. A vegades pot passar que aquest diàleg no sigui guiat per la seva finalitat natural, sinó que cedeixi a l'engany, a interessos egoïstes o a l'arrogància, sense respectar la dignitat i la llibertat religiosa dels interlocutors. Per això «l'Església prohibeix severament que algú sigui forçat a abraçar la fe o que hi sigui conduït o atret amb arts inoportunes, de la mateixa manera que defensa fortament el dret que ningú no sigui amenaçat amb injustes vexacions a apartar-se de la fe».²⁴

El motiu originari de l'evangelització és l'amor de Crist per a la salvació eterna dels homes. Els autèntics evangelitzadors desitgen només donar gratuïtament el que gratuïtament han rebut: «Des dels mateixos començaments de l'Església, els deixebles de Crist treballaren a convertir els homes perquè confessessin que Crist és el Senyor, no pas amb accions coactives ni amb jugades indignes de l'evangeli, ans sobretot amb la força de la Paraula de Déu.»²⁵ La missió dels Apòstols –i la seva continuació en la missió de l'Església antiga– continua sent el model fonamental d'evangelització per a tots els temps: una missió sovint marcada pel martiri, com ho demostra la història del segle passat. Precisament el martiri dóna credibilitat als testimonis, que no cerquen poder o guany sinó que lliuren la seva vida per Crist. Manifesten al món la força inermes i plena d'amor pels homes concedida als qui segueixen Crist fins a la donació total de la seva existència. Així, els cristians, des de les albors del cristianisme fins als nostres dies, han patit persecucions per l'evangeli, com Jesús mateix ho havia anunciat: «Si m'han perseguit a mi, també us perseguiran a vosaltres» (Jn 15,20).

III. Algunes implicacions eclesiològiques

9. Des del dia de Pentecosta, qui acull plenament la fe és incorporat a la comunitat dels creients: «Els qui acceptaren la predicació de Pere es van fer batejar, i aquell mateix dia s'afegiren als germans unes tres mil persones» (Ac 2,41). Des del començament, amb la força de l'Esperit, l'evangeli ha estat anunciat a tots els homes, perquè creguin i arribin a ser deixebles de Crist i membres de la seva Església. També en la literatura patristica són constants les exhortacions a realitzar la missió confiada per Jesús als deixebles.²⁶ Generalment s'empra el terme *conversió* en referència amb l'exigència de conduir els pagans a l'Església. Malgrat això, la conversió (*metanoia*), en el seu significat cristià, és un canvi de mentalitat i actuació, una expressió de la vida nova *en Crist* proclamada per la fe: és una reforma contínua del pensar i obrar orientada a una identificació amb Crist cada vegada més intensa (cf. Ga 2,20), a la qual estan cridats, sobretot, els batejats. Aquest és, en primer lloc, el significat de la invitació que Jesús mateix va formular: «Convertiu-vos i creieu en la bona nova» (Mc 1,15; cf. Mt 4,17).

L'esperit cristià ha estat sempre animat per la passió de portar tota la humanitat a Crist en l'Església. En efecte, la incorporació de nous membres a l'Església no és l'extensió d'un grup de poder, sinó l'entrada en l'amistat de Crist, que uneix el cel i la terra, continents i èpoques diferents. És l'entrada en el do de la comunió amb Crist, que és «vida nova» animada per la caritat i pel compromís amb la justícia. L'Església és instrument –«el començament i el germen»–²⁷ del Regne de Déu, no és una utopia política. És ja presència de Déu en

la història i porta en si també el veritable futur, el definitiu, en el qual ell serà «tot en tots» (1Co 15,28); una presència necessària, perquè només Déu pot donar al món l'autèntica pau i justícia. El regne de Déu no és –com alguns sostenen avui– una realitat genèrica que supera totes les experiències i tradicions religioses, a la qual aquestes haurien de tendir com vers una comunió universal i indiferenciada de tots els qui cerquen Déu, sinó que és, per damunt de tot, una persona, que té el rostre i el nom de Jesús de Natzaret, imatge del Déu invisible.²⁸ Per això, qualsevol moviment lliure del cor humà cap a Déu i cap al seu Regne condueix, per la seva naturalesa, a Crist i s'orienta a la incorporació a la seva Església, que és signe eficaç d'aquest Regne. L'Església és, per tant, medi de la presència de Déu i, per això, instrument d'una vertadera humanització de l'home i del món. L'extensió de l'Església al llarg de la història, que constitueix la finalitat de la missió, és un servei a la presència de Déu mitjançant *el seu* Regne: en efecte, «el Regne no pot ser separat de l'Església».²⁹

10. Avui, però, «el perenne anunci missioner de l'Església és posat [...] en perill per teories de tipus relativista, que pretenen justificar el pluralisme religiós, no sols *de facto* sinó també *de iure* (o de principi)».³⁰ Des de fa molt temps s'ha anat creant una situació en la qual, per a molts fidels, no està clara la raó de ser de l'evangelització.³¹ Fins s'ha arribat a afirmar que la pretensió d'haver rebut com a do la plenitud de la revelació de Déu, amaga una actitud d'intolerància i un perill per a la pau.

Qui així raona, ignora que la plenitud del do de la veritat que Déu fa a l'home

en revelar-se a ell, respecta la llibertat que ell mateix ha creat com a tret indeleble de la naturalesa humana: una llibertat que no és indiferència, sinó tendència al bé. Aquest respecte és una exigència de la mateixa fe catòlica i de la caritat de Crist, un element constitutiu de l'evangelització i, per tant, un bé que cal promoure sense separar-lo del compromís de fer que sigui coneguda i acceptada lliurement la plenitud de la salvació que Déu ofereix a l'home en l'Església.

El respecte a la llibertat religiosa³² i la seva promoció «de cap manera no ens han de fer indiferents envers la veritat i el bé. Més encara, la caritat mateixa impulsa els deixebles de Crist a anunciar la veritat de salvació a tots els homes». ³³ Aquest amor és el segell preciós de l'Esperit Sant que, com a protagonista de l'evangelització,³⁴ no deixa de moure els cors a l'anunci de l'evangeli, obrint-los perquè el rebuin; un amor que viu en el cor de l'Església i que des d'allí s'irradia fins als confins de la terra, fins al cor de cada home. Tot el cor de l'home, en efecte, espera trobar Jesucrist.

S'entén, així, la urgència de la invitació de Crist a evangelitzar i el motiu pel qual la missió, confiada pel Senyor als Apòstols, concerneix tots els batejats. Les paraules de Jesús, «Aneu, doncs, a tots els pobles i feu-los deixebles meus, batejant-los en el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant i ensenyant-los a guardar tot allò que us he manat» (Mt 28,19-20), interpel·len a tots en l'Església, cadascú segons la seva vocació. I, en el moment present, davant tantes persones que viuen en diferents formes de *desert*, sobretot en el «desert de la foscor de Déu, del buit de les ànimes que ja no tenen consciència de la dignitat

i del rumb de l'home»,³⁵ el papa Benet XVI ha recordat al món que «l'Església en el seu conjunt, així com els seus pastors, han de posar-se en camí com Crist per rescatar els homes del desert i conduir-los al lloc de la vida, a l'amistat amb el Fill de Déu, a aquell que ens dóna la vida, i la vida en plenitud». ³⁶ Aquest compromís apostòlic és un deure i també un dret irrenunciable, expressió pròpia de la llibertat religiosa, que té les seves dimensions eticosocials i eticopolítiques corresponents. ³⁷ Un dret que, lamentablement, en algunes parts del món encara no es reconeix legalment i en altres, de fet, no es respecta. ³⁸

11. Qui anuncia l'evangeli participa de la caritat de Crist, que ens va estimar i es va entregar per nosaltres (cf. Ef 5,2), és el seu emissari i suplica en nom de Crist: reconcilieu-vos amb Déu! (2Co 5,20). Aquesta caritat és expressió de la gratitud que es difon des del cor humà quan s'obre a l'amor entregat per Jesucrist, aquell amor «que en l'univers es desfà en fulls». ³⁹ Això explica l'ardor, la confiança i la llibertat de paraula (*parrhesia*) que es manifestava en la predicació dels Apòstols (cf. Ac 4,31; 9,27-28; 26,26, etc.) i que el rei Agripa va experimentar escoltant Pau: «Falta ben poc perquè em convencis de fer-me cristià!» (Ac 26,28).

L'evangelització no es realitza només a través de la predicació pública de l'evangeli, ni únicament a través d'actuacions públiques rellevants, sinó també per mitjà del testimoniatge personal, que és un camí de gran eficàcia evangelitzadora. En efecte, «a més de la proclamació, que podríem anomenar col·lectiva, de l'evangeli, conserva tota la validesa i importància aquesta altra transmissió de persona a persona. El Senyor l'ha practicat sovint

—com ho proven, per exemple, les converses amb Nicodem, Zaqueu, la Samaritana, Simó el fariseu—, i el mateix han fet els Apòstols. En el fons, hi ha una altra manera de comunicar l'evangeli que no sigui la de transmetre a un altre la pròpia experiència de fe? La urgència de comunicar la bona nova a les masses d'homes no hauria de fer oblidar aquesta forma d'anunciar mitjançant la qual s'arriba a la consciència personal de l'home i es deixa en ella l'influx d'una paraula veritablement extraordinària que rep d'un altre home».40

En tot cas, cal recordar que en la transmissió de l'evangeli la paraula i el testimoniatge de vida van units.41 Perquè la llum de la veritat arribi a tots els homes, cal, en primer lloc, el testimoniatge de la santedat. Si la paraula és desmentida per la conducta, difícilment serà acollida. Però tampoc n'hi ha prou únicament amb el testimoniatge, perquè «fins i tot el testimoni més bell es revelarà a la llarga impotent si no és aclarit, justificat —el que Pere anomenava donar "raó de la vostra esperança" (1Pe 3,15)—, explicitat per un anunci clar i inequívoc del Senyor Jesús».42

IV. Algunes implicacions ecumèniques

12. Des dels seus inicis, el moviment ecumènic ha estat íntimament vinculat a l'evangelització. La unitat és, en efecte, el segell de la credibilitat de la missió, i el concili Vaticà II ha revelat amb pesar que l'escàndol de la divisió «dificulta la causa [...] de predicar l'evangeli a tots els éssers creats».43 Jesús mateix, la vigília de la seva Passió va pregar: «Que tots siguin u [...]. Perquè el món cregui» (Jn 17,21).

La missió de l'Església és universal i no es limita a determinades regions de la

terra. L'evangelització, però, es realitza de manera diversa d'acord amb les diferents situacions en les quals s'esdevé. En sentit estricte es parla de *missio ad gentes* adreçada als que no coneixen Crist. En sentit ampli es parla d'*evangelització*, per referir-se a l'aspecte ordinari de la pastoral, i de *nova evangelització* quan es tracta dels qui han abandonat la vida cristiana.44 A més, s'evangelitza en països on viuen cristians no catòlics, sobretot en països de tradició i cultura cristiana antigues. Aquí es requereix un vertader respecte per les seves tradicions i riqueses espirituals, i també un sincer esperit de cooperació. «Exclosa tota aparença tant d'indiferentisme i de confusionisme com de competència eixelebrada, els catòlics han de col·laborar fraternalment amb els germans apartats d'ells, d'acord amb les normes del Decret sobre l'ecumenisme, per professar, tant com es doni, la fe comuna en Déu i en Jesucrist davant els gentils i a treballar en els camps tant social i tècnic com cultural i religiós.»45

En el compromís ecumènic es poden distingir diferents dimensions: en primer lloc *l'escolta*, com a condició fonamental per a tot diàleg; després, *la discussió teològica*, en la qual, procurant entendre les confessions, tradicions i conviccions dels altres, es pot trobar la concòrdia, amagada de vegades en la discòrdia.

Inseparable de tot això, no pot faltar una altra dimensió essencial del compromís ecumènic: *el testimoni i l'anunci* dels elements que no són tradicions particulars o matisos teològics sinó que pertanyen a la Tradició de la fe. Però l'ecumenisme no té només una dimensió institucional que apunta a «fer créixer la comunió parcial existent entre els cristians vers la comunió

plena en la veritat i en la caritat».⁴⁶ És tasca de cada fidel, per damunt de tot mitjançant la pregària, la penitència, l'estudi i la col·laboració. Onsevulga i sempre, tot fidel catòlic té el dret i el deure de testimoniar i anunciar plenament la seva fe. Amb els cristians no catòlics, el catòlic ha d'establir un diàleg que respecti la caritat i la veritat: un diàleg que no és només un intercanvi d'idees sinó també de dons,⁴⁷ per poder-los oferir la plenitud dels mitjans de salvació.⁴⁸ Així som conduïts a una conversió a Crist cada cop més profunda.

En aquest sentit cal recordar que si un cristià no catòlic, per raons de consciència i convençut de la veritat catòlica, demana entrar en la plena comunió amb l'Església catòlica, això ha de ser respectat com a obra de l'Esperit Sant i com a expressió de la llibertat de consciència i religió. En aquest cas no es tracta de proselitisme, en el sentit negatiu atribuït a aquest terme.⁴⁹ Com ha reconegut explícitament el Decret sobre l'ecumenisme del concili Vaticà II: «És evident que la feina de preparació i de reconciliació individual d'aquells qui desitgen la plena comunió catòlica és, per la seva naturalesa, diversa de la iniciativa ecumènica; però no són contràries, ja que ambdues provenen de l'admirable disseny de Déu.»⁵⁰ Per tant, aquesta iniciativa no priva del dret ni exigeix de la responsabilitat d'anunciar en plenitud la fe catòlica als altres cristians que lliurement acceptin acollir-la.

Aquesta perspectiva requereix naturalment evitar qualsevol pressió indeguda: «En la propagació de la fe religiosa i en la introducció de costums, sempre s'ha d'evitar qualsevol forma d'actuació que sembli tenir regust de coacció o de persuasió poc honesta o no prou recta,

sobretot quan es tracta de gent senzilla o pobra.»⁵¹ El testimoni de la veritat no pot tenir la intenció d'imposar res per la força, ni per mitjà d'accions coercitives, ni amb artificis contraris a l'evangeli. L'exercici mateix de la caritat és gratuït.⁵² L'amor i el testimoni de la veritat actuen convençent, per damunt de tot, amb la força de la Paraula de Déu (cf. 1Co 2,3-5; 1Te 2,3-5).⁵³ La missió cristiana radica en la potència de l'Esperit Sant i de la mateixa veritat proclamada.

V. Conclusió

13. L'acció evangelitzadora de l'Església mai no defallirà, perquè mai no li *faltarà* la presència del Senyor Jesús amb la força de l'Esperit Sant, segons la seva promesa: «Jo sóc amb vosaltres dia rere dia fins a la fi del món» (Mt 28,20). Els relativismes de l'actualitat i els irenismes en l'àmbit religiós no són un motiu vàlid per a desatendre aquest compromís ardu i, al mateix temps, fascinant, que pertany a la mateixa naturalesa de l'Església i és «la seva tasca principal».⁵⁴ «Caritas Christi urget nos» (2Co 5,14): ho testimonia la vida d'un gran nombre de fidels que, moguts per l'amor de Crist han emprès, al llarg de la història, iniciatives i obres de tot tipus per anunciar l'evangeli arreu del món i en tots els àmbits de la societat, com a advertència i invitació perenne a cada generació cristiana perquè compleixi amb generositat el manament del Senyor. Per això, com ho recorda el papa Benet XVI, «l'anunci i el testimoniatge de l'evangeli són el primer servei que els cristians poden donar a cada persona i a tot el gènere humà, pel fet d'estar cridats a comunicar a tothom l'amor de Déu, que es va manifestar plenament en l'únic Redemptor del món, Jesu-

crist».⁵⁵ L'amor que ve de Déu ens uneix a ell i «ens transforma en un nosaltres que supera les nostres divisions i ens converteix en una sola cosa, fins que al final Déu sigui "tot en tots" (cf. 1Co 15,28)». ⁵⁶

El summe pontífex Benet XVI, a l'Audiència del dia 6 d'octubre de 2007, concedida al cardenal prefecte de la Congregació per a la Doctrina de la Fe, va aprovar la present Nota, decidida en la Sessió Ordinària d'aquesta Congregació, i va ordenar-ne la publicació.

Roma, seu de la Congregació per a la Doctrina de la Fe, 3 -12-2007, memòria litúrgica de sant Francesc Xavier, patró de les missions.

William Cardenal Levada
Prefecte
Angelo Amato, s.d.b.
Arquebisbe titular de Sul-la
Secretari

NOTES

- [1] Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris missio* (7 de desembre de 1990), n. 47: AAS 83 (1991), 293.
- [2] Concili Vaticà II, Constitució dogmàtica *Lumen gentium*, n. 14; cf. Decret *Ad gentes*, n. 7; Decret *Unitatis redintegratio*, n. 3. Aquesta doctrina no es contraposa a la voluntat salvadora de Déu, que «vol que tots els homes se salvin i arribin al coneixement de la veritat» (1Tm 2,4); per això «cal, doncs, mantenir unides aquestes dues veritats, o sigui, la possibilitat real de la salvació en Crist per a tots els homes i la necessitat de l'Església pel que fa a aquesta mateixa salvació» (Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris missio*, n. 9: AAS 83 [1991], 258).
- [3] Cf. Joan Pau II, Carta apostòlica *Novo millennio ineunte* (6 de gener de 2001), n. 1: AAS 93 (2001), 266.
- [4] Cf. Pau VI, Exhortació apostòlica *Evangelii nuntiandi* (8 de desembre de 1975), n. 24: AAS 69 (1976), 22.
- [5] Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris missio*, n. 46: AAS 83 (1991), 293; cf. Pau VI, Exhortació apostòlica *Evangelii nuntiandi*, n. 53 i 80: AAS 69 (1976), 41-42 i 73-74.
- [6] Benet XVI, Homilia durant la santa missa a l'esplanada de la Nova Fira de Munich (10 de setembre de 2006): AAS 98 (2006), 710.
- [7] «Tota veritat, la digui qui la digui, ve de l'Esperit Sant» (Sant Tomàs d'Aquino, *Summa Theologicæ*, I-II, q. 109, a. 1, ad 1).
- [8] Cf. Joan Pau II, Carta encíclica *Fides et ratio* (14 de setembre de 1998), n. 44: AAS 91 (1999), 40.
- [9] Benet XVI, Discurs en la cerimònia d'obertura de l'assemblea eclesial de la diòcesi de Roma (6 de juny de 2005): AAS 97 (2005), 816.
- [10] Joan Pau II, Carta encíclica *Fides et ratio*, n. 5: AAS 91 (1999), 9-10.
- [11] *Ibidem*, n. 31: AAS 91 (1999), 29; cf. Concili Vaticà II, Constitució pastoral *Gaudium et spes*, n. 12.
- [12] Aquest dret ha estat reconegut i afirmat també a la Declaració universal dels drets de l'home de 1948 (cf. art. 18-19).
- [13] Joan Pau II, Carta encíclica *Fides et ratio*, n. 33: AAS 91 (1999), 31.
- [14] Concili Vaticà II, Constitució dogmàtica *Dei Verbum*, n. 5.
- [15] Concili Vaticà II, Declaració *Dignitatis humanæ*, n. 3.
- [16] *Ibidem*, n. 1.

- [17] Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris missio*, n. 52: AAS 83 (1991), 300.
- [18] Cf. Joan Pau II, Carta encíclica *Slavorum Apostoli* (2 de juny de 1985), n. 18: AAS 77 (1985), 800.
- [19] Concili Vaticà II, Constitució dogmàtica *Dei Verbum*, n. 8.
- [20] Cf. Pau VI, Exhortació apostòlica *Evangelii nuntiandi*, n. 19-20: AAS 69 (1976), 18-19.
- [21] Concili Vaticà II, Decret *Ad gentes*, n. 7; cf. Constitució dogmàtica *Lumen gentium*, n. 16; Constitució pastoral *Gaudium et spes*, n. 22.
- [22] Benet XVI, Homilia durant la santa missa del solemne inici del pontificat (24 d'abril de 2005): AAS 97 (2005), 711.
- [23] Concili Vaticà I, Constitució dogmàtica *Dei Filius*, n. 3: «És, certament, gràcies a aquesta revelació divina que allò que en el diví no està per si mateix més enllà de l'abast de la raó humana, pot ser conegut per tothom, fins i tot en l'estat actual del gènere humà, sense dificultat, amb certesa ferma i sense barreja de cap mena d'error (cf. Sant Tomàs d'Aquino, *Summa Theologiæ*, I, 1, 1)» (DH 3005).
- [24] Concili Vaticà II, Decret *Ad gentes*, n. 13.
- [25] Concili Vaticà II, Declaració *Dignitatis humanæ*, n. 11.
- [26] Cf. per exemple, Climent d'Alexandria, *Protrèptic IX*, 87, 3-4 (*Sources chrétiennes*, 2, 154); Aureli Agustí, *Sermo 14*, D [=352 A], 3 (Nuova Biblioteca Agostiniana XXXV/1, 269-271).
- [27] Cf. Concili Vaticà II, Constitució dogmàtica *Lumen gentium*, n. 5.
- [28] Cf. sobre aquest tema vegeu també Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris missio*, n. 18: AAS 83 (1991), 265-266: «Si se separa el Regne de la persona de Jesús, no existeix ja el regne de Déu revelat per ell, i s'acaba per distorsionar tant el significat del Regne —que corre el risc de transformar-se en un objectiu purament humà o ideològic— com la identitat de Crist, que no apareix ja com a Senyor al qual s'ha de sotmetre tot (cf. 1Co 15,27).»
- [29] Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris missio*, n. 18: AAS 83 (1991), 265-266. Pel que fa a la relació entre l'Església i el Regne, cf. també Congregació per a la Doctrina de la Fe, Declaració *Dominus Iesus*, n. 18-19: AAS 92 (2000), 759-761.
- [30] Congregació per a la Doctrina de la Fe, Declaració *Dominus Iesus*, n. 4: AAS 92 (2000), 744.
- [31] Cf. Pau VI, Exhortació apostòlica *Evangelii nuntiandi*, n. 80: AAS 69 (1976) 73: «Per què anunciar l'evangeli, ja que tot home se salva per la rectitud del cor? Per altra part, és ben sabut que el món i la història estan plens de "llavors del Verb". No és, doncs, una il·lusió pretendre portar l'evangeli on ja està present a través d'aquestes llavors que el Senyor mateix ha escampat?»
- [32] Benet XVI, Discurs a la cúria romana (24 de desembre de 2005): AAS 98 (2006), 50: «Si la llibertat de religió es considera expressió de la incapacitat de l'home de trobar la veritat i, per consegüent, es transforma en canonització del relativisme, llavors passa impròpiament de necessitat social i històrica al nivell metafísic, i així se la priva del seu veritable sen-

- tit, amb la conseqüència que no la pot acceptar qui creu que l'home és capaç de conèixer la veritat de Déu i està vinculat a aquest coneixement basant-se en la dignitat interior de la veritat. Contràriament, una cosa totalment diferent és considerar la llibertat de religió com una necessitat que deriva de la convivència humana, encara més com una conseqüència intrínseca de la veritat que no es pot imposar des de fora, sinó que l'home l'ha de fer seva només mitjançant un procés de convicció.»
- [33] Concili Vaticà II, Constitució pastoral *Gaudium et spes*, n. 28; cf. Pau VI, Exhortació apostòlica *Evangelii nuntiandi*, n. 24: AAS 69 (1976), 21-22.
- [34] Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris missio*, n. 21-30: AAS 83 (1991), 268-276.
- [35] Benet XVI, Homilia durant la santa missa del solemne inici del pontificat (24 d'abril de 2005): AAS 97 (2005), 710.
- [36] *Ibidem*.
- [37] Cf. Concili Vaticà II, Declaració *Dignitatis humanæ*, n. 6.
- [38] En efecte, allí on es reconeix el dret a la llibertat religiosa, generalment també es reconeix el dret que té tot home de fer partícips als altres de les seves conviccions, amb ple respecte de la consciència, per a afavorir l'ingrés dels altres a la pròpia comunitat religiosa de pertinença. Això és sancionat per nombroses ordenances jurídiques actuals i per una difusa jurisprudència.
- [39] «Che per l'universo si squaderna» (Dante Alighieri, *La divina comedia*, Paradís, XXXIII, 87).
- [40] Pau VI, Exhortació apostòlica *Evangelii nuntiandi*, n. 46: AAS 69 (1976), 36.
- [41] Cf. Concili Vaticà II, Constitució dogmàtica *Lumen gentium*, n. 35.
- [42] Pau VI, Exhortació apostòlica *Evangelii nuntiandi*, n. 22: AAS 69 (1976), 20.
- [43] Concili Vaticà II, Decret *Unitatis redintegratio*, n. 1; cf. Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris missio*, n. 1 i 50; AAS 83 (1991), 249 i 297.
- [44] Cf. Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris missio*, n. 30s.
- [45] Concili Vaticà II, Decret *Ad gentes*, n. 15.
- [46] Joan Pau II, Carta encíclica *Ut unum sint* (25 de maig de 1995), n. 14: AAS 87 (1995), 929.
- [47] Cf. *ibidem*, n. 28: AAS 87 (1995), 929.
- [48] Concili Vaticà II, Decret *Unitatis redintegratio*, n. 3 i 5.
- [49] Originàriament el terme *proselitisme* neix en àmbit hebreu, on *proselit* indicava aquella persona que, provinent de les *gentes*, havia passat a formar part del «poble escollit». Així també, en l'àmbit cristià, el terme *proselitisme* s'ha usat freqüentment com a sinònim d'activitat missionera. Recentment el terme ha adquirit una connotació negativa, com a publicitat a favor de la pròpia religió amb mitjans i motius contraris a l'esperit de l'evangeli i que no salvaguarden la llibertat i la dignitat de la persona. En aquest sentit s'entén el terme *proselitisme* en el context del moviment ecumènic: cf. *The joint Working Group between the Catholic Church and the World Council of Churches*, «The Cha-

llenge of Proselytism and the Calling to Common Witness» (1995).

- [50] Concili Vaticà II, Decret *Unitatis redintegratio*, n. 4.
- [51] Concili Vaticà II, Declaració *Dignitatis humanæ*, n. 4.
- [52] Cf. Benet XVI, Carta encíclica *Deus caritas est* (25 de desembre de 2005), n. 31 c: AAS 98 (2006), 245.
- [53] Cf. Concili Vaticà II, Declaració *Dignitatis humanæ*, n. 11.
- [54] Benet XVI, Homilia durant la visita a la basílica de Sant Pau Extramurs (25 d'abril de 2005): AAS 97 (2005), 745.
- [55] Benet XVI, Discurs als participants en el Congrés organitzat per la Congregació per a l'Evangelització dels Pobles amb motiu del 40è aniversari del Decret conciliar *Ad gentes* (11 de març de 2006): AAS 98 (2006), 334.
- [56] Benet XVI, Carta encíclica *Deus caritas est*, n. 18: AAS 98 (2006), 232.

Missatge de Benet XVI per a la celebració de la Jornada Mundial de la Pau 1 de gener de 2008: "Família humana, comunitat de pau"

1. En començar el nou any vull fer arribar als homes i dones de tot el món els meus fervents desitjos de pau, junt amb un calorós missatge d'esperança. Ho faig proposant a la reflexió comuna el tema que he enunciat al principi d'aquest missatge, que considero molt important: «Família humana, comunitat de pau.» De fet, la primera forma de comunió entre les persones és la que l'amor suscita entre un home i una dona decidits a unir-se establenent per a construir plegats una nova

família. Però també els pobles de la terra estan cridats a establir entre ells relacions de solidaritat i col·laboració, com correspon als membres de l'única família humana: «Tots els pobles» –diu el concili Vaticà II– «són una sola comunitat, tenen el mateix origen, ja que Déu decidí que tota mena d'homes habités sobre la faç de la terra (cf. Ac 17,26); com també tenen un únic fi darrer, Déu.»¹

Família, societat i pau

2. La família natural, com a comunió íntima de vida i amor, fundada en el matrimoni entre un home i una dona,² és el «lloc primer d'"humanització" de la persona i de la societat»,³ el «bressol de la vida i de l'amor».⁴ Amb raó, doncs, s'ha qualificat la família com la primera societat natural, «una institució divina que està a la base de la vida de les persones, com a prototip de tot ordenament social».⁵

3. En efecte, en una vida familiar «sana» s'experimenten alguns elements essencials de la pau: la justícia i l'amor entre germans i germanes, la funció de l'autoritat manifestada pels pares, el servei afectuós als membres més febles, perquè són petits, ancians o estan malalts, l'ajuda mútua en les necessitats de la vida, la disponibilitat per acollir l'altre i, si fos necessari, per perdonar-lo. Per això, la família és la primera i insubstituïble educadora de la pau. No ha de sorprendre, doncs, que es consideri particularment intolerable la violència comesa dins la família. Per tant, quan s'afirma que la família és «la primera i vital cèl·lula de la societat»,⁶ es diu una cosa essencial. La família és també fonament de la societat perquè permet tenir experiències determinants de pau. Per consegüent, la comunitat humana no pot

prescindir del servei que fa la família. L'èsser humà en formació, on podria aprendre a tastar millor el «gust» genuí de la pau sinó al «niu» que li prepara la natura? El llenguatge familiar és un llenguatge de pau, al qual cal recórrer sempre per no perdre l'ús del vocabulari de la pau. En la inflació de llenguatges, la societat no pot perdre la referència a aquesta «gramàtica» que tots els nens aprenen dels gestos i mirades del pare i de la mare, abans fins i tot que de les seves paraules.

4. La família, pel fet de tenir l'obligació d'educar els seus membres, és titular d'uns drets específics. La *Declaració Universal dels Drets Humans* mateix, que constitueix una conquesta de civilització jurídica de valor realment universal, afirma que «la família és el nucli natural i fonamental de la societat i té dret a ser protegida per la societat i per l'Estat».⁷ Per la seva banda, la Santa Seu ha volgut reconèixer una especial dignitat jurídica a la família publicant la *Carta dels drets de la família*. En el Preàmbul es diu: «Els drets de la persona, encara que expressats com a drets de l'individu, tenen una dimensió fonamentalment social que troba la seva expressió innata i vital en la família.»⁸ Els drets enunciats a la Carta manifesten i expliciten la llei natural, inscrita en el cor de l'ésser humà i que la raó li manifesta. La negació o restricció dels drets de la família, en enfosquir la veritat sobre l'home, amenaça els fonaments mateixos de la pau.

5. Per tant, qui obstaculitza la institució familiar, encara que sigui inconscientment, fa que la pau de tota la comunitat, nacional i internacional, sigui fràgil, perquè debilita el que, de fet, és la principal «agència» de pau. Aquest és un punt que

mereix una reflexió especial: tot el que contribueix a debilitar la família fundada en el matrimoni d'un home i una dona, allò que directament o indirectament dificulta la seva disponibilitat per a l'acollida responsable d'una nova vida i s'oposa al seu dret de ser la primera responsable de l'educació dels fills, és un impediment objectiu per al camí de la pau. La família necessita una casa, un treball i el reconeixement que es mereix l'activitat domèstica dels pares; escola per als fills, assistència sanitària bàsica per a tots. Quan la societat i la política no s'esforcen per ajudar la família en aquests camps, es priven d'un recurs essencial per al servei de la pau. Concretament, els mitjans de comunicació social, per les potencialitats educatives de què disposen, tenen una responsabilitat especial en la promoció del respecte per la família, a il·lustrar les seves esperances i drets i a ressaltar la seva bellesa.

La humanitat és una gran família

6. La comunitat social, per viure en pau, està cridada a inspirar-se també en els valors sobre els quals es regeix la comunitat familiar. Això és vàlid tant per a les comunitats locals com nacionals; encara més, és vàlid per a la comunitat mateixa dels pobles, per a la família humana, que viu en aquesta casa comuna que és la terra. Això no obstant, en aquesta perspectiva no s'ha d'oblidar que la família neix del «sí» responsable i definitiu d'un home i d'una dona, i viu del «sí» conscient dels fills que de mica en mica en van formant part. Per a prosperar, la comunitat familiar necessita el consens generós de tots els seus membres. Cal que aquesta presa de consciència arribi a ser també una convicció compartida per tots els qui

estan cridats a formar la família humana comuna. Cal saber dir «sí» a aquesta vocació que Déu ha inscrit en la nostra mateixa naturalesa. No vivim els uns al costat dels altres per casualitat; tots estem recorrent un mateix camí com a homes i, per tant, com a germans i germanes. Per això és essencial que cadascú s'esforci a viure la seva vida amb una actitud responsable davant Déu, reconeixent-hi la font de la pròpia existència i de la dels altres. Sobre la base d'aquest principi suprem es pot percebre el valor incondicionat de tot ésser humà i, així, posar les premisses per a la construcció d'una humanitat pacificada. Sense aquest fonament transcendent, la societat és només una agrupació de ciutadans, i no una comunitat de germans i germanes cridats a formar una gran família.

Família, comunitat humana i medi ambient

7. La família necessita una casa a la seva mida, un ambient on viure les seves relacions. Per a la família humana, aquesta casa és la terra, l'ambient que Déu creador ens ha donat perquè l'habitem amb creativitat i responsabilitat. Hem de tenir cura del medi ambient, que ha estat confiat a l'home perquè el cuidi i el conreï amb llibertat responsable, tenint sempre com a criteri orientador el bé de tots. Òbviament, el valor de l'ésser humà està per damunt de tota la creació. Respectar el medi ambient no vol dir que la naturalesa material o animal sigui més important que l'home. Vol dir més aviat que no se la considera de manera egoïsta, a plena disposició dels propis interessos, perquè les generacions futures tenen també el dret d'obtenir benefici de la creació, exercint en ella la mateixa llibertat responsable que reivindicuem per a nosaltres. I tam-

poc s'han d'oblidar els pobres, exclosos en molts casos del destí universal dels béns de la creació. Avui la humanitat tem pel futur equilibri ecològic. Seria bo que les valoracions pel que fa a aquest tema es fessin amb prudència, en diàleg entre experts i entesos, sense constreyniments ideològics cap a conclusions precipitades i, sobretot, concordant junts un model de desenvolupament sostenible, que assegurí el benestar de tots respectant l'equilibri ecològic. Si la tutela del medi ambient té els seus costos, aquests han de ser distribuïts amb justícia, tenint en compte el desenvolupament dels diversos països i la solidaritat amb les futures generacions. Prudència no significa eximir-se de les pròpies responsabilitats i postposar les decisions; significa més aviat assumir el compromís de decidir plegats després d'haver ponderat responsablement la via que s'ha de seguir, amb l'objectiu d'enfortir aquesta aliança entre ésser humà i medi ambient que ha de ser reflex de l'amor creador de Déu, del qual procedim i vers el qual caminem.

8. Pel que fa a això, és fonamental «sentir» la terra com «la nostra casa comuna», i, per posar-la al servei de tots, adoptar la via del diàleg en comptes de prendre decisions unilaterals. Si fos necessari, es poden augmentar els àmbits institucionals a nivell internacional per afrontar plegats el govern d'aquesta «casa», la nostra; això no obstant, el que més compta és aconseguir que maduri en les consciències la convicció que és necessari col·laborar responsablement. Els problemes que apareixen a l'horitzó són complexos i el temps apressa. Per fer front a la situació de manera eficaç cal actuar de comú acord. Un àmbit en què seria particularment necessari intensificar

el diàleg entre les nacions és el de la gestió dels recursos energètics del planeta. Referent a aquest tema, es planteja una doble urgència per als països tecnològicament avançats: d'una banda, cal revisar els elevats nivells de consum causats pel model actual de desenvolupament, i, per una altra, cal predisposar inversions adequades per a diversificar les fonts d'energia i millorar l'eficiència energètica. Els països emergents tenen fam d'energia, però a vegades aquesta fam se sacia a costa dels països pobres, que, per la insuficiència de les seves infraestructures i tecnologia, es veuen obligats a malvendre els recursos energètics que tenen. A vegades, la seva mateixa llibertat política queda en dubte amb formes de protectorat o, en tot cas, de condicionament que es mostren clarament humiliants.

Família, comunitat humana i economia

9. Una condició essencial per a la pau en cada família és que es recolzi sobre el sòlid fonament de valors espirituals i ètics compartits. Però s'ha d'afegir que es té una autèntica experiència de pau en la família quan a ningú no li manca el que és necessari, i el patrimoni familiar –fruit del treball d'uns, de l'estalvi d'altres i de la col·laboració activa de tots– s'administra correctament amb solidaritat, sense excessos ni malbarataments. Per tant, per a la pau familiar cal, d'una banda, l'obertura a un patrimoni transcendent de valors, però al mateix temps no deixa de tenir la seva importància una sàvia atenció tant dels béns materials com de les relacions personals. Quan falta aquest element es deteriora la confiança mútua per les perspectives incertes que amenacen el futur del nucli familiar.

10. Una consideració semblant pot fer-se respecte a aquesta altra gran família que és la humanitat en el seu conjunt. També la família humana, avui més unida pel fenomen de la globalització, necessita a més un fonament de valors compartits, una economia que respongui realment a les exigències d'un bé comú de dimensions planetàries. Des d'aquest punt de vista, la referència a la família natural es revela també singularment suggestiva. Cal fomentar relacions correctes i sinceres entre els individus i entre els pobles, que permetin a tots col·laborar en actitud d'igualtat i justícia. Al mateix temps, és necessari comprometre's a emprar encertadament els recursos i a distribuir la riquesa amb equitat. En particular, les ajudes que es donen als països pobres han de respondre a criteris d'una sana lògica econòmica, evitant malbarataments que, en definitiva, serveixen sobretot per al manteniment d'un costós aparell burocràtic. S'ha de tenir també en compte adequadament l'exigència moral de procurar que l'organització econòmica no respongui només a les lleis implacables dels beneficis immediats, que poden resultar inhumanes.

Família, comunitat humana i llei moral

11. Una família viu en pau quan tots els seus membres s'ajusten a una norma comuna: això és el que impedeix l'individualisme egoista i el que manté units a tots, afavorint la seva coexistència harmoniosa i la laboriositat orgànica. Aquest criteri, de per si obvi, val també per a les comunitats més àmplies: des de les locals fins a les nacionals, i fins i tot a la comunitat internacional. Per aconseguir la pau es necessita una llei comuna que ajudi la llibertat a ser realment ella mateixa,

en comptes de cega arbitrarietat, i que protegeixi el feble de l'abús del més fort. En la família dels pobles es donen molts comportaments arbitraris, tant dins de cada Estat com en les relacions dels Estats entre ells. Tampoc falten tantes situacions en què el feble ha de doblegar-se, no per les exigències de la justícia, sinó per la força bruta de qui té més recursos que ell. Cal reiterar-ho: la força ha d'estar moderada per la llei, i això ha de passar també en les relacions entre Estats sobirans.

12. L'Església s'ha pronunciat molts cops sobre la naturalesa i la funció de la llei: la norma jurídica que regula les relacions de les persones entre elles, canalitzant els comportaments externs i prevenint també sancions per als transgressors, té com a criteri la norma moral basada en la naturalesa de les coses. D'altra banda, la raó humana és capaç de discernir-la almenys en les seves exigències fonamentals, arribant així fins a la raó creadora de Déu, que és l'origen de totes les coses. Aquesta norma moral ha de regular les opcions de la consciència i guiar tot el comportament de l'ésser humà. Hi ha normes jurídiques per a les relacions entre les nacions que componen la família humana? I si existeixen, són eficaces? La resposta és sí; les normes existeixen, però per aconseguir que siguin veritablement eficaces cal remuntar-se a la norma moral natural com a base de la norma jurídica, en cas contrari aquesta queda a mercè de consensos fràgils i provisionals.

13. El coneixement de la norma moral natural no és impossible per a l'home que entra en ell mateix i, situant-se davant el propi destí, s'interroga sobre la lògica interna de les inclinacions més profundes que hi ha en el seu ésser. Encara que sigui amb

perplexitats i incerteses, pot arribar a descobrir, almenys en les seves línies essencials, aquesta llei moral comuna que, per sobre de les diferències culturals, permet que els éssers humans s'entenguin entre ells sobre els aspectes més importants del bé i del mal, del que és just o injust. És indispensable remuntar-se fins a aquesta llei fonamental emprant en aquesta recerca les nostres millors energies intel·lectuals, sense deixar-nos desanimar pels equívocs o les tergiversacions. De fet, els valors continguts en la llei natural estan presents, encara que de manera fragmentada i no sempre coherent, en els acords internacionals, en les formes d'autoritat reconegudes universalment, en els principis del dret humanitari recollit en les legislacions de cada Estat o en els estatuts dels organismes internacionals. La humanitat no està «sense llei». Això no obstant, és urgent continuar el diàleg sobre aquests temes, afavorint també la convergència de les legislacions de cada Estat vers el reconeixement dels drets humans fonamentals. El creixement de la cultura jurídica en el món depèn, a més, de l'esforç per donar sempre consistència a les normes internacionals amb un contingut profundament humà, evitant rebaixar-les a mers procediments que es poden eludir fàcilment per motius egoistes o ideològics.

Superació dels conflictes i desarmament

14. La humanitat pateix avui, lamentablement, grans divisions i forts conflictes que llancen densos núvols sobre el seu futur. Grans regions del planeta estan embolicades en tensions creixents, mentre que el perill que augmentin els països amb armes nuclears suscita en tota persona responsable una fundada

preocupació. Al continent africà, malgrat que nombrosos països han progressat en el camí de la llibertat i de la democràcia, hi ha encara moltes guerres civils. L'Orient Mitjà continua sent encara escenari de conflictes i atemptats, que influeixen també en nacions i regions limítrofes, amb el risc de quedar atrapades en l'espiral de la violència. En un nivell més general, cal fer referència, amb dolor, a un augment del nombre d'Estats implicats en la carrera d'armaments: fins i tot nacions en vies de desenvolupament destinen una part important del seu escàs producte interior a comprar armes. Les responsabilitats en aquest funest comerç són moltes: hi ha, d'una banda, els països del món industrialment desenvolupat, que obtenen importants beneficis gràcies a la venda d'armes i, per una altra, hi ha també les oligarquies dominants a tants països pobres que volen reforçar la seva situació mitjançant la compra d'armes cada cop més sofisticades. En temps tan difícils, és veritablement necessària una mobilització de totes les persones de bona voluntat per arribar a acords concrets amb vista a una eficaç desmilitarització, sobretot en el camp de les armes nuclears. En aquest moment en què el procés de no proliferació nuclear està estroncat, sento el deure d'exhortar les autoritats a reprendre les negociacions amb una determinació més ferma de cara al desmantellament progressiu i concordat de les armes nuclears existents. Sóc conscient que en renovar aquesta crida em faig intèrpret del desig de tots els qui comparteixen la preocupació pel futur de la humanitat.

15. Ara fa seixanta anys, l'Organització de les Nacions Unides feia pública de manera solemne la *Declaració Uni-*

versal dels Drets Humans (1948-2008). Amb aquell document la família humana reaccionava davant els horrors de la segona guerra mundial, reconeixent la unitat basada en la dignitat mateixa de tots els homes i posant en el centre de la convivència humana el respecte dels drets fonamentals dels individus i dels pobles: va ser un pas decisiu en el camí difícil i laboriós cap a la concòrdia i la pau. Mereix una menció especial també la celebració del 25è aniversari de l'adopció per part de la Santa Seu de la *Carta dels drets de la família (1983-2008)*, així com el 40è aniversari de la celebració de la primera Jornada Mundial de la Pau (1968-2008). La celebració d'aquesta Jornada, fruit d'una intuïció providencial del papa Pau VI, i represa amb gran convicció pel meu estimat i venerat predecessor, el papa Joan Pau II, ha ofert a l'Església al llarg dels anys l'oportunitat de desenvolupar, mitjançant els missatges publicats amb aquest motiu, una doctrina orientadora en favor d'aquest bé humà fonamental. Precisament a la llum d'aquestes significatives efemèrides, invito tots els homes i dones a prendre una consciència més clara sobre la pertinença comuna a l'única família humana i a comprometre's perquè la convivència a la terra reflecteixi cada cop més aquesta convicció, de la qual depèn la instauració d'una pau veritable i duradora. Invito també els creients a implorar a Déu sense parar el gran do de la pau. Els cristians, per la seva part, saben que poden confiar en la intercessió de la que, sent la mare del Fill de Déu que es va fer carn per a la salvació de tota la humanitat, és Mare de tots.

Desitjo a tots un felix any nou.

Vaticà, 8 de desembre de 2007

NOTES

- [1] Declaració *Nostra ætate*, sobre la relació de l'Església envers les religions no cristianes, 1.
- [2] Cf. Concili Vaticà II, Constitució pastoral *Gaudium et spes*, sobre l'Església en el món contemporani, 48
- [3] Joan Pau II, Exhortació apostòlica *Christifideles laici*, 40: AAS 81 (1989) 469.
- [4] *Ibid.*
- [5] Consell Pontifici Justícia i Pau, *Compendi de la doctrina social de l'Església*, 211.
- [6] Concili Vaticà II, Decret *Apostolicam actuositatem*, sobre l'apostolat dels laics, 11.
- [7] Art. 16.3.
- [8] Consell Pontifici per a la Família, Carta dels drets de la família, 24 de novembre de 1983, Preàmbul, A.